

Jaarstukken Hardenberg 2020

Jaarstukken Hardenberg 2020	1
1 Voorwoord.....	6
2 2020 in Vogelvlucht	8
3 Financieel verslag	14
4 Programmaplan.....	24
5 Programmaverantwoording 2020	100
6 Verplichte paragrafen	101
7 Balans	176
8 Grondslagen	182
9 Toelichting op de balans	187
10 Financiële verantwoording op programmaniveau	200
11 Financiële toelichting algemeen	202
12 Overzicht baten en lasten met toelichting.....	204
13 Begrotingsafwijkingen en begrotingsrechtmatigheid.....	269
14 Overzicht van incidentele baten en lasten	272
15 Overzicht specificatie algemene dekkingsmiddelen	275
16 Overzicht verloop post voor onvoorziene uitgaven	280
17 Bijlagen	281
18. Controle verklaring van de onafhankelijke accountant	316

1 Voorwoord

Inleiding

In het jaarverslag verantwoorden wij ons over de uitvoering van het voorgenomen beleid. We geven inzicht in behaalde resultaten. We zijn dankbaar dat de dienstverlening aan en contacten met onze inwoners konden doorgaan, ondanks de beperkingen die het gevolg waren van de coronacrisis. We zijn trots op wat we van onze in de begroting 2020 opgenomen ambities hebben gerealiseerd. Ook noemen wij onderwerpen die niet tot het resultaat hebben geleid zoals wij ons hadden voorgenomen.

In de jaarrekening geven wij inzicht in de besteding van de budgetten en geven wij een toelichting op meer- en minder uitgaven. De jaarrekening heeft een voordelig resultaat van € 5.070.000.

Het jaarverslag en de jaarrekening zijn ingericht naar de thema's:

- Vitaal Hardenberg (We zorgen voor een gezonde leefomgeving met passende voorzieningen voor iedereen)
- Duurzaam Hardenberg (We willen de wereld goed achterlaten voor onze kinderen)
- Landelijk Hardenberg (We bouwen aan een toekomstbestendig en leefbaar landelijk gebied)
- Ondernemend Hardenberg (Alle mensen hebben de kans te werken en zich te ontwikkelen)

Waar het gaat over de toekomstige positie die de gemeente Hardenberg wil innemen ten opzichte van de lokale samenleving hebben wij dit in een vijfde thema verwerkt:

- Zo doen we dat in Hardenberg (We bedenken en doen het samen met de inwoners)

In deze aanbiedingsbrief geven wij een bloemlezing van enkele aansprekende resultaten die in 2020 zijn behaald en van de stappen die in 2020 zijn gezet om de ambities vanuit het coalitieakkoord te concretiseren. Daarnaast schetsen wij een aantal ontwikkelingen die in 2020 relevant waren. Deze bloemlezing hebben wij opgenomen in het volgende hoofdstuk "2020 in vogelvlucht".

Leeswijzer

In het hoofdstuk '2020 in vogelvlucht' beschrijven we enkele onderwerpen, die in 2020 in het bijzonder de aandacht hebben gehad en met de raad zijn besproken.

Daarna volgt een financieel verslag, waarin we in hoofdlijnen inzicht geven in de financiële ontwikkelingen in 2020. Daarbij gaan wij in op de ontwikkeling van de vermogenspositie, de rekeninguitkomsten en de algemene reserve.

Aansluitend op dit financiële hoofdstuk wordt een verantwoording gegeven van de vijf thema's zoals hierboven genoemd. Deze thema's zijn gebruikt voor de indeling van de programma's in de meerjarenbegroting; het jaarverslag is op dezelfde manier ingedeeld. Per programma is aangegeven wat de ambities binnen het programma waren en wordt ingegaan op een aantal speerpunten van beleid binnen het programma. Bij deze informatie hebben 3-W-vragen centraal gestaan:

- Wat wilden we bereiken (onze ambities)
- Wat hebben we daarvoor gedaan (de activiteiten)
- Wat heeft het gekost (de begroting)

Verder is een aantal verplichte paragrafen in het jaarverslag opgenomen. In deze paragrafen wordt ingegaan op zaken als lokale heffingen, het grondbeleid, het onderhoud van kapitaalgoederen, financiering en het weerstandsvermogen.

Voor ons college is uitvoering van beleid en ambities en een degelijk financieel beleid het uitgangspunt. Wij hebben daaraan in 2020 inhoud gegeven en daarvan doen wij verslag. Graag blijven wij met de raad gezamenlijk werken aan de leefomgeving, de goede voorzieningen, het rijke verenigingsleven en het behoud van de kwaliteit van de dienstverlening aan onze inwoners en ondernemers.

Burgemeester en wethouders van Hardenberg

Secretaris,

Burgemeester

2 2020 in Vogelvlucht

Impact coronacrisis

Nadat op 27 februari 2020 de eerste coronabesmetting in Nederland werd vastgesteld, hield het virus het hele land en in z'n greep. Vanaf maart 2020 werden op persconferenties door het kabinet voortdurend maatregelen afgekondigd om het coronavirus in bedwang te krijgen. Waar deze maatregelen begonnen met adviezen over handen wassen en 1,5 meter afstand houden, werden de maatregelen telkens beperkender en daarmee ingrijpender voor de samenleving. Vanaf 12 maart 2020 kwamen belangrijke onderdelen van de samenleving tot stilstand, zoals onderwijs, horeca, sport, evenementen, de recreatieve sector en werden bijeenkomsten met (grotere) groepen onmogelijk. Daarnaast was het advies om zoveel mogelijk thuis te werken en werd bezoek aan bijvoorbeeld verpleeg- en verzorgingstehuizen fors ingeperkt. Ook werden uitvaarten met ingrijpende beperkingen geconfronteerd. Na een versoepeling gedurende de zomerperiode van 2020 overspoelde een tweede coronagolf vanaf de tweede helft van 2020 ons land en waren nog strengere maatregelen het advies.

Tegen deze achtergrond is een terugblik op 2020 ook voor Hardenberg bijzonder. Vanaf maart stond namelijk ook voor Hardenberg zo goed als alles in het teken van de coronacrisis. Het besturen van Hardenberg werd een overwegend digitale aangelegenheid en de gemeentelijke dienstverlening kon alleen in aangepaste vorm worden voortgezet. Uiteraard zijn er geplande ambities gerealiseerd, maar daar komen we hieronder op terug in een niet-uitputtend '2020 in vogelvlucht'. Allereerst hechten wij er echter aan om een schets te geven van de rol die de gemeente Hardenberg heeft kunnen spelen om de nadelige effecten van de coronacrisis voor de lokale samenleving zoveel mogelijk te beperken.

De maatregelen die in verband met de corona-uitbraak door de Rijksoverheid zijn genomen, hebben geleid tot een (intelligente) lockdown. De maatregelen waren en zijn gericht op het beheersen van het virus en het voorkomen van overbelasting van de gezondheidszorg. Deze beperkende landelijke maatregelen zijn ook door Hardenberg onverkort overgenomen. Ter beperking van de impact van de noodzakelijke coronamaatregelen heeft de Rijksoverheid compenserende maatregelen genomen voor ondernemers. Voorbeelden daarvan zijn de Noodmaatregel Overbrugging Werkzaamheden (NOW) en de Tijdelijke Overbruggingsregeling Zelfstandige Ondernemers (TOZO). Deze maatregelen worden door de Rijksoverheid gefinancierd, maar zijn deels door gemeenten uitgevoerd.

Aanvullend op de landelijk maatregelen heeft Hardenberg ook een lokaal pakket met maatregelen vastgesteld. Zo is er een noodloket voor ondernemers ingericht en kregen ondernemers een korting van 50% op de BIZ-belasting over 2020. Ondernemers en (sport)verenigingen konden uitstel van betaling van gemeentelijke belastingen vragen, zoals dat ook werd ingevoerd voor de toeristenbelasting. Huurders van gemeentelijke gebouwen kregen huuruitstel en voor verenigingen en organisatoren van evenementen is tijdelijke financiële ondersteuning beschikbaar gesteld. Om de gevolgen van de coronacrisis op te kunnen vangen, heeft Hardenberg 5,2 miljoen euro gereserveerd vanuit het rekeningresultaat over 2019. In 2020 heeft het rijk bijdragen gegeven voor het opvangen van de gevolgen van de coronacrisis. Hierdoor was het in 2020 niet nodig om genoemde 5,2 miljoen in te zetten. We willen dit bedrag wel beschikbaar houden voor 2021. Er is namelijk een gerede kans dat in 2021 een inhaalslag plaatsvindt c.q. een extra beroep zal worden gedaan op Bijstand, Jeugdhulp en WMO.

Waar de zorgverlening werd belemmerd door de coronacrisis, zijn met zorgaanbieders afspraken gemaakt over het (niet) leveren van de zorg en de financiële gevolgen. In lijn met de landelijke richtlijnen is het uitgangspunt om de financiering aan aanbieders onverminderd door te laten gaan, omdat hun kosten ook vaak doorlopen. Om inwoners die vanwege de coronacrisis thuis zijn komen te zitten enige ondersteuning te bieden, heeft Hardenberg gratis online-trainingen via RegioOpleiders aangeboden. Vanwege het grote succes van dit aanbod, is de mogelijkheid om hiervan gebruik te maken, uitgebreid.

Om lokale ondernemers een extra steun in de rug te bieden, besloot de gemeenteraad in juni 2020 om de herinrichting van drie gedateerde woonstraten in de gemeente versneld uit te voeren. De voorzitter van MKB Nederland heeft in december 2020 zijn waardering uitgesproken voor deze aanpak, tijdens een werkbezoek aan Hardenberg.

Verderop in dit jaarverslag hebben wij een paragraaf opgenomen waarin uitgebreider wordt ingegaan op de maatregelen en de gevolgen van de coronacrisis.

Wij realiseren ons terdege dat Nederland – en daarmee ook Hardenberg – momenteel nog midden in de coronacrisis zit en dat de geboden steun vaak maar een druppel op de gloeiende plaat is. Tegelijkertijd worden wij telkens aangenaam verrast door de kracht, de wendbaarheid en de weerbaarheid van onze samenleving en door de initiatieven die ook in 2020 tot ontplooiing kwamen. Dat geeft ons het vertrouwen dat de gemeente Hardenberg uiteindelijk sterker uit deze crisis zal komen. Regio Hardenberg is en blijft tenslotte met <1,5 meter> afstand de leukste!

Inhoudelijke terugblik 2020

Erven met kwaliteit

Eind januari 2020 stelde de gemeenteraad de beleidsnotitie 'Erven met kwaliteit' vast als opvolger van de 'Rood voor Rood-regeling'. Met deze regeling worden agrarische ondernemers veel meer mogelijkheden geboden om een andere invulling te geven aan schuren of stallen die leeg komen te staan. Net als bij de Rood-voor-Rood-regeling kan men ervoor kiezen om op het erf in plaats van de agrarische gebouwen een nieuwe woning te bouwen. Maar ook het bouwen van een bedrijfsgebouw is een mogelijkheid. Verder biedt de regeling de mogelijkheid om in een leegstaande stal of schuur een bedrijf te starten. Het slooobewijs is onderdeel van de nieuwe regeling.

Evaluatie parkeren

In 2019 is het parkeren in het centrum van Hardenberg geëvalueerd. Inwoners, ondernemers, en organisaties in het centrum zijn hierbij betrokken tijdens bijeenkomsten en werksessies. Daarnaast zijn diverse onderzoeken uitgevoerd naar het functioneren van het huidige parkeersysteem. Vervolgens heeft de gemeenteraad op basis van deze evaluatie in februari 2020 een besluit genomen over de actualisatie van het parkeerbeleid. De insteek is om een verbeterde versie van betaald parkeren te combineren met de voordelen van gratis parkeren (drie uur gratis parkeren achter de slagboom). Dat draagt eraan bij dat de juiste parkeerplaatsen beschikbaar komen voor de juiste parkeerders. Het college heeft de opdracht gekregen om dit scenario verder uit te werken in een nieuw parkeerbeleid, dit te implementeren en in te voeren na de zomer van 2021.

Een eerlijke kans voor iedereen

Eveneens in februari 2020 heeft de gemeenteraad het beleidsplan minima 2020-2024 vastgesteld. Het nieuwe beleidsplan moet ertoe leiden dat er meer zekerheid komt voor inwoners met een minimuminkomen. Dat beleid richt zich niet alleen op de gevolgen, maar ook op de oorzaken van armoede. Dat betekent dat met de betreffende huishoudens een plan op maat wordt gemaakt om zo te zorgen voor inkomenszekerheid. Daarbij wordt gekeken waar de behoefte ligt en wordt daar dan ondersteuning bij geboden. Dat kan gaan van inkomensondersteuning tot schuldhulpverlening, en van het pak-je-kans-fonds tot begeleiding op de arbeidsmarkt. Speciale aandacht is er in het beleidsplan voor kinderen.

Duurzaam Hardenberg

In maart stemde de gemeenteraad in met het meerjarenprogramma duurzaamheid 2020-2024. In dit vierde meerjarenprogramma legt de gemeente de aanpak voor het verduurzamen van de gemeente vast. De gemeente volgt daarbij de (inter)nationale afspraken en het klimaatakkoord. In het meerjarenprogramma staan drie kernopgaven centraal:

- De energietransitie: minder energie gebruiken en meer energie duurzaam opwekken;
- Aan de slag met klimaatadaptatie;
- Werken aan circulariteit.

Ook is dit meerjarenprogramma het kader voor de inbreng van de gemeente Hardenberg in de Regionale Energiestrategie (RES) voor West-Overijssel. Eind april 2020 heeft het college ingestemd met het indienen van de concept-RES West Overijssel. Het Rijk beoordeelt of alle plannen van de 30 regio's bij elkaar opgeteld voldoende zijn. Het concept wordt verder uitgewerkt tot een RES 1.0 die op 1 juli 2021 vastgesteld moet zijn door de gemeenteraad.

Woningbouw

Gezien de huidige woningmarkt is de woningbouw een topprioriteit van het college. Daarom wordt alles in het werk gesteld om de uitgifte van woningen te verhogen. In 2020 zijn maar liefst 325 woningen opgeleverd. Daarmee hebben we 325 huishoudens aan Hardenberg gebonden. Het doel is om tot en met 2025 ca 2000 woningen toe te voegen.

Ook in 2020 zijn er weer diverse plannen voorbereid die het mogelijk maken om woningen te blijven bouwen in de verschillende kernen van de gemeente Hardenberg. Zo heeft het college in februari het uitwerkingsplan 'Bransveen, fase 2' vastgesteld. Dit plan maakt de bouw van ca. 95 woningen mogelijk in Dedemsvaart. Ook heeft de gemeenteraad in april het bestemmingsplan 'Sibculo, woningbouw Kloosterterrein' vastgesteld. Dit plan maakt de bouw van maximaal 14 woningen mogelijk. In juni 2020 stelde de gemeenteraad het bestemmingsplan Hardenberg, Marslanden I, woningbouw Van Sytzamahof' vast. Dit plan maakt de bouw van maximaal 12 woningen mogelijk. Eveneens in juni stelde de gemeenteraad het bestemmingsplan 'Gramsbergen, Garstlanden IV' vast. Dit plan maakt de bouw van 150 woningen mogelijk. Daarnaast zijn in 2020 diverse ontwerp-bestemmingplannen in procedure gebracht die de bouw van nieuwe woningen mogelijk maken: het plan voor het woongebied De Meerstal II in Kloosterhaar maakt de bouw van maximaal 36 woningen mogelijk, het plan voor het woongebied De Wieken II in Lutten maakt de bouw van maximaal 49 woningen mogelijk en het plan voor de Havezathe Es in Marslanden II in Hardenberg maakt de bouw van maximaal 90 woningen mogelijk.

Sport- en Beweegakkoord

In 2020 is het lokale Sport- en Beweegakkoord in Hardenberg gesloten. Het akkoord is ondertekend door een groot aantal organisaties en (sport)verenigingen en markeert zowel een einde als een begin. Het einde van een interactief traject met als eindpunt de ondertekening, maar vooral een begin om samen uitvoering te geven aan de actiepunten om de gestelde ambities en doelen op het gebied van sport en bewegen te realiseren. Er gebeurt in Hardenberg al veel op het terrein van sport en bewegen, zowel in relatie met zorg, welzijn en het onderwijs alsook gericht op 'de' sport zelf. Het akkoord zorgt voor een impuls aan bestaande en nieuwe initiatieven om sport en bewegen te versterken en haar maatschappelijke functie optimaal te benutten. Voor het realiseren van de ambities en actiepunten uit dit akkoord heeft de Rijksoverheid uitvoeringsbudget beschikbaar gesteld. Voor de gemeente Hardenberg is dat € 40.000 per jaar voor de periode 2020-2022.

Laaggeletterdheid

Hardenberg heeft het thema 'laaggeletterdheid' in 2020 actief op de agenda gezet. Zo'n 10% van de inwoners van Hardenberg kan niet goed lezen en schrijven. Dit is veel meer dan gedacht. Het is vaak ook niet bekend. Mensen praten er niet over. Ze verbergen het. En ze schamen zich ervoor. Alle organisaties in Hardenberg die bezig zijn met de aanpak van laaggeletterdheid, zitten in de werkgroep 'Hardenberg taalt naar laaggeletterden'. Vanuit een gezamenlijke visie worden de activiteiten op elkaar afgestemd. In de werkgroep zitten de Bibliotheek / het Taalpunt, het Alfacollege, de Stuw, Pro Hardenberg en de gemeente Hardenberg. Inmiddels zijn er gemeentelijke taalambassadeurs aangesteld, is er een webinar georganiseerd over het herkennen van laaggeletterdheid en is binnen de gemeente het programma 'Direct Duidelijk Doen' gestart.

75 jaar vrijheid

2020 had hét jaar van 75 jaar vrijheid moeten worden, nu het in 2020 75 jaar geleden was dat er een einde kwam aan de Tweede Wereldoorlog. Door de beperkende coronamaatregelen konden echter diverse hiervoor georganiseerde activiteiten geen doorgang vinden. Een deel van deze activiteiten zal in 2021 alsnog plaatsvinden. Op 27 januari 2020 was het 75 jaar geleden dat concentratie- en vernietigingskamp Auschwitz, hét internationale symbool van de Holocaust, werd bevrijd. In opdracht van het Nationaal Comité 4 en 5 mei is door kunstenaar Daan Roosegaarde het tijdelijke Holocaustmonument 'Levenslicht' ontworpen. Meer dan 170 Nederlandse gemeenten deden aan dit mee, waaronder ook Hardenberg. De 104.000 stenen bij de Levenslicht-monumenten (verdeeld over de deelnemende gemeenten) vormden een herinnering aan de 104.000 Nederlandse Holocaustslachtoffers. Om de paar seconden lichten de stenen op waardoor het lijkt op een ademhaling in licht. De stenen symboliseren zo het leven dat nu in de gemeenschap gemist wordt. Het monument was te bezoeken van 24 januari tot en met 1 februari 2020.

Pak je kans-fonds

Vanaf 2020 is het Pak je kans-fonds operationeel. Uitgangspunt van het fonds is dat iedereen in de gemeente Hardenberg een kans moet krijgen om mee te doen in de samenleving. Daarbij wordt gestreefd naar een zo groot mogelijke (financiële) zelfredzaamheid van onze inwoners. Om dit voor elkaar te krijgen wordt inwoners de mogelijkheid en ruimte geboden om zichzelf te ontwikkelen om mee te kunnen groeien met de veranderende arbeidsmarkt. Het fonds richt zich op ontwikkeling in de richting van betaald werk en/of participatie voor mensen met een laag- tot middeninkomen. Armoede mag ontwikkelingskansen niet in de weg staan. Het fonds kent een plafond van € 400.000 en aanvragen kennen een bijdrage van maximaal € 8.000.

Nieuwe burgemeester

In januari 202 werd bekend dat twintig sollicitanten hun belangstelling bij de Commissaris van de Koning kenbaar hadden gemaakt voor het burgemeestersambt van Hardenberg. Eind maart werd vanwege het coronavirus echter door de Minister besloten om alle lopende benoemingsprocedures van burgemeesters uit te stellen. Dit gold dus ook voor de gemeente Hardenberg. Nadat de procedure weer kon worden hervat, werd op 25 juni Maarten Offinga door de vertrouwenscommissie voorgedragen voor benoeming als burgemeester van Hardenberg. De installatie van Maarten Offinga als burgemeester van Hardenberg vond op 25 september onder beperkende coronamaatregelen plaats tijdens een bijzondere raadsvergadering in theater De Voorvegter, nadat Jan-Willem Wiggers op 22 september afscheid nam na bijna een jaar waarnemend burgemeester van Hardenberg te zijn geweest na het vertrek van Peter Sniijders naar Zwolle.

Programma mobiliteit

In november 2020 stelde de gemeenteraad het programma mobiliteit vast. Met het programma mobiliteit wordt beoogd dat de hele gemeente goed bereikbaar, veilig en leefbaar is en blijft. Dit wordt gedaan door onder andere in te zetten op:

- een rechtstreekse spoorverbinding tussen Groningen en Enschede, met Hardenberg als belangrijk knooppunt;
- de aanpak van knooppunten voor autoverkeer;
- goede en veilige fietsverbindingen;
- het aantrekkelijk maken van fietsen en reizen met het openbaar vervoer;
- het stimuleren, aanjagen en faciliteren van lokale initiatieven.

In de voorbereiding op het programma mobiliteit zijn inwoners opgeroepen om mee te denken over het conceptprogramma. Normaal gesproken zou daarvoor een inloopavond worden georganiseerd, maar vanwege het coronavirus gebeurde dit nu digitaal.

Visie op jongerenwerk

Met de vaststelling door de gemeenteraad in december 2020 van de visie op jongerenwerk, maakt Hardenberg voor de periode 2020-2023 werk van jongerenwerk. De visie geeft de richting aan voor het jongerenwerk in de komende jaren. De belangrijkste focus hierbij is dat het jongerenwerk zicht houdt op jongeren die risicogedrag ontwikkelen, en hen waar mogelijk ondersteunt om keuzes te maken die positief zijn voor hun ontwikkeling en toekomst. Verder is het jongerenwerk betrokken bij overlast gevende jeugdgroepen en het jeugdoverleg. Ze helpt de overlast te beperken en de positieve ontwikkeling te bevorderen van de jongeren die in deze groepen zitten. Hiervoor zet het jongerenwerk individueel en groepsgericht aanbod in, in de verschillende kernen in de gemeente Hardenberg. De Stuw verzorgt het jongerenwerk in de gemeente Hardenberg. De jongerenwerkers leggen contact met jongeren op straat, bij activiteiten of op plaatsen waar jongeren bij elkaar komen. Het jongerenwerk sluit aan bij de jongere, individueel of in groepsverband. Het jongerenwerk werkt samen met een groot aantal inwoners, maatschappelijke organisaties en professionele organisaties die in de gemeente actief zijn. Zoals plaatselijk belangen, de bibliotheek, jeugdagenten, leerplichtambtenaren van de gemeente en Samen Doen.

Ouderenakkoord

In 2020 hebben we het Ouderenakkoord in samenwerking met een groot aantal partners opgesteld. In het Ouderenakkoord wordt aandacht geschonken aan diverse thema's: Vitaliteit, Wonen, Mobiliteit, Veiligheid, Eenzaamheid en Werk/Activiteiten. Het doel van dit akkoord is dat mensen waardig en vitaal ouder kunnen worden in de gemeente Hardenberg en dat we met elkaar de kracht van ouderen kunnen zien en benutten. Samen zorgen we ervoor dat belemmeringen die het waardig ouder worden in de weg staan zoveel mogelijk worden weggenomen. Het Ouderenakkoord is in januari 2021 door ons college ondertekend.

Samen Door

In 2020 is verder ingezet op het programma 'Samen Door'. Dit programma zet in op een transformatie van het sociaal domein, door meer oplossingen in het voorveld te bieden en minder maatwerkvoorzieningen noodzakelijk te maken. Deze doelstelling sluit aan op de ambities die in het coalitieakkoord 'verbindingen van betekenis' zijn geformuleerd. Met deze transformatie wordt mede beoogd om het structureel tekort binnen het sociaal domein aanzienlijk terug te dringen maar is vooral ook bedoeld om nog meer aansluiting te krijgen bij de oorspronkelijke uitgangspunten voor het sociaal domein, zoals kernachtig samengevat in het coalitieakkoord: "Uitgangspunt is dat mensen zelf primair verantwoordelijk zijn voor hoe het met hen gaat. Onze inwoners zien ook om naar elkaar. (...) Pas als zelfredzaamheid en omzien naar een ander (tijdelijk) niet mogelijk is, springt de overheid bij." Het programma 'Samen Door' kent 3 programmaliijnen:

1. Dashboard Sociaal Domein; gericht op het verkrijgen van inzicht in kosten en aantallen binnen de Wmo en de jeugdhulp.
2. Voorveld en integrale toegang; waarbij de toegang gericht is op het vinden van zo licht mogelijke oplossingen.
3. Quick wins; waarbij met best practises uit andere gemeenten direct kan worden gestart. Deze projecten of pilots leiden tot concrete besparingen.

Nieuwe economische koers

De gemeenteraad heeft in december 2020 de nieuwe economische koers voor Hardenberg vastgesteld. De nieuwe koers richt zich op kwantitatieve én kwalitatieve groei. Met meer banen voor de inwoners van Hardenberg. En met economische activiteiten die bijdragen aan de welvaart en het welzijn van inwoners. In hoofdzak schetst de visie een viertal majeure opgaven:

1. het verder verhogen van de arbeidsproductiviteit en het aantrekken van talent van buiten;
2. het vergroten van wendbaarheid en weerbaarheid van de Hardenbergse beroepsbevolking;
3. een grotere wendbaarheid en weerbaarheid geldt ook voor de ondernemers;
4. blijvende aandacht voor de aantrekkelijkheid van het vestigingsklimaat.

De bijbehorende economische actieagenda kent drie lijnen:

- het versterken van de economische basis;
- thema's die van wezenlijk belang zijn voor de Hardenbergse economie op lange termijn;
- het uitbouwen van de kracht van Hardenberg.

Regio Deal Regio Zwolle

Medio 2020 is de Regio Deal Regio Zwolle ondertekend, waar ook de gemeente Hardenberg aan deelneemt. De Regio Deal is een groot investeringsprogramma met € 22,5 miljoen aan Rijksmiddelen en een cofinanciering van bijna € 65 miljoen vanuit de provincie en de aan de Regio Zwolle deelnemende gemeenten. Met de Regio Deal wordt geïnvesteerd in achttien projecten vanuit vier actielijnen die – elk afzonderlijk én in samenhang met elkaar – de Regio Zwolle versterken als een sociaal-sterke, circulaire, innovatieve en klimaatbestendige groeiregio. Enkele van deze projecten hebben een specifiek Hardenbergse identiteit, zoals de Kennis & Innovatiehub 'Future Farm', het project 'Brede welvaart in het Vechtdal' (bestaande uit 23 deelprojecten) en 'Ruimte voor de Vecht', waarvan ook het project 'Vechtrijk Gramsbergen' onderdeel is.

3 Financieel verslag

Uitgangspunten financieel beleid

De uitgangspunten voor het financieel beleid van de gemeente zijn:

- de (meerjaren)begroting dient structureel sluitend te zijn
- de algemene reserve dient op voldoende niveau te zijn
- de schuldpositie van de gemeente dient een houdbare schuld te zijn. Hiervan is sprake zolang de netto schuldquote niet meer bedraagt dan 130%
- de belastingtarieven worden alleen met de inflatiecorrectie verhoogd, tenzij dit anders is vastgelegd in het door de raad vastgestelde bezuinigingsprogramma

Vermogenspositie

Correctie openingsbalans

In 2020 is de openingsbalans gewijzigd. Normaliter is deze gelijk aan de balans per 31 december van het voorgaande jaar. Dit jaar was een correctie nodig. Deze correctie betreft de boekwaarde deelneming LOC en de (voorziening) grondexploitatie. Deze correctie werkt ook door naar de stand van de algemene reserve (zie hierna).

In voorgaande jaren werd voor de deelneming LOC dezelfde boekwaarde in de gemeenterekening aangehouden als de boekwaarde die het LOC heeft opgenomen in haar jaarstukken. Deze wijze van verantwoording is gebruikelijk in het bedrijfsleven, maar is niet overeenkomstig de regels die van toepassing zijn op de gemeente (Besluit Begroting en Verantwoording). Deze schrijven namelijk voor dat deelnemingen worden gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs. Dit, onder aftrek van (eventuele) terugstorting van kapitaal. Deze correctie leidt tot een verlaging van de boekwaarde van de deelneming met € 6, 3 miljoen. Voor een nadere toelichting op deze correctie verwijzen wij hier naar de toelichting op de balans in de jaarrekening.

Daarbij merken wij op dat deze correctie niet betekent dat de "waarde" van de deelneming is afgenomen. Er wordt een uitsplitsing gemaakt tussen de boekwaarde van het ingebrachte kapitaal en de boekwaarde van het aandeel in het eigen vermogen van het LOC. In de gemeenterekening wordt het aandeel in het eigen vermogen van het LOC niet langer op de gemeentelijke balans tot uitdrukking gebracht.

De correctie boekwaarde gronden (onderdeel van de vlottende activa) houdt verband met een andere beoordeling stand voorziening Centrumplan Hardenberg en overheveling gronden Heemserpoort naar Materiële Vaste Activa.

Aan de kant van de zogenaamde passiva betreft het de doorwerking van bovenstaande correcties in de stand van de algemene reserve en de omzetting van de bestemmingsreserves afval en riool in voorzieningen.

Bedragen x € 1.000

Activa	31-12-2019	1-1-2020	31-12-2020	Passiva	31-12-2019	1-1-2020	31-12-2020
Immateriele vaste activa	7.373	7.550	8.475	Reserves	82.797	72.662	78.301
Materiele vaste activa	177.522	177.522	175.120	Resultaat			
Financiële vaste activa	20.903	12.266	10.741	jaarrekening	6.767	6.767	5.070
				Voorzieningen	5.494	10.693	10.975
				Vaste schulden	120.904	120.904	108.112
Totaal vaste activa	205.798	197.338	194.336	Totaal vaste passiva	215.962	211.026	202.458
Vlottende activa	42.114	46.673	44.300	Vlottende passiva	31.950	32.985	36.178
Totaal activa	247.912	244.011	238.636	Totaal passiva	247.912	244.011	238.636

Toelichting op de vermogenspositie 31-12-2020 versus 1-1-2020

Immateriële vaste activa

Deze is in 2020 toegenomen met € 925.000. Dit betreft o.a. de gemeentelijk bijdrage N34 (€ 634.000) en de bijdrage aan MFC De Krim (€ 200.000).

Materiële vaste activa

In 2020 is € 8.722.000 aan investeringsuitgaven gedaan en € 472.000 aan bijdragen van derden ontvangen. Tegenover deze investeringsuitgaven staat een bedrag aan afschrijvingen/aflossingen van € 8.610.000 en een afwaardering van diverse gronden en gebouwen van € 498.000.

Verder is € 1.544.000 aan gronden in exploitatie genomen. Dit leidt tot een verlaging van de boekwaarde materiële vaste activa en een verhoging van de vlottende activa (voorraad gronden in exploitatie).

Financiële vaste activa

In 2020 is de boekwaarde afgenomen met € 1.525.000.

Vlottende activa

De vlottende activa is in 2020 afgenomen met € 2.373.000. Dit betreft voor het grootste deel de afname van de (boekwaarde) voorraad gronden met € 1.961.000.

Eigen vermogen (reserves)

Tot het eigen vermogen worden de reserves en het rekeningresultaat gerekend. Het betreft:

omschrijving bedragen x € 1.000	31-12-2019	1-1-2020	31-12-2020
algemene reserve	50.893	44.901	51.354
rekeningresultaat 2019	6.767	6.767	0
rekeningresultaat 2020			5.070
reserve dekking kapitaallasten	27.761	27.761	26.947
reserve afval	1.188	0	0
reserve riool	2.955	0	0
	89.564	79.429	83.371

De algemene reserve is in 2020 toegenomen met € 6.453.000. Deze toename betreft de toevoeging van het rekeningresultaat 2019 ad € 6.767.000 en de onttrekking ad € 315.000 ten behoeve van WMO.

De algemene reserve is per 1 januari 2020 € 5.991.000 lager dan de stand per 31 december 2019. Dit verschil betreft:

- correctie boekwaarde deelneming LOC	-/- € 6.365.000
- correctie boekwaarde gronden Heemserpoort	-/- € 1.056.000
- correctie voorziening Centrumplan Hardenberg	€ 1.430.000

Op de balans per 31 december 2019 stonden bestemmingsreserves voor afvalstoffenheffing en voor rioolrechten. Deze reserves waren gevormd uit de overschotten op de specifieke bijdragen van de inwoners voor kosten van afval en riolering. Deze overschotten hadden niet als reserves maar als voorzieningen moeten worden verantwoord.

Vaste schulden

In 2020 zijn geen nieuwe vaste geldleningen aangetrokken.

Ratio's

Voor de beoordeling van de financiële positie van de gemeente wordt een aantal ratio's gehanteerd.

Het opnemen van deze ratio's in de begroting en het jaarverslag is (landelijk) verplicht en vastgelegd in het Besluit Begroting en Verantwoording. Doel van de wetgever is, het gemeentebestuur (meer) inzicht te geven in de gemeentefinanciën. Daarbij heeft zij geen normen gesteld.

Het is aan elke gemeente(raad) om hier zelf beleid op te formuleren. Dit heeft Hardenberg gedaan als het gaat om de Netto Schuldquote. Deze mag niet hoger zijn dan 130% van de jaarlijkse inkomsten.

In 2020 is de financiële positie verbeterd. Daarbij merken wij op dat In de berekening van het solvabiliteitspercentage ultimo 2020 de coronabuffer ad € 5,2 miljoen niet is meegeteld.

Jaarrekening 2020	Verslag 2017	Verslag 2018	Verslag 2019	Verslag 1-1-2020	Verslag 2020	Begroot 2020
Netto schuldquote	92%	77%	72%	70%	64%	69%
Solvabiliteitsratio	31%	34%	36%	33%	35%	33%
Structurele exploitatieruimte	1%	1%	0%	0%	0%	0%
Grondexploitatie	16%	13%	9%	10%	9%	15%
Belastingcapaciteit	102%	101%	101%	101%	98%	101%
Weerstandscapaciteit	1,81	2,38	2,73	2,42	2,34	1,97

Uit bovenstaande tabel blijkt dat onze schuldquote meerjarig sterk terugloopt richting het landelijk gemiddelde van 60,4% , wij een solvabiliteitsratio en een voorraadquote die stabiel in de buurt van dat landelijke gemiddelde liggen van 33,4% respectievelijk 9,4%. Deze landelijke gemiddelden (m.b.t. 2019) zijn terug te vinden op de site "waar staat je gemeente.nl". Over 2020 zijn nog geen nieuwe kengetallen op deze site opgenomen.

Verder zijn de woonlasten in Hardenberg lager dan het landelijk gemiddelde. Zie hiervoor ook de toelichting in de paragraaf lokale heffingen.

Naar onze indruk zijn dit alle indicatoren die er op wijzen dat wij flinke stappen hebben gezet richting de gewenste financiële stabiliteit voor de gemeente Hardenberg.

In de paragraaf Weerstandsvermogen wordt een nadere toelichting op deze ratio's gegeven.

Rekeninguitkomsten

In de vergadering van 5 november 2019 heeft de raad de begroting 2020, inclusief de 1e wijziging 2020, vastgesteld. De begroting 2020 liet voor 2020 nog een structureel tekort zien, maar voor de jaren daarna werden structurele overschotten voorzien. Incidenteel werd voor 2020 een tekort voorzien van € 3.365.000. Het begrotingsaldo 2020 is na de genoemde raadsvergadering op de gebruikelijke momenten in de planning en control cyclus (P&C-cyclus) bijgesteld.

Na de 2e bestuursrapportage 2020 werd voor 2020 een nadelig resultaat begroot van € 3.824.000. Het rekeningresultaat 2020 is uitgekomen op € 5.070.000 voordelig.

De afgelopen jaren hebben we ingezet op de verbetering van de voorspellende waarde van de begroting. We streven er naar om de afwijking tussen het begrote en geprognosticeerde resultaat maximaal 3% van het totaal van de lasten te laten zijn. In het jaarverslag 2019 constateerden we dat we deze norm dicht waren genaderd.

Dit jaar is de coronacrisis van grote invloed is geweest op de uitkomst van deze jaarrekening. Corona vroeg om extra maatregelen, waardoor diverse voorgenomen activiteiten zijn uitgesteld. Inkomsten zijn lager uitgevallen, maar het nadeel hieruit kon vaak - voor een groot deel - worden opgevangen door kostenbesparingen. De steunmaatregelen van het rijk voor ondernemingen, zelfstandigen en verenigingen, hebben er toe geleid dat het beroep op de gemeente om financiële ondersteuning beperkt is gebleven. Verder hebben we ook extra inkomsten ontvangen als gevolg van de steunpakketten van het rijk.

In een afzonderlijke paragraaf in dit jaarverslag besteden wij extra aandacht aan de impact van Corona.

Verklaring op hoofdlijnen

Het begrote saldo na de 2e bestuursrapportage is bepaald op basis van de kennis van de stand van zaken over de eerste 8 maanden van dit jaar. Nadien hebben zich nog diverse ontwikkelingen voorgedaan.

Evenals voorgaande jaren zijn in de begroting budgetten opgenomen voor diverse projecten, waarvan wij nu bij het opmaken van de jaarrekening constateren dat de uitvoering niet in 2020 is afgerond, maar ook door loopt in 2021. In totaal gaat het dan om een bedrag van € 2,9 miljoen aan budgetten dat dit jaar niet is besteed, maar waarvan wij u voorstellen om deze in 2021 weer beschikbaar te stellen.

Andere - grotere - afwijkingen (na resultaatbestemming) doen zich voor bij:

Omschrijving	bedrag afgerond op duizend euro	
- Ruimtelijke ordening	546.000	voordeel
- Sport en accommodaties	690.000	voordeel
- BBZ	-285.000	nadeel
- Vergoeding uitvoering TOZO-regeling	135.000	voordeel
- WMO beschermd wonen en maatschappelijke opvang	333.000	voordeel
- WMO vervoer immaterieel.	260.000	voordeel
- WMO begeleiding	-189.000	nadeel
- Samen Doen	238.000	voordeel
- Jeugdgezondheidszorg	785.000	voordeel
- Beheer en exploitatie overige gebouwen en gronden	875.000	voordeel
- Algemene uitgaven en inkomsten	220.000	voordeel
- Taakstelling personeel/saldo bedrijfsvoeringskosten	828.000	voordeel
- Bestuur (APPA)	-737.000	nadeel
- Algemene uitkering gemeentefonds	1.936.000	voordeel

- OZB	162.000	voordeel
- Rente	-224.000	nadeel
- Onvoorzien	204.000	voordeel
- Overige	247.000	voordeel
	6.024.000	voordeel

Ruimtelijke ordening. Er zijn meer (complexe) aanvragen gedaan, waardoor meer leges zijn ontvangen. De extra uitvoeringskosten konden binnen de beschikbare middelen worden opgevangen.

Sport en accommodaties. Sinds 2019 is het voor de gemeenten door nieuwe fiscale wetgeving niet meer mogelijk om de BTW op investeringen en uitgaven met betrekking tot sport te compenseren of terug te vragen. Hiervoor in de plaats moet de gemeente ieder jaar een Specifieke Uitkering (SPUK) aanvragen. Dit gebeurt op basis van de begroting van het boekjaar waarop een voorlopige uitkering volgt. Op basis van de werkelijke bedragen volgt een afrekening. Eind 2020 is de afrekening over 2019 geweest waardoor we een extra bedrag van € 240.000 hebben ontvangen over 2019. Daarnaast zijn de SPUK ontvangsten over 2020 € 100.000 hoger dan verwacht.

In verband met de beperkte openstelling en deels sluiting door Corona zijn de inkomsten zwembaden € 135.000 minder dan begroot. Daar staat onder andere tegenover dat minder kosten hoefden te worden gemaakt voor inhuur personeel € 181.000, schoonmaak € 95.000 en overige kosten beheer en onderhoud € 86.000.

Ook is sprake van een voordeel van € 100.000 op de rijksbijdrage combinatiefunctionarissen. Jaarlijks wordt een rijksbijdrage ontvangen die deels wordt uitbetaald aan externe partners en deels wordt aangewend voor de kosten van onze "eigen" combinatiefunctionarissen. Het bedrag dat nog is overgebleven op het gemeentelijk deel valt nu vrij het rekeningresultaat.

BBZ. Op de uitvoering van de BBZ is een nadeel ontstaan van € 285.000. Er is minder aan uitkeringen verstrekt (€ 87.000) en meer ontvangen uit aflossingen (€ 70.000). Hier staat tegenover dat de rijksbijdrage lager is uitgevallen dan begroot (€ 442.000).

TOZO (Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers). In totaal is aan zo'n 840 zelfstandigen voor ruim € 3,6 miljoen aan ondersteuning uitbetaald. De TOZO verloopt voor de gemeente budgettair neutraal, d.w.z. dat de gemeente voor de uitvoering van de TOZO-regeling een vergoeding ontvangt. Na aftrek van de extra gemaakte kosten resteert van deze vergoeding nog € 135.000.

Wmo beschermd wonen en maatschappelijke opvang. Het voordeel betreft vooral een overschot beschermd wonen (€ 281.000). Dit overschot is ontstaan als gevolg van de toegevoegde middelen in de septembercirculaire 2020 gemeentefonds en een aanvullende incidentele vrijval Maatschappelijke Opvang 2019. Verder zijn in 2020 de subsidies niet geïndexeerd. De bijdrage vanuit Hardenberg is daarom € 52.000 lager dan begroot. Indexering zal vanaf 2021 weer worden toegepast.

Wmo vervoer immaterieel. Door Corona en de aanverwante maatregelen zien we een terugloop van het aantal aangevraagde en verreden km's. Dit is te verklaren doordat het WMO-vervoer grotendeels wordt toegewezen aan een groep inwoners die in de risicogroep vallen. Bij het begin van de corona crisis in maart tot en met juni is de continuïteitsbijdrage overeengekomen met een percentage van 80%. Hierbij is tevens een uitsparing gebleken.

Wmo Begeleiding. Per 2020 is gestart met de nieuwe raamovereenkomst Wmo voorzieningen. Hierbij liet de prognose zien dat een verhoging van budgetten in 2020 te verwachten was, dit is destijds niet toegekend in de daadwerkelijk hoogte van de budgetten Wmo. We zien door de corona een lichte daling van het gebruik en daarmee de kosten, waardoor er geen aanzienlijke overschrijdingen zijn ontstaan. Ook rondom de PGB zien we hetzelfde gebeuren. Doordat er minder inzet vanuit maatwerk geleverd kon worden en inwoners terughoudend zijn geweest zijn deze beide minder aangevraagd en ingezet dan in eerste instantie werd gedacht. Door de corona crisis hebben we een continuïteitsbijdrage opengesteld en is hier aanvraag op gedaan door aanbieders. Daarnaast mogen aanbieders ook beroep doen op een vergoeding voor de meerkosten. Deze kosten zijn zoveel mogelijk in de jaarrekening 2020 verwerkt. Aanbieders hebben nog de tijd tot eind april de kans om een verzoek in te dienen. Daarnaast zien we een stijging in het laatste kwartaal van 2020 omdat er weer meer ruimte werd geboden voor de inzet van voorzieningen. Een deel van die stijging zal inhaalzorg zijn. Door de corona hebben mensen moeten wachten op hulp of ze zijn zelf terughoudend geweest. Indien nodig komen wij hier op terug bij de eerste bestuursrapportage 2021. De ontvangen rijksvergoeding voor de compensatie van de coronakosten en meerkosten zijn opgenomen in de algemene middelen.

Samen Doen

Samen Doen Hardenberg BV heeft 2020 afgesloten met een positief resultaat. Dit resultaat vloeit, conform de raamovereenkomst, terug naar de gemeente.

Jeugdgezondheidszorg

Door de coronacrisis zien we dat de instroom in de jeugdhulp in 2020 is achtergebleven. Hierdoor is € 445.000 minder besteed dan begroot. Verder is een voordeel van € 164.000 ontstaan op de jeugdhulp die gefinancierd wordt uit het landelijk transitiearrangement Jeugd. Dit betreft een contract tussen de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en landelijk werkende jeugdhulpaanbieders met zeer specialistische functies (ernstige psychose, levensbedreigende eetstoornissen, eengerelateerd geweld).

Het Rijk heeft in de loop van 2020 besloten om te investeren in de Veilig Thuis-organisaties, omdat de trend van meer meldingen en onderzoeken landelijk zichtbaar was. Voor de regio IJsselland betekende dit een extra bijdrage op de rijksuitkering van ongeveer een miljoen. Als gevolg hiervan hoefde de begrote gemeentelijk extra incidentele bijdrage ad € 176.000 niet betaald te worden.

Beheer en exploitatie overige gebouwen en gronden. In 2020 is een aantal gemeentelijke objecten verkocht. Dit leidde tot een boekwinst van rond € 463.000. Verder leidt de andere wijze van waardering deelneming LOC (zie hiervoor toelichting op balans) er toe dat geen bijdrage in het exploitatieresultaat LOC 2019/2020 hoeft te worden betaald. Deze wordt - binnen het LOC - ten laste van het eigen vermogen van het LOC gedekt. Voor de jaarrekening 2020 van de gemeente leidt e.e.a. tot het vervallen begrote bijdrage 2019 ad € 116.000 en begrote bijdrage 2020 ad € 90.000. Daarnaast vervalt de noodzaak om in 2020 de boekwaarde LOC te corrigeren, waardoor een voordeel in 2020 ontstaat van € 185.000.

Algemene uitgaven en inkomsten.

In de jaarrekening 2019 is een stelpost opgenomen van € 470.000 voor "kleine" facturen (tussen € 2.000 en € 10.000), die als last in 2019 moest worden opgenomen. Bij screening van deze facturen in 2020 bleek dat sprake was van een dubbeling. Hierdoor ontstaat nu een voordeel van € 220.000.

Taakstelling personeel/saldo bedrijfsvoeringskosten. In de begroting 2020 is een bezuinigingsopdracht opgenomen om de personeelskosten te verlagen. Deze opdracht vloeit voort uit de opheffing van de Bestuursdienst Ommen Hardenberg, waarbij het personeel en materieel zijn "overgenomen" door Hardenberg. In het vervolg van dit financiële hoofdstuk wordt deze taakstelling nader toegelicht. De taakstelling voor 2020 bedraagt € 1,7 miljoen. Dekking van dit bedrag vindt plaats vanuit de totale bedrijfsvoering budgetten. In 2020 is een voordeel op de totale bedrijfsvoeringsbudgetten gerealiseerd van € 2.528.000. Dit voordeel bestaat voor de helft uit een besparing op de loonkosten. In 2019 is aan teams – waarvoor geen dienstverleningsovereenkomst met Ommen is gesloten – een 25% taakstelling opgelegd. De "opbrengst" van deze 25% taakstelling is gereserveerd in de vorm van een stelpost. Het bedrag dat eind 2020 nog op deze stelpost resteerde bedraagt € 1.237.000. Daarnaast is sprake van onderuitputting van de loonsom en inhuur derden van € 530.000.

Andere besparingen op de bedrijfsvoeringskosten betreffen onder andere de lagere uitgaven voor overige personeelskosten € 373.000 (reis- en verblijfkosten, dienstreizen, opleidingskosten enz.), huisvestingskosten (€ 118.000); ICT (€ 144.000) en tractie (€ 134.000).

Voorziening APPA (pensioenvoorziening (ex)wethouders. Op grond van actuariële berekeningen en rekening houdende met het verloop (toevoegingen / onttrekkingen) van de voorziening in 2020 is € 737.000 in de voorziening gestort.

Algemene uitkering gemeentefonds. Het begrote bedrag is nog gebaseerd op de zogenaamde meicirculaire gemeentefonds. Nadien zijn nog twee circulaire gepubliceerd, de september- en decembercirculaire. De informatie in de ze circulaire kwam te laat om nog te worden verwerkt in de begroting.

De hogere gemeentefondsuitkering betreft voor een groot deel (€ 1,1 miljoen) de uitwerking van het 2e steunpakket corona-maatregelen.

OZB In 2020 is meer OZB ontvangen. Dit betreft dan zowel de opbrengst OZB woningen (€ 58.000) als de niet-woningen (€ 104.000).

Renteresultaat. Het nadelig (rente)resultaat vloeit voort uit de lagere doorberekening van rente aan grondexploitatie (€ 224.000).

Onvoorzien Na de tweede bestuursrapportage 2020 resteerde nog een bedrag van € 204.000 op deze stelpost. Dit bedrag hoefde in 2020 niet te worden ingezet en valt nu incidenteel vrij in het rekeningresultaat.

Overige Dit is het saldo van diverse kleinere voor- en nadelen (kleiner dan € 100.000). Voorbeelden hiervan zijn een nadeel van € 73.000 op overige onderwijs en voordelen op maatschappelijke begeleiding (€ 53.000); hogere subsidie doelgroepen openbaar groen (€ 57.000); bedrijven en ondernemers (€ 58.000); onderwijshuisvesting (€ 83.000) en bestuur en ondersteuning (€ 42.000).

Voor de toelichting op deze - en andere kleinere - verschillen verwijzen wij hier naar de toelichting in de jaarrekening 2020.

Resultaatbestemming 2020

Overeenkomstig de lijn in voorgaande jaren stellen wij u voor om de restant budgetten van jaargrens-overschrijdende projecten in 2021 weer beschikbaar te stellen. In het raadsvoorstel bij dit jaarverslag en de jaarrekening gaan wij meer in detail in op de projecten, die jaargrens-overschrijdend zijn

Doorwerking uitkomsten rekening 2020

Het verschil tussen de begrote uitkomst en de werkelijk uitkomst hebben wij voorshands als een incidenteel voordeel aangemerkt. In de toelichting op de rekeninguitkomsten zult u bij een aantal programma's kunnen lezen, dat een voordeel of nadeel als structureel wordt aangeduid. Hiermee willen wij aangeven, dat het nodig kan zijn om de begroting voor 2021 en volgende jaren voor deze punten aan te passen. Op de financiële consequenties komen wij in de 1e bestuursrapportage 2021 terug.

Deze bestuursrapportage wordt u gelijktijdig met deze jaarstukken toegezonden.

Algemene reserve

De algemene reserve is een belangrijk onderdeel van de weerstandscapaciteit, dat nodig is als financiële buffer voor het opvangen van risico's. Aan het begin van dit jaar bedroeg de algemene reserve € 50.893.000

Aan het eind van 2020 is de algemene reserve toegenomen tot:

stand per 1-1-2020	€	44.902.000	
toevoeging resultaat 2019	€	6.767.000	
onttrekking t.b.v. WMO	-/-	315.000	
stand 31-12-2020			€ 51.354.000
rekeningresultaat 2020	€	5.070.000	
voorstel resultaatbestemming 2020	-/-	2.870.000	
per saldo toevoeging aan algemene reserve			€ <u>2.200.000</u>
	€		53.554.000

De algemene reserve vormt samen met de onbenutte belastingcapaciteit (€ 1,0 miljoen) de financiële buffer om risico's op te kunnen vangen. Voor de beoordeling van het weerstandsvermogen hanteert Hardenberg een norm van 1,4 keer de som van de ingeschatte risico's.

In 2018 is begonnen met het op een gestructureerde wijze in beeld brengen van risico's. Deze risico's zijn vervolgens op geld gewaardeerd en aan de hand van een statistische methode is bepaald welke financiële buffer nodig is om deze risico's af te kunnen dekken.

Onlangs is de risicoscan geactualiseerd. Voor de toelichting op de resultaten van deze scan verwijzen wij hier naar de paragraaf weerstandsvermogen van dit jaarverslag. De actualisatie heeft geleid tot een bijstelling van de som van de risico's. Deze is nu berekend op € 20,2 miljoen (2019: € 19 miljoen).

De verhouding tussen de omvang van het beschikbare weerstandsvermogen in relatie tot het benodigde weerstandsvermogen (de som van de risico's) is 2,34. Deze ratio ligt ruim boven de door de raad vastgestelde factor van 1,4.

Voor de toelichting op de berekening van deze ratio verwijzen wij hier naar de paragraaf weerstandsvermogen van dit jaarverslag.

Dienstverlening aan de gemeente Ommen

Nadat de Bestuursdienst Ommen-Hardenberg (BOH) is beëindigd, zijn we op 1 januari 2019 gestart met een nieuwe ambtelijke organisatie. Daarbij is gekozen voor een volledige ambtelijke organisatie die zelf alle taken en diensten uitvoert.

Wij hebben het merendeel van het personeel van de Bestuursdienst in dienst genomen. Om te zorgen dat al het personeel nog steeds kon worden ingezet en om gedwongen ontslagen te voorkomen, is de afspraak gemaakt dat Hardenberg tot en met 2024 diensten uitvoert voor de gemeente Ommen. Daarvoor zijn dienstverleningsovereenkomsten en tijdelijke uitvoeringscontracten afgesloten. Ommen betaald voor de dienstverlening een bijdrage op basis van een kostprijsberekening.

In 2020 was de bijdrage van Ommen rond € 6,7 miljoen.

In oktober 2020 heeft het college, na een evaluatie en na het horen van de raad, besloten de dienstverlening aan/samenwerking met de gemeente Ommen niet te verlengen na afloop van de afgesproken termijnen. Tijdens de evaluatie is gekeken naar de oorspronkelijke doelstellingen, met name kansen, verminderen kwetsbaarheid, kosten, kwaliteit. De conclusie is dat de dienstverlening aan Ommen in het algemeen niet bijdraagt aan deze doelstellingen.

Met dit besluit is er duidelijkheid over de afloop van de dienstverlening aan de gemeente Ommen. Samen met Ommen kijken we naar scenario's met het oog op de afbouw van de dienstverlening uiterlijk per de einddatum van de overeenkomst. Beide besturen en organisaties treffen gezamenlijk voorbereidingen voor het afhechten van de dienstverlening en het - waar nodig - overdragen van taken, data en materieel. Dat doen we in goed overleg met elkaar.

De taakstelling om de kosten terug te brengen naar Hardenbergs niveau bij beëindiging van de tijdelijke uitvoeringsovereenkomsten wordt gerealiseerd. Voor dezelfde taakstelling bij beëindiging van de dienstverleningsovereenkomsten (eind 2024) zijn en worden inmiddels ook de nodige maatregelen genomen (zoals niet structureel invullen van vacatures).

Er zijn financiële risico's bij de beëindiging van de dienstverlening aan Ommen. Wij verwachten dat er eenmalige frictiekosten zullen zijn. Als voorbeeld noemen we ICT en tractiemiddelen, waar systemen nauw met elkaar verbonden zijn / dezelfde systemen worden gebruikt. In de berekening van het weerstandsvermogen hebben we een risico opgenomen van 20% van de bijdrage van Ommen.

Taakstelling 2020

Per 1 januari 2019, bij de beëindiging van de Bestuursdienst, hebben Ommen en Hardenberg afgesproken een deel van de werkzaamheden zelfstandig te doen. Voor die werkzaamheden verlenen wij dus geen diensten aan Ommen. Omdat Hardenberg het personeel en de bedrijfsvoeringsmiddelen van de Bestuursdienst heeft overgenomen, was voor die werkzaamheden de personele capaciteit groter dan voor de eigen dienstverlening nodig is. Dit is aanleiding geweest voor het opnemen van een aantal taakstellingen in de begroting:

Bedrage x € 1.000	2020	2021	2022	2023	2024	2025
taakstelling (besparing TUC facilitair/financiën)		-100	-100	-100	-100	-100
taakstelling algemeen	-1.700	-1.700	-1.700	-1.700	-1.700	-1.700
verlaging personeelskosten door natuurlijk verloop		-500	-1.000	-1.000	-1.000	-1.000
TUC publieksdienst				668	668	668
Verlaging kosten DVO's						-5.879
totaal aan taakstellingen	-1.700	-2.300	-2.800	-3.468	-3.468	-9.347

De taakstelling 2020 is gerealiseerd/ingevuld door besparingen op de bedrijfsvoeringskosten.

De uitvoering van de taakstelling 2021 ligt op koers.

We zien dat de situatie per 1 januari 2019 geen blijvende situatie is. Werkzaamheden veranderen en nemen toe door wet- en regelgeving en voor de uitvoering van bestuurlijke ambities en het verbeteren van de dienstverlenings- en bedrijfsvoeringsprocessen. We ervaren dat de druk op de beschikbare personele capaciteit toeneemt. Het realiseren van de taakstellingen betekent niet dat daarmee capaciteit en werkzaamheden in balans zijn. In 2020 is een formatiescan door adviesbureau BMC uitgevoerd. Uit die scan blijkt dat de totale formatie kleiner is dan die van vergelijkbare gemeenten. Ook blijkt dat we meer taken in eigen beheer doen. Er is sprake van meer inhuur van personeel dan in vergelijkbare gemeenten. De uitkomsten van deze scan worden betrokken in de verdere ontwikkeling van de organisatie.

Vennootschapsbelasting

De wet op de vennootschapsbelasting geldt vanaf 1 januari 2016. Er is landelijk nog veel discussie over de uitwerking van de regelgeving, onder andere over de te belasten activiteiten, de te hanteren disconteringsvoet en de toerekening van rentekosten bij de grondexploitatie. Er zijn door gemeenten diverse proefprocedures gestart, waaronder een procedure over de belasting op reclameactiviteiten.

Op basis van een inventarisatie in samenwerking met een extern bureau is de voorlopige conclusie dat wij in 2020 en voorgaande jaren niet belastingplichtig zijn. Wij hebben van de belastingdienst ook nog geen aanslagen ontvangen.

Een post quick scan geeft aan dat wij voor de grondexploitatie met ingang van 2022 voor het eerst belastingplichtig kunnen worden. Of dit ook werkelijk zo zal zijn is afhankelijk van de ontwikkelingen rond gronduitgifte en kostenaspecten.

4 Programmaplan

Algemeen

Op 23 april 2013 stelde de gemeenteraad van Hardenberg een nieuwe toekomstvisie "De gemeente Hardenberg stapt stevig op de toekomst af" vast, na een evaluatie van de oorspronkelijke toekomstvisie uit 2004. De toekomstvisie bestrijkt het tijdvak 2013 – 2023 en kent drie doelstellingen:

- samenhang in diverse gemeentelijke beleidsvelden ondersteunen;
- een helder profiel naar buiten toe creëren;
- strategische politieke keuzes maken.

De toekomstvisie bevat drie programmalijnen: wonen, werken en welzijn. Hieronder worden deze kort toegelicht. Daarnaast gaat de toekomstvisie in op de rol van de gemeente.

Wonen

Woningbouw vindt bij de kleine en grote kernen plaats op basis van behoefte met speciale aandacht voor jongeren en ouderen, bij voorkeur via inbreiding. De meeste woningbouw vindt plaats in Hardenberg en Dedemsvaart. Ook in de veel kleinere kernen komt de woningbouw op stoom. In veel kernen wordt in goed overleg met de Plaatselijke belangen een woningbouwprogramma samanegesteld. De gemeente vindt voorzieningen in de kernen belangrijk, waarbij betrokkenheid van inwoners en particulier initiatief uitgangspunten zijn. In de kleine kernen is een ontmoetingsplek een ondergrens voor het voorzieningenniveau. Bundeling en samenwerking zijn hierbij van belang. Centrale voorzieningen met een uitstraling voor de regio zijn er vooral in de kern Hardenberg gelegen, waarbij Dedemsvaart een aanvullende functie heeft. Eigen verantwoordelijkheid en elkaar aanspreken zijn van groot belang in de openbare ruimte en op het gebied van veiligheid. Bij grote sociale problemen is de gemeente regisseur die partijen bij elkaar brengt.

Werken

De gemeente concentreert bedrijvigheid en voorzieningen in Hardenberg en Dedemsvaart. In de kleinere kernen is binnen bestaande bebouwing en industrieterreinen ondernemerszin mogelijk. De gemeente koestert de bestaande bedrijvigheid en starters en stimuleert de maakindustrie, recreatie & toerisme en de (verbrede) agrarische sector als visitekaartje van de gemeente. Ook de zorg is een belangrijke sector.

Welzijn

Het bevorderen van 'zelfredzaamheid' is de beste manier om kwetsbare groepen te helpen. Indien mensen niet voor zichzelf kunnen zorgen en ook de omgeving geen rol kan spelen, zal de gemeente (tijdelijk) een vangnetfunctie vervullen en ondersteuning bieden. De gemeente stimuleert vrijwilligerswerk en mantelzorg. De gemeente versterkt de kwaliteiten van de groene ruimte met een gebiedsgerichte werkwijze.

Coalitieakkoord 2018-2022 en Zin in de Toekomst

Naar aanleiding van het coalitieprogramma "Verbindingen van betekenis" hebben wij de ambities voor de komende jaren ingedeeld op basis van vier thema's die voor ons college van belang zijn en waarmee wij zichtbaar en aanspreekbaar voor de samenleving willen zijn. We hebben dit "Zin in de Toekomst" genoemd. De begroting 2020 is opgebouwd naar de vier thema's van Zin in de Toekomst:

- Duurzaam Hardenberg
- Landelijk Hardenberg
- Ondernemend Hardenberg
- Vitaal Hardenberg

ZIN IN DE TOEKOMST

In Hardenberg zorgen we voor een gezonde leefomgeving en passende voorzieningen, zowel in de twee stedelijke centra als in de kleinere kernen. Onze inwoners voelen zich veilig en vitaal. We komen in beweging voor een gezonde leefstijl. We hebben aandacht voor elkaar en zorgen voor elkaar. Als het niet lukt, bieden we een (tijdelijk) vangnet.

VITAAAL HARDENBERG

In Hardenberg willen we de wereld goed achterlaten voor onze kinderen. We gaan bewust om met energie. Daarnaast wekken we zoveel mogelijk duurzame energie op. We spelen in op de gevolgen van klimaatverandering. Onze inwoners laten Hardenberg leven, en we hebben aandacht voor planten en dieren.

DUURZAAM HARDENBERG

In Hardenberg bedenken en doen we het samen met onze inwoners. We hebben daarbij oog voor de verscheidenheid aan kernen. We zijn bestuurlijk vernieuwend en hebben het

ZO DOEN WE DAT IN HARDENBERG

vertrouwen dat de samenleving zelf voldoende krachtig en vitaal is. Wij spelen in op ontwikkelingen binnen en buiten onze regio. Hardenberg is een inclusieve gemeente waar iedereen kan meedoen.

In Hardenberg bouwen we aan een toekomstbestendig en leefbaar landelijk gebied. We koesteren onze agrarische ondernemers, de natuur en recreatiemogelijkheden. We willen klaar zijn voor de toekomst. Onze focus ligt daarbij op ontwikkeling, innovatie en verandering.

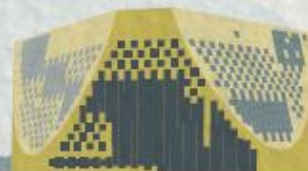
LANDELIJK HARDENBERG

In Hardenberg kunnen alle mensen de kans pakken om te werken en zich te ontwikkelen. We zetten ons ervoor in dat opleidingen in Hardenberg aansluiten op de vragen van werkgevers. Ondernemers krijgen ruimte voor innovatie en groei. Daarbij hoort een uitstekende (digitale) bereikbaarheid.

ONDERNEMEND HARDENBERG

 Gemeente
Hardenberg

Deze naar buiten toe gerichte indeling sluit aan bij de indeling die we gebruiken bij het vormgeven van de Omgevingsvisie. Daarnaast is beschreven hoe wij in de samenleving staan en hoe wij met de samenleving willen samenwerken.

Zin in de Toekomst is bedoeld om meer focus aan te brengen in het uitwerken van het coalitieprogramma en om een zichtbaar en herkenbaar naar buiten te zijn. Qua uitgangspunten heeft geen wijziging plaatsgevonden ten opzichte van de toekomstvisie. Zin in de Toekomst is meer een hernieuwde en frisse focus op de ambities, dan een omwenteling van gemeentelijk beleid.

De programmaverantwoording 2020

In de begroting 2020 leest u in het programmaplan wat onze meerjarendoelstellingen zijn en wat we daarvoor in 2020 gaan doen. Voorafgaand aan de doelstellingen en acties, schetsen we per beleidsveld waar nodig eerst kort de context. In het jaarverslag 2020 hebben wij in de programmaverantwoording toegelicht wat we in 2020 hebben gedaan en wat het heeft gekost.

Beleidsindicatoren

De beleidsindicatoren die voorheen per programma waren opgenomen, zijn nu verplaatst naar de bijlage.

4.1 Vitaal Hardenberg

In Hardenberg zorgen we voor een gezonde leefomgeving en passende voorzieningen, zowel in de twee stedelijke centra als in de kleinere kernen. Onze inwoners voelen zich veilig en vitaal. We komen in beweging voor een gezonde leefstijl. We hebben aandacht voor elkaar en zorgen voor elkaar. Als het niet lukt, bieden we een (tijdelijk) vangnet.

Ruimtelijke ordening

In 2022 wordt de Omgevingswet ingevoerd. We zijn volop bezig met de voorbereiding hierop, onder meer door de ontwikkeling van een omgevingsvisie met strategische keuzes en het opstellen van een omgevingsplan met de regels voor de fysieke leefomgeving. Tegelijk met de Omgevingswet treedt de Wet Kwaliteitsborging voor het bouwen (Wkb) in werking. Deze wet regelt dat de bouwtechnische toets voor minder complexe bouwaanvragen naar private partijen over gaat.

Bij projecten in de openbare ruimte proberen we zoveel mogelijk de verschillende doelen te combineren of in de uitvoering mee te nemen. Het gaat dan onder meer om ambities op het gebied van mobiliteit, klimaat, inclusieve samenleving, biodiversiteit en duurzaamheid.

Wat gaan we daar voor doen?

Onze ambitie

We faciliteren ruimtelijke ontwikkelingen waarmee de ruimtelijke kwaliteit van de omgeving wordt benut en versterkt en waarmee een bijdrage wordt geleverd aan een vitale, dynamische en leefbare samenleving en een aantrekkelijke woon- en werkomgeving.

Wat wilden we in 2020 bereiken?

- Bij de invoering van de Omgevingswet richten we ons vooral op informatievoorziening, communicatie en juridische besluitvorming. In 2020 stellen we ook de Omgevingsvisie Hardenberg vast.
- Tegelijk met de Omgevingswet treedt de Wet Kwaliteitsborging voor het bouwen (Wkb) in werking. Deze wet regelt dat de bouwtechnische toets voor minder complexe bouwaanvragen naar private partijen over gaat. In 2020 onderzoeken we welke impact deze wet op de formatiegrootte van dit taakveld heeft. Om hierop in te spelen hebben we vrijkomende vacatures ingevuld met tijdelijk personeel. De huidige formatie is te klein om de totale werkvoorraad te kunnen behandelen. We willen extra tijdelijk personeel inhuren om de aanvragen op tijd te kunnen behandelen. De kosten hiervan worden voor 2020 begroot op € 300.000. Dit wordt gedekt uit de legesopbrengsten.
- We werken op verschillende plekken aan de herinrichting van de openbare ruimte. Bijvoorbeeld in de Vechtzone, het gebied langs de Vecht tussen de Lage Doelen en de Amaliabrug. In dit gebied staat een aantal ontwikkelingen op stapel, zoals de ontwikkeling van de kavel naast de Troubadour en 'Blok 4' aan de Havenweg. We verwachten dat de potentie van de Vecht steeds meer benut zal worden voor recreatie en pleziervaart en we willen dat de uitstraling van de openbare ruimte hierbij aansluit. Dit biedt bovendien kansen om de openbare ruimte klimaatrobuust en levensloopbestendig te maken. Daarnaast worden de Admiraal Helfrichstraat en het Ismael Emanuelplein in het centrum van Hardenberg opnieuw ingericht en werken we onder andere aan de invulling van de oude zwembadlocatie, het stationsgebied en Marslanden II.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

- In 2020 is gewerkt aan een adequate voorbereiding op de invoering van de Omgevingswet in 2022. Halverwege 2020 heeft het rijk de invoering doorgeschoven van 2021 naar 2022. Er is gewerkt aan de voorbereidingen om te komen tot een Omgevingsplan Hardenberg. Het omgevingsplan is de opvolger van het bestemmingsplan maar dan met verbrede reikwijdte. Daarvoor zijn diverse bouwstenen ontwikkeld. Dat betreft een richtlijn omgevingsplan Hardenberg. Deze is bedoeld als (technische) gids voor de behandeling van ruimtelijke initiatieven. Verder is er gewerkt aan de bouwsteen integratie verordeningen in het Omgevingsplan Hardenberg. Ook is er een Plan van Aanpak Omgevingsplan Hardenberg opgesteld. Daarnaast heeft een inventarisatie en aanbesteding plaatsgevonden van de ICT-applicaties die van belang zijn voor de digitale aansluiting op het nieuwe rijks-ICT-stelsel (DSO). Verder is het nieuwe bedrijfsproces voor een omgevingsvergunning uitgewerkt vooral omdat de Omgevingswet een versnelling beoogt, naast andere relevante aspecten. De procedure wordt omgezet van 26 naar 8 weken. Daarnaast hebben er in 2020 twee voortgangsberichten over de Omgevingswet en het Omgevingsplan Hardenberg plaatsgevonden bij raadsbrief van juni en november 2020. In 2020 is er eveneens gewerkt aan de omgevingsvisie. Het vaststellingsproces is doorgeschoven naar 2021.
- Met de inhuur zijn de vergunningsverlenings- en toezichttaken binnen de begrote kosten uitgevoerd.

Marslanden.

In de uitbreidingswijk Marslanden zijn ook het afgelopen jaar veel nieuwe woningen gerealiseerd. In de woonwijk De Cirkel zijn nog enkele woningen te koop bij de ontwikkelaars die daar actief zijn. Er is al een aanvang gemaakt met het woonrijp maken van de wijk. Dit zal gefaseerd verder worden uitgevoerd. Het volgende deelgebied (De Marshoogte) wordt inmiddels bouwrijp gemaakt. Ook is er door de gemeente gestart met het aanbieden van de kavels in dit deelgebied en door de ontwikkelaars met het aanbieden van de woningen. Vechtdal Wonen heeft de bouw van een tiental huurwoningen in dit deelgebied aanbesteed. Daarmee wordt er ook in het segment huur voorzien in het deelgebied.

Na het afronden van het deelgebied Marshoogte is fase 1 van Marslanden II voltooid. Om er voor te zorgen dat er een doorlopende bouwstroom is in het uitbreidingsgebied Marslanden, zijn de onderhandelingen met Roosdom Tjhuis Planontwikkeling gestart om ook voor de deelgebieden Ydenhoogte en De Velden tot samenwerking te komen.

Hardenberg Centrum

Spinde

In 2020 zijn belangrijke stappen gezet in de verdere ontwikkeling van het centrum. Zo is het concept plan voor de herontwikkeling van De Spinde verder uitgewerkt en is de inspraakprocedure van het bestemmingsplan gestart. Een groot aantal gemeentelijke ambities wordt ingevuld met deze herontwikkeling. Denk hierbij aan het compacter maken van het winkelgebied, het opwaarderen van de openbare ruimte, toevoegen van een divers woonprogramma en klimaatadaptieve maatregelen. Ook de provincie ondersteunt de ambitie van dit plan. Omdat wijzelf als gemeente actief het plan oppakken en durven te investeren heeft de provincie ook een fraai subsidiebedrag (650.000euro) beschikbaar gesteld.

Badhuisplein

Door middel van een participatietraject met omwonenden en stakeholders is gewerkt aan een nieuw ontwerp voor het Badhuisplein. Eind 2020 is het schetsplan vastgesteld. Het herinrichtingsplan voorziet in de volgende aspecten: het plein wordt beter ingepast in de (nieuwgebouwde) omgeving, de hoofdfietsroute Marslanden- LOC-Stationsgebied wordt afgerond, het plein wordt groener en er komt ruimte voor speeltoestellen en de entrees naar de bioscoop en het theater worden beter ingericht.

Zwembadlocatie

De invulling van de zwembadlocatie vordert gestaag. Zo zijn de 32 grondgebonden woningen (Marschhoek) opgeleverd en zal in januari 2021 het gebouw CPO De Marsch opgeleverd worden. Het betreft het appartementengebouw op de plek van de voormalige kanovereniging. Dit appartementencomplex geeft samen met de twee vorig jaar opgeleverde gebouwen vanaf de Vecht een geheel nieuw aanzien op de stad. Ontwikkelaar DLH uit Zwolle heeft momenteel het project Vechthorst in de verkoop. Het betreft twee gebouwen met elk 18 appartementen.

Herinrichting Helfrichstraat en Emanuelplein en visie op zuidzijde centrum
Intern is gestart met beide trajecten .

Ruimtelijke initiatieven:

In 2020 zijn diverse ruimtelijk initiatieven in en door de gemeente mogelijk gemaakt. Daarvoor is gebruik gemaakt van bestemmingsplannen, bestemmingsplanherzieningen, wijzigingsplannen en omgevingsvergunningen. Onderdeel daarvan maken ook uit de vrijwel wekelijkse welstandsadviezen voor bouwplannen en ruimtelijke kwaliteitsadviezen. Ongeveer ca 200 voorstellen over ruimtelijke plannen en projecten hebben de bestuurstafels gepasseerd. De initiatieven hebben betrekking op zowel ontwikkelingen in het stedelijk gebied, in de diverse kernen en het buitengebied. Dat strekt zich uit van zonneparken, nieuwe woonplannen voor centrum Hardenberg tot woonbestemmingen voor voormalige agrarische bedrijven.

Volkshuisvesting en woningbouw

Hardenberg is een van de weinige grensgemeenten die niet te maken heeft met bevolkingskrimp. Volgens de geactualiseerde prognoses is er in de gemeente Hardenberg de komende 10 jaar behoefte aan ruim 2.500 tot 3000 nieuwe woningen. Per kern verschilt de woonbehoefte. Hardenberg en Dedemsvaart zijn in trek als woonlocatie, ook voor huishoudens van buiten onze gemeente. De dorpen en buurtschappen zijn vooral gewild bij de lokale bevolking en rustzoekers van buitenaf.

Ons vorige woonbeleid is opgesteld tijdens de economische crisis. De laatste jaren is de markt aangetrokken. We hebben ons beleid aangepast aan de huidige situatie in het Programma Wonen 2019-2025

Wat gaan we daar voor doen?

Onze ambitie

Onze inwoners wonen in een voor hen passende woning, in een omgeving met rust en ruimte, met oog voor elkaar, ook in de toekomst.

Wat wilden we in 2020 bereiken?

We streven ernaar om 200 tot 250 nieuwe woningen op te leveren in 2020. Het bouwprogramma wordt zo veel mogelijk afgestemd op de lokale situatie. Bij het bouwen van nieuwe woningen hebben we nadrukkelijk aandacht voor starters, senioren en huishoudens die zijn aangewezen op sociale huur. Het aantal sociale huurwoningen wordt in de periode tot 2022 uitgebreid met tenminste 150 woningen.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

In 2020 zijn in totaal 325 woningen opgeleverd, waarvan 59 sociale huurwoningen. Deze woningen zijn gerealiseerd in verschillende grote projecten in Hardenberg, Dedemsvaart, Balkbrug, Slagharen, Bergentheim, Gramsbergen en kleine kernen.

Onze ambitie

We maken werk van de energietransitie

Wat wilden we in 2020 bereiken?

- Vanuit het Duurzaamheidsprogramma willen we de bestaande woningvoorraad verduurzamen. In 2020 informeren we onze inwoners over duurzaamheidsmaatregelen en de bijbehorende financieringsmogelijkheden.
- We maken afspraken met de woningcorporatie over het verduurzamen van corporatiewoningen.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

- Zie hiervoor de teksten die zijn opgenomen onder Duurzaam Hardenberg.

Infrastructuur, mobiliteit en bereikbaarheid

Wij willen een bereikbare, verkeersveilige en leefbare gemeente zijn. Daarvoor is er een programma Mobiliteit en een Meerjaren onderhoudsprogramma wegen opgesteld. Het programma Mobiliteit maakt onderdeel uit van de omgevingsvisie en wordt verder uitgewerkt in onder andere een Gemeentelijk verkeer- en vervoersplan (GVVP). In het programma Mobiliteit leggen we onze ambities vast op het gebied van bereikbaarheid, leefbaarheid en verkeersveiligheid. We kijken daarbij verder dan de gemeentegrenzen: hoe houden we samen met onze partners de regio Hardenberg bereikbaar? Het programma geeft richting voor de uitvoering van het verkeer- en vervoersbeleid voor de komende jaren. Aangezien automobilititeit tegen de fysieke grenzen aan loopt, zetten we meer in op de fiets en het openbaar vervoer. Daarnaast zetten we ons in om mobiliteit meer te verduurzamen.

Het Meerjaren onderhoudsprogramma wegen wordt periodiek geactualiseerd mede in samenwerking met de Plaatselijke belangen in de gemeente.

Onze ambitie

We streven naar een goede bereikbaarheid, het optimaliseren van de regionale stroomwegen en de fietsverbindingen tussen kernen, woonwijken en voorzieningen.

Wat wilden we in 2020 bereiken?

- We werken het programma mobiliteit uit in een gemeentelijk verkeer- en vervoerplan waarin we de verschillende vervoersmogelijkheden verder uitwerken. Om de bereikbaarheid van Hardenberg te verbeteren, moeten we investeren in projecten die de totale regio beter bereikbaar maken. We lobbyen bij de provincie, het Rijk en in en met verschillende samenwerkingsverbanden om de bereikbaarheid van Hardenberg en de regio te verbeteren.
- We onderzoeken de mogelijkheden om met nieuwe technieken de doorstroming van de Haardijk in Hardenberg te verbeteren. We leggen veilige oversteekplaatsen aan voor fietsers en voetgangers en zorgen voor extra groen. Hiermee wordt de entree van Hardenberg mooier, veiliger en klimaatbestendiger. We verwachten dat de totale reconstructie € 2,35 miljoen kost. Dit komt deels uit de post groot onderhoud verharding (€ 350.000) en deels uit de post vervangingsinvesteringen Haardijk (€ 1.100.000). Daarnaast willen wij dit project aanmelden voor subsidie bij de provincie Overijssel (verwachting: € 250.000). Voor de resterende dekking (€ 650.000) stellen we voor om dit bedrag op te nemen voor de jaarschijf 2020.
- De provincie Overijssel heeft de Vechtdalverbinding (de opwaardering van de N340, N377 en N48) eind 2018 aanbesteed. Inmiddels is het steeds duidelijker hoe de werkgrenzen aansluiten op de gemeentelijke infrastructuur en of aanvullende maatregelen nodig zijn voor een goede aansluiting. We zien kansen door bij het definitief ontwerp net wat verder te kijken dan de projectgrenzen en daar 'werk met werk' te maken. Hiervoor reserveren we een bedrag van € 50.000.
- In het centrum van Balkbrug legt de provincie een tunnel aan voor de N377. Boven de tunnel komt een verbindingsweg en verblijfsgebied. Samen met de Coalitie Balkbrug en andere betrokkenen wordt hiervoor een herinrichtingsplan opgesteld. Hierbij kijken we ook hoe we ambities uit het collegeakkoord zoals levensloopbestendigheid, klimaatadaptatie en biodiversiteit kunnen realiseren. Voor het ontwerp- en participatietraject is een bedrag van € 75.000 opgenomen. Voor de realisatie gaan we uit van een bedrag € 600.000. De gemeenteraad heeft al eerder een bedrag gereserveerd voor het klimaatrobuust inrichten van de tunnelbak. Hiervan kan € 125.000 worden gebruikt voor deze herinrichting. We stellen voor het resterende bedrag van € 475.000 in de begroting op te nemen bij de jaren 2021 (€ 200.000) en 2022 (€ 275.000). We onderzoeken de komende tijd de mogelijkheden om subsidie te verkrijgen voor dit project.
- Op initiatief van Plaatselijk Belang wordt de Broekdijk in de bebouwde kom van Bruchterveld ingericht als fietsstraat. Samen met Plaatselijk Belang en andere betrokkenen is in 2020 gezocht naar de mogelijkheden om ook de Wijkstraat, de Schoolstraat en de Hoopsteeweg op te waarderen. We verwachten dat dit project in aanmerking komt voor subsidie van de provincie Overijssel. Voor de realisatie van de fietsstraat aan de Broekdijk is al eerder een bedrag van € 450.000 gereserveerd. In 2020 is hier € 140.000 voor gereserveerd voor planvoorbereiding (€ 40.000) en realisatie (€ 100.000) van de opwaardering van de andere drie straten. In 2021 reserveren we hiervoor € 160.000 uit de onderhoudsbegroting wegen en € 80.000 uit het Gemeentelijk Rioleringsplan.

- In De Krim staat een aantal ontwikkelingen op de agenda. Er komt een nieuw MFA en op een aantal vrijkomende locaties ontstaat ruimte voor nieuwe functies, met name woningbouw. In het Onderhoudsprogramma Wegen 2020-2022 zijn de wegen in het centrum rondom de herontwikkellocaties opgenomen voor groot onderhoud en kleine aanpassingen.
- De Gramsbergerweg ter hoogte van de Prof. Waterinkschool in Hardenberg is aangepast. We maken het kruispunt met de Parkweg kleiner en overzichtelijker en bieden meer ruimte voor groen. De bestaande bushaltes en de openbare ruimte worden toegankelijk gemaakt voor iedereen. Hiermee willen we de verkeersveiligheid voor de leerlingen van de school verbeteren. We verwachten dat de kosten € 380.000 bedragen. De verwachting is dat we voor dit project een subsidie kunnen krijgen van ongeveer € 80.000. Daarom stellen we voor om in de begroting voor 2020 een bedrag van € 300.000 te reserveren.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

- We hebben het programma mobiliteit opgesteld waarna de raad dit heeft vastgesteld.
- De herinrichting van de Gramsbergerweg ter hoogte van De Oase (Professor Waterink school) is in samenwerking met de omgeving en met stakeholders afgerond.
- De verkeersregelininstallatie op de kruising Gramsbergerweg/Floralaan is vervangen.
- In Bruchterveld zijn meerdere bijeenkomsten geweest om de herinrichting van de Broekdijk en omgeving rondom het multifunctionele centrum te bespreken. In gezamenlijkheid is er een gedragen plan opgesteld en is de financiering hiervoor gevonden. De herinrichting van de Broekdijk wordt begin 2021 uitgevoerd.
- Er is onderzoek gedaan naar de verbetering van de doorstroming van de Haardijk in combinatie met het verbeteren van de ruimtelijke uitstraling van deze route. Er heeft een aantal gesprekken plaatsgevonden met de diverse stakeholders. Op basis van het vastgestelde programma mobiliteit ,waarin de snelfietsroute Zwolle - Hardenberg prioriteit heeft gekregen, is dit project uitgebreid met de ongelijkvloerse kruising voor het fietsverkeer dat de Haardijk kruist. De gemeente heeft hiervoor een subsidie aanvraag lopen bij de provincie. De raad heeft voor dit project al eerder middelen vrijgemaakt.
- In de kernen Marienberg, Gramsbergen en Dedemsvaart zijn drie herinrichtingsprojecten opgepakt uit economisch oogpunt. Het college gebruikt deze projecten voor het stimuleren van de plaatselijke economie welke te lijden heeft onder de coronacrisis. De uitvoering van deze werkzaamheden zijn daarom naar voren gehaald.

Onze ambitie

Er is voldoende parkeerruimte op de juiste plaats en voor de juiste prijs voor alle doelgroepen.

Wat wilden we in 2020 bereiken?

In 2019 hebben we het parkeerbeleid voor het centrum van Hardenberg met alle betrokken partijen geëvalueerd. In 2020 voeren we het nieuwe beleid in. In 2021 moet een groot deel van de bestaande parkeerautomaten worden vervangen. De nieuwe apparatuur moet aansluiten bij het nieuwe parkeerbeleid en klantvriendelijk zijn.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

Het parkeerbeleid is opgesteld voor het centrum van Hardenberg en vastgesteld door de gemeenteraad. Op basis van het nieuwe beleid is er nu een uitwerking van een programma van eisen voor de parkeerapparatuur die vervangen dient te worden. Voor de uitwerking van dit beleid is een participatietraject doorlopen. Daarbij is naar oplossingen gezocht om het parkeren in het centrum nog klantvriendelijker te maken.

Als gevolg van de coronacrisis heeft het college het tijdelijke besluit genomen om de parkeerautomaten met het oog op het voorkomen van besmettingen buiten werking te stellen. Dit vond in het voorjaar plaats waarna de automaten in de zomer weer permanent in gebruik zijn genomen..

Onze ambitie

De bereikbaarheid per openbaar vervoer verbetert en sluit aan op de regionale ov-hoofdinfrastructuur.

Wat wilden we in 2020 bereiken?

In het programma mobiliteit leggen we de ambities vast voor het openbaar vervoer. Deze OV visie zullen we de komende jaren verder uitdragen bij provincie en vervoerders. In 2020 start een nieuwe concessie, hierin zal de OV visie nog niet verwerkt zijn.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

De gemeentelijke visie op het gebied van openbaar vervoer hebben we vastgelegd in het programma mobiliteit. Daarin hebben we nadrukkelijk aandacht voor de verbeteringen van verbindingen via het spoor, met als lange termijn visie de realisatie van de Nedersaksenlijn. Vanuit de gemeente Hardenberg hebben we, samen met de overige gemeenten langs de toekomstige Nedersaksenlijn, een gezamenlijk document opgesteld. Hierin is, naast de puur verkeerskundige waarde van een dergelijke lijn, vooral gekeken naar het maatschappelijke en economische impact van een dergelijke spoorlijn in onze grensregio. In de regio is de spoorlijn door de gemeente Hardenberg ambtelijk en bestuurlijk onder de aandacht gebracht en hebben daar ook met persberichten op verschillende momenten aandacht voor gevraagd. Middels de gemeentelijke netwerken hebben we het belang van de Nedersaksenlijn onder de aandacht gebracht van de (landelijke) politiek.

In 2020 hebben we het programma mobiliteit al gebruikt bij het beoordelen van de lijnvoering van de nieuwe concessie.

Onze ambitie

De verkeersveiligheid verbetert, waarbij het aantal verkeersslachtoffers met lichamelijk letsel op gemeentelijke wegen de komende vijf jaar daalt.

Wat wilden we in 2020 bereiken?

Als uitvloeisel van het programma mobiliteit stellen we een gemeentelijk verkeers- en vervoerplan (GVVP) op. In dit GVVP schenken we nadrukkelijk aandacht aan de verkeersveiligheid op gemeentelijke wegen en maken we een aanpak van onveilige situaties. Daarnaast zetten we in op verkeerseducatie, met name bij kwetsbare groepen zoals jongeren en ouderen.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

We hebben het programma verkeerseducatie als gevolg van de coronacrisis in 2020 beperkt kunnen uitvoeren.

Op verschillende locaties zijn infrastructurele verkeersmaatregelen aangelegd welke meehelpt bij het verder verbeteren van de verkeersveiligheid. Dit is onder meer gebeurd bij de afsluiting van de tunnel bij de Hessenweg, de aanpak bij de Gramsbergerweg en ook de inzet van snelheids-smileys. Deze werkzaamheden zijn uitgevoerd in het kader van het reguliere wegenonderhoudsprogramma.

Onze ambitie

We houden het onderhoud van wegen, kunstwerken en viaducten op orde met het budget dat hiervoor beschikbaar is en nemen daarin verkeersveiligheidsmaatregelen zo mogelijk mee.

Wat wilden we in 2020 bereiken?

- We voeren de werkzaamheden uit binnen het meerjarig onderhoudsprogramma voor wegen, bermen en sloten.
- We gaan verder met het verduurzamen van onze openbare verlichting door LED-verlichting toe te passen.
- Op basis van het beleidsplan civieltechnische kunstwerken voeren we onderhoud uit aan kunstwerken zoals bruggen en sluisen.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

- De werkzaamheden van het meerjarig onderhoudsprogramma 2020 voor wegen, bermen en sloten zijn uitgevoerd.
- Het verduurzamen van onze openbare verlichting door LED-verlichting heeft plaats gevonden binnen het daarvoor bestaande programma. Met dit programma hebben we inmiddels een energie reductie behaald van 35% (ten opzichte van verbruik 2012) met navenante CO₂ reductie.
- De brug aan de Toeslagweg vraagt groot onderhoud. De gemeente heeft samen met de aannemer een plan opgesteld waarin met een innovatieve onderhoudsmaatregel de brug ook de komende jaren weer geschikt is voor het verkeer dat dagelijks van deze brug gebruik maakt.
- Er blijkt als gevolg van eerdere werkzaamheden aan het Kanaal Almelo-De Haandrik schade te zijn ontstaan aan woningen. De gemeente volgt het proces waarbij de Provincie in overleg is met inwoners. De Provincie gaat daarbij na in welke omvang gedupeerde inwoners langs het kanaal schadeloos gesteld gaan worden door de Provincie.

Onderwijs en educatie

Met een goede opleiding en een diploma op zak sta je sterker in de maatschappij. Daarom werken we samen met de verschillende onderwijs- en educatiepartners aan de opleiding voor onze kinderen. Dat begint al jong op de peuteropvang en voorschoolse educatie. Met ingang van 2020 is de voorschoolse educatie voor peuters met het risico op een ontwikkelingsachterstand uitgebreid van 10 naar 16 uur per week. We hebben afspraken gemaakt met de peuteropvang zodat ze hier voldoende aanbod voor ontwikkelen. Onze ambitie is dat alle peuters uit de doelgroep gebruik maken van de voorschoolse educatie om zo goed voorbereid te starten op de basisschool.

Wat gaan we daar voor doen?

Onze ambitie

We bieden een kwalitatief en kwantitatief goed aanbod aan voorschoolse educatie waar onze peuters volop gebruik van maken zodat ze goed voorbereid beginnen aan de basisschool.

Wat wilden we in 2020 bereiken?

- We stellen subsidie beschikbaar aan voorschoolse voorzieningen om het aanbod uit te breiden voor peuters in de doelgroep, en om het basisaanbod peuteropvang uit te breiden voor kinderen waarvan de ouders geen recht hebben op kinderopvangtoeslag.
- We gaan voor 100% deelname van peuters in de doelgroep aan voorschoolse educatie. Daarom werken we samen met de voorschoolse voorzieningen en de Jeugdgezondheidszorg aan een goede organisatie van de indicatie voor en toeleiding naar de voorschoolse educatie.
- Samen met voorschoolse voorzieningen en primair onderwijs stellen we een nieuw beleidskader op voor Voor- en Vroegschoolse Educatie (VVE) voor de periode 2020-2021.
- Om de kwaliteit van de VVE verder te verhogen continueren we ons scholingsaanbod voor pedagogisch medewerkers.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

- Vanaf 1 januari 2020 is zonder noemenswaardige problemen het hele voorschoolse ontwikkelingsgerichte aanbod peuteropvang uitgebreid van 2,5 uur naar 4 uur per dagdeel. Daarmee krijgen alle peuters van 2 tot 4 jaar die deelnemen een aanbod van minimaal 8 uur per week en doelgroepeuters met ontwikkelingsachterstand (vanaf 2,5 jaar) 16 uur per week.
- Voor 2020 is voor 93 plaatsen subsidie verleend voor kinderen waarvan de ouders geen recht hebben op kinderopvangtoeslag. Op 1 september 2020 waren daarvan 62 plaatsen bezet. Bij de subsidieverantwoording 2020 kan de definitieve realisatie van het aantal plaatsen worden vastgesteld.
- Op basis van gegevens over 2019 kon worden vastgesteld dat het bereik van alle peuters door voorschoolse voorzieningen ten opzichte van de laatste meting in 2016 van 87% is toegenomen naar 94% in 2019.
- Voor 2020 is voor 131 plaatsen subsidie verleend voor doelgroepkinderen met ontwikkelingsachterstanden. Op 1 september 2020 waren daarvan 102 plaatsen bezet. Bij de subsidieverantwoording 2020 kan de definitieve realisatie van het aantal plaatsen worden vastgesteld.
- Het bereik van doelgroepeuters met ontwikkelingsachterstanden kan worden vastgesteld op 99%.
- Naar verwachting zullen niet alle voor 2020 gesubsidieerde plaatsen gerealiseerd worden. Vanaf 2020 kunnen ook peuters van 2 tot 2,5 jaar deelnemen aan het gesubsidieerde aanbod voorschools. De deelname van deze groep is nog beperkt waardoor het aantal gerealiseerde plaatsen wat achter blijft. Dit geldt voor beide categorieën gesubsidieerde plaatsen dus zowel voor kinderen van ouders zonder recht op kinderopvangtoeslag als doelgroepeuters met een ontwikkelingsachterstand.
- Begin 2020 is in overleg met de voorschoolse voorzieningen en het primair onderwijs het uitvoeringsdocument Voor- en Vroegschoolse Educatie (VVE) 2020-2021 vastgesteld. In 2020 is weer een scholingsprogramma VVE gerealiseerd. Dit jaar ontvingen ca. 50 pedagogisch medewerkers van voorschoolse voorzieningen hun VVE certificaat.

Onze ambitie

We geven uitvoering aan de gemeentelijke zorgplicht voor de onderwijshuisvesting.

Wat wilden we in 2020 bereiken?

- Het grootste project voor 2020 is de gezamenlijke nieuwbouw voor GBS Albertus Risaeus en OBS Baalder in Hardenberg. Daarnaast staan dit jaar renovaties gepland bij CBS De Ark en CBS De Groen in Dedemsvaart en bij GBS De Regenboog in Mariënberg.
- Ondertussen lopen de voorbereidingen voor projecten die voor 2021 en volgende jaren op de rol staan.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

In 2020 is het Integraal huisvestingsplan geactualiseerd. Daarvoor zijn nieuwe leerlingenprognoses opgesteld. Op basis van die prognoses zijn de projectkaders voor de gezamenlijke nieuwbouw van GBS Albertus Risaeus en OBS Baalder aangepast. Het project kan nu verder.

In 2020 is de onderwijskundige visie voor CBS de Ark opnieuw vastgesteld. Het ruimtelijk programma van eisen is klaar, waarbij rekening is gehouden met toekomstige IKC-vorming. De renovatie zelf wordt in 2021 uitgevoerd.

Bij de voorbereiding van de renovatie van CBS De Groen is gebleken dat een deugdelijke renovatie onevenredig veel geld zou gaan kosten. Daarom is de renovatie uit het IHP geschrapt en nieuwbouw ingepland voor over enkele jaren.

De renovatie van GBS De Regenboog is in uitvoering. Medio 2021 zal de renovatie zijn afgerond.

Onze ambitie

Samen met onderwijs en Jeugdgezondheidszorg werken we aan de ondersteuning van jeugd.

Wat wilden we in 2020 bereiken?

- Samen met onderwijs en de Jeugdgezondheidszorg van de GGD werken we aan de ondersteuning van de jeugd op het gebied van onder andere leerplicht, zorgstructuur in en om school en leerlingenvervoer.
- Vanaf het schooljaar 2019-2020 starten we met pilots op de scholen voor voortgezet onderwijs om te onderzoeken of een intensievere samenwerking de inzet van zwaardere jeugdhulp kan voorkomen.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

In het voorjaar van 2020 is de pilot "Onderwijs / Jeugdhulp" gestart op twee VO scholen. Twee arbeidskrachten bieden onder supervisie van een jeugdarts ondersteuning aan jeugdigen met angst en of depressieve klachten. Het effect van de pilot wordt gemeten door lagere scores op GGD onderzoeken, afname in het aantal kinderen dat verwezen wordt, minder tijd voor afstemming, eerder erbij, betere samenwerking en integratie van expertise. De coronamaatregelen hebben impact op deze pilot: het sluiten van scholen vraagt om een andere aanpak en inhoudelijk hebben de maatregelen ook impact op de jeugdigen en hun klachten. Naar verwachting kunnen de eerste resultaten medio 2021 gerapporteerd worden.

Onze ambitie

We dringen het aantal vroegtijdige schoolverlaters terug. Jongeren moeten in principe een startkwalificatie (havo of mbo-niveau 2 diploma) behalen.

Wat wilden we in 2020 bereiken?

Samen met onderwijsinstellingen, Samen Doen en partners op de arbeidsmarkt voeren we projecten uit om schooluitval te voorkomen. Waar nodig scherpen we ons beleid op schooluitval en thuiszitters aan. Gemeente en onderwijs zijn in gesprek over een Programma Eerlijke Kansen Hardenberg. Samen met de arbeidsmarkt en het onderwijs zetten we in op technische ontwikkelingen.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

- Ook in 2020 heeft het team Leerplicht/RMC de ingezette lijn van vaste contact momenten met het onderwijs doorgezet. Vanwege de coronamaatregelen is het contact veelal digitaal geweest. Tijdens de lockdown zijn alle scholen actief benaderd door leerplicht/RMC. Er is er veel contact geweest met de directeurs van de scholen in Hardenberg. Vanwege deze korte lijnen zijn alle kinderen in beeld. En is er waar nodig maatwerk aangeboden. Het contact tussen team leerplicht/RMC en de scholen verloopt goed. Dit signaal ontvangen wij ook terug vanuit het onderwijs. Leerlingen die niet deelnamen aan het afstandsonderwijs zijn besproken met school en in vrijwel alle gevallen heeft contact plaatsgevonden met leerling en/of ouders. Insteek van de gesprekken met leerling/ ouders was vanuit zorg en betrokkenheid, niet vanuit handhaven van de Leerplichtwet. Leerplicht heeft nauw samengewerkt met JGZ als er sprake was van 'Corona angst'. Alle leerlingen zijn na interventies, in samenwerking met school, JGZ en Samen Doen weer gestart met het onderwijs. Middels nieuwsbrieven werd het onderwijs geïnformeerd over actuele ontwikkelingen rondom Corona in relatie tot onderwijs en leerplicht.
- Lockdown periode 16 maart tot 11 mei. Aantal meldingen: Primair onderwijs 10 (oorzaak: Risicogroep leerling of familie 0; Spijbelen van digitaal onderwijs 2; WiFi/ inlogproblemen 2; Corona angst 0; Overige reden 6); Voorgezet onderwijs 4 (oorzaak: Risicogroep leerling of familie 0; Spijbelen van digitaal onderwijs 1; WiFi inlogproblemen 1; Corona angst 0; Overige reden 2); MBO 15 (oorzaak: Risicogroep leerling of familie 0; Spijbelen van digitaal onderwijs 10; WiFi/ inlogproblemen 1; Corona angst 0; Overige reden 4); Totaal 29. Tijdens deze periode waren alle scholen gesloten (met uitzondering van noodopvang). Scholen konden geen digitale verzuimmeldingen doen via het verzuimloket van Duo. Alle scholen zijn daarom actief benaderd door leerplicht/ RMC met vragen; Vindt er afstand onderwijs plaats? Doen leerlingen mee? Zijn er knelpunten?
- Lockdown periode 11 mei tot 4 juli. Aantal meldingen: Primair onderwijs 53 (oorzaak: Risicogroep leerling of familie 24; Spijbelen van digitaal onderwijs 1; WiFi/ inlogproblemen 0; Corona angst 24; Overige reden 4); Voorgezet onderwijs 8 (oorzaak: Risicogroep leerling of familie 1; Spijbelen van digitaal onderwijs 5; WiFi/ inlogproblemen 0; Corona angst 0; Overige reden 4); MBO 11 (oorzaak: Risicogroep leerling of familie 0; Spijbelen van digitaal onderwijs 11; WiFi/ inlogproblemen 0; Corona angst 0; Overige reden 0); Totaal 72. Tijdens deze periode waren scholen gedeeltelijk gesloten. Basisscholen en speciaal onderwijs scholen waren open. Voorgezet onderwijs en MBO waren gedeeltelijk open. Scholen konden digitale verzuimmeldingen doen via het verzuimloket van Duo. Handhaving van de leerplichtwet was mogelijk. Gesprekken vanuit leerplicht met ouders/ leerlingen zijn desondanks veel gevoerd vanuit zorg en betrokkenheid. Het voortgezet onderwijs ging drie weken later open dan het basisonderwijs; 2 juni 2020.
- In 2020 is samen met gemeenten in Regio IJssel-Vecht het meerjarenbeleidsplan 2020-2024 RMC opgesteld en vastgesteld door de bestuurders. We zetten de samenwerkende lijn door waarin de RMC-regio verbinding met arbeidsmarkt en jeugdhulp versterkt.
- Gemeente Hardenberg is aangesloten bij de regiodeal Zuid Oost Drenthe, binnen de pijler Welzijn loopt het programma Kansen4Kinderen. In dit programma willen scholen van elkaar leren waardoor het recht op een eerlijke(r) kans wordt vergroot. Vanuit dat programma zijn scholen benaderd deel te nemen aan het project. Vanuit de gemeente en onderwijsbestuurders is de wens uitgesproken om hier een Hardenberge plus op te zetten.
- Samen met het primair onderwijs werken we aan een programma Eerlijke Kansen Hardenberg. School is de plek waar kinderen opgroeien, waar ze vrienden maken, hun blik verbreden en hun talenten

ontwikkelen. De toenemende segregatie in het onderwijs staat dit in de weg en daarmee ook de bevordering van eerlijke kansen. Dit wil het onderwijs graag samen met de gemeente aanpakken. Thema's die centraal staan zijn: taalachterstand/ taalstimulering; versterking van het 'gewone leven'; aansluiting en doorstroming po/vo; doorstroming anderstalige kinderen (NT2).

- Ook in 2020 loopt het programma Sterk Techniek Onderwijs STO waarin door het onderwijs en bedrijfsleven wordt samengewerkt aan de versterking van het technisch beroepsonderwijs.
- Daarnaast hebben onderwijs en bedrijfsleven een Techniek Agenda opgezet waarin samenwerking tussen deze partijen wordt bevorderd.

Onze ambitie

We pakken laaggeletterdheid aan.

Wat wilden we in 2020 bereiken?

We werken plannen uit in het kader van de Vervolgaanpak laaggeletterdheid 2020-2024, Samen aan de Slag voor een vaardig Nederland.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

We hebben samen met de andere gemeenten in de arbeidsmarktregio Zwolle een meerjarenplan "Aan de slag met basisvaardigheden in de arbeidsmarktregio Zwolle" gemaakt, dat eind 2020 is vastgesteld. Het regioplan beschrijft wat we de komende 4 jaar willen bereiken en wat we regionaal en lokaal beleggen. Het regioplan werken we in 2021 uit in een lokaal plan van aanpak basisvaardigheden.

Sport en accommodaties

Onze manier van sporten en bewegen verandert. Steeds meer mensen zijn geen lid van een traditionele sportvereniging, maar sporten in de openbare ruimte. De vraag naar sport- en beweegvoorzieningen in de openbare ruimte neemt daarmee toe. Hier willen we op inspelen.

In 2018 is het Nationaal Sportakkoord tot stand gekomen met als hoofddoel om zoveel mogelijk mensen met plezier te laten sporten en bewegen. We willen een Lokaal Sportakkoord opstellen om samen met de sport- en beweegaanbieders in Hardenberg te werken aan dit doel.

Wat gaan we daar voor doen?

Onze ambitie

We streven naar passende voorzieningen op het gebied van cultuur, sport, zorg, winkelgebieden en onderwijs.

Wat wilden we in 2020 bereiken?

- We ondersteunen Turn- en Sportcentrum Hardenberg (TSH) in hun zoektocht naar een betere accommodatie. Voorwaarde voor gemeentelijke steun is dat TSH een vereniging wordt. Na het oprichten van de vereniging kijken we of de huidige turnhal gerenoveerd kan worden, of dat een nieuwe turnaccommodatie nodig is.
- We evalueren de gevolgen van het sportbesluit en de inzet van personeel met de besturen van de beheersstichtingen van de openluchtbaden. Vervolgens stellen we samen een toekomstvisie op voor de openluchtbaden.
- De gemeentelijke zwembaden De Slag en De Kiefer hebben exploitatietekorten. We voeren een financiële analyse uit om te kijken wat de oorzaken zijn van deze tekorten. Vervolgens nemen we maatregelen om de tekorten terug te dringen.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

- De vereniging Turn-en sportcentrum Hardenberg is opgericht en heeft een gemeentelijke financiële bijdrage ontvangen voor de sportinventaris. In 2020 is een interne gemeentelijke werkgroep gevormd met het doel om in 2021 een advies op te leveren over de mogelijkheden voor een volwaardige turnaccommodatie.
- Openluchtbaden: er heeft een onderzoek plaatsgevonden naar de beheersvormen. De conclusie is dat de huidige beheersvormen zorgen voor een optimaal rendement waarbij er volop gebruik wordt gemaakt van inzet van vrijwilligers en de lokale bevolking.
- Exploitatie zwembaden: de activiteiten, personeelsinzet en inkomsten zijn op elkaar afgestemd tot een sluitende exploitatie. In de praktijk zien we dat we vanaf maart 2020 te maken hebben gehad met herhaaldelijke sluiting, beperkte openstelling en minimaal aanbod bij de doelgroepen als gevolg van de Corona maatregelen..

Onze ambitie

Onderhoud en exploitatie van de sport- en cultuur-accommodaties is een gedeelde verantwoordelijkheid.

Wat wilden we in 2020 bereiken?

- We reserveren jaarlijks € 250.000 voor de vervanging van de top laag van de kunstgrasvelden.
- Sportpark de Boshoeck in Hardenberg heeft onvoldoende ruimte voor alle sporters. We onderzoeken daarom of Hockeyclub GZG naar de Marslanden kan verhuizen.
- We onderzoeken de aanvraag van Fietscrossclub De Vaart in Dedemsvaart en Voltigevereniging TOP uit Hardenberg voor een eigen accommodatie.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

- In 2020 is de top laag van het kunstgrasveld van korfbalvereniging Juventa vervangen. Daarnaast is ook alvast in het kader van de herinrichting van de Boshoeck en gedeeltelijk oplossen van het capaciteitsprobleem op de Boshoeck een natuurgrasveld van voetbalvereniging HHC omgebouwd naar een kunstgrasveld.
- Voor de verhuizing van de hockeyvereniging naar Marslanden liggen de eerste schetsen op tafel. Er is een geschikte locatie gevonden in de Marslanden en de eerste resultaten en schetsen zijn gedeeld met de hockeyvereniging.
- Fietscrossclub De Vaart en Voltigevereniging TOP hebben inmiddels met behulp van een gemeentelijke bijdrage de eigen accommodatie kunnen realiseren.
- De privatisering van de kleedruimten op de sportparken de Boekweit (Dedemsvaart) en de Balk (Balkbrug) is nog niet afgerond. De verenigingen in Balkbrug besloten tot nieuwbouw van de kleedruimtes plus de overname van de kantine van de sporthal. Hiervoor stelde de raad extra financiële middelen ter beschikking. Gemeente en verenigingen streven naar overdracht en uitvoering in 2021. Voor de Boekweit geldt dat verenigingen een visie ontwikkelden waarbij verplaatsing van het sportpark naar de Kotermeerstal tot meerwaarde zou leiden voor Dedemsvaart. Het bestaande sportpark zou daarin ontwikkeld moeten worden voor woningbouw. De raad omarmde de visie en besloot via een motie tot de uitvoering van een haalbaarheidsonderzoek. Oplevering daarvan is 1 april 2021.

Onze ambitie

Meer sportverenigingen vervullen een actieve, maatschappelijke rol. Daarmee leveren zij een positieve bijdrage aan de leefbaarheid in de wijk, buurt, dorp of stad.

Wat wilden we in 2020 bereiken?

- In overleg met lokale sport- en beweegaanbieders en andere partners stellen we een Lokaal Sportakkoord op. Hierin spreken we af hoe we op lokaal niveau werken aan de ambities op het gebied van sport en bewegen uit het Nationaal Sportakkoord. Hiervoor krijgen we van het Rijk een extra bijdrage van € 40.000 per jaar voor 2020 en 2021. Dit bedrag zetten we in om nieuwe initiatieven te ontwikkelen, of bestaande succesvolle initiatieven uit te bouwen.
- We stellen nieuwe subsidieregelingen op om ons beleid te ondersteunen. Het sportbeleid en het Lokaal Sportakkoord is hierbij leidend.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

- Na de plenaire sessies in 2019 zijn vanwege de Coronacrisis kleinschalige lokale bijeenkomsten georganiseerd om te komen tot een lokaal sportakkoord. Tijdens de bijeenkomsten werden akkoorden gesloten. Ruim vijftig maatschappelijke organisaties, verenigingen, private partijen en inwoners verbonden zich aan het akkoord. In het akkoord zijn initiatieven opgenomen die bij kunnen dragen aan een de ambities op het gebied van sport&bewegen, inclusie en het versterken van de sportinfrastructuur. In december zijn een tiental van de ingediende initiatieven beoordeeld door de (onafhankelijke) kerngroep en is uitvoeringsbudget beschikbaar gesteld.
- De subsidieregeling zal begin 2021 worden opgeleverd.

Kunst, cultuur en monumentenzorg

Kunst en cultuur maken deel uit van onze samenleving en horen zichtbaar te zijn op verschillende plekken in de gemeente. We hebben zes programma's waarmee we onze inwoners verleiden om actief deel te nemen aan kunst en cultuur. Jongeren vormen hierbij een belangrijke doelgroep. Daarnaast willen we onze inwoners kennis laten maken met verschillende culturele activiteiten, en ze uitnodigen om deel te nemen aan een bloeiend verenigingsleven.

De Zeven Koloniën van Weldadigheid werken samen aan het uitdragen van het gezamenlijke verhaal van armoedebestrijding door sociale verheffing en het werk in de landbouw. Delen van vier koloniën komen mogelijk in aanmerking om erkend te worden als werelderfgoed. Helaas is de Ommerschans door het adviesorgaan van het werelderfgoedcomité als onvoldoende bijzonder beoordeeld om aangedragen te worden. Ondertussen blijven de zeven koloniën wel samen werken aan hun geschiedenis en het beleefbaar maken van de koloniën. De vier bezoekerscentra (waaronder het bezoekerscentrum in oprichting in Ommerschans) hebben zich aangemeld voor het Europees erfgoedlabel. Hierover zal begin 2020 meer bekend zijn.

Onze ambitie

Aan de hand van zes thema's willen we de actieve deelname aan culturele activiteiten en evenementen vergroten waarbij we aansluiten bij vragen en behoeften vanuit de verschillende kernen en wijken.

Wat wilden we in 2020 bereiken?

- We zetten de ontwikkeling van jonge en nieuwe organisaties voort. Hierbij zetten we onder andere in op de verbinding tussen creativiteit en techniek, onderwijs en ondernemers.
- We werken verder aan de verandering van de traditionele bibliotheek naar de maatschappelijk educatieve bibliotheek.
- Samen met lokale partijen werken we het Bestuurlijk Kader Cultuur en Onderwijs Overijssel 2019-2026 uit tot een lokaal convenant. Hierin maken we concrete afspraken over inhoud, tijd en budget voor cultuuronderwijs.
- We organiseren een culturele activiteit of project onder leiding van een kunstenaar op basis van sociale of ruimtelijke vraagstukken. Door hierbij inwoners te betrekken draagt kunst en cultuur bij aan de verbinding in de samenleving en de beleving van de omgeving.
- We intensiveren de samenwerking tussen de partijen in het culturele veld. Dit doen we op basis van de inventarisatie die de cultuurmakelaar in 2019 heeft uitgevoerd. Waar mogelijk zetten we in op gezamenlijke programmering van activiteiten.
- Afhankelijk van de behoefte en mogelijkheden zetten we kunst en cultuur in om de levendigheid in het centrum van Hardenberg en Dedemsvaart te versterken.
- In de voorbereiding naar de Cultuurvisie voor de nieuwe beleidsperiode oriënteren we ons op de mogelijkheden voor een opdrachtenbeleid beeldende kunst.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

- De Ommerschans (en het bezoekerscentrum in oprichting) heeft het Europees erfgoedlabel gekregen, en blijft met de andere zeven koloniën samenwerken om gezamenlijk hun geschiedenis, de zeven verhalen en het beleefbaar maken van de koloniën uit te dragen en te stimuleren.
- Met het beleidsplan Lezen, leren, ontwikkelen en meedoen (2018-2021) als basis zet de bibliotheek zich in op het versterken van de samenwerking met het onderwijs en kinderopvang. De bibliotheek biedt - middels een concreet aanbod- maatwerk in het ondersteunen van organisaties die direct met (jonge) kinderen en ouders werken. Om de participatie en zelfredzaamheid van onze inwoners te bevorderen biedt de bibliotheek diverse programma's aan op het terrein van lezen, schrijven en digitale vaardigheden. Daarnaast zijn samen met partners programma's ontwikkeld waarin de bibliotheek zich richt op het gebied van werk, inkomen en gezondheid. De bibliotheek wordt steeds toegankelijker en staat steeds meer op de kaart als een ontmoetingsplek waarbij de studie- en werkplekken steeds meer worden benut door verschillende doelgroepen: jong en oud en allochtonen en autochtonen. Helaas stond 2020 vooral in het teken van de corona uitbraak. Als gevolg daarvan heeft de bibliotheek ingezet op digitale activiteiten en op moment dat dat mogelijk was op fysieke afhaal service. Hier is dankbaar gebruik van gemaakt.
- Cultuurkoepel Vechtdal biedt als organisatieonderdeel van de Bibliotheek cultuureducatie aan lokale jeugd aan in samenwerking met organisaties en aanbieders. Basisschooljeugd neemt daarin deel aan een buitenschools programma dat in alle wijken en dorpen uitgerold wordt, jongeren volgen onder schooltijd activiteiten. Als cultureel netwerkpartner verbindt Cultuurkoepel Vechtdal in toenemende mate maatschappelijke vragen aan cultuur. Door de eerste lockdown lag de uitvoering van de kindercursussen stil vanaf maart en werd er een vervangend online programma gestart, maar na de zomer 2020 werd het complete programma weer corona-proof hervat.
- FabLab Hardenberg is een nieuwe afdeling van Bibliotheek en laat lokale jeugd kennis maken en bekend raken met innovatieve technologische en digitale ontwikkelingen. Middels een uitdagend educatieprogramma verzorgt het FabLab binnenschoolse en buitenschoolse activiteiten, die onder andere gelinkt zijn aan het lokale Sterk Techniek Onderwijs en de Regiodeal Zuid Oost Drenthe.
- Om bij de provincie subsidie te kunnen aanvragen voor ondersteuning bij het opstellen van een lokaal convenant cultuuronderwijs, is aan verschillende geledingen binnen het onderwijs (besturen, directies, ICC-ers) input gevraagd voor het projectplan dat bij de aanvraag moet worden ingediend. Als gevolg van Corona heeft dit traject vertraging opgelopen.
- In Slagharen heeft in samenwerking met de gemeente een jonge kunstenaar een legale graffiti-muur. In dit project wordt samengewerkt met omwonenden en de basisschool. Het is de bedoeling om ook workshops te organiseren, wanneer dit weer mogelijk is.
- In november 2019 presenteerde de cultuurmakelaar de inventarisatie van het culturele klimaat en de samenwerking tussen de culturele partners in de gemeente Hardenberg aan het culturele veld en de portefeuillehouder cultuur. Deze documentaire is ook aan de Raad gepresenteerd. De cultuurmakelaar heeft een vervolgoopdracht gekregen om ook de jongeren in relatie tot cultuur in beeld te krijgen: waar bevinden de jongeren zich, waar zit de behoefte en waar liggen kansen en verbindingen.

Theater De Voorvegter

Onze ambitie

Verdere groei van het aantal bezoekers bij professionele voorstellingen en verdere uitbreiding van het aantal (maatschappelijke) verhuringen.

Wat wilden we in 2020 bereiken?

- Om aan de groeiende vraag van de bezoekers te voldoen worden er ruim 10% meer voorstellingen geboekt.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

- Na een drukke eerste seizoenshelft werden op 12 maart de deuren van De Voorvegter gesloten i.v.m. corona, met als gevolg dat heel veel voorstellingen en (maatschappelijke) verhuringen moesten worden verplaatst en/of geannuleerd. In eerste instantie is er verplaatst naar april en mei, vervolgens naar juni en juli, naar het najaar, het voorjaar van '21, seizoen 21/22 en zelfs nog later. Voorstellingen van amateurverenigingen moesten veelal worden geannuleerd omdat er vanwege de maatregelen alleen met een beperkte capaciteit gedraaid mocht worden, omdat verenigingen simpelweg niet mochten repeteren voor hun uitvoeringen of wegens sluiting van theaters.
- Theater De Voorvegter is aangesloten bij de branchevereniging VSCD (De Vereniging van Schouwburgen en Concertgebouwdirecties). Omdat theaters en producenten/artiesten onlosmakelijk met elkaar zijn verbonden, zijn de VSCD en de VVTP (Vereniging Vrije Theater Producenten) snel om tafel gegaan om de gezamenlijke problematiek te bespreken en is er een Commissie van Wijzen opgericht. Deze commissie heeft theaters en theatermakers meerdere malen geadviseerd hoe gezamenlijk deze uitdagende tijd te overleven. De Voorvegter heeft uit verantwoordelijkheidsgevoel en solidariteit naar de sector in alle stappen het advies van deze commissie gevolgd. De Voorvegter heeft door deze lijn te volgen haar goede relaties met impresariaten/producenten weten te behouden. Er is zoveel mogelijk in het belang gehandeld van artiesten, (maatschappelijke) huurders, alle zzp'ers die werkzaam zijn voor De Voorvegter en het Hardenbergse publiek.
- Van de mensen die werkzaam zijn in de podiumsector zijn 70% zzp'er (technici, acteurs, regisseurs, chauffeurs, cateraars etc.). Door geannuleerde voorstellingen te verplaatsen werd zoveel mogelijk in het belang van theatermakers en publiek gediend. Heel veel voorstellingen zijn inmiddels verschoven naar het voorjaar van 2021 en het seizoen 21/22. Het is op dit moment moeilijk in te schatten of theaterproducenten om gaan vallen, zzp'ers zich om gaan scholen en hoe snel het vertrouwen van het publiek terug komt.

Ondanks de beperkingen is het volgende gerealiseerd:

- Er hebben in juni en juli 16 basisscholen uit de hele gemeente Hardenberg hun groep 8 musical in De Voorvegter uitgevoerd. De musical is live via internet uitgezonden voor familie, vrienden en medescholieren. Na afloop is er een download-link beschikbaar gemaakt, zodat de musical op ieder ander moment terug te kijken is. Dit Hardenbergse idee heeft navolging gehad op veel plekken in Nederland.
- Er is een aangepast programma - op basis van de 1.5 meter capaciteit - gepresenteerd voor het najaar. Dit heeft helaas alleen in september en oktober tot uitvoering kunnen komen.
- Er is voor elke inwoner van de gemeente Hardenberg een (symbolische) sleutel gemaakt van De Voorvegter, die ze konden gebruiken om hun eigen 'sleutelvoorstelling' te geven. Inmiddels zijn er al ca. 15 inwoners geweest die gebruik willen maken van dit aanbod. Ook dit idee heeft navolging gekregen op andere plekken in het land. De meeste 'sleutelvoorstellingen' zijn, i.v.m. de sluiting van theaters, inmiddels verplaatst naar het voorjaar van 2021.
- Er zijn (i.v.m. de 1.5 meter maatregel) dit najaar veel vergaderingen en bijeenkomsten van andere teams binnen de gemeente Hardenberg, het maatschappelijke veld en het bedrijfsleven gehuisvest in De Voorvegter.
- Theatercollega's hebben waar mogelijk andere teams binnen de gemeente Hardenberg ondersteund.
- Er is begin juni, tezamen met een aantal enthousiaste Hardenbergers en fotograaf Bertil van Wieren een quarantaineshow ontwikkeld voor RTV Oost. Deze is opgenomen in het toen nog te openen

Hardenberg Medisch Centrum en gaf een goed beeld van de Hardenbergse samenleving in tijden van Corona.

- Bij verplaatste voorstellingen zijn bijna alle bezoekers meeverhuisd naar de nieuwe speeldatum.
- Bij geannuleerde voorstellingen hadden bezoekers de keuze om hun geld terug te ontvangen, het kaartje om te zetten in digitaal tegoed of om te doneren. In vergelijking met andere theaters hebben relatief veel bezoekers hun kaartje gedoneerd. Met deze donatie hebben we o.a. artiesten en zzp'ers ondersteund.
- 80% van de Vrienden van De Voorvegter zijn Vriend gebleven, ondanks het feit dat De Voorvegter ze geen tegenprestatie kon bieden. Een bijzonder hoog percentage 'echte' Vrienden in vergelijking met collega theaters.
- Met circa 200 (oudere en/of alleenstaande) vaste bezoekers is regelmatig contact onderhouden.
- Er is een samenwerkingsverband opgezet met de regio Zwolle theaters.

Sociaal domein

We richten ons verder op het vormgeven van de transformatie van het brede sociale domein. Dit doen we samen met verschillende partijen: inwoners, vrijwilligers en mantelzorgers, professionals in zorg en ondersteuning, medewerkers van Samen Doen, beleid, bestuur en politiek. Met de verdere vormgeving willen we bereiken dat:

- senioren waardig ouder worden;
- vitaliteit en solidariteit optimaal benut worden;
- jongeren gezond opgroeien en minder beroep hoeven doen op jeugdhulp;
- het wendbaar en weerbaar maken van schoolgaande jongeren;
- mensen sneller geholpen worden bij zorg- of ondersteuningsvragen;
- mensen zorg en ondersteuning krijgen die zoveel mogelijk aansluit op hun persoonlijke (thuis)situatie, mogelijkheden en sociale netwerk;
- mensen die anderen zorg of hulp (willen) bieden, daarvoor alle ruimte en steun krijgen;
- goede zorg te leveren is binnen de beschikbare budgetten.

Hoewel de zelfredzaamheid voorop staat, blijven we aandacht geven aan die mensen voor wie het (om welke reden dan ook) niet vanzelfsprekend is dat ze mee kunnen doen.

Om de transformatie van het brede sociale domein verder vorm te geven vinden we het noodzakelijk de inzet op preventieve en collectieve activiteiten te verhogen. We zetten in op het versterken van de sociale netwerken in Hardenberg en op het eenvoudig en op gewone plekken organiseren van steuntjes in de rug wanneer dat nodig is.

Tegelijkertijd zien we financiële tekorten ontstaan op het sociaal domein waarbij er, gelet op diverse ontwikkelingen, sprake zal zijn van een trendmatige groei van de kosten. Om nu en in de toekomst op een verantwoordelijk en duurzame manier invulling te kunnen geven aan de wettelijke zorgtaak van de gemeente nemen we maatregelen voor de korte en de langere termijn.

Jongerenwerk

Wat gaan we daarvoor doen?

Wat wilden we in 2020 bereiken?

We zetten in op ontschotting en goed opdrachtgeverschap en gaan samen met de welzijnspartner(s) voor 1 maart 2020 een gezamenlijke visie ontwikkelen op jongerenwerk. De opdracht van extra inzet jongerenwerk vanuit collectieve voorzieningen in 2020 is uitsluitend gericht op uitvoering (ogen en oren op straat). Organisatieontwikkeling en positionering van het welzijnswerk zijn geen onderdeel van de opdracht.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

In 2020 zijn extra middelen toegekend aan de Stuw voor de extra inzet van 1fte. Hiervoor is specifiek de opdracht gegeven de formatie jongerenwerk uit te breiden met de focus op het straathoekwerk. Op 1 december 2020 is de visie op het jongerenwerk 'De kracht van gewoon doen: Samen werken aan sterk jongerenwerk in Hardenberg' vastgesteld door de gemeenteraad voor de periode van 2020 tot 2023.

Doorontwikkeling Samen Doen

Samen Doen heeft als doel het versterken van de samenleving en het vergroten van de eigen kracht van de inwoners. De kracht van Samen Doen ligt in de integrale aanpak waarbij inwoners ondersteuning krijgen bij vragen op het gebied van inkomen, welzijn, wonen en zorg.

In 2020 staat de definitieve organisatievorm. De inhoudelijke doorontwikkeling in 2020 en verder is gericht op het vroegtijdig signaleren waarbij er voor de inwoners geen schotten zitten tussen werk, inkomen, onderwijs, zorg of opvoeden. Samen Doen werkt als netwerkorganisatie integraal waarbij de samenstelling van het team wordt gebaseerd op het wijkprofiel. Door de resultaten te monitoren werken we toe naar gebiedsgerichte opgaven.

De beleidsvisie en de werkwijze binnen Samen Doen gaan uit van één gezin, één plan. Wij zetten maatwerk hiervoor in vanuit gescheiden budgetten, zoals jeugdzorg en Wmo. Dit levert een administratieve last op.

Wat gaan we daar voor doen?

Onze ambitie

Doorontwikkeling Samen Doen

Wat wilden we in 2020 bereiken?

- Wij gaan de mogelijkheden onderzoeken om budgetten meer 'ontschot' en integraal te kunnen inzetten.
- We willen de te behalen maatschappelijke resultaten nauwlettend monitoren.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

Om problemen van inwoners vroegtijdig te signaleren zijn de preventienetwerken in 2020 - door het gebruik maken van beeldbellen en telefonische contacten- voortgezet. In de preventienetwerken is speciaal aandacht gegeven aan signalen van inwoners die vanwege de Corona in problemen dreigen te raken. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om oplopende spanningen in gezinnen waarbij ook zorgen zijn over de veiligheid van gezinsleden, schulden problematiek of signalen van overbelaste mantelzorgers. Waar nodig is met deze inwoners telefonisch contact opgenomen of is het interventieteam op bezoek gegaan.

In het integrale team vindt afstemming plaats wanneer vanuit meerdere beleidsvelden ondersteuning aan de inwoner nodig is. Waar nodig zijn samenwerkingsafspraken gemaakt die de integrale samenwerking verder bevorderen. Het integrale team heeft in 11 gevallen gebruik gemaakt van het gezins- en calamiteitenbudget.

Om de monitoring te verbeteren is in 2020 de administratieve werkwijze gewijzigd en is het geautomatiseerde systeem hierop aangepast. Door deze aanpassingen hebben we meer zicht op de problematiek in de verschillende gebieden en is het mogelijk om in de monitoring een kwaliteitsslag te maken. De nieuwe werkwijze is in september ingegaan. Begin 2021 is de eerste informatie beschikbaar.

Bijstand en gemeentelijk minimabeleid

In 2020 starten we met een nieuw beleidsplan Minimabeleid en Schuldhulpverlening 2020-2024. We zetten erop in dat onze inwoners financieel zelfredzaam worden en blijven. Wij zetten ons in om schulden actief te voorkomen door de samenwerking aan te gaan met woningcorporaties, schuldhulpverlening, Samen Doen teams, kerken, banken en organisaties als de Voedselbank.

Door schulden bespreekbaar te maken, hopen we dat we het taboe verbreken zodat mensen eerder hulp zoeken. Door de stress die schulden met zich mee brengen, kunnen inwoners niet altijd de goede keuzes maken. Om inwoners te versterken, werken we sinds 2018 met stress-sensitieve dienstverlening (Mobility Mentoring). Hierbij spelen we met onze dienstverlening in op de stress bij inwoners met schulden.

Wat gaan we daar voor doen?

Onze ambitie

We willen experimenteren met regelluwe bijstand.

Wat wilden we in 2020 bereiken?

We starten met een eigen experiment in de vorm van het 'Pak je kans fonds' waarin eigen regie en vertrouwen voorop staan.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

In 2020 is gestart met het Pak je kans-fonds. Met het Pak je kans-fonds kunnen inwoners een aanvraag doen om een bijdrage te krijgen voor het behalen van hun ontwikkeldoel. Dit experiment hebben we opgezet om te ontdekken wat het doet met mensen en hun ontwikkeling als zij aan de slag kunnen met hun eigen plan om hun doel te bereiken, zowel als het gaat om betaald werk, als om maatschappelijke participatie. Totaal zijn er 110 aanvragen gedaan voor het fonds. Vrijwel de meeste aanvragen worden gedaan voor opleidingen en/of cursussen en rijbewijzen en de meeste aanvragers hebben als doel om betaald werk te krijgen. Overige aanvragen zijn divers en zijn bijvoorbeeld het nemen van een kunstgebit, het verkrijgen van een gezondheidsverklaring of het opzetten van een eigen bedrijf. Om te meten wat het effect is van dit fonds vindt in 2021 een evaluatie plaats.

Onze ambitie

We zorgen voor adequate schulddienstverlening, gericht op preventie en het voorkomen van terugval.

Wat wilden we in 2020 bereiken?

In 2020 willen we onze manier van werken in de schulddienstverlening veranderen. We willen meer grip krijgen op de diensten die op dit gebied worden geleverd, en zo onze inwoners beter helpen.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

In 2020 is onze schulddienstverlening volledig opnieuw vormgegeven. Wij hebben een nieuwe werkwijze ontwikkeld, waardoor wij inwoners in beeld houden, grip houden en terugval voorkomen. Deze nieuwe werkwijze is gestart met een aanbesteding. Vanaf juni 2020 gaat alle nieuwe instroom van schulddienstverlening naar KRedietbank Nederland. De GKB in Assen rond de komende jaren de lopende dossiers af.

Onze eigen consulenten voeren een intake middels de Mesis screening, hebben een half jaar na instroom opnieuw contact met de inwoner en blijven daarna jaarlijks in contact. Een half jaar voor uitstroom vindt er een gesprek plaats met de inwoner over de behoeften voor uitstroom, om terugval te voorkomen. De samenwerking met Kredietbank Nederland verloopt goed, er zijn korte lijntjes en inwoners worden snel geholpen.

Onze ambitie

Met onze ketenpartners ondersteunen wij onze inwoners en geven wij hen handvatten om financieel gezonde(re) keuzes te maken. Wij willen de inwoners de vaardigheden leren die noodzakelijk zijn financieel zelfredzaam te worden en te blijven.

Wat wilden we in 2020 bereiken

- We blijven activiteiten uitvoeren zoals Voor Elkaar, Startpunt Geldzaken, 1 loket jeugdfondsen. In samenwerking met de scholen geven we leerlingen voorlichting over omgaan met geld.
- Vanaf 2020 starten we met de uitvoering van het nieuwe beleid 'Armoede en Schuldhulpverlening' waarin nieuwe doelstellingen en nieuwe interventies zijn opgenomen.
- Ook zzp'ers zijn een doelgroep binnen ons minimabeleid. Hierbij zetten we in op inkomensondersteuning en schulddienstverlening.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

We hebben uitvoering gegeven aan het minimabeleidsplan 'Een eerlijke kans voor iedereen 2020-2024'. In dit plan zijn diverse actiepunten gepresenteerd voor 2020. De ontwikkelingen zijn als volgt:

- Voor Elkaar, Startpunt Geldzaken en 1 loket voor jeugdfondsen (Sam&Overijssel) zijn gecontinueerd. In 2020 is er tevens een evaluatie gedaan van Voor Elkaar. Omdat de aanpak goed werkt en inwoners hier tevreden over zijn, zetten we vanaf 2021 structureel in op Voor Elkaar.
- In 2020 is een start gemaakt met het ontwikkelen van een communicatieplan voor minimaregelingen. Een conceptplan is gereed. In 2021 gaan we verder met de doorontwikkeling en uitvoering hiervan.
- Er is een aanpak opgesteld om intergenerationele armoede intensief en structureel aan te pakken. Dit doen wij door met +/- 5 gezinnen gedurende drie jaren intensief aan de slag te gaan om patronen te doorbreken en zo de intergenerationele armoede te doorbreken. Begin 2021 wordt deze aanpak geïmplementeerd en start de uitvoering door de Samen Doen Teams.
- Samen met Raad en Recht, Startershuis Doen en Ondernemershuis Vechtdal zijn we in gesprek over wat ondernemers nodig hebben aan ondersteuning op het gebied van inkomen en/of schulddienstverlening. De behoeften van ondernemers zijn geïnventariseerd. Hierdoor kunnen we in 2021 kijken hoe we onze dienstverlening en die van onze partners beter kunnen afstemmen op de behoeftes van ondernemers in de gemeente.
- Veel ondernemers zijn door de Corona-crisis geraakt. Voor ZZP-ers is er de zogenaamde TOZO-regeling. De uitvoering van deze regeling gis neergelegd bij gemeenten. In 2020 is deze regeling 2 keer verlengd. Vooral van de eerste regeling is veel gebruik gemaakt (631 keer). Van de tweede en derde regeling veel minder (121 voor TOZO-2 en 89 voor TOZO-3). Het minder gebruik van Tozo-2 en -3 komt waarschijnlijk omdat bij TOZO-2 en -3 ook wordt gekeken naar de inkomsten van de partner. Door binnen een week na aanvang van de regeling middelen voor benodigd levensonderhoud beschikbaar te stellen zijn op deze manier veel huishoudens uit de directe financiële problemen gehouden.
- We hebben het voor inwoners met een krappe beurs mogelijk gemaakt om een gedenkvlinder voor de troostboom in het Vlinderhofje gratis te verstrekken. Tot op heden is hier geen gebruik van gemaakt.
- We zijn gestart met een convenant in samenwerking met bewindvoerders. Elf bewindvoerderskantoren hebben zich aangemeld om hierin mee te denken. Samen met uitvoerende medewerkers van de gemeente bespreken zij waar zij tegenaan lopen en welke afspraken er in een convenant opgenomen kunnen worden. Op dit moment wordt er onder andere gesproken over de 'in-uit- en doorstroom' en 'samenwerking om inwoners de juiste hulp te kunnen bieden'.
- We zijn met alle organisaties die financiële ondersteuning/begeleiding bieden aan statushouders, zoals Vluchtelingenwerk, Raad&Recht, Humanitas, Samen Doen, In Beeld de onderlinge samenwerking aan het verbeteren. Daarnaast laten we het aanbod beter op elkaar aansluiten. Zo gaan we we in gezamenlijkheid bijeenkomsten organiseren waarbij de statushouders uitgenodigd worden om met hun dossier te komen voor ondersteuning. Dit wordt in 2021 (na de corona crisis) verder uitgewerkt.

Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo)

Ons uitgangspunt is dat mensen in eerste instantie zelf verantwoordelijk zijn voor hoe het met hen gaat. Als zelfredzaamheid en omzien naar een ander (tijdelijk) niet meer mogelijk is, bieden we ondersteuning. We hebben aandacht voor mensen voor wie het (om welke reden dan ook) niet vanzelfsprekend is dat ze mee kunnen doen.

We zijn trots op de betrokken en vitale samenleving van de gemeente Hardenberg. Inwoners zien naar elkaar om en noaberschap is ons niet vreemd. Veel mensen zetten zich in als vrijwilliger of mantelzorger. Dat willen we ondersteunen en verder uitbouwen. Hierbij zetten we in samenwerking met de partners in het veld in op de 4V's (vinden, verbinden, verlichten en versterken).

We ondersteunen inwoners zo goed mogelijk met de middelen die ons daarvoor ter beschikking staan. De Samen Doen teams zijn een belangrijk onderdeel van die ondersteuning en daarom bouwen wij daarop verder. We zorgen ervoor dat mensen die een beroep doen op de Samen Doen teams zo min mogelijk last hebben van regels, administratie en bureaucratie. Daarom krijgen de Samen Doen teams een gezins- en calamiteitenbudget voor kleine uitgaven in schrijnende gevallen.

Wij hebben aandacht voor de hulpbehoevende vluchtelingen. Sinds eind 2016 hebben wij een AZC in de buurtschap Heemserveen in de gemeente Hardenberg voor een periode van vijf jaar (tot oktober 2021). Op basis van de onderliggende bestuursovereenkomst kan deze termijn na een evaluatie en een besluit van de gemeenteraad eenmalig worden verlengd met nog eens maximaal vijf jaar.

Wat gaan we daar voor doen?

Onze ambitie

Versterken van de samenleving door inzet op sociaal ondernemen (participerende overheid).

Wat wilden we in 2020 bereiken?

We geven ruimte aan initiatieven uit de samenleving. Waar nodig ondersteunen we initiatieven, bijvoorbeeld door een bijdrage uit het Fonds Maatschappelijke Initiatieven. Met dit fonds investeren we in lokale initiatieven van inwoners met voldoende draagvlak. Voor deze initiatieven is structureel € 50.000 beschikbaar. Met de vaststelling van de begroting 2019 heeft de raad besloten dit budget voor de periode 2019-2022 incidenteel met € 50.000 te verhogen tot € 100.000 per jaar. Op 25 juni 2019 heeft de gemeenteraad met een motie eenmalig € 1 miljoen toegevoegd aan dit fonds. Hiermee wil de raad initiatieven vanuit de samenleving een incidentele impuls geven om de leefbaarheid zichtbaar te verbeteren.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

Op initiatief vanuit de raad is een nieuwe regeling van het Fonds maatschappelijke initiatieven tot stand gebracht. Met de regeling wordt beoogd om ook de extra beschikbaar gestelde middelen zo doelmatig mogelijk in te kunnen zetten. De regeling treedt in werking met ingang van 21 januari 2021. Vanwege de Corona zijn in 2020 beduidend minder aanvragen voor maatschappelijke initiatieven geweest. Buurt- en dorpshuizen kregen vanuit het fonds een gedeeltelijke compensatie voor de inkomstenderving ten gevolge van de Corona.

Onze ambitie

Door integraal werken en het bieden van maatwerk zorgen we voor betere ondersteuning van kwetsbare inwoners.

Wat wilden we in 2020 bereiken?

- We zetten in op de doorontwikkeling van Samen Doen. Daarbij kijken we onder andere naar integrale werkprocessen en het ontwikkelen van nieuwe vormen van ondersteuning, zoals het gezins- en calamiteitenbudget.
- Jaarlijks houden we een cliëntervaringsonderzoek. De uitkomst van dit onderzoek kan leiden tot het aanpassen van beleid en uitvoering.
- We zetten meer in op preventie en het gebruik van collectieve voorzieningen. Zo willen we dat er minder vaak onnodig een beroep wordt gedaan op individuele voorzieningen. In deze lijn ontwikkelen we een voorstel voor 2020-2023.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

- In 11 gevallen is het gezins- en calamiteitenbudget ingezet. Het betreft situaties waarbij het niet goed mogelijk is om tot een oplossing te komen binnen de bestaande regelgeving maar waarbij het idee bestaat dat de inzet van het gezins- en calamiteitenbudget leidt tot een duidelijke verbetering in de situatie van de inwoner waarbij naar verwachting ook escalatie en hogere kosten worden voorkomen.
- Door oa corona is er besloten om in 2020 onze inwoners niet te vragen voor dit onderzoek, over de geleverde zorg in 2019. Een advies om inwoners in deze bijzondere tijd en de uitdagingen die het kent hier niet mee te belasten. Het kan ook een vertekend beeld opleveren, aangezien zij een enquête invullen in deze periode over iets wat een jaar ervoor heeft plaatsgevonden in een geheel andere realiteit. Daarom gaan we begin 2021 aan de slag met een uitvraag en nemen hierbij de mogelijke inzichten en invloeden die COVID-19 heeft gehad op de ondersteuning en begeleiding van onze inwoners.
- Samen Door heeft een doel en aantal uitgangspunten die zijn afgeleid van het vastgestelde beleid voor het sociaal Domein. Het gemeenschappelijke doel voor de onderliggende projecten die onderdeel vormen van het programma is: Alle inwoners met een ondersteuningsvraag kunnen naast het melden bij Samen Doen ook dichtbij en laagdrempelig informatie en een collectief aanbod vinden dat hen helpt bij het oplossen van hun vraag. Daarmee is er minder afhankelijkheid van een indicatie, krijgen de wijkteams meer ruimte voor het toepassen van hun expertise en wordt er meer gebruik gemaakt van talenten van inwoners en organisaties. Dit is niet nieuw, wel willen we de kracht hiervan opnieuw in beeld brengen het verder ontwikkelen ervan faciliteren. Dat vraagt een andere rol van de gemeente. We willen dit ontwerp met de samenleving en met de inzichten vanuit de praktijk helpen bouwen en organiseren. Niet de regels van de gemeente of instellingen bepalen het gedrag van de professionals, maar de vraag van de samenleving. Controle, concurrentie en verantwoording maken plaats voor vertrouwen, verbinden, faciliteren en leren. We willen maatschappelijke partners verleiden om kennis te delen, samen te werken en ruimte te geven aan de professionals, waarbij de gemeenschappelijke opgave en waarde-creatie voorop staan. Cruciaal hierin is het erkennen van de mogelijkheden van samen redzaamheid en wat er op dat gebied al gebeurt.
- We maken gebruik van de goede voorbeelden en ervaringen die elders al zijn opgedaan, zoals inzet van de praktijkondersteuning is samenwerking met huisartsen en Samen doen. Of het anders oplossen van complexe situaties met de doorbraakmethode en een gemandateerd integraal team.
- Om deze aanpak en projecten gericht te kunnen organiseren en tussentijds in beeld te hebben of we de goede dingen doen wordt er een dashboard op maat gebouwd, die de deskundigen en professionals de informatie geven over de voortgang van de aanpak en de gewenste effecten, of we op koers zijn met de uitgezette strategie.
- Een aantal goede voorbeelden vanuit de uitgangspunten Samen Door zijn; Thuis Support en ondersteuningsvouchers. In 2020 heeft Thuis Support een mooie doorontwikkeling laten zien. We hebben in alle teams Thuis Support lopen. Daarmee wordt voorzien in een voorliggend aanbod. Thuis Support is gericht op praktische, breed inzetbare, laagdrempelige ondersteuning. De ondersteuning is toegankelijk, efficiënt en flexibel inzetbaar. In Thuis Support wordt casuïstiek opgepakt waarvan het zeer aannemelijk is dat zonder inzet van Thuis Support een maatwerkvoorziening wordt ingezet. Uit de business case blijkt dat 81% van de casuïstiek de inwoner óf op eigen kracht, óf verder kan met behulp

van een voorliggende voorziening, zonder beroep te doen op een maatwerkvoorziening Jeugd of Wmo. Er komen positieve terugkoppelingen van inwoners die gebruik hebben gemaakt van Thuis Support.

- De andere is ondersteuningsvouchers. Om inwoners nog meer ondersteuning op maat te geven, ook in de nazorgfase, kunnen ondersteuningsvouchers worden ingezet. De inwoner bepaalt zelf wanneer hij/zij de ondersteuning wil gebruiken zodat dat de ondersteuning op een adequate en efficiënte manier afgebouwd wordt. De inwoner heeft zelf regie over de in te zetten ondersteuning. Hij/zij wordt gestimuleerd om goed na te denken over de inzet van deze begeleiding, hierdoor wordt de eigen kracht en de eigen regie van de inwoner vergroot. De ondersteuningsvouchers worden in de vorm van een algemene voorziening uitgevoerd, waardoor geen indicatie en beschikking nodig is.

Onze ambitie

We ontwikkelen een lokale aanpak Beschermd Wonen.

Wat wilden we in 2020 bereiken?

Vanaf 2022 wordt Beschermd Wonen geleidelijk een lokale verantwoordelijkheid. We gaan ons hier de komende jaren op voorbereiden, in nauwe samenwerking met onze partners en buurgemeenten. In de begroting hebben we rekening gehouden met de financiële berekeningen voor beschermd wonen en maatschappelijke opvang zoals die nu bij ons bekend zijn. Voor de begroting 2021 kijken we op basis van de actuele ontwikkelingen opnieuw naar de begrote bedragen.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

Het voornemen van het Rijk was om in 2020 duidelijkheid te verschaffen over het nieuwe verdeelmodel voor beschermd wonen ingaande 1 januari 2022. Dit is niet gerealiseerd. Het nieuwe verdeelmodel gaat niet eerder in dan 1 januari 2023. Vanwege het ontbreken van het financiële kader en de hiermee samenhangende onduidelijkheid over de voortgang van de decentralisatie van beschermd wonen is besloten om in 2020 nog geen lokaal plan ter besluitvorming voor te leggen. Het Rijk en de VNG hebben in december 2020 uitgesproken dat zij binnen de huidige wettelijke en financiële kaders wel door willen gaan met decentralisatie van beschermd wonen per 1 januari 2022. Dit vraagt zowel lokaal als regionaal een nieuwe oriëntatie op de mogelijkheden en de financiële consequenties hierbij.

Onze ambitie

Alle inwoners, jong en oud - voor zover die ertoe in staat zijn - leveren op vrijwillige basis een bijdrage aan de maatschappij.

Wat wilden we in 2020 bereiken?

De ondersteuning van vrijwilligers geven we de komende jaren vorm langs de lijnen stimuleren, faciliteren en waarderen; we willen vrijwilligers werven (stimuleren) en de vrijwilligers en hun organisaties ondersteunen (faciliteren). Ook verdient het werk van de vrijwilligers een compliment (waardering).

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

- Op 16 januari 2020 heeft de gemeente een informatiebijeenkomst georganiseerd voor vrijwilligersorganisaties. Tijdens deze bijeenkomst konden vrijwilligersorganisaties terecht bij informatiestands over het servicepunt vrijwilligerswerk van de Stuw, de Beursvloer en de Hardenbergse Uitdaging. Daarnaast werd er een presentatie gehouden over de vrijwilligersverzekering en konden organisaties hier vragen over stellen. Ongeveer 120 vrijwilligers van 79 verschillende organisaties waren bij de bijeenkomst aanwezig.
- Op 24 februari 2020 heeft de vijfde beursvloer plaatsgevonden in de Heemserhoek. Hier vinden vrijwilligersorganisaties en bedrijfsleven elkaar. In totaal zijn er 107 matches afgesloten met een waarde van € 92.460.
- Het vrijwilligerswerk hebben we gestimuleerd via Stichting Present en de Hardenbergse Uitdaging.

- Bij het Servicepunt Vrijwilligerswerk van De Stuw konden vrijwilligers en vrijwilligersorganisaties o.a. terecht voor ondersteuning, informatie, advies, deskundigheidsbevordering, bemiddeling en de digitale vacaturebank.
- In het najaar hebben 102 vrijwilligers een waardebon voor het theater ontvangen in het kader van de waardering van de vrijwilligers.
- Noodlijdende vrijwilligersorganisaties die door de corona maatregelen in de financiële problemen kwamen hebben wij tijdelijk financiële ondersteuning geboden om de continuïteit te waarborgen.
- Als onderdeel van het integrale plan van diverse (vrijwilligers)organisaties voor het organiseren van activiteiten voor asielzoekers (en statushouders) is er een Loket Doen op het AZC ingericht en een Participatiebalie bij In Beeld, om deze doelgroep te activeren, te laten integreren en een bijdrage te laten leveren aan de samenleving in Hardenberg.

Onze ambitie

We bevorderen participatie en zelfredzaamheid.

Wat wilden we in 2020 bereiken?

- We willen dat mensen met een beperking of met chronische psychische of psychosociale problemen zoveel mogelijk zelfstandig kunnen leven. Daarom analyseren we in 2020 welke relevante organisaties, diensten en voorzieningen per kern aanwezig zijn en kijken we waar het nodig is om dit aanbod te verbeteren. We doen dit samen met de doelgroep.
- Gemeenten worden vanaf 2022 verantwoordelijk voor de inburgering van statushouders. Om ons hierop voor te bereiden, ontwikkelen we een nieuw werkproces rondom statushouders en stellen we een regisseur aan op het thema inburgering. In 2020 starten we met de inkoopprocedure voor inburgeringstrajecten.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

- In 2019 is het rapport 'Huisvestingsopgave wonen met zorg' opgeleverd. Dit geeft een goed inzicht in de behoefte van verschillende doelgroepen aan huisvesting in combinatie met zorg in de komende jaren. In het afgelopen jaar zijn er diverse initiatieven geweest voor het realiseren of aanpassen van wonen en zorg. Waar gewenst en nodig, ondersteunt de gemeente de initiatieven. Een lokaal plan voor beschermd wonen is in voorbereiding. De decentralisatie is echter uitgesteld naar 1 januari 2023, het lokale plan verschijnt nu in 2021.
- We hebben in 2020 een uitgebreide evaluatie gehouden over de aanwezigheid van het AZC. Op basis van de uitkomst van deze evaluatie heeft de gemeenteraad besloten (onder voorwaarden) tot verlenging van de vestigingsperiode tot maart 2026 over te gaan.
- We hebben de samenwerking tussen de diverse lokale (vrijwilligers)organisaties die activiteiten organiseren voor de asielzoekers, verbeterd. Op basis van een integraal plan hebben we deze organisaties gesubsidieerd om de huidige en nieuwe acties uit te voeren.
- In 2020 hebben we de voorbereiding op de nieuwe wet Inburgering voortgezet. In 2020 is het Plan van Aanpak 2020-2021 'Laat integratie van statushouders werken!' vastgesteld. In 2020 hebben we invulling gegeven aan de acties in dit plan waaronder het werven van de regisseur/consulent Inburgering en zijn we met de aanbesteding voor de inkoop van de inburgeringstrajecten gestart.
- Vanuit de visie van de nieuwe wet (inwerkingtreding is uitgesteld naar januari 2022) en onze ambitie in het plan van aanpak zetten we de begeleiding van statushouders al zo veel mogelijk Sociaal domein breed (onderwijs en taal, participatie en werk en gezondheid) in.

Onze ambitie

We ondersteunen mensen met een chronische ziekte of beperking.

Wat wilden we in 2020 bereiken?

We ontwikkelen integrale arrangementen voor de ondersteuning van mensen met een chronische ziekte of beperking. Hierin combineren we maatwerkvoorzieningen met algemene en collectieve voorzieningen.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

Ondersteuning van mensen met chronisch ziekte of beperking is geïntegreerd in de verschillende vormen van ondersteuning die wij als gemeente kennen. Zorg of ondersteuning leveren wij vanuit het maatwerkdeel Wmo, op het gebied van inkomensondersteuning is er diverse mogelijkheden als bijvoorbeeld het 'pak je kans fonds'; individuele inkomensvoorschot of het Sociaal Cultureel Fonds. In individuele situaties gaan we met de inwoner na welke ondersteuning of combinatie van ondersteuningsmogelijkheden kan bijdragen aan het oplossen van het probleem dat wordt ervaren.

Onze ambitie

We bieden waar nodig ondersteuning bij het huishouden.

Wat wilden we in 2020 bereiken?

Waar nodig ondersteunen wij inwoners die hulp nodig hebben bij het schoonhouden van hun huis. Wie gebruik maakt van de algemene voorziening Huishoudelijke Hulp betaalt het landelijke abonnementsstarief van € 19 per 4 weken. In 2020 houden we bij wat het aantal gebruikers hiervan is, en of sprake is van een aanzuigende werking.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

In 2020 zagen wij opnieuw het aantal gebruikers van de huishoudelijke hulp toenemen, mede door de invoering van het abonnementsstarief. Daarom is er gestart met het veranderen van de huishoudelijke hulp, door zowel een algemene als een maatwerkvoorziening aan te bieden. Daarnaast is er besloten om de 'open house' constructie los te laten en een aanbesteding uit te voeren voor drie organisaties, zodat wij een nauwe samenwerking kunnen opbouwen. Ook is er besloten om de toegang van de huishoudelijke hulp bij ons zelf te beleggen in plaats van bij de aanbieders. Dit alles met als doel om meer grip te hebben op de inzet van deze voorziening en daarmee alle inwoners de ondersteuning te kunnen bieden die zij nodig hebben.

De aanbesteding is in 2020 afgerond, vanaf 1 april 2021 volgt er een contract met de volgende drie aanbieders; Carinova, Beter Thuis Wonen en Tzorg.

Onze ambitie

We kopen maatwerkvoorzieningen in.

Wat wilden we in 2020 bereiken?

- In 2020 werken we met een nieuwe raamovereenkomst Sociaal Contracteren. Dit is een 'open house systeem', gericht op resultaatfinanciering en op keuzevrijheid voor de inwoner. 'Open house' betekent dat zowel grote als kleine zorgaanbieders op elk moment een contract kunnen aangaan als zij voldoen aan de vereisten in de raamovereenkomst. Naast de raamovereenkomst werken we met een transformatieagenda, die we samen met de zorgaanbieders hebben ontwikkeld.
- In 2020 werken we met een nieuw contract voor de inkoop van hulpmiddelen.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

- De nieuwe raamovereenkomst die gestart is per 1 januari 2020 loopt. We zien geen wijzigingen die moeten plaatsvinden omdat deze niet passend waren of niet onze gehele gemeente bedienen.
- Er is een groot aanbod aan gecontracteerde aanbieders, ruim 55. Daarnaast is er een flexibel aanbod door het mogelijk tussentijds toetreden van mogelijk andere aanbieders. Met de invoering van de nieuwe overeenkomst hebben we een concrete rol vanuit contractmanagement. Met een groot deel van alle aanbieders zijn er contractgesprekken geweest. Onder andere kennismaking, stand van zaken rondom corona, administratieve en financiële kant, SOI en transformatieopgave. Daarnaast hebben we veel tijd gestoken in de vraagstukken rondom corona, de meerkosten en de omzetgarantie. En hebben we gesprekken gevoerd met aanbieders die in deze bijzondere periode flexibele zorg hebben ingezet en tot nieuwe alternatieve inzichten zijn gekomen. Die weer een basis kunnen vormen voor onze transformatieagenda. We hebben in het begin van 2020 een bijeenkomst georganiseerd vanuit de gemeente met alle aanbieders van de raamovereenkomst Wmo voorzieningen. De aftrap ging over het nieuwe contract, een nieuwe samenwerking en een nieuwe opgave van de transformatie. We hebben ondanks de corona een eerste stap kunnen maken en zijn begonnen met de uitvraag voor deze transformatieagenda en zullen deze meer vorm gaan geven in 2021. We willen dat onze partners/aanbieders meer de specialistische kennis die zij hebben met elkaar gaan delen. Het komt voor dat het delen van kennis geen automatisme is, omdat er sprake is van marktwerking en bv pq. Dat maakt het ook minder aantrekkelijk voor aanbieders om de directe focus voor preventie te hebben. We willen faciliteren om preventie en het delen van kennis aantrekkelijk te maken. Vanuit de kernwaarden vertrouwen, verbinden, leren en ontwikkelen vanuit de opgave en ons programma Samen Door.
- Na een aanbestedingsproces is een nieuw contract gesloten voor de WMO-hulpmiddelen met RSR Revalidatieservice. Na een periode van voorbereiding en implementatie op het contract samen met RSR, is het nieuwe contract ingegaan op 1 juni 2020. Ter voorbereiding hierop zijn alle inwoners met een WMO-hulpmiddel aangeschreven over de wijziging van de oude aanbieder, Medipoint, naar de nieuwe aanbieder RSR. Met het ingaan met het nieuwe contract is er een wijziging gemaakt van een koop- naar een huurconstructie. Het WMO-hulpmiddelenbestand van de gemeente Hardenberg is verkocht en overgegaan naar RSR. Dit heeft geen consequenties voor de dienstverlening richting onze inwoners. De implementatie van het nieuwe contract is soepel verlopen. In 2021 geven we verder vervolg aan de ingezette transformatie en innovatiegedachte die we ook op het gebied van WMO-hulpmiddelen willen bewerkstelligen, samen met RSR en Samen Doen.

Onze ambitie

We regelen efficiënt en effectief doelgroepenvervoer (Wmo en leerlingenvervoer).

Wat wilden we in 2020 bereiken?

- Vervoer vanuit de Wmo en leerlingenvervoer worden aangeboden door één vervoerder. We werken aan het versterken van de onderlinge samenhang tussen beide vormen van vervoer.
- We ontwikkelen lokale en regionale vervoersoplossingen die zonder indicatie kunnen worden gebruikt.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

We geven uitvoering aan vervoer vanuit de Wmo en leerlingenvervoer welke worden aangeboden door één vervoerder. Hierdoor is de onderlinge samenhang tussen beide vormen van vervoer versterkt. In 2020 is frequent afstemming geweest tussen alle betrokken partijen om de realisatie van 1 breed doelgroepenvervoer te bestendigen.

Door corona en als gevolg daarvan de Lockdown is het vervoer in de regio voor het grootste deel stilgevallen, waardoor dit niet het juiste tijdstip was om nieuwe initiatieven te ontwikkelen.

Onze ambitie

We streven naar een inclusieve samenleving.

Wat wilden we in 2020 bereiken

- Wij willen een samenleving waarin iedereen volwaardig en naar vermogen kan meedoen, ongeacht leeftijd, opleiding, beperkingen, (seksuele) voorkeuren, afkomst of sociale positie. In de gemeente Hardenberg moet iedereen een eerlijke kans krijgen om zijn of haar leven zelf vorm te geven en eigen idealen of ambities na te streven. Barrières die maatschappelijke deelname in de weg staan, willen wij slechten: of het gaat om laaggeletterdheid, eenzaamheid, etnische of gender-discriminatie of mobiliteit.
- We geven uitvoering aan de Lokale Inclusie Agenda en we hebben de ambitie om de meest toegankelijke gemeente te blijven.
- We zetten ons in voor een betere signalering van laaggeletterdheid, het doorbreken van het taboe op laaggeletterdheid en voor meer aandacht voor laaggeletterdheid in onder andere armoede-, inclusie- en gezondheidsbeleid. Als inwoners zich melden voor een uitkering, kijken we met behulp van de Taalmeter of er mogelijk sprake is van een lage taalvaardigheid. We bekijken of we de taalontwikkeling van kinderen in taalarme gezinnen kunnen stimuleren.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

- In 2020 hebben we het beleidsstuk inclusieve samenleving verder ontwikkeld. Op 12 januari 2021 is hij vastgesteld door de raad. Met dit beleidsstuk is een lokale agenda opgesteld die zich naast de fysieke toegankelijkheid richt op toegankelijkheid van informatie, duidelijke overheidscommunicatie, diversiteit en discriminatie.
- We hebben een nieuw beeldmerk gelanceerd. Door dit nieuwe beeldmerk wordt inclusie een herkenbaar begrip.
- Er is gestart met een speeltuinbende van de gemeente Hardenberg. Helaas hebben zij nog geen speeltuin kunnen testen op toegankelijkheid vanwege het coronavirus.
- In de week van de toegankelijk zijn er gesprekken geweest met jongeren over inclusie, websites getoetst op toegankelijkheid en is er een bijeenkomst georganiseerd speciaal voor vrouwen. Helaas konden activiteiten zoals een blinde lunch, een gesprek met Interakt Contour en de VR-sessie om een licht verstandelijke beperking te ervaren niet doorgaan vanwege het coronavirus.
- We hebben gewerkt aan bewustwording, onder andere met een themapagina in de toren, waarin ervaringsdeskundigen aan het woord kwamen. Ook de regenboog- en de orange the worldvlag zijn gehesen op de daarvoor bestemde dagen. Voor orange the world zijn ook het gemeentehuis en de Gashouder in Dedemsvaart oranje uitgelicht.
- Met de uitgezette enquête over discriminatie hebben we meer inzicht gekregen in het onderwerp. De acties die hieruit voortkomen zijn opgenomen in het beleidsstuk inclusie "met z'n allen, heel gewoon".

- Inclusie en toegankelijkheid hebben een plek gekregen in meerdere projecten en beleidsdocumenten waaronder het integraal huisvestingsplan en de mobiliteitsvisie.
- Consulenten van team Werk verwijzen nieuwe cliënten door naar het Taalpunt als er mogelijk sprake is van een lage taalvaardigheid. De taalpuntdocent doet daarna de screening van de taalvaardigheid en begeleidt mensen naar een cursus of koppelt hen aan een vrijwillige taalcoach.
- In de week van Lezen en Schrijven in september zijn er activiteiten georganiseerd om laaggeletterdheid onder de aandacht te brengen en bespreekbaar te maken. Er is o.a. een themapagina in de Toren uitgebracht, een workshop herkennen en bespreekbaar maken van laaggeletterdheid georganiseerd en een ludieke actie in de raadsvergadering gehouden.
- De activiteiten m.b.t. taalontwikkeling in taalarme gezinnen zijn door corona vertraagd. Een cursus voor pedagogisch medewerkers in de kinderopvang om met ouders te spreken over taal- en laaggeletterdheid is verschoven naar 2021.
- We zijn in 2020 gestart met de gesprekken met het onderwijs om in 2021 een 'proeftuin' in te richten in samenwerking met de basisschool De Vlinder de kinderopvang Welluswijs met als doel de taalvaardigheid van de NT2 leerlingen te vergroten en de samenwerking met de statushouders ouders om betere kansen voor hun kinderen te creëren.

Onze ambitie

In Hardenberg kun je waardig en vitaal ouder worden.

Wat wilden we in 2020 bereiken

Samen met inwoners en samenwerkingspartners werken we eraan om de juiste voorwaarden te scheppen zodat onze inwoners waardig en vitaal ouder kunnen worden. Er gebeurt al veel rondom ouderen, we willen de verschillende activiteiten beter op elkaar afstemmen.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

In 2020 hebben we het Ouderenakkoord in samenwerking met een groot aantal partners opgesteld. In het Ouderenakkoord wordt aandacht geschonken aan diverse thema's: Vitaliteit, Wonen, Mobiliteit, Veiligheid, Eenzaamheid en Werk/Activiteiten. Het doel van dit akkoord is dat mensen waardig en vitaal ouder kunnen worden in de gemeente Hardenberg en dat we met elkaar de kracht van ouderen kunnen zien en benutten. Samen zorgen we ervoor dat belemmeringen die het waardig ouder worden in de weg staan zoveel mogelijk worden weggenomen.

Onze ambitie

De bestaande woningvoorraad van levensloopbestendige (of levensloopbestendig te maken) woningen wordt vergroot, zodat inwoners zo lang mogelijk zelfstandig kunnen blijven wonen.

Wat wilden we in 2020 bereiken

- We stimuleren de bouw van levensloopgeschikte woningen in en rond de centra van de kernen.
- We blijven onze inwoners ondersteunen om zelf aanpassingen te doen in hun woning door bewustwordings-campagnes zoals Lang zult u Wonen.
- In 2019 onderzoeken we de haalbaarheid van de introductie van de verzilverening. Hiermee kunnen senioren de overwaarde van hun woning gebruiken om aanpassingen in het huis te doen. Bij een positieve uitkomst voeren we de verzilverening in 2020 in.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

- In en rond de centra van Hardenberg en Dedemsvaart zijn en worden levensloopgeschikte woningen gebouwd. Ook in de kernen Balkburg, Slagharen, Gramsbergen en Bergentheim zijn voorbereidingen getroffen. In een enkele kleine kern wordt afhankelijk van de concrete vraag voorbereidingen getroffen.
- In 2020 is het Ouderenakkoord opgesteld om er voor te zorgen dat mensen waardig en vitaal ouder kunnen worden in de gemeente. Onderdeel daarvan is een campagne gericht op positief ouder worden en voorbereiden op ouder worden. Het langer zelfstandig wonen past daar ook bij.
- De Verzilverening is eind 2020 geïntroduceerd.

Onze ambitie

We stimuleren en bevorderen het bouwen boven de wettelijke norm op het gebied van zorg en duurzaamheid.

Wat wilden we in 2020 bereiken

We maken prestatieafspraken met de woningcorporatie en ontwikkelaars over zorg en duurzaamheid bij woningbouw.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

De afspraken voor 2021 met Vechtdal Wonen zijn weer gemaakt. Hierin is aandacht voor duurzaamheid en wonen met zorg. Met ontwikkelaars maken we hierover afspraken op projectniveau.

Openbare gezondheidszorg

Onder gezondheid verstaan wij 'het vermogen van mensen zich aan te passen en een eigen regie te voeren, in het licht van fysieke, emotionele en sociale uitdagingen van het leven' (Machteld Huber, 2012). Deze definitie laat de samenhang zien tussen de gezondheid zoals iemand die zelf ervaart en de verschillende domeinen die daar invloed op hebben. Die samenhang is het uitgangspunt voor ons gezondheidsbeleid dat we ontwikkelen voor de periode 2020-2023. We zetten in op het stimuleren van gezond gedrag om zo ziekte en zorg te voorkomen en we werken aan een omgeving waar de gezonde keuze de logische keuze is.

Dit beleid staat in verbinding met het sociaal- en ruimtelijk domein dat is gericht op vitaliteit van inwoners. Ter stimulering van een gezonde leefstijl op scholen, bij werkgevers en thuis zetten we onder andere combinatiefunctarissen in en stimuleren we sport en bewegen voor ouderen.

In 2018 is het Nationaal Preventieakkoord ondertekend tussen 40 verschillende partners waaronder de gemeenten. Gemeenten gaan voor een lokale inzet op het tegengaan van roken, problematisch alcoholgebruik en overgewicht. In Hardenberg werken we hieraan binnen de programma's Jongeren op Gezond Gewicht (JOGG), Gezond In De Stad (GIDS) en de aanpak via het IJsslandse model.

De GGD IJsselland is onze uitvoerder voor de publieke gezondheid. Naast de uitvoering van onze wettelijke taken ondersteunt de GGD ons bij lokale vraagstukken op het gebied van gezondheid. Dit hebben we samen met de 11 gemeenten in het IJsselland in een agenda Publieke Gezondheid vastgesteld voor de periode 2019-2023 volgens vijf programmalijnen. In 2020 actualiseren we de huidige nota en stellen we ons beleid voor de komende vier jaar vast.

Binnen het samenwerkingsverband van Vitaal Vechtdal blijven wij ons met onze partners inzetten voor een gezonde en actieve regio. Daarbij stimuleren wij onze inwoners om ook zelf actief aandacht te besteden aan de eigen gezondheid.

Onze ambitie

De gezondheid en vitaliteit van de inwoners neemt toe. Inwoners doen minder snel een beroep op zorg en ondersteuning. We bevorderen een gezonde leefstijl.

Wat wilden we in 2020 bereiken

In mei verscheen de landelijke gezondheidsnota met daarin veel aandacht voor preventie en de rol van Positieve Gezondheid. Het rijk stelde een subsidie ter beschikking voor het sluiten van lokale preventieakkoorden (vanaf 2021). Mede daardoor besloten we de actualisatie van de lokale gezondheidsnota te faseren. Een tweede reden was de Corona crisis. Door de crisis was de focus van veel partijen in gezondheid en zorg gericht op de directe effecten van de crisis en niet op een beleidsvormend traject. De partijen hebben we nodig en de lessen die zij leren tijdens de crisis kunnen we gebruiken om ons gezondheidsbeleid inhoud te geven. Een goed voorbeeld van een les is het belang van een gezonde leefstijl. Een andere les is het beroep dat de Corona crisis deed op onze veerkracht. Veerkracht is de kern van Positieve Gezondheid. In het kader van de Regiodeal zuid-oost Drenthe startten we met interne sessies Positieve Gezondheid om de integrale benadering van ons gezondheidsbeleid te versterken. Daarmee slaan we een betere brug naar onze directe partners GGD IJsselland en Vitaal Vechtdal alsmede naar onze welzijnsorganisatie de Stuw en private organisaties die Positieve Gezondheid als uitgangspunt van hun denken en handelen nemen. Daarmee biedt Positieve Gezondheid een handelingsperspectief voor de transformatie van zorg naar gezondheid.

Onder de vlag van Gewoon Gezond werken we in kernen, wijken en buurten samen met inwoners en lokale professionals aan het bevorderen van een gezonde leefstijl.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

Een gezonde jeugd in een gezonde omgeving; dat is waar we voor gaan in de gemeente Hardenberg. In 2020 had corona impact op onze activiteiten. Maar 2020 bracht ons ook weer mooie dingen. Denk hierbij aan de kinderopvang; in 2020 zijn 3 locaties aan de slag gegaan met "coach gezonde kinderopvang". Ook is het 3-jarig project "Smakelijke Moestuinen" geëvalueerd en krijgt dit naar verwachting in 2021 weer een vervolg. Op de basisscholen zijn verschillende themaweken georganiseerd zoals "de week van de gezonde pauzehap". Twee scholen gingen aan de slag met de "gezonde school" aanpak. Dat brengt het totaal in Hardenberg op 20 scholen. De subsidie "watertappunten voor scholen" werd door 2 locaties aangevraagd en 3 scholen ontvingen de subsidie Jong Leren Eten.

Ook in de vrije tijd werd zoveel mogelijk georganiseerd. Zo was er voor de basisschooljeugd het jaarlijkse trefbaltoernooi. De sportmarkt in Dedemsvaart is inmiddels ook een jaarlijks terugkerende activiteiten geworden waar kinderen van jong tot oud kennis maken met verschillende sporten. Ook werden er meerdere spelmiddagen georganiseerd in Zwembad de Kiefer en kwam het definitieve akkoord voor een multisportveld in Dedemsvaart. Voor het tweede jaar op rij werden de naschoolse activiteiten georganiseerd in Kloosterhaar, een samenwerking met de basisschool, Halt en de Stuw. Eind december werden aan 70 straten de sport- en spelpakketten uitgereikt want buiten spelen blijft belangrijk; juist nu in het coronatijdperk!

Onze ambitie

We zetten het alcoholmatigingsbeleid gericht op jongeren voort.

Wat wilden we in 2020 bereiken

- We zijn in 2018 gestart met een beleidsvormend leertraject volgens het IJslandse model. In IJsland was deze aanpak zeer succesvol en we onderzoeken of de Hardenbergse variant dezelfde resultaten geeft. In 2020 zetten we (nieuwe) interventies in. In oktober houden we een tweede meting onder de leerlingen van de scholen in Dedemsvaart.
- In 2020 stellen we een actueel Handhavings- en preventieplan op, gekoppeld aan de Nota Lokaal Gezondheidsbeleid 2020-2024.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

Naar aanleiding van de meting in 2018 is afgelopen jaar vooral ingestoken op het uitwerken en het uitvoeren van activiteiten: denk aan het opzetten van het vrije tijds team, de online alcohol campagnes en ouderavonden over gebruik van middelen, en het vergroten van kennis van ouders. Ook hebben wij het afgelopen jaar ingezet op het uitbreiden van de werkwijze naar de stad Hardenberg. Met als resultaat dat wij gegroeid zijn van 2 naar 4 scholen. Hierbij hebben wij voldoende informatie om een zelfde werkwijze in Hardenberg stad te kunnen oppakken.

Op dit moment worden verschillende bijeenkomsten georganiseerd om het lokale gezondheidsbeleid vorm te geven. Het preventie plan ligt daarbij in het verlengde. Door de deelname van twee extra scholen krijgen we een completer beeld van Hardenberg. Daarmee is de data betrouwbaar genoeg om de werkende punten van het IJslandse model mee te nemen in het plan.

Onze ambitie

We werken samen met lokale partners in de brede school aan het versterken van de ontwikkelkansen van kinderen.

Wat wilden we in 2020 bereiken

- In de brede school werken kinderopvang en primair onderwijs samen aan het versterken van de ontwikkelkansen van kinderen. Afhankelijk van de wens in de diverse kernen schuiven sportverenigingen, culturele instellingen, plaatselijke belangen of welzijnsorganisaties aan.
- We onderzoeken de haalbaarheid van de wens vanuit diverse kernen, onderwijsstichtingen en kinderopvangorganisaties voor een IKC (Integraal Kindcentrum).

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

- Vanwege Covid-19 hebben de brede school overleggen veelal digitaal plaatsgevonden, partijen weten elkaar te vinden. De nadruk lag in 2020 op het aanbieden van onderwijs op afstand.
- In het Intergraal Huisvestigingsplan is een passage over IKC-vorming opgenomen, in afstemming met de onderwijsbestuurders.

Onze ambitie

We bevorderen de gezondheid door activiteiten van de combinatiefunctionarissen op scholen en in de wijken en kernen.

Wat wilden we in 2020 bereiken

De combinatiefunctionarissen organiseren sport- en cultuuractiviteiten op het primair en voortgezet onderwijs en in de wijk of buurt. Doel van de activiteiten is om de gezondheid te bevorderen via de thema's Beweging, Roken, Alcohol, Voeding en Ontmoeting, (BRAVO).

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

De externe combinatiefunctionarissen dienen jaarlijks een werkplan in. De Corona crisis leidde tot beperking van de mogelijkheden om de reguliere activiteiten uit te voeren. Daar waar de maatregelen het toelieten zijn alternatieven aangeboden zoals de "Summer" en "Herfst" challenge in de vakanties. Deze werden ontsloten door een nieuwe website: gewoonactief.nl. Op deze website kunnen onze inwoners een overzicht vinden van beweegactiviteiten in Hardenberg. In de kerstvakantie kon de "challenge" op het laatste moment niet doorgaan en is omgeschakeld naar de verstrekking van "straatspeelpakketten".

Onze ambitie

We voorkomen overgewicht bij jongeren.

Wat wilden we in 2020 bereiken

Ook de komende drie jaren maken we gebruik van het JOGG-programma (Jongeren Op Gezond Gewicht) om overgewicht bij jongeren te voorkomen.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

JOGG staat inmiddels voor "Gezonde Jeugd – Gezonde Toekomst" en is niet alleen meer gericht op overgewicht. Wat betreft het thema "kinderen met overgewicht" zien we uit de cijfers van de GGD jeugdmonitor en de Jeugdsportmonitor van Sportservice Overijssel dat 12 to 14% van de jongeren kampt met overgewicht. Dat zijn nog altijd 75 kinderen per leeftijdsjaar. Omdat we ook aan hen aandacht willen schenken (en niet alleen preventief/collectief) zijn we in 2020 gestart met twee nieuwe sporen;

1. Spoor 1: Curatief: De voorbereidingen zijn gestart om in 2021 het programma Cool2Bfit uit te voeren. Dit programma is specifiek gericht op kinderen met ernstig overgewicht. Een aantal partijen in de gemeente Hardenberg gaat hier de uitvoering van doen. Het gaat hierbij om een samenwerking tussen diëtisten, fysiotherapeuten, kinderartsen ziekenhuis en de GGD (orthopedagoog). Inzet is om een programma te hebben voor kinderen met ernstig overgewicht. Van belang is wel dat er kritisch gekeken gaat worden naar de instroom.
2. Spoor 2: Preventief/curatief: In 2020 zijn er diverse gesprekken geweest om de ketenaanpak rondom overgewicht vorm te geven. Doel is om een heldere lijn te creëren op het moment dat er overgewicht

wordt gesignaleerd bij een kind. Wat zijn dan de stappen die je kunt ondernemen. Bijvoorbeeld via de inzet van een verpleegkundig specialist die doorverwijst naar Samen Doen, maatschappelijk werk, sportclub, kinderarts, etc. Verwachting is dat de ketenaanpak begin 2021 is gerealiseerd.

Onze ambitie

We zorgen voor voldoende uitdagende speelmogelijkheden in de wijken en kernen.

Wat wilden we in 2020 bereiken

We investeren in de vernieuwing van speel- en sportmogelijkheden in de openbare ruimte door bewonersinitiatieven te ondersteunen, onder meer via het Fonds Maatschappelijke Initiatieven.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

Dit jaar hebben we het initiatief van Gewoon Gezond Slagharen ondersteund met gemeentelijke bijdrage voor de aanleg van "Beweeg je buiten" in Slagharen.

Onze ambitie

We hebben een goed netwerk van AED's.

Wat wilden we in 2020 bereiken

De Stichting Hartveilig Hardenberg zet zich in voor de instandhouding en gewenste uitbreiding van het netwerk AED's in de gemeente Hardenberg. De gemeente verstrekt subsidie aan de stichting voor de exploitatie van het netwerk en de inzet van de vrijwilligers.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

- In Hardenberg streven we naar een 100% dekking. Dat betekent dat er binnen 6 minuten een AED binnen handbereik is. Hiervoor zijn 140 AED's gewenst. In 2020 was de uitbreiding 29 waardoor er nu 130 AED's hangen in Hardenberg. Echter: de Stichting Hartveilig Hardenberg werd geconfronteerd met de vervangingsvraag van 50 tot 60 AED's die 10 jaar geleden werden geplaatst en waarvan het eigenaarschap niet is vastgelegd. Bijvoorbeeld omdat het een éénmalige schenking was. (De technische levensduur van een AED is 10 jaar) Voor een deel is het eigenaarschap wel belegd maar ontbreekt het bij de nieuwe eigenaar aan geld om de AED te vervangen. Voor een deel moet een nieuwe eigenaar worden gevonden om te voorkomen dat de dekking achteruit gaat. De Stichting Hartveilig Hardenberg stelde eind 2020 een actieplan op om dat laatste te voorkomen. De gemeentelijke subsidie is verhoogd van €20.000 naar €30.000 per jaar om het plan uit te kunnen voeren;
- Met de inzet van een groot deel van het budget voor de omwonenden van het AZC hebben we in 2020 diverse AED's vervangen in de omgeving van het AZC en een uitbreiding doorgevoerd (Haardijk, Marslanden).

Jeugdgezondheidszorg

Kinderen en jongeren hebben recht op de beste kansen om zichzelf te ontwikkelen. We zetten ons bestaande beleid voor jeugdgezondheidszorg voort. We geven prioriteit aan het beantwoorden van opvoedingsvragen en het tijdig signaleren van knelpunten waarvoor extra ondersteuning nodig is. We werken hierbij nauw samen met de Jeugdgezondheidszorg (JGZ) van de GGD IJsselland. We zetten meer in op preventie. We geven voorlichting over het gebruik van sociale media en stimuleren de weerbaarheid van kinderen en jongeren. We onderzoeken de mogelijkheid om relatietherapie aan te bieden aan ouders die willen scheiden.

Wat gaan we daar voor doen?

Onze ambitie

Alle kinderen hebben vanaf de geboorte dezelfde kansen, in welke wijk of dorp ze ook geboren worden.

Wat wilden we in 2020 bereiken

- Met de programma's Kansrijke Start en VoorZorg versterken we de preventieve zorg in de periode rond de geboorte.
- In samenwerking met Veilig Thuis zetten we in op het voorkomen van kindermishandeling. Per 1 januari 2019 is de meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling gewijzigd. Aanvankelijk werd een stijging van 5% van het aantal meldingen verwacht, maar deze stijging ligt eerder rond de 32%. Om deze meldingen goed te kunnen verwerken, heeft Veilig Thuis IJsselland maatregelen genomen. Veilig Thuis heeft extra ingezet op de Veiligheidsbeoordeling om zo goed mogelijk het zicht op Veiligheid op orde te hebben en geen wachtlijst te krijgen. Verder zijn diverse maatregelen in gang gezet in samenwerking met de gemeenten. Voor 2020 is een aanvullende bijdrage nodig. De hoogte van deze bijdrage staat op dit moment nog niet vast, maar uitgegaan wordt van een extra personele inzet van 10 fte. Bij de eerste bestuursrapportage 2020 komen wij hierop terug.
- Samen met de JGZ werken we aan het beter signaleren van armoede bij kinderen.
- We treden op als verbinder tussen leerling, ouders en school om schoolverzuim te voorkomen.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

- In 2020 zijn 3 kwetsbare zwangeren begeleid bij hun zwangerschap Waar nodig is doorgeleid naar verder noodzakelijke ondersteuning. De JGZ heeft 22 preventieve huisbezoeken afgelegd. Bij meerdere zwangeren was al hulpverlening betrokken. Waar nodig is doorgeleid naar verder noodzakelijke ondersteuning.
- Vroeg Erbij heeft in 2020 in 2 aparte werkgroepen gewerkt aan de onderwerpen 'prenatale voorlichting' en 'leefstijl'. Bij de werkgroep leefstijl is ook Vitaal Vechtdal aangesloten. Zo is het beweegaanbod voor zwangeren geïnventariseerd en is gezorgd voor een link naar beweegaanbod specifiek voor zwangeren op www.gewoonactief.nl. De werkgroep voorlichting heeft een eerste concept van het **stroomschema leefstijl** ontwikkeld. Dit is bedoeld voor de professionals, met info en tips voor het hele proces, van signaleren en bespreekbaar maken (vanuit de aanpak van positieve gezondheid) tot informatie en interventies. Een deel hiervan (informatie en interventies) gaat de werkgroep aanpassen voor zwangeren zelf. De info zal uiteindelijk geplaatst worden op de website van het VSV: <https://geboortezorg-vechtdal.nl/>.
- Vanuit de werkgroep prenatale voorlichting is een voorstel gemaakt voor de onderwerpen en is de werkgroep nu bezig met de concrete invulling. "Voorzorg" en "Vroeg Erbij" zijn onderdeel van "Kansrijke Start", zorg voor de eerste 1000 dagen van het kind. Samen met GGD en Samen Doen oriënteerden we ons op het onderdeel/programma "Nu Niet Zwanger" dat mogelijk regionaal ingevoerd wordt. De landelijke en lokale communicatie campagne ter ondersteuning van "Kansrijke Start" moest wegens de Coronacrisis worden verschoven naar 2021.
- Door de invoering van de meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling is het aantal meldingen bij Veilig Thuis gestegen. Deze trend heeft zich doorgezet in 2020. Bij de eerste bestuursrapportage is daarom een extra bijdrage opgenomen, zodat Veilig Thuis haar capaciteit in het doen van onderzoek naar deze meldingen kon uitbreiden. Het Rijk heeft echter in 2020 besloten om fors te investeren in de Veilig Thuis-organisaties, omdat deze trend landelijk zichtbaar was. Voor de regio IJsselland betekent

dit een extra bijdrage op de rijksuitkering van ongeveer een miljoen. De extra lokale bijdrage komt valt daarmee vrij.

- In 2020 zijn we gestart met de voorbereidingen van het traject rondom complexe scheidingen. Hier wordt in 2021 praktische uitvoering aangegeven. Onze ambitie is om (blijvende) schade te voorkomen bij minderjarige kinderen wanneer zij betrokken zijn bij een (complexe) echtscheidingssituatie.

Onze ambitie

Ouders en jongeren zijn in staat om problemen zo veel mogelijk te normaliseren en hiervoor zelf oplossingen te vinden (eventueel met begeleiding van de JGZ professionals).

Wat wilden we in 2020 bereiken

De medewerkers van de JGZ hebben nadrukkelijk aandacht voor het welzijn van de ouders, hun beleving van het ouderschap en het vertrouwen dat zij zelf in hun opvoeding hebben.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

In 2020 besteden de medewerkers van de JGZ aandacht aan gezond opgroeien en opvoeden, problemen normaliseren en het risico op ernstige opvoedproblemen en kindermishandeling te verkleinen door ouderschap te stimuleren en een steuntje in de rug te geven. De rol van ouderschap staat centraal bij contactmomenten zoals reguliere consulten en vaccinaties.

Onze ambitie

Jongeren zijn weerbaar genoeg om gezond door het leven te gaan, met speciale aandacht voor het voorkomen van problematisch alcohol- en middelengebruik.

Wat wilden we in 2020 bereiken

- De JGZ ondersteunt jongeren op het vmbo bij de versterking van hun weerbaarheid.
- De JGZ inventariseert de problematiek rond overmatig alcohol- en drugsgebruik en kijkt met welke partijen ze een preventief ondersteuningsaanbod kan ontwikkelen.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

Door de komst van corona hebben wij op vmbo scholen geen inzet gepleegd op het versterken van de weerbaarheid. De focus van de scholen lag voornamelijk op het welzijn van de jongeren en op de juiste manier om kunnen omgaan met de corona regels. Hierdoor hebben wij ons voornamelijk gericht op de vrije tijd. In de vakantieperiodes hebben is een aanbod gedaan waarin jongeren hun talenten kunnen ontwikkelen. Het aanbod was divers; onder andere cultuur en sport en werd aangeboden via gewoonactief.nl

Op basis van cijfers uit o.a. het GGD onderzoek hebben verschillende partijen gekeken welke mogelijkheden er liggen op gebied van preventie. Samen met samendoen, Tactus, Halt, Vitaal Vechtdal, de Stuw en Politie is er gedurende het jaar aandacht besteed aan preventie van middelengebruik. Zo hebben er online voorstellingen plaats gevonden (o.a. scherm de baas, oudjaarsavond). Ook hebben er drie bewustwordingscampagnes plaats gevonden, waarvan twee gericht op ouderbetrokkenheid. Corona heeft in de uitvoering nodige beperkingen opgeworpen.

Onze ambitie

We bieden toegang tot alle vormen van ondersteuning en hulp via de Samen Doen teams.

Wat wilden we in 2020 bereiken

De gemeente ziet toe op de nieuwe manier van werken (meer risicogericht) van de JGZ in samenwerking met de vindplaatsen (onder andere de voorschoolse voorzieningen de scholen).

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

- In 2020 zijn we gestart met het verbeteren van de kwaliteit van jeugdhulp door actief in te zetten op het versterken van de samenwerking in de jeugdketen, waaronder onderwijs als vindplaats. Samen met de scholen worden kansen van de verbetering van de dienstverlening binnen de JGZ doorgevoerd. Tussen de JGZ, Samen Doen en de scholen vindt afstemming plaats omtrent de opvoeding van de jeugdigen.
- Tijdens de eerste en tweede lockdown in de Covid-19 pandemie heeft Samen Doen de coördinatie voor kwetsbare kinderen in de voorschoolse voorzieningen en het onderwijs opgenomen. Op basis van een beleidskader werd er een afweging gemaakt welke kinderen in aanmerking kwamen voor noodopvang.
- Alle SMI-kinderen zijn per direct naar de kinderopvang gegaan evenals kwetsbare kinderen en kinderen met ouders in vitale en cruciale beroepen. Door korte lijnen tussen leerplicht, JGZ en Samen Doen, kinderopvang en de scholen waren kinderen snel in beeld. Er werd daarbij gekeken naar de behoeften en omgeving van het kind.
- Digitaal zijn de overleggen tussen Samen Doen, JGZ, Jeugd aanbieders en Veilig Thuis voortgezet, proactief per kind.
- In samenwerking zijn we blijven doen wat we altijd al doen, waarnodig bij de mensen thuis en op gepaste afstand.
- We werken vanuit huis, als een situatie er om vraagt zijn we er voor het kind of het gezin.

Onze ambitie

De informatie over en hulp bij het opvoeden en opgroeien is laagdrempelig aanwezig voor de kinderen, jongeren, hun ouders en professional.

Wat wilden we in 2020 bereiken

- We zorgen dat informatie voor ouders en opvoeders met kinderen in elke leeftijdsfase beschikbaar is, bijvoorbeeld via het consultatiebureau, jeugdgezondheidszorg, kinderopvang, scholen maatschappelijk werk en jongerenwerk.
- We verstevigen de samenwerking tussen verschillende toegangen voor de jeugdhulp, zoals Samen Doen, huisartsen en kinderartsen.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

- De voorbereidingen van de implementatie van praktijkondersteuners bij de huisartsen zijn in een vergevorderd stadium. Naar verwachting kunnen we met de inzet van de praktijkondersteuner starten in het tweede kwartaal van 2021. Daarnaast is er een 'leernetwerk' ingericht met partijen uit het voorliggend veld en jeugdhulpaanbieders om met elkaar te spreken over de thema's die spelen en voor casuïstiekbespreking.
- Eind 2020 is een eerste analyse gemaakt van de zorgintensieve jongeren. Dit zijn jongeren die in het jaar 2019 meer dan € 50.000 aan jeugdhulp hebben ontvangen. Het betrof in totaal 71 casussen. Deze casussen zijn beoordeeld op de mogelijkheid om door te stromen naar de Wet langdurige zorg (Wlz). Uit deze eerste analyse bleek dat voor 9 jongeren (13 procent) doorstroming naar de Wlz kansrijk wordt geacht. Bij vijf jongeren is de indicatie voor de Wlz ondertussen toegekend. In totaal gaat het hier om een bedrag van meer dan een half miljoen.

Onze ambitie

De signalering van zorgen en problemen is zodanig georganiseerd, dat in een vroeg stadium hulp kan worden gegeven. Hierbij gaan we uit van de eigen kracht, de inzet van de hulp in de directe leefomgeving van het gezin en een integrale benadering.

Wat wilden we in 2020 bereiken

- Preventie blijft een belangrijke kernwaarde in 2020. Met de uitwerking van de Visie Onderwijs - Jeugdhulp willen we hier een bijdrage aan leveren.
- De samenwerking tussen de voorschoolse voorzieningen en onderwijs wordt verder versterkt. Hierbij richten we ons vooral op het vroegtijdig signaleren van problemen.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

- In het voorjaar van 2020 is de pilot "Onderwijs/ Jeugdhulp" gestart op twee VO scholen. Twee arbeidskrachten bieden onder supervisie van een jeugdarts ondersteuning aan jeugdigen met angst en of depressieve klachten. Het effect van de pilot wordt gemeten door lagere scores op GGD onderzoeken, afname in het aantal kinderen dat verwezen wordt, minder tijd voor afstemming, eerder erbij, betere samenwerking en integratie van expertise. De coronamaatregelen hebben impact op deze pilot: het sluiten van scholen vraagt om een andere aanpak en inhoudelijk hebben de maatregelen ook impact op de jeugdigen en hun klachten. Naar verwachting kunnen de eerste resultaten medio 2021 gerapporteerd worden.
- Op basis van afspraken tussen de voorschoolse voorzieningen en het primair onderwijs worden peuters warm overgedragen. Dit betekent dat er sprake is van een doorgaande zorglijn.

Onze ambitie

We ontwikkelen het resultaatgericht inkopen van de jeugdhulp op regionaal niveau verder door.

Wat wilden we in 2020 bereiken

De regionale inkoop van de Jeugdhulp wordt verder doorontwikkeld naar een model waar resultaatgericht hulp kan worden verleend, maar dat volgens een PxQ-systematiek wordt bekostigd. Dit betekent dat zorgverleners worden betaald voor bijvoorbeeld het aantal behandelingen. Hierbij maken we onder andere gebruik van een cliëntgebonden budgetplafond. Zo kunnen we volledig maatwerk leveren voor de cliënt en houden we meer grip op de kosten van de Jeugdhulp.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

De doorontwikkeling van het regionale inkoopmodel is vanwege het coronavirus met een jaar uitgesteld. De doorontwikkeling is nu voorzien per 1 januari 2022. In 2020 is er regionaal hard gewerkt aan het opstellen van uitvoeringsplannen, een inkoopstrategie en onderzoek naar tarieven en de financiële impact van de doorontwikkeling. Lokaal zijn we gestart met een oriëntatie op eventuele lokale inkoop van ambulante jeugdhulp. Naar verwachting zal in februari/maart 2021 een definitief bestuurlijk besluit worden genomen over de wijze van de inkoop van de jeugdhulp per 2022.

Onze ambitie

We bieden extra zorg vanuit de JGZ voor nareizigers van statushouders.

Wat wilden we in 2020 bereiken

- We zien dat nareizende gezinnen van statushouders vaak nauwelijks zijn voorbereid op een leven in Nederland. De kinderen hebben geen jeugdgezondheidszorg ontvangen op een asielzoekerscentrum. JGZ is de partner om zicht te houden op een gezonde ontwikkeling van deze kinderen. Om hier gericht extra zorg aan te kunnen verlenen, gaan we de gezondheidsrisico's minderjarige statushouders in beeld brengen.
- We werken met de inzet van tolken en sleutelpersonen om de doelgroep goed te bereiken.
- We investeren in zorg in de periode van zwangerschap en geboorte.
- We geven voorlichting over het voorkomen van belangrijke gezondheidsrisico's.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

We hebben ook in 2020 samen met de GGD ingezet op extra zorg van de jeugdige nareizigers die jaarlijks naar Hardenberg komen. Dit is vanaf 2020 structureel ingebed in de jeugdgezondheidstaken van de GGD.

Relatie met verbonden partijen

Stichting LOC

De stichting LOC is de beherend vennoot van het LOC in Hardenberg waarin een verscheidenheid aan instellingen zijn gehuisvest op het gebied van cultuur, onderwijs en werk. De opzet van het gebouw is gericht op samen werken en samen wonen.

Unit Sociale Recherche

De Unit Sociale Recherche is belegd in een lichte gemeenschappelijke regeling en wordt uitgevoerd door de gemeente Zwolle. De sociale recherche voert in opdracht van onze handhavingsconsulenten langdurige en/of intensieve opsporingstrajecten uit die te maken hebben met name met bijstandsfraude. Door de sociale recherche op regionale schaal in te zetten binnen een samenwerkingsverband, wordt er preventief ingezet op fraude, is de regionale samenwerking met diverse partijen zoals de politie, Belastingdienst en UWV versterkt, is de risicospreiding relatief groot en wordt kennis regionaal verspreid en gedeeld.

GGD IJsselland

Gemeenten hebben volgens de Wet publieke gezondheid (Wpg) een taak in het bewaken, bevorderen en beschermen van de gezondheid van hun inwoners. De publieke gezondheidszorg richt zich op het bevorderen van gezond en vitaal leven van haar inwoners, het verminderen van risico's, het bieden van zorg aan kwetsbare groepen en het bieden van bescherming, waar inwoners dat niet zelf kunnen.

De 11 gemeenten in IJsselland hebben een gemeenschappelijke gezondheidsdienst (GGD) voor de uitvoering van de taken van de publieke gezondheidszorg.

De GGD heeft een agenda Publieke Gezondheid vastgesteld voor de periode 2019-2023. Deze agenda heeft zich gevormd door gesprekken binnen het bestuur, met ambtenaren uit de 11 gemeenten, partners en cliënten van GGD IJsselland en de medewerkers. De agenda beoogt enerzijds een leidraad te zijn voor thema's waar de aandacht in de regio de komende periode naar uit moet gaan. Anderzijds geeft de agenda aan wat de GGD IJsselland, in opdracht vanuit de gemeenten, daarin wil betekenen en waar zij mee aan de slag gaat. In 2020, halverwege de looptijd van de agenda heeft het bestuur stil gestaan bij de eerste (voorbereidings)fase en opdracht gegeven tot het starten van de volgende (uitvoerings)fase.

Duidelijk is dat de Corona crisis veel invloed heeft en had op de organisatie en de werkzaamheden van de GGD IJsselland. Het werknemersbestand nam toe met meer dan 100 en de begroting verdubbelde als gevolg van de crisis. Daarmee leverde de GGD IJsselland een enorme krachttoer. Het is des te positiever te benoemen dat er een ad hoc werkgroep is gestart die zich bezig gaat houden met de langere termijneffecten van de crisis op de gezondheid van onze inwoners en de lessen die we leren van de crisis voor de toekomst.

Regionaal Serviceteam Jeugd IJsselland

Sinds 1 januari 2015 zijn wij als gemeente verantwoordelijk voor (onder andere) de uitvoering van de Jeugdwet. De Jeugdwet verplicht ons om in regionaal verband samen te werken indien dat voor een doeltreffende en doelmatige uitvoering van deze wet aangewezen is (artikel 2.8 lid 1 Jeugdwet). In de regio IJsselland werken wij met nog 10 andere gemeenten samen en hebben we door het aangaan van een Gemeenschappelijke Regeling Uitvoeringsorganisatie Jeugdzorg IJsselland (GR) invulling gegeven aan genoemde verplichting. Sinds 2018 is de uitvoeringsorganisatie en het programmamanagement samengevoegd tot een Bedrijfsvoeringsorganisatie met de naam: Regionaal Serviceteam Jeugd IJsselland voor de uitvoering van de inkoop, contractmanagement, monitoring en uitvoering van regionale thema's.

Voor een nadere toelichting op deze verbonden partijen verwijzen wij naar de paragraaf verbonden partijen, zoals opgenomen in deze begroting.

Relatie met kaderstellende nota's

- Nota Grondexploitatie
- Bestemmingsplan Buitengebied
- Welstandsnota's stedelijk gebied en Buitengebied
- Landschapsontwikkelingsplan
- Ruimtelijk Economische Ontwikkelingsagenda
- Woonvisie 2013 – 2020 "Ruimte voor bewoners"

- Kadernota Sociaal Domein
- Beleidsplan Samen Doen
- IHP primair onderwijs "Stippen op de horizon"
- Lokaal gezondheidsbeleid 'Samen Gezond in Hardenberg' 2016 - 2019

- Beleidsnota Sociaal Domein "Samen Doen".

- Structuurvisie Vechtpark
- Visienota Landbouw
- Landschapsontwikkelingsplan
- Samen Doen, De kracht van cultuur 2017-2021

Middelen

Bedragen x € 1.000	Begroting primitief	Begroting na wijziging	Jaarrekening	Verschil
Baten				
1.1 Ruimtelijke ordening	1.564	1.624	2.224	600
1.2 Volkshuisvesting en woningbouw	59	330	140	-189
1.3 Infrastr.bereikbaarh.en verksr.vuil.h.	1.804	1.584	1.572	-12
1.4 Overige onderwijs en educatie	293	1.778	991	-787
1.5 Sport en accommodaties	1.567	1.758	1.952	194
1.6 Kunst, cultuur en monumentenzorg	853	897	465	-432
1.7 Bijstand/gemeentelijk minimabeleid	14.083	13.101	16.929	3.828
1.8 WMO Welzijn	1.043	3.258	3.572	314
1.9 WMO-woonvoorzieningen	0	0	0	0
1.10 Welzijnswerk	0	0	0	0
1.11 Maatsch.begeleiding en advies	0	0	0	0
1.12 Openbare gezondheidszorg	538	533	494	-39
1.13 Jeugdgezondheidszorg	0	0	0	0
Totaal Baten	21.805	24.864	28.340	3.476
Lasten				
1.1 Ruimtelijke ordening	-1.355	-1.413	-1.467	-54
1.2 Volkshuisvesting en woningbouw	-1.648	-1.950	-1.679	271
1.3 Infrastr.bereikbaarh.en verksr.vuil.h.	-9.444	-9.559	-9.359	201
1.4 Overige onderwijs en educatie	-4.688	-5.834	-5.120	714
1.5 Sport en accommodaties	-6.722	-8.206	-7.186	1.021
1.6 Kunst, cultuur en monumentenzorg	-2.023	-2.270	-1.812	458
1.7 Bijstand/gemeentelijk minimabeleid	-19.160	-18.270	-22.114	-3.844
1.8 WMO Welzijn	-16.212	-19.402	-18.942	460
1.9 WMO-woonvoorzieningen	-430	-430	-476	-46
1.10 Welzijnswerk	-2.185	-2.199	-2.173	26
1.11 Maatsch.begeleiding en advies	-668	-787	-734	53
1.12 Openbare gezondheidszorg	-1.471	-1.519	-1.356	163
1.13 Jeugdgezondheidszorg	-19.000	-19.732	-19.023	709
Totaal Lasten	-85.007	-91.573	-91.441	132
Saldo				
1.1 Ruimtelijke ordening	210	211	757	546
1.2 Volkshuisvesting en woningbouw	-1.589	-1.620	-1.538	81
1.3 Infrastr.bereikbaarh.en verksr.vuil.h.	-7.640	-7.975	-7.787	188
1.4 Overige onderwijs en educatie	-4.395	-4.056	-4.129	-73
1.5 Sport en accommodaties	-5.155	-6.448	-5.233	1.214
1.6 Kunst, cultuur en monumentenzorg	-1.170	-1.374	-1.347	27
1.7 Bijstand/gemeentelijk minimabeleid	-5.077	-5.169	-5.185	-16
1.8 WMO Welzijn	-15.169	-16.144	-15.370	774
1.9 WMO-woonvoorzieningen	-430	-430	-476	-46
1.10 Welzijnswerk	-2.185	-2.199	-2.173	26
1.11 Maatsch.begeleiding en advies	-668	-787	-734	53
1.12 Openbare gezondheidszorg	-933	-986	-862	124
1.13 Jeugdgezondheidszorg	-19.000	-19.732	-19.023	709
Totaal Saldo	-63.202	-66.709	-63.100	3.609

4.2 Duurzaam Hardenberg

In Hardenberg willen we de wereld goed achterlaten voor onze kinderen. We gaan bewust om met energie. Daarnaast wekken we zoveel mogelijk duurzame energie op. We spelen in op de gevolgen van klimaatverandering. Onze inwoners laten Hardenberg leven en we hebben aandacht voor planten en dieren.

Duurzaamheid en milieu

We werken aan een nieuw duurzaamheidsprogramma voor de periode 2020-2024 dat we eind 2019 aan de gemeenteraad aanbieden. Vanaf 2017 zijn we aan de slag met vijf pilots rond duurzame energie en zullen hier ook in 2020 actief bij betrokken blijven. We zien dat het bedrijfsleven steeds actiever wordt op het gebied van duurzaamheid. Dat juichen we toe. We stellen ons actief op om ondernemers hierbij te ondersteunen. De sanering van asbestdaken verkeert in een impasse nu de Eerste Kamer het wetsvoorstel heeft verworpen. We wachten de reactie van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat af. Zodra de nieuwe regelgeving rond asbestdaken duidelijk is, maken we een plan van aanpak en informeren we onze inwoners.

Wat gaan we daar voor doen?

Onze ambitie

We streven naar een duurzame leefomgeving voor alle inwoners en bedrijven met voldoende energiebronnen.

Wat wilden we in 2020 bereiken?

- We gaan door met acties uit het Meerjarenprogramma Duurzaamheid, zoals het Energieloket West-Overijssel, de gemeentelijke aanpak zon op dak en de duurzaamheidsaanpak bij bedrijven. We stimuleren het opzetten van energiecoöperaties en ondersteunen deze initiatieven als daar behoefte aan is.
- We zetten ook in 2020 volop in op duurzame energie. We blijven betrokken bij pilots rond zonneparken, windenergie en warmtenetten.
- We stellen een nieuw Meerjarenprogramma Duurzaamheid vast voor de periode 2020-2024, en starten direct met de uitvoering. In dit nieuwe programma maken we duidelijk wat hiervan de financiële impact is voor de periode 2020-2024.
- Samen met andere gemeenten stellen we een Regionale Energie Strategie (RES) op. In 2020 werken we de opgave uit die hierin is opgenomen voor Hardenberg en starten we met de uitvoering.
- We stellen een warmtevisie op om duidelijk te maken hoe we werken naar een klimaatneutrale gemeente.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

Samen met inwoners, ondernemers en partners bouwt de gemeente al jarenlang aan een duurzame gemeente. We zijn goed op weg om vanuit onze eigen gemeentelijke ambities ons aandeel te leveren aan de landelijke doelstelling uit de Klimaatwet en om in 2030 tot 49% CO₂-reductie te komen. Maar we zijn er nog lang niet.

Op 10 maart 2020 is het nieuwe meerjarenprogramma Duurzaam Hardenberg 2020-2024 vastgesteld door de raad. Inwoners zijn actief betrokken bij de opstelling van dit nieuwe meerjarenprogramma, waarin drie kernopgaven centraal zijn:

- De energietransitie: minder energie gebruiken en meer energie duurzaam opwekken
- Aan de slag met klimaatadaptatie
- Werken aan circulariteit

Met de maatregelen uit het meerjarenprogramma geven we gelijktijdig invulling aan de afspraken met onze partners in de regio (inbreng in de RES) en de eisen die vanuit het Rijk worden gesteld inzake de energie- en warmtetransitie vanuit onder meer de Klimaatwet. Hardenberg heeft haar inbreng geleverd voor de concept RES West-Overijssel en werkt actief mee aan de verdere uitwerking van de RES West-Overijssel in 2021.

In 2020 is (vanuit het plan van aanpak zon op dak) het stimuleren van zon op daken van woningen, bedrijven en eigen gebouwen verder gestimuleerd. Bij agrarische bedrijven is door Stimuland onderzoek gedaan naar de mogelijkheden en beperking om zon op agrarische daken op te wekken. In 2020 zijn meerdere vergunningen afgegeven voor zonneparken op land en water, zijn er maatschappelijke meerwaarde overeenkomsten met deze initiatiefnemers vastgelegd. In het meerjarenprogramma is aangegeven dat aan nieuwe initiatieven voor zon op land geen medewerking meer wordt verleend, met uitzondering van initiatieven vanuit een lokale coöperatie. Er is meermaals overleg met de netbeheerders geweest over de beperkte capaciteit van het net.

In 2020 is samen met Omgevings Advies Groep, bewonersplatform, grondeigenaren platform gewerkt aan de verkenning van de mogelijkheden voor wind in het pilotgebied Kloosterhaar-Bergentheim-Sibculo. De gemeente heeft aan haar Duitse burens gevraagd pas op de plaats te maken met de ontwikkeling van windmolens op de grens bij Kloosterhaar. Eind 2020 is gestart de voorbereiding om te komen tot een startnotitie voor de verkenning van de mogelijkheden van wind in het pilotgebied N36/Witte Paal.

Vanuit de RegioDeal Zuidoost Drenthe is een kwartiermaker gestart met het uitwerken van een stimuleringsaanpak gericht op energiemaatregelen in een pilotgebied voor mensen met een smalle beurs. Er is een kwartiermaker aangesteld om de vorming van een of meerdere energiecoöperatie(s) in onze gemeente te realiseren.

In samenwerking met de netwerkbedrijven is een start gemaakt met de uitwerking van de transitievisie warmte welke in de loop van 2021 ter besluitvorming wordt voorgelegd aan de raad. Met de netwerkbedrijven wordt gewerkt aan een strategie voor de productie en toepassing van duurzaam gas (inclusief waterstofgas) in Hardenberg. In het kader van de transitievisie warmte zijn onderzoeken uitgezet gericht op het uitwerken van een routekaart naar een aardgasvrij Hardenberg door het in beeld brengen van de mogelijke maatregelen per woningtype/gebied en verkennen van de mogelijkheden voor warmtenetten. Voor de nieuwbouwwijk Marslanden bleek dat er geen haalbare businesscase mogelijk was voor het ontwikkelen van een laagtemperatuur warmtenet, waarbij gebruik werd gemaakt van industriële restwarmte. Verkend wordt of het nieuwe ziekenhuis aangesloten kan worden op de industriële restwarmte Wavin.

In de prestatieafspraken met de woningbouwcorporatie zijn afspraken gemaakt over te treffen duurzaamheidsmaatregelen. De woningcorporatie is betrokken bij de uitwerking van de transitievisie warmte en de verkenning naar de ontwikkeling van warmtenetten.

Onze ambitie

Hardenberg blijft voorloper op het gebied van duurzaamheid, met name bij de ontwikkeling van de aanpak voor de bestaande woningvoorraad.

Wat wilden we in 2020 bereiken?

- We stimuleren inwoners om energie te besparen. Dat doen we onder meer vanuit het Energieloket. We ontwikkelen nieuwe duurzame energieprojecten.
- Verbouwingen en renovatie zijn een goed moment om energiebesparende maatregelen te nemen. Daarom zetten we extra in op energieneutraal renoveren.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

Vanuit het energieloket worden inwoners geïnformeerd over maatregelen in het kader van de energietransitie en verduurzaming van de woningen, waaronder ook het energieneutraal renoveren en treffen van duurzaamheidsmaatregelen bij verbouw of renovatie van de woning. Inwoners kunnen aanspraak maken op energieadviezen en ondersteuning vanuit energiecoaches (door Corona zijn deze activiteiten deels tijdelijk gestaakt). Het energieloket wordt in 2021 in een nieuwe vorm, als energieloket 3.0 gecontinueerd en de voorbereidingen hiervoor zijn in 2020 gestart. Daarnaast konden inwoners met een eigen woning aanspraak maken op een voucher en adviesmogelijkheden vanuit de RRE-subsidie (deze mogelijkheid loopt door tot en met het 1^e kwartaal 2021). Om inwoners goed te informeren over het onderwerp duurzaamheid en in contact te brengen met de organisaties die de energietransitie vormgeven zijn er met de Koppel afspraken gemaakt over het inrichten van een Informatiepunt Duurzaamheid.

Onze ambitie

We geven zelf het goede voorbeeld, bijvoorbeeld door duurzaamheidsmaatregelen in de eigen gebouwen te nemen en het gemeentelijk vastgoed zo te verduurzamen. Nieuwe gemeentelijke gebouwen zijn met duurzame materialen gebouwd en zijn energieneutraal.

Wat wilden we in 2020 bereiken

We kijken waar we onze gebouwen nog energiezuiniger kunnen maken. Bij gebouwen die onder de verantwoordelijkheid van de gemeente vallen, zoals scholen en dorpshuizen, stimuleren we de gebruikers van de gebouwen om duurzaamheidsmaatregelen te nemen.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

De gemeente heeft in 2020 ruim 1.000 zonnepanelen op haar gebouwen bijgeplaatst. In het vastgoedbeleid is duurzaamheid een van de pijlers en in dat kader is onder meer aangehaakt op het provinciale Startup in Residence traject om de mogelijkheden tot energie-innovaties in monumentale gemeentelijke gebouwen en in het buitengebied te verkennen.

Voor gebouwen in beheer bij derden waar de gemeente wel verantwoordelijkheid voor draagt is gestart met de onderwijsgebouwen. Er is een bijeenkomst belegd over de verduurzaming van de onderwijsgebouwen (basisscholen) met alle gebouwbeheerders, provincie en externe deskundigen. Voorafgaand is een quick scan naar de mogelijkheden en beperkingen rond het treffen van duurzaamheidsmaatregelen en het plaatsen van zonnepanelen op daken uitgevoerd. Verdere uitwerking verloopt vanuit IHP-basisonderwijs. Voor VO-scholen geldt een maatwerkbenadering. Andere gemeentelijke gebouwen in beheer bij derden (dorpshuizen, ed.) komen later aan bod.

Afvalverwijdering en afvalverwerking

We zetten in op het nog beter scheiden van het afval, om zo waardevolle grondstoffen te besparen. We zien dat het lastig wordt om het bedrag dat onze inwoners betalen voor de afvalstoffenheffing op een aanvaardbaar niveau te houden. In 2021 verwachten we een kostenstijging omdat de gemeente afvalstoffenbelasting moet betalen. Daarnaast zien we dat de kosten voor het inzamelen en verwerken van afval hoger worden, terwijl de vergoeding voor de ingezamelde grondstoffen afneemt.

Wat gaan we daar voor doen?

Onze ambitie

Duurzaam gebruik van grondstoffen door maximale scheiding van waardevolle grondstoffen en verdere reductie van de hoeveelheid huishoudelijk restafval. De doelstelling voor 2020 is een hergebruikspercentage van 75%. De doelstelling voor het jaar 2025 is een hergebruikspercentage van 90%.

Wat wilden we in 2020 bereiken

Eind 2019 evalueren we onze werkwijze bij de inzameling van afval. De uitkomsten van de evaluatie gebruiken we om ons beleid bij te stellen en zo nodig aan te vullen. We doen mee aan het ROVA-brede Programma Aanpak Kwaliteit Grondstoffen om de kwaliteit van de ingezamelde grondstoffen te verbeteren.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

We hebben het evaluatierapport opgesteld en op basis daarvan een voorstel aan de Raad aangeboden. Besloten is om dit voorstel verder uit te werken, rekening houdend met de motie van de Raad en medio april 2021 een nieuw voorstel aan de Raad te presenteren.

Riolering en water

De gemeente speelt in op klimaatverandering wat nu dé opgave is op het gebied van riolering en water. We moeten rekening houden met extreme regenval, en droogte. Om deze opgave inhoud te geven voeren we gesprekken met inwoners en bedrijven. Daarvoor gebruiken we de klimaatstresstesten die al eerder zijn uitgevoerd. Komend jaar werken we dit uit in concrete maatregelen. In regioverband (Samenwerking Noordelijke Vechtstromen) vindt de nodige kennisoverdracht plaats over de verschillende maatregelen welke door deelnemers worden voorbereid.

Onze ambitie

Met de uitvoering van het Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) beschermen we de volksgezondheid, beperken we overlast en hinder, voorkomen we schade en sparen we het milieu.

Wat wilden we in 2020 bereiken

- We brengen in beeld welke maatregelen we nemen om in te spelen op klimaatverandering. Voor knelpunten die nu al bekend zijn, zoals de wateroverlast in Balkbrug, ondernemen we al eerder actie. Jaarlijks is een bedrag van € 500.000 gereserveerd in het Gemeentelijk Rioleringsplan voor het klimaatrobuust maken van het riolering- en watersysteem.
- De bouw van de laatste fase van de wijk Marsch-Kruserbrink in Hardenberg biedt kansen om de openbare ruimte klimaat-proef te maken. We nemen maatregelen om voorbereid te zijn op extreme regenbuien en droogteperiodes en planten extra groen om hittestress tegen te gaan. Hiervoor nemen we een bedrag van € 250.000 op vanuit het Gemeentelijk Rioleringsplan.
- We gaan in overleg met inwoners van het buitengebied over het afkoppelen van het regenwater van de drukriolering.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

- Wegens de corona crisis was het niet mogelijk om klimaatdialogen te voeren met inwoners en stakeholders. Wel is de website www.laatunietverrassen.nl live gegaan.
- Het college heeft een eerste concept van de klimaatagenda opgesteld, met een voorstel voor een koers. waarin 3 onderdelen staan genoemd, nm:: klimaatdialogen, uitvoeringsprogramma en een stimuleringsregeling.
- Als opmaat voor het uitvoeringsprogramma zijn de meest kwetsbare locaties in beeld gebracht en vindt daar nu nog verder onderzoek plaats om vast te stellen of en zo ja welke maatregelen daar in aanmerking kunnen komen ter voorkoming van eventuele overlast. Daarvoor is ook overleg met direct betrokkenen nodig. Dit is de zogenaamde risicodialoog.
- Het klimaat-proef maken van de gemeente gebeurt onder andere in Marsch-Kruserbrink en loopt samen met de ontwikkeling van de woonwijk. Hierbij is de gemeente ook in gesprek met andere partijen, zoals ontwikkelaars.
- Rondom de nieuwe tunnel in Balkbrug is een hemelwaterriool gelegd. Het afkoppelen van het regenwater van de drukriolering is onderdeel van de klimaatagenda. Voor het buitengebied hebben we ons dit jaar gericht op het inzichtelijk maken van het functioneren van het bestaande drukrioolstelsel. Hiervoor zijn de eerste gebieden doorgerekend.

Relatie met verbonden partijen

- [Omgevingsdienst IJsselland](#)
- [ROVA](#)
- Samenwerkingsverband Noordelijke Vechtstromen (SNV)

Relatie met kaderstellende nota's

- Meerjarenprogramma Duurzaam Hardenberg
- Gemeentelijk Rioleringsplan 2018-2022
- Raadsbesluit bestuurlijke uitgangspunten Wegenonderhoud
- Beleidsplan en uitvoeringsplan openbare verlichting
- Beleidsplan civieltechnische kunstwerken 2018-2032

Middelen

Bedragen x € 1.000	Begroting primitief	Begroting na wijziging	Jaarrekening	Verschil
Baten				
2.1 Duurzaamheid en milieu	1	1.001	445	444
2.2 Afvalverwijdering/verwerking	6.452	6.277	6.660	207
2.3 Riolering en waterzuivering	6.689	6.894	7.651	962
Totaal Baten	13.142	14.173	14.755	1.613
Lasten				
2.1 Duurzaamheid en milieu	-2.047	-3.139	-2.323	-276
2.2 Afvalverwijdering/verwerking	-5.215	-5.126	-5.181	34
2.3 Riolering en waterzuivering	-5.383	-5.366	-5.719	-336
Totaal lasten	-12.645	-13.631	-13.223	-578
Saldo				
2.1 Duurzaamheid en milieu	-2.046	-2.138	-1.878	168
2.2 Afvalverwijdering/verwerking	1.237	1.151	1.479	241
2.3 Riolering en waterzuivering	1.306	1.528	1.932	626
Totaal saldo	497	541	1.532	1.035

4.3 Landelijk Hardenberg

In Hardenberg bouwen we aan een toekomstbestendig en leefbaar landelijk gebied. We koesteren onze agrarische ondernemers, de natuur en de recreatiemogelijkheden. We willen klaar zijn voor toekomst. Onze focus ligt daarbij op ontwikkeling, innovatie en verandering.

Landbouw en agribusiness

De agrarische sector bevindt zich in een transitie waarbij het denken in termen van groei geleidelijk schuift naar een denken over verbetering van kwaliteit, oriëntatie op de markt en het voldoen aan maatschappelijke vraagstukken. Voor deze transitie is het van belang dat de netwerken, toegang tot kennis, talent, financiële middelen en hardware op orde zijn.

Ondernemers worden daarnaast geconfronteerd met vragen naar lokaal geproduceerd voedsel en authentieke mogelijkheden voor vrijetijdsbesteding. Lokaal draagvlak voor de agrarische bedrijfsvoering is niet meer altijd vanzelfsprekend. We stimuleren de dialoog tussen ondernemers en diverse maatschappelijke organisaties en dragen bij aan de ontwikkeling van verdienmodellen en regionale samenwerkingsprojecten. We besteden specifieke aandacht aan de mogelijkheden die vrijkomende agrarische bedrijfsbebouwing biedt voor het vestigen van nieuwe bedrijvigheid in het buitengebied. Met de aanleg van glasvezel is dit kansrijker geworden. Dit biedt de mogelijkheid om, als tegenprestatie, oude schuren te laten slopen en andere investeringen te doen in de ruimtelijke kwaliteit.

Wat gaan we daar voor doen?

Onze ambitie

We stimuleren een innovatieve en omgevingsgerichte agro- en foodsector, in samenwerking met partners.

Wat wilden we in 2020 bereiken?

- Wij faciliteren innovatie en het tot stand komen van cross-overs met andere sectoren en partijen, onder meer door de samenwerking met het Ondernemershuis voor het Vechtdal en innovatiecluster Agro & Food van de regio Zwolle.
- We ondersteunen innovatieve projecten en kennisuitwisseling op het gebied van mestverwerking, bodemgezondheid en biomassa, precisielandbouw en diergezondheid.
- We stimuleren verbreding van de agrarische sector door innovatieve projecten en kennisontwikkeling te ondersteunen op het gebied van eiwittransitie en van regionale ketens voor de productie, verwerking en consumptie van voedsel.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

- Om product vernieuwing op het gebied van streekproducten te stimuleren, is het project Smaakmakers uitgevoerd waarbij 14 ondernemers uit het Vechtdal intensief begeleid zijn.
- Om beter inzicht te krijgen in de gevolgen van de Corona pandemie op de agrarische sector, is met de drie Vechtdalgemeenten een enquête uitgevoerd. Uitkomst is onder andere dat de omzetzaling door een groot deel van de agrarische ondernemers wordt gevoeld, waardoor de investeringsmogelijkheden beperkt zijn.
- Een onderzoek naar klimaatneutrale agrarische bedrijven is afgerond, waarbij onder andere de aanbeveling is overgenomen om de mogelijkheden voor kleine windmolens te verruimen.
- In 2020 is de ervencoach gestart, waardoor erveigenaren onafhankelijk advies krijgen bij de oriëntatie op aanpassing of beëindiging van het agrarisch bedrijf.
- Om de dialoog tussen agrarische sector en maatschappij te versterken is de Leader aanvraag Vechtdal boert bewust ondersteund.
- Om innovatie binnen de agrarische sector te bevorderen is de totstandkoming van een agro-hub, de Future Farm, ondersteund.
- Om een goed beeld van de ontwikkelingen in de agrarische sector te hebben, is een landbouwanalyse opgesteld en besproken met vertegenwoordigers van de sector. Deze wordt in 2021 verder uitgewerkt.

Onze ambitie

We streven naar behoud van een gevarieerd en aantrekkelijk landschap en voeren een actief beleid om de zorg en waardering voor onze natuur te vergroten.

Wat wilden we in 2020 bereiken?

- We onderzoeken hoe agrarische ondernemers binnen hun bedrijfsvoering de zorg voor biodiversiteit en landschap kunnen versterken.
- We spelen in op de mogelijkheden voor agrarisch of particulier landschapsbeheer.
- Met het Actieprogramma Natuur stimuleren we de zorg en waardering voor natuur.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

- In 2020 is een pilot akkervogelbeheer uitgevoerd, die in 2021 wordt voortgezet. In dit kader zijn akkerranden en voerakkers aangelegd.
- In 2020 is een extra budget ingebracht in het fonds voor groene diensten, om in 2021 nieuwe overeenkomsten te kunnen afsluiten. Het fonds wordt beheerd door de Stichting Groene en Blauwe Diensten Overijssel.
- 17 initiatieven van ondernemers, bewonersorganisaties en groene groepen zijn door middel van een subsidie ondersteund bij de zorg voor biodiversiteit.

Onze ambitie

We spelen in op burgerinitiatieven voor versterking van de vitaliteit van de kleine kernen en het versterken van de plattelandseconomie.

Wat wilden we in 2020 bereiken

Om het buitengebied leefbaar te houden, zijn initiatieven van ondernemers en inwoners essentieel. Daarom nemen we deel aan het Europese Leader programma. Daarbinnen zijn bijdragen aan lokale initiatieven mogelijk met behulp van Europese en provinciale middelen, als de initiatiefnemers en de lokale overheid ook bijdragen.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

in 2020 zijn diverse Leader projecten ondersteund, waaronder Idyllisch Reestdal.

Openbaar groen en openluchtrecreatie

We beheren en onderhouden het openbaar groen op een ecologisch verantwoorde manier, met aandacht voor biodiversiteit.

Bij de afdeling Openbaar Gebied werken op dit moment ruim 110 medewerkers met een SW-status (Sociale Werkvoorziening), voornamelijk in het beheer van het openbaar groen. Door de invoering van de Participatiewet in 2015 worden geen nieuwe mensen meer toegelaten tot de SW. We vervangen de vertrekkende SW-medewerkers door mensen met een doelgroepenregistratie. Met de uitstroom vanuit de SW wordt ook de SW-subsidie vanuit de Rijksoverheid beëindigd. Voor het inzetten van mensen met een doelgroepenregistratie krijgen we loonkostensubsidie, die deels de kosten dekt.

Wat gaan we daar voor doen?

Onze ambitie

We zorgen voor ecologisch bermbeheer en maken van bermmaaisel een grondstof.

Wat wilden we in 2020 bereiken

- We gaan door met de pilot Berm zoekt Boer.
- We overwegen om mee te blijven doen met het vervolg van het project Verwaarden Bermgras in de regio Zuid West Drenthe.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

De pilot Berm zoekt Boer is het afgelopen jaar voortgezet. Een groot deel van het bermmaaisel en van het slootmaaisel is via deze pilot verwerkt tot bodemverbeteraar bij de deelnemende bedrijven. Met de deelnemende bedrijven is tweemaal een bijeenkomst gehouden om de kennis en ervaringen uit de pilot onderling te delen.

Onze deelname aan het project verwaarden bermmaaisel van de Gebiedscooperatie Zuid West Drenthe is het afgelopen jaar voortgezet. Dit project bevindt zich nog in de onderzoeksfase, waarbij er in het afgelopen jaar stappen zijn gezet richting het gezamenlijk inzamelen van bermgras en richting samenwerking met het bedrijven voor verwerking tot duurzame producten.

Onze ambitie

We bevorderen de biodiversiteit van openbaar groen.

Wat wilden we in 2020 bereiken

We maaien de bermen selectief.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

Op diverse plaatsen zijn in het afgelopen jaar wilde bloemenmengsels ingezaaid in bermen en in openbaar groen. Dit is in de eerste plaats gebeurd in de buurt van eikenbomen met als doel de bestrijding van de eikenprocessierups langs natuurlijke weg - meer biodiversiteit - te stimuleren.

Tevens is het maairegime opnieuw op meerdere plaatsen aangepast door minder frequent te maaien. Ook hiermee verwachten we de biodiversiteit in de bermen verder te verbeteren.

Onze ambitie

We behouden een groene omgeving.

Wat wilden we in 2020 bereiken

We leggen een tiny forest aan.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

Een Tiny Forest is aangelegd bij het schoolpein van de Oase in Hardenberg. Van de vier toegezegde Tiny Forests zijn er nu drie gerealiseerd.

Onze ambitie

We beheersen de overlast van de eikenprocessierups.

Wat wilden we in 2020 bereiken

We willen de preventieve bestrijding intensiveren.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

De bestrijding van eikenprocessierups heeft een belangrijk deel van het jaar beheerst. Ten opzichte van voorgaande jaren is veel werk gestoken in preventieve bestrijding maar daarnaast ook in curatieve bestrijding en in een interactieve kaart waarmee de meldingen en bestrijding in beeld gebracht en beter gevolgd konden worden.

Daarnaast zijn op verschillende plaatsen maatregelen uitgevoerd om de biodiversiteit te verbeteren, waardoor de eikenprocessierups ook langs natuurlijke weg wordt bestreden.

Inmiddels zijn door onze inwoners al meer als 1300 nestkastjes opgehangen welke door de gemeente beschikbaar zijn gesteld.

Onze ambitie

Bij het beheer en onderhoud van openbaar groen zetten we mensen met een SW-status of doelgroepenregistratie in.

Wat wilden we in 2020 bereiken

We onderzoeken de financiële consequenties en mogelijkheden van het vervangen van vertrekkende SW-medewerkers door mensen met een doelgroepenregistratie.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

De uitstroom van de SW collega's voor de komende jaren op basis van pensioenleeftijd is in beeld. Uitstroom door andere redenen (waaronder gezondheid en verhuizing) zijn uiteraard lastiger in te schatten. Op basis van de verwachte uitstroom, hebben we in de begroting voor de komende jaren een cumulatieve bijdrage opgenomen. Door de afdelingen OG en MD is samen gekeken naar andere financieringsmogelijkheden en slimme combinaties met andere regelingen. Ook zijn 3 mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt succesvol voorgedragen voor een doelgroepenregistratie.

Met de voor 2020 beschikbare gelden hebben we 7 nieuwe mensen met een doelgroepenregistratie een contract aangeboden als vervanging van de uitgestroomde collega's met een SW-status. (aanvullend op de 5 die vanaf 2019 bij ons werkzaam zijn).

Onze ambitie

We beheren de gemeentelijke begraafplaatsen.

Wat wilden we doen / bereiken in 2020

- We verzorgen het onderhoud van de gemeentelijke begraafplaatsen en zorgen dat er voldoende grafruimte beschikbaar is.
- We gaan door met bovengronds ruimen: als het grafrecht is vervallen wordt de grafsteen verwijderd.
- We zetten in op meer mogelijkheden voor maatwerk bij de uitgifte van graven en bieden meer verschillende mogelijkheden aan in de termijnen van grafrecht.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

We hebben de beheerverordening van de begraafplaatsen geactualiseerd. Daarin is onder andere de mogelijkheid van verschillende termijnen verruimd.

Recreatie en toerisme

Vrijtijdseconomie is hét visitekaartje voor de gemeente Hardenberg. Het zorgt voor een economische impuls en is een middel bij bredere vraagstukken zoals vestigingsklimaat, imago, leefbaarheid en voorzieningen.

De economische vooruitzichten voor de vrijetijdssector zijn gunstig. Wel verandert de omgeving; er is sprake van verzadigingsverschijnselen, sterke concurrentie van andere toeristische gebieden, leegstand en veroudering op recreatieterreinen en een krappe arbeidsmarkt. We zien kansen in het aanboren van nieuwe doelgroepen en de verbindingen met andere sectoren.

De gemeente Hardenberg heeft de afgelopen periode ingezet op een nieuwe langetermijnagenda voor de vrijetijdseconomie. Om de gewenste resultaten te stimuleren en de activiteiten beter te organiseren is het platform Gastvrij Hardenberg opgericht. In 2020 gaan we hiermee verder om onze economisch geformuleerde ambitie te bereiken: meer overnachtingen, meer bestedingen en meer werkgelegenheid.

Wat gaan we daar voor doen?

Onze ambitie

We versterken de (verblijfs-)recreatieve functie van onze gemeente door te investeren in ondernemerschap, innovatie en internationalisering.

Wat wilden we in 2020 bereiken?

- We voeren activiteiten uit binnen het jaarprogramma 'Lange Termijn Agenda Gastvrij Hardenberg'.
- We voeren de bestuurlijke agenda Vechtdal uit met onder andere de programma-aanpak Verblijf (naar aanleiding van het onderzoek Vitale Verblijfsrecreatie), Zorgeloos Genieten Vechtdal, Verrukkelijk Vechtdal next level en het opzetten van het vervolgonderzoek dagrecreatie Vechtdal.
- Vanuit vrijetijdseconomie sluiten we aan op de Regio Deal Zwolle: Human Capital Agenda.
- We zetten het project Digitalisering Regio Deal Zuid Oost Drenthe op.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

- We hebben in dit corona jaar actief ingezet op accountmanagement/communicatie als onderdeel van het ondernemersloket.
- Het platform Gastvrij Hardenberg heeft het afgelopen jaar vooral ingestoken op communicatie en gastvrijheid rondom corona.
- In 2020 is door de Stuurgroep Vrijetijdseconomie Vechtdal de Vechtdal Visie 3.0 vastgesteld en een uitvoeringsprogramma opgesteld.
- Voor het project Zorgeloos Genieten Vechtdal is verlenging aangevraagd (en gekregen t/m 2021).
- Binnen het project Verrukkelijk Vechtdal zijn in 2020 diverse campagnes uitgevoerd, waaronder extra aandacht voor lokale producten. Verder is er een beleefkaart gelanceerd en is het smaakmakertraject afgerond.
- Met een LEADER bijdrage is een businesscase uitgewerkt voor een programma voor koplopers en middenmoters in de verblijf- en dagrecreatie. Ondernemers hebben aangegeven, gezien de pandemie, eerst alleen met urgente vraagstukken (w.o. personeel en digitalisering) aan de slag te willen. Daarvoor wordt in eerste instantie aangesloten bij bestaande initiatieven.
- In het actieplan Werk is een actielijn Vakopleiding voor het behoud van onderwijs op gebied van vrijetijdseconomie vastgesteld. Diverse activiteiten zijn in 2020 ondernomen om onderwijs op gebied van vrijetijdseconomie in Hardenberg te behouden.
- Het project Digitalisering Regio Deal Zuid Oost Drenthe is in 2020 gestart met 12 deelnemers en in 2021 vindt verdere uitrol plaats.

Onze ambitie

We zetten in op het versterken van de toeristische gastvrijheid, ons imago en promotie

Wat wilden we in 2020 bereiken

- Ondersteuning Informatiepunt (IP) vanuit Gastvrij Hardenberg.
- We bieden actuele en toegankelijke informatie voor (potentiële) bezoekers van Hardenberg via de website Visit Hardenberg.
- Binnen het Vechtdal/Visit Oost voeren we de citymarketingstrategie Hardenberg uit.
- We zetten Hardenberg in de markt binnen de Vechtdal-campagnes.
- We gaan aan de slag met de Visie op Gastheerschap (onder andere toeristische informatievoorzieningen, ambassadeurschap).

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

- Met de inachtneming van de voorzorgsmaatregelen Covid-19 is de informatieve functie door het IP vormgegeven.
- De website Visit Hardenberg is aangepast naar de (om)mogelijkheden van Covid-19.
- De citymarketingstrategie en de vechtdalcampagnes zijn uitgevoerd binnen de mogelijkheden en de visie op gastheerschap is vooral gebaseerd op communicatie rondom Covid-19.

Onze ambitie

We bevorderen de recreatieve mogelijkheden.

Wat wilden we in 2020 bereiken

- We verbeteren de recreatieve mogelijkheden op en langs de Vecht en de Reest binnen de pijler Water Vechtdal Kompas en de netwerkorganisatie Ruimte voor de Vecht (inzet op projecten). Voor Ruimte voor de Vecht maken de gemeenten in het Vechtdal samen met provincie, waterschap en andere betrokken partijen een Masterplan met een uitvoeringsprogramma tot 2022, waarin de thema's gebruik van de Vecht, landbouw, versterken marketing en kwaliteitsbeeld landschap terugkomen.
- Revisie van het fiets- en wandelnetwerk in Vechtdalverband (Hardenberg-Ommen-Dalfsen).
- Recreatieve ontsluiting vormgeven bij gebiedsontwikkelingen zoals Rheezermaten, Engbertsdijkvenen en Gramsbergen.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

- Binnen de netwerkorganisatie Ruimte voor de Vecht is het vaarrecreatiebeleid opgesteld. In 2020 is de Regiodeal Regio Zwolle binnengehaald onder andere op het gebied van ruimte voor de Vecht, waarin onder andere vrije tijd een belangrijk onderdeel is.
- De uitvoering van de revisie van het fiets- en wandelnetwerk in het Vechtdal start in 2021. In 2020 is het offerte traject en de gunning afgerond.
- In 2020 is gestart met de uitvoering van de herinrichting van het gebied de Rheezermaten en met het project Koppelkansen Engbertsdijkvenen zijn o.a. de recreatieve kansen geïnventariseerd.

Onze ambitie

We stimuleren crossovers.

Wat wilden we in 2020 bereiken

- Uitvoering van de bestuurlijke agenda Vechtdal, thema's voeding/smaak, water en zorg.
- We zetten verhaallijnen in om ons cultureel erfgoed tot leven te brengen.
- We stimuleren nieuwe product-markt-partner combinaties.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

- In 2020 is voor zover mogelijk uitvoering gegeven aan de Leader projecten Zorgeloos genieten Vechtdal en Verrukkelijk Vechtdal (zie hierboven). Belangrijkste prioriteit in de lokale agenda van de Ommerschans is de ontwikkeling en opzet van een bezoekerscentrum. Er zal nog een nadere oriëntatie plaatsvinden over de mogelijke locatie. Er wordt gewerkt aan productontwikkeling en tot slot is er een plan van aanpak opgesteld voor de samenwerking en de marketing.
- Voor recreatieve samenwerkingsprojecten zijn diverse leaderaanvragen opgesteld en aangevraagd.
- De stimuleringsregeling van Gastvrij Hardenberg is ingezet voor de projectaanvraag Rheezermaten komt tot leven.

Onze ambitie

We pakken de recreatief slecht functionerende bungalowparken effectief aan door vitalisering of transformatie

Wat wilden we in 2020 bereiken

Na alle onderzoeken in 2019, wordt in 2020 het toekomstscenario per park in zo goed mogelijk overleg met de vertegenwoordigers van het park opgesteld.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

Met alle vier parken is gewerkt aan de toekomst scenario's. Deze overleggen zitten elk in een andere fase. De eerste toekomst scenario wordt in 2021 voorgelegd aan de raad.

Onze ambitie

We werken samen met waterschap Vechtstromen en bewoners aan het project Vechtrijk Gramsbergen, met als doel herinrichting van de Vecht en de uiterwaarden bij Gramsbergen.

Wat wilden we in 2020 bereiken

In 2019 is de concept visie voor Vechtrijk Gramsbergen opgesteld. We willen hiermee de ruimtelijke kwaliteit verbeteren, het gebied toegankelijker en aantrekkelijker maken voor recreatie en toerisme, aanlegplekken voor boten realiseren en een impuls geven aan biodiversiteit in de landbouw. In 2020 vindt besluitvorming plaats. Vervolgens starten de ruimtelijke procedures, de voorbereiding van de eerste deelprojecten en de subsidieverwerving. Waar nodig start ook het proces van grondverwerving of grondruil. De provincie heeft al een subsidie beschikbaar gesteld voor noodzakelijke grondtransacties.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

In 2020 werd door de netwerkorganisatie Ruimte voor de Vecht met succes een gezamenlijke subsidieaanvraag gedaan voor middelen uit de Regiodeal Regio Zwolle. Vechtrijk Gramsbergen maakt onderdeel uit van deze aanvraag en kan rekenen op een substantiële bijdrage uit deze subsidie met Rijks- en provinciale middelen. Deze aanvraag was meebepalend voor de verdere afronding van de concept-visie. Deze visie wordt nu naar verwachting medio maart 2021 door ons vastgesteld en bij uw raad onder de aandacht gebracht. Eerder zijn door uw raad al middelen beschikbaar gesteld. Met deze (financiële) impuls voor zowel het gemeentelijk, als het waterschapsdeel kan uitvoering worden gegeven aan de eerste fase van het project.

Middelen

Bedragen x € 1.000	Begroting primitief	Begroting na wijziging	Jaarrekening	Vershil
Baten				
3.1 Langbouw en agribusiness	0	22	0	-22
3.2 Openbaar groen en openluchtrecreatie	189	602	788	186
3.3 Recreatie en Toerisme	7	120	26	-95
Totaal Baten	195	744	814	70
Lasten				
3.1 Langbouw en agribusiness	-341	-527	-427	100
3.2 Openbaar groen en openluchtrecreatie	-2.417	-3.240	-3.269	-29
3.3 Recreatie en Toerisme	-189	-327	-188	139
Totaal Lasten	-2.947	-4.094	-3.884	210
Saldo				
3.1 Langbouw en agribusiness	-341	-505	-426	78
3.2 Openbaar groen en openluchtrecreatie	-2.228	-2.638	-2.481	157
3.3 Recreatie en Toerisme	-183	-207	-162	45
Totaal Saldo	-2.752	-3.350	-3.070	280

4.4 Ondernemend Hardenberg

In Hardenberg kunnen alle mensen de kans pakken om te werken en zich te ontwikkelen. We zetten ons ervoor in dat opleidingen aansluiten op de vraag van werkgevers. Ondernemers krijgen ruimte voor innovatie en groei. Daarbij hoort een uitstekende (digitale) bereikbaarheid.

Hier staan wij nog steeds voor en zetten ons daar vol voor in, maar 2020 heeft anders uitgepakt dan vooraf gedacht en gehoopt. De wereld is hard getroffen door de COVID 19 pandemie, zo ook Hardenberg. De contactbeperkende maatregelen, genomen om verspreiding van het virus te beteugelen, hebben er vanaf maart tot en met december dat veel levens zijn gered. Het heeft er echter ook toe geleid dat veel bedrijven in zwaar weer terecht zijn gekomen en afhankelijk zijn van overheidssteun en dat de werkloosheid, (begin januari met 2,7%) nog historisch laag, weer opliep. Vanuit de gemeente is, samen met een keur aan partners, waaronder het Ondernemershuis voor het Vechtdal en het Startershuis Doen, hard gewerkt om de korte termijn noden van ondernemers en inwoners te ledigen. Ondertussen is doorgewerkt aan economische structuurversterking en een lange termijn perspectief voor ondernemers en werknemers. Dit perspectief is omschreven in de Nieuwe economische koers die op 1 december 2020 door de gemeenteraad is vastgesteld. Daarin wordt gewerkt aan de volgende opgaven:

1. het omgaan met demografische ontwikkelingen en de gevolgen van de vergrijzing: verhogen van de arbeidsproductiviteit, aantrekken van talent
2. Het verbeteren van de wendbaarheid en weerbaarheid van ondernemers
3. Het verbeteren van de wendbaarheid en weerbaarheid van het menselijk kapitaal
4. Het verbeteren van de attractiviteit van het vestigingsklimaat.

Daaraan wordt gewerkt langs drie lijnen:

1. Versterken van de basis: vestigingsklimaat, ondersteuningsinfrastructuur en positionering in de omliggende regio's.
2. Investeren in thema's: circulair, digitalisering en human capital.
3. Investeren in de speerpunten: realiseren van hub's voor agro, maakindustrie en de vrijetijdsector.

Participatie en werkgelegenheid

Corona

Begin 2020 werd ook Nederland getroffen door het Corona-virus. Dit had effect op de economie en daarmee ook de werkgelegenheid. Het aantal banen van mensen in loondienst is landelijk tussen februari en juli met 125.000 (-1,5%) gedaald. Vooral in de zakelijke diensten (reisbranche, beveiliging, schoonmaak, uitzendbureaus) en horeca, cultuur, sport & recreatie nam het aantal banen af. Door overheidssteun (o.a. NOW en TOZO) zijn ook veel banen behouden. Ook regionaal is ingezet op behoud van banen, omscholing, kijken naar wat nog wel kan etc. Echter, m.n. veel jongeren en flexwerkers kregen te maken met ontslag of het moeilijk vinden van werk.

Mensen die werken en te maken krijgen met ontslag zijn eerst aangewezen op de WW. Pas na afloop van de WW kan een beroep worden gedaan op een gemeentelijke uitkering. Alhoewel landelijk het aantal WW-uitkeringen steeg met 21% (cijfers nov. 2020 t.o.v. 2019) is voor de Regio Zwolle en minder somber scenario te zien (stijging van 11%). Binnen de regio is vervolgens Hardenberg weer een positieve uitzondering: stijging van WW-uitkeringen van 5%.

Begin 2020 bestond ons uitkeringsbestand vooral uit mensen die moeilijk plaatsbaar zijn bij een werkgever. Nagenoeg iedereen die kon werken had een baan. Alhoewel we ook te maken kregen met Corona vertaalde dat zich nauwelijks door in ons uitkeringsbestand (stijging van 2,2 % t.o.v. dec. 2019 tot ca. 890 uitkeringen). We blijven er dan ook op inzetten om iedere inwoner die kan werken te begeleiden naar werk.

We hebben in beeld wie onze uitkeringsgerechtigden zijn en het lukt het steeds beter om een match te maken tussen baan en werknemer. Dit is een erg arbeidsintensieve manier van werken, zeker omdat deze mensen vaak structurele begeleiding nodig hebben. Door de Corona-crisis zien we dat het aantal vacatures sterk is gedaald. Dit maakt plaatsing van werkzoekenden moeilijker.

Naar aanleiding van de ervaringen met onze tweejarige pilot Beschut Werk, hebben we besloten om alle inwoners die wel arbeidscapaciteit hebben, maar door hun intensieve begeleidingsbehoefte niet bij een reguliere werkgever plaatsbaar zijn, toe te laten tot Nieuw Beschut Werk. Voor mensen die niet kunnen werken, kijken we naar andere vormen van maatschappelijke participatie.

We werken regionaal en lokaal samen met onderwijs en bedrijfsleven om te zorgen dat onze inwoners mee kunnen in de laatste ontwikkelingen op de arbeidsmarkt. We bereiden leerlingen en studenten voor op de toekomstige arbeidsmarkt en bieden om- en bijscholing om te zorgen dat de huidige werknemer up to date blijft. De gemeente heeft hierin een faciliterende en verbindende rol.

Wat gaan we daar voor doen?

- We blijven vanuit het regionaal werkbedrijf Zwolle in gesprek met werkgevers om te kijken hoe we kansen op het plaatsen van werknemers kunnen verzilveren.
- We zorgen er voor dat we onze uitkeringscliënten goed in beeld hebben zodat we weten wie bij welke vacature past.
- We kijken, samen met het VSO en praktijkonderwijs, welke leerlingen zijn aangewezen op beschut werk zodat we leerlingen na hun schooltijd direct kunnen plaatsen bij een werkgever.
- Vanwege de Corona-crisis is wendbaarheid (je als werknemer kunnen aanpassen aan nieuwe omstandigheden) nog belangrijker geworden. Daarom hebben we op regionaal niveau het ontwikkelfonds opgericht. Met dit fonds worden om- en bijscholingstrajecten gefinancierd. Zowel werknemers als werkgevers kunnen een beroep doen op het fonds. Tevens wordt loopbaanadvies gegeven.

Onze ambitie

We bevorderen zelfredzaamheid en participatie. Zo vinden meer mensen zonder werk een betere aansluiting tot de arbeidsmarkt.

Wat wilden we in 2020 bereiken

- Inwoners die kunnen werken, helpen we aan werk (Nieuw beschut werk, garantiebaan of regulier werk) en daarmee aan financiële zelfredzaamheid.
- Met het Ontwikkelfonds van de Human Capital Agenda werken we aan een leven lang leren.
- Statushouders vormen een groot deel van onze bijstandspopulatie. Vooruitlopend op nieuwe wetgeving die op 1 januari 2022 van kracht wordt, nemen we als gemeente vast de regie. Daarbij begeleiden we statushouders naar fulltime-trajecten waarbij zij inburgeringslessen krijgen of werkzaam zijn.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

- We hebben 22 mensen in beschut werk waarvan er 6 in 2020 zijn bijgekomen. Alhoewel we daarmee nog niet voldoen aan onze taakstelling van 26 personen lopen we onze achterstand langzaam in. Om plaatsingen bij organisaties met 50% of meer werknemers met een arbeidsbeperking financieel mogelijk te maken hebben we de vergoeding aan werkgevers verhoogd tot 100% van de loonkosten.
- We hebben totaal 113 mensen met een arbeidsbeperking (doelgroepregister) bij werkgevers aan het werk. Voor hen betalen we de werkgever maandelijks loonkostensubsidie en waar nodig zorgen we voor een jobcoach. In 2020 zijn er 36 nieuwe plaatsingen gerealiseerd.
- We hebben 132 reguliere plaatsingen (van mensen die niet tot het doelgroepregister behoren) en 5 plaatsingen vanuit de WW bij werkgevers gerealiseerd.
- Er zijn 82 mensen op een werkervaringsplek gezet.
- ca. 10 bedrijven en ca. 30 werknemers uit Hardenberg hebben een beroep gedaan op het ontwikkelfonds. Werkgevers zijn geïnformeerd over de mogelijkheden die het fonds biedt. Daarnaast is twee maal in de Toren een advertentie geplaatst om alle inwoners van Hardenberg te wijzen op de mogelijkheden die het fonds biedt.
- we hebben samen met het Alfa College, Moderna en met Larcom diverse duale trajecten (taal en werkervaring) voor statushouders ingezet om hen te laten participeren en zo mogelijk naar betaald werk te begeleiden.
- Voor een groep vrouwelijke statushouders zijn we het project SSTP gestart waarin deze vrouwen op alle facetten (financiën, zorg, netwerk opbouwen, Nederlandse taal beter beheersen) worden begeleid om hen beter te laten integreren en hun kans op de arbeidsmarkt te vergroten.

Onze ambitie

We willen een eenduidige benadering van werkgevers. Daarom geven we onder andere via het team Werk en Participatie, het Werkbedrijf Regio Zwolle en de één-werkgeversbenadering uitvoering aan de Participatiewet.

Wat wilden we in 2020 bereiken

We continueren onze dienstverlening in het regionaal Werkbedrijf Zwolle. Waar mogelijk zetten we in op doorontwikkeling om beter te voldoen aan de vraag van de werkgever en de mogelijkheden van onze inwoners.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

We hebben actief deelgenomen binnen het Regionaal Werkbedrijf. Concreet betekent dit dat we er voor zorgen dat we onze werkzoekenden goed in beeld hebben zodat we kansen op een plaatsing maximaal benutten. Bestuurlijk zitten we in het DB en ambtelijk zijn we vertegenwoordigd bij alle relevante projecten en acties.

Bedrijven en ondernemers

Een vitale economie is een voorwaarde voor het welzijn van onze inwoners. Economisch perspectief leidt tot grotere financiële zelfredzaamheid en eigenwaarde en is daarmee een belangrijke factor als het gaat om het geluk van mensen. Door in te zetten op toekomstbestendige werkgelegenheid willen we dit veiligstellen, ook voor volgende generaties. Een vitale economie draagt bovendien bij aan levendige centra en wijken, aan een bloeiend verenigingsleven, aan ruimtelijke kwaliteit en biedt een oplossing voor een keur aan maatschappelijke vraagstukken. Wij willen bijdragen aan een economie waar de samenleving beter van wordt. Dit doen we in samenwerking met partners op lokaal en regionaal niveau.

Wat gaan we daar voor doen?

Onze ambitie

De gemeente Hardenberg versterkt haar economische structuur en verhoogt de ambitie.

Wat wilden we in 2020 bereiken

- Met de Regio Zwolle werken we aan projecten die van belang zijn voor de regio, zoals het Ontwikkelfonds (uitwerking van Regio Deal Regio Zwolle: Human Capital Agenda) en projecten op het gebied van bereikbaarheid, logistiek, E-commerce en internationalisering.
- Binnen Dutch Techzone werken de gemeenten Hoogeveen, Coevorden, Emmen en Hardenberg samen aan het versterken van de economische structuur. Dit doen we in vier sectoren: HTSM (maakindustrie), nieuwe energie, chemie/biobased en logistiek. Als rode draad door de samenwerking loopt onderwijs en doorlopende leerlijnen. In 2020 is een project ter versterking van de regiobranding (marketing) opgestart.
- Voor de periode 2020-2023 werken we samen met het Rijk, de provincie Drenthe en vijf andere gemeenten in de Regio Deal Zuid- en Oost- Drenthe. Doel van de Regio Deal is het versterken van de sociaal economische structuur van de regio. Hiervoor voeren we projecten uit binnen de pijlers werken, wonen en welzijn. De projecten worden gefinancierd met co-financiering door het Rijk (€ 20 miljoen), de provincie Drenthe (€ 10 miljoen) en de deelnemende zes gemeenten eveneens voor € 10 miljoen, zodat een gezamenlijk investeringsbudget ontstaat van € 40 miljoen.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

- In 2020 is de Regio Deal Regio Zwolle binnengehaald: door het rijk is € 22,5 mln. toegezegd voor projecten in Regio Zwolle die tot en met 2023 worden uitgevoerd. Projecten die gericht zijn op economische structuurversterking, duurzaam groeien, circulair MKB, toekomstbestendig maken van de arbeidsmarkt, evenwichtige groei van stad en land, en oplossingen voor de klimaatopgave. Hardenberg neemt substantieel deel in projecten in het kader van de Human Capital Agenda, en de het project "Brede Welvaart in het Vechtdal".
Tevens is in 2020 de strategische inzet in Regio Zwolle versterkt. Regio Zwolle werkt aan een Verstedelijkingsstrategie en een Strategisch Investerings- en Ontwikkelprogramma, waarover afspraken worden gemaakt tussen regio, provincie en het rijk. De ambities van Hardenberg waar het gaat om wonen, werken, mobiliteit en leefomgeving brengen wij in, zodat de kracht van de regio kan worden benut in aanloop naar het verkrijgen van toekomstige middelen van het rijk - zoals het Groeifonds- en de Europese middelen die voor de jaren 2021-2027 beschikbaar komen.
- In 2020 zijn we begonnen met de voorbereidingen voor het opstellen van een Human Capital Agenda (HCA) voor de gemeente Hardenberg. Deze is aanvullend op de regionale HCA regio Zwolle.
- In de Regio Deal Zuid- en Oost Drenthe wordt in drie pijlers geïnvesteerd: Werken, Wonen en Welzijn. De tweede tranche van de Regio Deal ZOD omvatte in mei 2020, ruim € 4,5 miljoen. De derde tranche omvatte € 1.5 miljoen. Er zijn tot nu toe ruim dertig projecten in de regio gehonoreerd. In oktober is de Raad middels een raadsbrief geïnformeerd over de stand van zaken van de projecten, eind november is een informatiebijeenkomst georganiseerd om de raad nader te informeren. Van de Regio Deal is een bedrag van ruim 400.000 euro ontvangen voor projecten waarvan de gemeente Hardenberg penvoerder is.
- In 2020 is een nieuwe economische koers voor de komende jaren opgesteld, door de raad vastgesteld op 1 december 2020. In het kader van deze nieuwe koers is gewerkt aan de totstandkoming van enkele hub's. De eerste van de drie beoogde hub's, de Future Farm, is in 2020 in een publiek-private samenwerking gelanceerd en door de gemeente is hiervoor een subsidie beschikbaar gesteld.

Onze ambitie

De gemeente streeft naar een ontwikkeling met oog voor (verbetering van) kwaliteit op de lange termijn. Het ondersteunen en begeleiden van de ondernemers blijft een speerpunt. Daarnaast is de opgave het verleiden en aantrekken van (jong) talent en het verkrijgen van goed, gekwalificeerd personeel.

Wat wilden we in 2020 bereiken

- We werken samen met onder andere Startershuis Doen, Ondernemershuis voor het Vechtdal, Vechtdal Projecten, Projectbureau Doen, het Regionaal Techniek Centrum en regionale kennis- en innovatie-instellingen aan het versterken van het ondernemersklimaat en de economische structuur en het verkrijgen van goed, gekwalificeerd personeel.
- Binnen de Regio Zwolle is een Ontwikkelfonds (uitwerking van Regio Deal Regio Zwolle: Human Capital agenda) opgericht. Voor de komende vier jaar worden hieruit tenders opengesteld om met opleidingen de regionale arbeidsmarkt wendbaar en weerbaar te maken. De gemeentelijke bijdrage (€ 1,80 per inwoner voor de periode van 5 jaar) wordt gedekt vanuit de middelen Economie.
- We stellen samen met het bedrijfsleven en onderwijsinstellingen een actieplan werk op met als doel het aantrekken en behouden van jong arbeidspotentieel. In 2020 gaan we aan de slag met de uitvoering van het actieplan.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

- We hebben in 2020 aan zowel Startershuis Doen als het Ondernemershuis voor het Vechtdal subsidie verleend en intensief samengewerkt om starters te helpen met de oprichting en ontwikkeling van een eigen bedrijf en het MKB met de ondersteuning bij vraagstukken rond ondernemerschap, innovatie en internationalisering. Deze ondersteuningsstructuur is bovendien van grote toegevoegde waarde gebleken nadat de lockdown in werking trad en veel ondernemers afhankelijk werden van overheidssteun.
- Ongeveer 10 bedrijven en ongeveer 30 werknemers uit Hardenberg hebben een beroep gedaan op het ontwikkelfonds. Werkgevers zijn geïnformeerd over de mogelijkheden die het fonds biedt. Daarnaast is twee maal in de Toren een advertentie geplaatst om alle inwoners van Hardenberg te wijzen op de mogelijkheden die het fonds biedt.
- In 2020 is samen met het bedrijfsleven en het onderwijs een actieplan Werk opgesteld. Een plan waarin 7 acties zijn opgenomen. In 2020 zijn we gestart met de uitvoering (mede onderzoeken of de acties haalbaar zijn) van 3 van de 7 acties. Het gaat hierbij om de projecten 'Werknemershuis', 'Hardenberg op LinkedIn' en de 'Vakschool 100% Gastvrij'.

Onze ambitie

De kern Hardenberg behoudt haar regionale streekfunctie.

Wat wilden we in 2020 bereiken

- We voeren de sociaal- en ruimtelijk economische ontwikkelagenda uit ter versterking van de streekfunctie van de kern Hardenberg.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

We hebben in 2020 ingezet op het versterken van de functie van Hardenberg als Streekcentrum. Met de provincie investeren we om onze positie van vitaal regionaal centrum voor ruim 100.000 inwoners in Noordoost Overijssel te versterken. Om dit mogelijk te maken, moeten we blijven groeien. Zowel in bevolking als in economie. Alleen dan blijven onze voorzieningen rendabel.

In 2020 is een start gemaakt met het ontwikkelen van de Omgevingsvisie Landstad Hardenberg. Hierin komen onze ambities op het gebied van werken, wonen, mobiliteit en duurzaamheid bij elkaar. We geven hierin aan dat we de centrale positie van Hardenberg tussen Zwolle, Drenthe, Duitsland en Twente meer willen benutten. Door deze knooppuntfunctie is Hardenberg in staat zijn positie te versterken tot een "Streekcentrum 3.0".

Daarom brengen we ook onze ambities als verwoord in de Omgevingsvisie Landstad Hardenberg voor het voetlicht in het traject van de Verstedelijkingsstrategie Regio Zwolle, dat in 2020 is gestart, samen met rijk en provincie en regionale partners. In dit traject worden scenario's uitgewerkt voor wonen, werken, mobiliteit en duurzaamheid, om te bezien in hoeverre Regio Zwolle kan bijdragen aan de door het rijk aangegeven ambitie om in Nederland 1.1 mln. woningen te bouwen om het woningtekort op te lossen. Dit kan bijdragen aan de versterking van de functie van Hardenberg als Streekcentrum.

Om de bovenlokale positie van Hardenberg verder te versterken hebben we in 2020 de samenwerking met de partners in de Regio's Zwolle en Zuid- en Oost Drenthe geïntensiveerd. Samenwerking met deze regio's biedt concrete mogelijkheden onze ambities breder kenbaar te maken én te realiseren. In beide regio's participeren we in 2020 in de Regio Deal, een envelop met middelen van rijk en provincie gericht op het versterken van de brede welvaart. (Zie ook de passage hiervoor: de ambitie m.b.t. het versterken van de economische structuur, met meer informatie over de Regio Deals in 2020).

Als vervolgstap op de Regio Deals trekken we met Regio Zwolle samen op, om een Strategisch Investerings- en Ontwikkelprogramma voor de regio te ontwikkelen, zodat we ook in de toekomst goed voorgesorteerd staan om te participeren in programma's en fondsen van rijk en Europa.

Onze ambitie

We zorgen voor vestigings- en uitbreidingsmogelijkheden voor Hardenberg en Dedemsvaart.

Wat wilden we doen / bereiken in 2020

- Binnen de regio West-Overijssel zijn in juni 2019 nieuwe regionale afspraken gemaakt over de programmering van de bedrijventerreinen. Deze afspraken hebben geleid tot nieuwe uitbreidingsmogelijkheden.
- Eind 2019 leggen we de nieuwe Bedrijventerreinvisie ter vaststelling aan de gemeenteraad voor. In 2020 geven we verder uitvoering aan dit beleid.
- De gemeente faciliteert en ondersteunt nieuwe vestigingen en uitbreidingsplannen, onder andere door de inzet van het bedrijvenloket, het bedrijvenserviceteam, accountmanagement en nieuwe diensten zoals bereikbaarheid via Whatsapp.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

- In 2020 is de voorbereiding gestart voor het in de toekomst kunnen aanleggen van nieuwe bedrijventerreinen. Hiervoor hebben we het volgende gedaan:
  - Opstellen kwalitatieve onderbouwing programmeringsafspraken bedrijventerreinen West Overijssel;
  - Voorbereiding bestemmingsplan Heemserpoort;
  - Verwerving gelegenheidsaankoop gronden Heemserpoort;
  - Onderzoek toekomstige uitbreidingsmogelijkheden.
- Door actuele omstandigheden wordt het bedrijventerreinprogramma in 2021 voorgelegd aan de raad.
- Het accountmanagement heeft in 2020 invulling gegeven aan faciliteren van nieuwe en bestaande ondernemers. Gefaciliteerd en ondersteunt waar het kon en veel aandacht besteed aan de economische gevolgen van Covid-19.

Onze ambitie

We gaan structurele leegstand in de centra van de grote kernen gezamenlijk met andere partijen tegen, bijvoorbeeld door het gebruik van leegstaande panden voor andere functies mogelijk te maken. Verbetering blijkt uit afname van de leegstand.

Wat wilden we in 2020 bereiken

- Bedrijventerreinen: hergebruik van leegstand en vrijkomend vastgoed willen we stimuleren. Hiervoor willen we een vitaliteitsfonds inrichten. Dit werken we uit in de Bedrijventerreinvisie waar de raad eind 2019 over besluit.
- Detailhandel: we voeren het uitvoeringsprogramma uit dat hoort bij de Detailhandelstructuurvisie. Hierin is specifieke aandacht voor Hardenberg, Dedemsvaart en de grotere kernen. Voor de centra van Hardenberg en Dedemsvaart voeren we de meerjarige actieprogramma's uit.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

- We hebben in 2020 diverse subsidies verleend aan ondernemers in Hardenberg en Dedemsvaart vanuit de Stimuleringsregeling Detailhandel Hardenberg. Voor het opknappen van gevels of waar nodig een tegemoetkoming in de verplaatsingskosten.
- Daarnaast hebben we diverse winkelcentra in de grotere kernen ondersteund bij activiteiten die de aantrekkelijkheid van het centrum versterken.
- Detailhandel
Voor de kernen Hardenberg, Dedemsvaart en de grotere kernen geldt het uitvoeringsprogramma dat hoort bij de Detailhandelstructuurvisie. Voor de centra van Hardenberg en Dedemsvaart voeren we de meerjarige actieprogramma's uit.
- Dedemsvaart centrum
Voor Dedemsvaart zijn er net als de voorgaande jaren, inspanningen gedaan om het centrum aantrekkelijker te maken. Onderdeel daarvan is de concentratie van detailhandel in het kernwinkelgebied.

Daarbij is er ook aandacht voor de achterblijvende locatie, die met leegstand te maken krijgt. Samen met de eigenaren wordt er gezocht naar een passende invulling. Door de uitspraak van de Raad van State in het dossier Aldi/Mercator is er een einde gekomen aan de discussie of het mogelijk is om de detailhandel te vestigen op het bedrijfsterrein Mercator. Inmiddels zijn er gesprekken gestart met vertegenwoordigers van Aldi met als doel een oplossing te bedenken voor het ruimteprobleem van Aldi op de huidige locatie aan de Julianastraat.

- Hardenberg centrum

Actieplan Overleg-periodiek overleg Centrummanagement.

Periodiek wordt overleg gevoerd met Stichting Centrummanagement en Kroonenberg Groep. Doel van deze overleggen is het monitoren van de uitvoering van het actieplan en afstemming over alles wat speelt in het centrum. 2020 is een jaar die veel ondernemers vanwege de Corona maatregelen hard heeft geraakt. Een aantal sectoren binnen de retail en horeca heeft het erg zwaar. Desondanks is het goed om te zien dat in tijden van crisis ondernemers ook creatief worden en elkaar opzoeken. Zo zijn diverse horeca ondernemers gestart met bezorgdiensten en zijn er diverse consumentenacties opgezet. Denk hierbij aan 'support your locals'. Via zogenaamde crisisarrangementen hebben provincie en gemeente de ondernemersvereniging ondersteund.

Ook is in 2020 door de raad besloten over de komst van het 'parkeren' in het centrum. Momenteel wordt gewerkt aan het implementatieplan om de uitvoering in te richten.

Daarnaast wordt in overleg met Centrummanagement gewerkt aan een nieuw actieplan. Dit plan zal begin 2021 worden bekrachtigd en zal opnieuw richting geven voor de komende 3 jaar.

- Communicatie

Omdat er actueel, maar ook zeker de komende jaren, veel speelt in het centrum hebben we de externe communicatie opnieuw vormgegeven. Door middel van het magazine Hallo Hardenberg proberen we 2x per jaar breed te communiceren over de plannen, projecten en andere relevante zaken die spelen in het centrum. Wij merken uit de hoeveelheid positieve reacties overigens dat deze manier van communiceren erg op prijs wordt gesteld.

Onze ambitie

Evenementen zorgen voor economische spin-off, beleving, levendigheid, reuring en dynamiek, en leveren een bijdrage aan de attractiviteit van de regio Hardenberg.

Wat wilden we in 2020 bereiken

- Voor de periode 2019-2022 is jaarlijks € 75.000 beschikbaar voor evenementen die zonder financiële ondersteuning niet door kunnen gaan.
- In de tweede helft van 2019 evalueren we onze evenementenvisie 'Evenementenkompas 2019-2022' met de betrokken partijen. Met de uitkomsten gaan we aan de slag om de impact van de subsidieregeling te vergroten.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

- Het jaar 2020 verliep door de corona crisis voor de evenementensector totaal anders dan gehoopt. Er was voor 2020 in totaal voor € 103.000 subsidie voor evenementen beschikbaar, het aanbod aan goede evenementen voor 2020 was groter dan ooit. Maar van alle evenementen die voor 2020 subsidie toegezegd hebben gekregen, kon er slechts 1 voor corona plaatsvinden, en 1 in corona proof aangepaste vorm. We hebben de voorbereidingskosten die vaak al gemaakt waren voor alle evenementen die niet door konden gaan, verrekend met de subsidie. We hebben in 2020 ingezet op het stimulerend overbruggen van deze lastige periode: we hebben meegewerkt aan een inspiratiesessie georganiseerd door de Stichting Hardenberg Promotie, gericht op het organiseren van vernieuwende en corona proof evenementen. We hebben de Subsidieregeling voor evenementen aangepast: organisatoren kunnen een subsidie aanvraag voor 2021 nog tot en met 31 december 2020 indienen en worden uitgedaagd ook corona proof alternatieven in te dienen. We hebben de drie promotiestichtingen gestimuleerd zich zo goed mogelijk voor te bereiden op het jaar 2021, zodat de evenementensector in Hardenberg zodra het kan ook weer volop kan opstarten. Per saldo zijn de beschikbare middelen voor evenementen en voor de drie promotiestichtingen hiermee volledig benut. Tegelijkertijd blijven de vooruitzichten voor 2021 nog erg onzeker.

Onderwijshuisvesting

In 2020 is intensief overleg gevoerd met de besturen van de basisscholen. Dat heeft geleid tot een actualisatie van het Integraal Huisvestingsplan voor het basisonderwijs, die in december 2020 door de raad is vastgesteld. De actualisatie omvat een bijstelling van de planning en de investeringsramingen. Daarnaast zijn beleidsuitgangspunten geformuleerd over IKC-vorming, duurzaamheid en bereikbaarheid.

Wat gaan we daar voor doen?

Onze ambitie

We verbeteren de huisvesting van Praktijkschool Pro Hardenberg.

Wat wilden we in 2020 bereiken

Praktijkschool Pro Hardenberg heeft een verouderd en te klein gebouw. Het bestuur geeft aan dat het onderwijs onder druk staat en vraagt om spoedige verbetering van de huisvestingssituatie. Samen met de besturen van de voortgezet onderwijs scholen in de gemeente gaan we afwegen hoe we kunnen zorgen voor een betere huisvesting voor Pro Hardenberg. We hebben hiervoor een PM-post op de begroting geplaatst.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

Bij het schoolgebouw van ProHardenberg is een tijdelijke huisvestingsvoorziening gerealiseerd om het acute ruimteprobleem van de school voor de korte termijn op te lossen. Parallel daaraan is het overleg met het schoolbestuur opgestart over de benodigde permanente huisvestingsvoorziening. Voor 2022 is in de meerjarenbegroting een investering geraamd van ruim €5,8 miljoen.

Relatie met verbonden partijen

De [Euregio](#) wil een bijdrage leveren aan de welvaart en het welzijn in het grensgebied en het bevorderen van wederzijdse begrip tussen de mensen. De Euregio houdt daarbij rekening met mogelijke culturele verschillen tussen de Nederlandse en Duitse samenleving. Voor de toelichting op deze verbonden partij verwijzen wij naar de paragraaf verbonden partijen, zoals opgenomen in deze begroting.

Relatie met kaderstellende nota's

- Economische Visie
- Economische Uitvoeringsagenda
- Economisch programma 2025-2030 regio Hardenberg
- Visienota Landbouw, een sector van economische betekenis
- Strategische visie Agro & Food
- Ruimtelijke Economische ontwikkelingsagenda
- Gastvrij Hardenberg: naar een nieuwe LTA en aanpak voor stimulering van de VTE
- Vechtdal Kompas
- Vrijtijdsagenda Regio Zwolle
- VTE-programma Gastvrij Overijssel
- Euregio
- Beleidsnota Werk & Inkomen
- Beleidsnota Participatie (o.m. KIK)

Middelen

Bedragen x € 1.000	Begroting primitief	Begroting na wijziging	Jaarrekening	Vershil
Baten				
4.1 Bedrijven en ondernemers	313	706	345	-361
4.2 Onderwijshuisvesting	329	310	246	-65
4.3 Participatie en werkgelegenheid	549	418	490	72
4.4 Grondexploitatie	10.841	14.033	15.002	969
Totaal Baten	12.033	15.468	16.083	615
Lasten				
4.1 Bedrijven en ondernemers	-2.661	-4.381	-2.797	1.585
4.2 Onderwijshuisvesting	-4.463	-4.348	-4.201	147
4.3 Participatie en werkgelegenheid	-13.433	-12.838	-12.933	-94
4.4 Grondexploitatie	-11.085	-12.825	-13.856	-1.031
Totaal Lasten	-31.641	-34.393	-33.786	607
Lasten				
4.1 Bedrijven en ondernemers	-2.347	-3.675	-2.452	1.223
4.2 Onderwijshuisvesting	-4.134	-4.038	-3.955	83
4.3 Participatie en werkgelegenheid	-12.883	-12.420	-12.443	-22
4.4 Grondexploitatie	-243	1.208	1.146	-62
Totaal Lasten	-19.609	-18.925	-17.703	1.222

4.5 Zo doen we dat in Hardenberg

In Hardenberg bedenken en doen we het samen met onze inwoners. We hebben daarbij oog voor de verscheidenheid aan kernen. We zijn bestuurlijk vernieuwend en hebben het vertrouwen dat de samenleving zelf voldoende krachtig en vitaal is. Wij spelen in op ontwikkelingen binnen en buiten onze regio. Hardenberg is een inclusieve gemeente waar iedereen kan meedoen.
Bestuur en bestuursondersteuning

In het coalitieakkoord 2018-2022 'verbindingen van betekenis' heeft de coalitie de wens uitgesproken dat de gehele gemeenteraad gezamenlijk tot de vorming van een raadsagenda komt. Een raadsagenda moet zorgen voor een meer initiërende en stimulerende rol voor de gemeenteraad. Op die manier plaatst de gemeenteraad zichzelf op enkele onderwerpen aan de voorkant van het proces in plaats van het college. Hierdoor kunnen alle partijen hun inbreng vergroten en meer ruimte bieden voor participatie van inwoners en/of overheid. Vanuit de raad is het onderwerp 'bestuurlijke vernieuwing' naar voren gebracht ter gedeeltelijke invulling van deze raadsagenda. Het coalitieakkoord gaat uitvoerig in op het belang om na te denken over de toekomstige verhouding van de lokale overheid ten opzichte van de samenleving en daarbij te investeren in nieuwe vormen van bestuur. Tegen deze achtergrond is in 2019 vanuit de gemeenteraad een werkgroep 'bestuurlijke vernieuwing' opgericht, waarin iedere raadsfractie vertegenwoordigd is. Vanuit het college maakt de burgemeester deel uit van deze werkgroep, aangezien de portefeuille 'bestuurlijke vernieuwing' bij de burgemeester is belegd. De werkgroep wordt ambtelijk ondersteund.

Onze ambitie

We investeren in nieuwe vormen van bestuur.

Wat wilden we in 2020 bereiken

De werkgroep 'bestuurlijke vernieuwing' komt in 2020 met concrete initiatieven op het gebied van bestuurlijke vernieuwing.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

Mede vanwege de coronabeperkingen die sinds medio maart 2020 van kracht zijn, kon de raads werkgroep 'bestuurlijke vernieuwing' in 2020 slechts zeer beperkt bijeen komen. Dit betekent onder andere dat het voor de werkgroep niet mogelijk was bij andere gemeentes inspiratie over dit onderwerp op te doen. Vanuit het college wordt de raads werkgroep inmiddels ondersteund door burgemeester Offinga (die op 25 september 2020 is geïnstalleerd) en door wethouder Ten Kate (die vanaf medio 2020 lid is van de landelijke VNG-commissie Bestuur en Veiligheid). De werkgroep beraadt zich inmiddels over deelname door Hardenberg aan het landelijke programma "Democratie in Actie". Dit is een samenwerkingsprogramma van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK), de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en de beroeps- en belangenverenigingen van raadsleden, griffiers, wethouders, gemeentesecretarissen en burgemeesters. Het samenwerkingsprogramma helpt de lokale democratie te versterken, te vernieuwen en te verbinden. Onderdeel van dit programma is een quickscan Lokale Democratie.

Openbare orde en veiligheid

Binnen het veiligheidsdomein kennen we een aantal vaste onderdelen zoals inzet op high impact crimes (gewelddelicten en woninginbraken), jeugd, overlast, handel in en gebruik van middelen en verkeersveiligheid. Daarnaast is er blijvend aandacht voor crises en calamiteiten; in de fysieke sfeer, maar ook zeker voor wat betreft incidenten binnen het sociaal-maatschappelijk domein. Naast de reguliere werkzaamheden wordt in 2020 extra aandacht besteed aan problematische jeugdgroepen, ondermijning, personen met verward gedrag en de crisisbeheersingsorganisatie.

Onze ambitie

Inwoners ervaren een verbetering in de beleving en de veiligheid van hun woon- en leefomgeving.

Wat wilden we in 2020 bereiken

- Met ingang van 1 januari 2020 wordt de Wet verplichte ggz van kracht. Dit vraagt om extra aandacht vanuit het veiligheidsdomein. We werken hierbij samen met het sociaal domein en de verschillende partijen die bij een casus betrokken zijn.
- We voeren het nieuwe crisisplan in en versterken de bewustwording en kennis van onze medewerkers met een rol in de crisisbeheersing.
- Binnen de gemeente zien we enkele problematische jeugdgroepen waar sprake is van toenemend crimineel gedrag (drugshandel en vermogensdelicten). Om dit aan te pakken werken we samen met verschillende partijen. In 2019 is een tijdelijk projectregisseur aangesteld die de samenwerking en informatievoorziening tussen de betrokken partijen coördineert. Het door hem opgestelde plan van aanpak wordt in 2020 uitgevoerd.
- Vanuit het in 2019 opgeleverde gemeentelijke ondermijningsbeeld en vanuit de regionale samenwerking binnen IJsselland werken we aan een concretere aanpak van ondermijning. We onderzoeken de mogelijkheid van het aanscherpen van de APV en actualisatie van de beleidslijn wet Bibob. Ook blijven we werken aan het versterken van bewustwording en kennis van medewerkers. Hiervoor richten we een integrale werkgroep op. Daarnaast zetten we in op het vergroten van bewustwording en kennis van inwoners van de gemeente, met name in het buitengebied.
- We leggen de gemeentelijke toezicht- en handhavingstaken vast in het Vergunningverlening, Toezicht en handhaving Uitvoeringsplan 2020 (VTH-UP 2020). Deze baseren we op de Hardenbergse ambitie (VTH-beleid) en de beschikbare capaciteit. We zetten structureel in op de handhaving op recreatieparken.
- Bijzondere opsporingsambtenaren (Boa's) moeten een verplichte her- en bijscholingscyclus volgen om hun bevoegdheden te houden. Om structurele overschrijding van het VTO-budget te voorkomen, hebben we een structureel bedrag van €15.000 opgenomen voor de dekking van deze wettelijk verplichte opleidingscyclus.

Wat hebben we daar in 2020 voor gedaan?

- Met ingang van 1 januari 2020 is de Wet verplichte ggz van kracht. Dit is opgepakt met het maatschappelijk domein en Samen Doen Hardenberg. In de loop van het jaar is de aanzet gegeven voor een evaluatie van de implementatie van de wet en het gekozen werkproces. Daarnaast is de beleidsregel wet woonoverlast vastgesteld waardoor een extra instrument kan worden ingezet in de aanpak van overlastgevers. We werken hierbij samen met het sociaal domein en de verschillende partijen die bij een casus betrokken zijn.
- Het nieuwe regionale crisisplan is ingevoerd. Hiertoe is zijn enkele bijeenkomsten gehouden. Als gevolg echter van de corona-pandemie kon het plan niet nader geïmplementeerd en beoefend worden zoals was beoogd. Waar mogelijk zijn reguliere oefeningen vervangen door een digitale variant.
- Er is een overlegstructuur georganiseerd met verschillende partners in Hardenberg Kern, Dedemsvaart en De Krim waarbij informatie over problematische jeugdgroepen wordt gedeeld en gezamenlijke interventies worden ingezet. In genoemde woonkernen is daarnaast RE-ACT! van start gegaan. Dit is een plan, dat in oktober 2020 is vastgesteld, om binnen de gemeente problematische en overlastgevende jeugd(groepen) te voorkomen en terug te dringen. In 2020 was sprake een vermindering van het aantal jongeren dat overlast veroorzaakt.

- Op het gebied van de aanpak van ondermijning is een bewustwordingsbijeenkomst voor inwoners en ondernemers in het buitengebied georganiseerd. Die kon helaas echter geen doorgang vinden als gevolg van de corona-pandemie. Ook is als gevolg van de pandemie en de inzet die daarmee gepaard ging, nog niet de gewenste organisatiestructuur voor de integrale aanpak ontwikkeld. Wel is casuïstiek integraal opgepakt, is er nieuwe beleidsregel voor de toepassing van de Opiumwet opgesteld en zijn er, in afstemming met de regio en de gezagsdriehoek Vechtdal, artikelen aan de APV toegevoegd die gericht zijn op de aanpak van ondermijning.
- De vergunningverlening en de handhaving zijn overeenkomstig het VTH-UP 2020 uitgevoerd. Vanwege corona zijn er minder toezichtactiviteiten uitgevoerd voor bouwen en milieu.
- De boa's blijven bevoegd omdat zij de voor hen noodzakelijke her- en bijscholingsopleidingen hebben gevolgd.

Dienstverlening en burgerzaken

Algemeen

Op het terrein van de dienstverlening zijn er allerlei ontwikkelingen. De huidige taken veranderen in complexiteit en die complexiteit zal alleen nog maar toenemen. Zo moet het team Publieksdienst zich o.a. meer gaan specialiseren in fraudepreventie en het verstrekken van een digitale identiteit aan de burger. Binnen een paar jaar krijgen burgers de mogelijkheid om naast het verplichte paspoort/identiteitskaart ook een soort digitale identiteitskaart aan te vragen als vervanger van DigiD. In september zijn de voorbereidingen gestart voor de Tweede Kamerverkiezingen 2021. Ook is het interventieteam (komt in actie bij calamiteiten) weer op volle sterkte en volledig getraind.

Opleidingen

Omdat de burger tegenwoordig zelf de eenvoudige aangiften digitaal regelt, blijven de moeilijke, complexe zaken over. De medewerker burgerzaken krijgt steeds meer een controlerende rol en er worden hogere eisen gesteld op het terrein van de kwaliteit van de dienstverlening. Denk hierbij aan identiteit- en documentfraude. Daarom hebben we het afgelopen jaar sterk ingezet op het opleiden van de medewerkers. Hier wordt in 2021 verder gevolg aan gegeven door middel van individuele opleidingsplannen en permanente educatie.

Corona en de dienstverlening

Ondanks Corona is de dienstverlening naar de inwoners gewoon doorgegaan. Er zijn landelijke maatregelen van kracht die wij uiteraard volgen. Wat betekent dat we zoveel mogelijk thuiswerken, de balies zijn ingericht op 1 ½ meter en er zijn kuchschermen geplaatst. De Publieksdienst werkt in groepen om besmettingen zoveel mogelijk te voorkomen. Hierdoor was ook een , groot gedeelte van het jaar, de Publieksbalie in MFC de Baron gesloten. Medio december zijn we daar weer opgestart en werken we daar op aangepaste tijden om ook de inwoners van Dedemsvaart e.o. van een goede gemeentelijke dienstverlening te kunnen voorzien. Om de reisbewegingen van onze inwoners zoveel mogelijk te beperken bieden wij de mogelijkheid om een aangevraagd reisdocument gratis thuis te bezorgen. Zo hoeft een inwoner maar een keer naar het gemeentehuis voor een reisdocument.

Jaarplan 2020

Door alle Corona maatregelen zijn we het afgelopen jaar vooral bezig geweest met “going concern” in plaats van “growing concern”. Gelukkig hebben we wel een groot aantal doelstellingen uit ons jaarplan 2020 kunnen verwezenlijken. Denk hierbij o.a. het faciliteren van het thuiswerken, het opleidingsplan, de mogelijkheid om te chatten met de gemeente, de kennisbank is geoptimaliseerd en het klachten-en complimenten management heeft verder vorm gekregen. In 2021 gaan we verder vorm geven aan deze ontwikkelingen.

Relatie met verbonden partijen

Vereniging Nederlandse Gemeente (VNG)

De VNG is belangenbehartiger van alle gemeenten bij andere overheden. Tweede Kamer, Kabinet en maatschappelijke organisaties zijn belangrijke gesprekspartners. Advisering aan alle leden over actuele ontwikkelingen (pro actief) en advisering aan individuele leden (op verzoek). De platformfunctie wordt uitgeoefend via de VNG-commissie, Provinciale Afdelingen, congressen, studiedagen en ledenraadplegingen. De gemeente Hardenberg is ook lid van de VNG afdeling Overijssel.

Veiligheidsregio IJsselland

De Veiligheidsregio IJsselland is een samenwerkingsverband waarbinnen brandweer, politie, geneeskundige hulpverlening, gemeenten en andere partners samenwerken in het voorkomen, bestrijden en beperken van de gevolgen van branden, ongevallen, rampen en crises. Dit gebeurt met en voor de regio IJsselland, een gebied met circa 525.000 inwoners, onder het motto: Samen werken aan veiligheid! Het ambitieniveau voor de periode 2019-2023 is vastgelegd in een strategische beleidsagenda waarin concrete doelen en acties vermeld staan, vanuit de missie 'versterken van veiligheid in de fysieke leefomgeving: risico's beperken waar het kan en incidenten bestrijden waar het moet'. Men hanteert daarbij de kernwaarden: binding, verbinding, vertrouwen en vakmanschap. De veiligheidsregio vervult verschillende rollen zoals adviseren, faciliteren en registreren, en stimuleert de zelfredzaamheid van burgers en bedrijven.

Relatie met kaderstellende nota's

- Preventie- en handavingsplan Integrale aanpak Drank- en Horecawet
- Risicoprofiel en de Strategische beleidsagenda 2019 t/m 2023 van de Veiligheidsregio IJsselland.
- Vergunningverlening Toezicht en Handavingsuitvoeringsprogramma 2020 (VTH-UP 2020)
- Meerjarenprogramma externe veiligheid
- Plan van Aanpak permanente bewoning recreatieverblijven (+ gewijzigd voorstel 2012)
- Bestuurlijke nota veiligheidsstrategie 2019-2022 Oost-Nederland
- De jaarlijkse Integrale Veiligheidsaanpak
- Crisisplan IJsselland 2015-2018 (2019)

Middelen

Bedragen x € 1.000	Begroting primitief	Begroting na wijziging	Jaarrekening	Vershil
Baten				
5.1 Bestuur en bestuursondersteuning	0	0	10	10
5.2 Openbare orde en veiligheid	412	224	332	108
5.3 Dienstverlening en burgerzaken	649	624	636	12
5.4 Algemene baten en lasten	174	1.264	1.729	465
Totaal Baten	1.235	2.112	2.707	595
Lasten				
5.1 Bestuur en bestuursondersteuning	-4.056	-4.080	-4.753	-673
5.2 Openbare orde en veiligheid	-5.274	-5.234	-5.379	-145
5.3 Dienstverlening en burgerzaken	-1.656	-1.562	-1.601	-39
5.4 Algemene baten en lasten	-25.623	-25.815	-23.907	1.908
Totaal lasten	-36.609	-36.691	-35.639	1.052
Saldo				
5.1 Bestuur en bestuursondersteuning	-4.056	-4.080	-663	-663
5.2 Openbare orde en veiligheid	-4.861	-5.010	-37	-37
5.3 Dienstverlening en burgerzaken	-1.007	-938	-27	-27
5.4 Algemene baten en lasten	-25.449	-24.551	2.373	2.373
Totaal saldo	-35.374	-34.580	1.647	1.647

5 Programmaverantwoording 2020

De raad stelt de begroting vast. Met dit besluit wordt het college geautoriseerd om verplichtingen aan te gaan tot de in de begroting bedragen. De raad stelt de begroting vast op het niveau van de programma's. Dat wil zeggen dat het college de ruimte heeft om binnen de kaders van het programma te schuiven met budgetten. Daarbij wordt opgemerkt dat deze kaders zowel financieel als beleidsinhoudelijk zijn. Onderstaand wordt een samenvattend overzicht gegeven van de baten en lasten van de programma's. Voorgesteld wordt om onderstaande bedragen voor de baten en lasten vast te stellen.

Bedragen x € 1.000	Baten	Lasten	Saldo
Programma			
Vitaal Hardenberg	28.340	-91.441	-63.100
Duurzaam Hardenberg	14.755	-13.223	1.532
Landelijk Hardenberg	814	-3.884	-3.070
Ondernemend Hardenberg	16.083	-33.786	-17.703
Zo doen we het in Hardenberg	2.697	-13.260	-10.564
Totaal van de programma's	62.688	-155.593	-92.905
Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien			
<i>Algemene Uitkering</i>	100.778		100.778
<i>Dividend</i>	2.294	-33	2.262
<i>Lokale heffingen</i>	16.364		16.364
<i>Saldo financierings functie</i>	-188	-2	-190
<i>Onvoorzien</i>			
Totaal algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	119.249	-35	119.214
Overhead	10	-22.379	-22.369
Vennootschapsbelasting	0	0	0
Saldo van baten en lasten	181.947	-178.007	3.940
Mutatie reserves	1.490	-360	1.130
Resultaat	183.437	-178.367	5.070

6 Verplichte paragrafen

6.1 Lokale Heffingen

Inleiding en wettelijk kader

Lokale heffingen hebben tot doel dat de gemeente door het verwerven van eigen middelen dekking vindt voor haar uitgaven in het kader van de uitvoering van de gemeentelijke taken. De invoering, wijziging of intrekking van lokale heffingen gebeurt door middel van een door de gemeenteraad vast te stellen verordening. De belastingverordeningen 2020 zijn vastgesteld op 3 december 2019.

De lokale heffingen kunnen worden ingedeeld in algemene belastingen, bestemmingsbelastingen en retributies.

De *algemene belastingen* komen ten goede aan algemene middelen van de gemeente. Dit betekent dat de opbrengsten niet gelabeld zijn maar voor alle gemeentelijke taken en voorzieningen kunnen worden ingezet. De gemeenteraad bepaalt waarvoor. Onder de algemene belastingen vallen de onroerende-zaakbelastingen, de hondenbelasting, de parkeerbelasting, de forensenbelasting en toeristenbelasting.

Bestemmingsbelastingen zijn belastingen waarvan de opbrengsten zijn bestemd voor specifieke taken of voorzieningen met een duidelijk algemeen belang. De rioolheffing en de afvalstoffenheffing zijn bestemmingsbelastingen waarvoor geldt dat de gemeente niet meer mag heffen dan de kosten die zij voor de betreffende taak of voorziening maakt. Ook de bedrijveninvesteringszone (BIZ) valt onder de bestemmingsbelastingen. De belastingopbrengst wordt als subsidie uitgekeerd aan een door de ondernemers opgerichte uitvoeringsorganisatie.

Retributies worden geheven van personen aan wie de gemeente een specifieke dienst verleent die voor die persoon een individueel voordeel oplevert. De belangrijkste retributies zijn de leges: vergoedingen voor een bij de gemeente aangevraagde dienst als het aanvragen van een paspoort of een vergunning. Net als bij bestemmingsbelastingen mogen de retributies niet meer dan kostendekkend zijn. Hieronder vallen ook de marktelden en lijkbezorgingsrechten.

De lokale heffingen vormen een belangrijk onderdeel van de inkomsten van gemeenten en zijn daarom een integraal onderdeel van het gemeentelijk beleid. De gemeente Hardenberg haalde in 2020 rond 18% van haar inkomsten uit lokale heffingen. In deze paragraaf informeren wij u over:

- De opbrengsten per heffing;
- De lokale lastendruk in vergelijking met omliggende gemeenten;
- De uitvoering van het kwijtscheldingsbeleid.

De opbrengsten per heffing

In de gemeente Hardenberg werden in 2020 verschillende belastingen geheven. In onderstaande tabel staat de begrote opbrengst 2020 (primair en na wijzigingen via bestuursrapportages) en de werkelijke opbrengst 2020.

Soort heffing	Begrote baten 2020	Begroot na wijziging	Werkelijk (incl. oninbaar)	Verschil
Onroerende-zaakbelastingen woningen	€ -6.372.000	€ -6.472.000	€ -6.530.000	€ 58.000
Onroerende-zaakbelasting niet woningen	€ -6.899.000	€ -7.799.000	€ -7.903.000	€ 104.000
Afvalstoffenheffing	€ -5.345.000	€ -5.370.000	€ -5.602.000	€ 231.000
Hondenbelasting	€ -223.000	€ -223.000	€ -215.000	€ -8.000
Rioolheffing	€ -6.632.000	€ -6.837.000	€ -6.884.000	€ 47.000
Forensenbelasting	€ -379.000	€ -379.000	€ -402.000	€ 23.000
Toeristenbelasting	€ -1.115.000	€ -1.332.000	€ -1.315.000	€ -17.000
Parkeerbelasting	€ -1.534.000	€ -1.264.000	€ -1.084.000	€ -180.000
Leges	€ -2.240.000	€ -2.290.000	€ -2.744.000	€ 454.000
Marktgelden	€ -53.000	€ -53.000	€ -35.000	€ -18.000
Lijkbezorgingsrechten	€ -513.000	€ -513.000	€ -493.000	€ -20.000
BIZ	€ -255.000	€ -215.000	€ -199.000	€ -16.000
Totaal	€ -31.560.000	€ -32.747.000	€ -33.405.000	€ 658.000

Beleid ten aanzien van de lokale heffingen

Het beleid met betrekking tot de tarieven van alle heffingen en daarmee de opbrengsten van de verschillende heffingen, is dat deze worden verhoogd met de inflatiecorrectie. Deze inflatiecorrectie bedroeg voor 2020 1,4%. Bij het voorstel bij de belastingverordeningen 2020 is aangegeven dat bij de afvalstoffenheffing, de hondenbelasting, de toeristenbelasting, de parkeerbelasting en enkele legestarieven hiervan is afgeweken. In onderstaande tabel worden de meest voorkomende tarieven voor 2020 vermeld.

Belastingtarieven 2020	
Ozb-tarief eigenaar woning	0,1196%
Ozb-tarief eigenaar niet-woning	0,3382%
Ozb-tarief gebruiker niet-woning	0,2866%
Vastrecht afvalstoffenheffing standaard	161,00
Vastrecht afvalstoffenheffing (hoogbouw en buitengebied i.v.m. ontbreken GFT-container)	140,00
Lediging 240 liter container restafval	10,60
Lediging 240 liter container GFT	0
Lediging 140 liter container restafval	6,50
Lediging 140 liter container GFT	0
Verzamelcontainer restafval 40 liter	1,55
Rioolheffing woning	250,00
Hondenbelasting	
1e hond	46,50
2de en volgende hond	74,00
Toeristenbelasting	0,97
Forensenbelasting	
12,5 - 20m ²	105,00
20 - 30m ²	157,00
30 - 40m ²	207,00
40 - 50m ²	259,00
50 - 60m ²	308,00
> 60 m ²	406,00

Kwaliteit uitvoering Wet WOZ

De aanslag onroerende-zaakbelastingen en de aanslag bedrijveninvesteringszone (BIZ) zijn gebaseerd op de WOZ-waarde. De Waarderingskamer controleert of gemeenten de Wet Waardering Onroerende zaken (Wet WOZ) goed uitvoeren. Hiervoor vinden verschillende onderzoeken en inspecties plaats. Het algemene oordeel van de Waarderingskamer over de uitvoering van de Wet WOZ in Hardenberg is 'Goed'. Voor 2020 heeft de Waarderingskamer ingestemd met het bekend maken van de WOZ-waarden.

Overzicht op hoofdlijnen van de diverse heffingen

Hierna wordt ingegaan op de werkelijke opbrengsten uit algemene belastingen, bestemmingsbelastingen en retributies die de gemeente heft.

Algemene belastingen

Onroerende-zaakbelastingen

Er zijn drie verschillende OZB-tarieven. De tariefsaanpassing voor 2020 is opgebouwd uit twee verschillende onderdelen: de inflatiecorrectie en de correctie in verband met de waardeontwikkeling.

OZB woningen

In de jaarrekening is de opbrengst OZB woningen € 58.000 hoger dan de begroting na wijziging. Dit wordt veroorzaakt doordat er minder oninbare belastingen afgeboekt zijn dan waar in de begroting rekening mee is gehouden. In 2020 is er ruim € 5.000 oninbaar afgeboekt. Dit is bijna € 33.000 minder dan begroot. De looptijd van een faillissement en schuldsanering is gemiddeld 3 jaar. Oninbare bedragen kunnen daardoor per jaar fluctueren.

Daarnaast is er voor meer woningen een aanslag opgelegd dan waar bij de begroting rekening mee is gehouden. Bezwaar en beroep tegen de vastgestelde WOZ-waarde kunnen de opbrengst nog beïnvloeden. Dit komt ten laste van een volgend jaar.

OZB niet-woningen

In de jaarrekening is de opbrengst OZB niet woningen € 104.000 hoger dan bij de begroting na wijziging. Dit wordt veroorzaakt doordat er minder oninbare belastingen afgeboekt zijn dan waar met de begroting rekening mee is gehouden. In 2020 is er ruim € 6.000 oninbaar afgeboekt. Dit is bijna € 20.000 minder dan begroot. De looptijd van een faillissement en schuldsanering is gemiddeld 3 jaar. Oninbare bedragen kunnen daardoor per jaar fluctueren.

Daarnaast is er voor meer niet-woningen een aanslag opgelegd dan waar in de begroting rekening mee is gehouden en is de definitieve waardeontwikkeling iets hoger geweest dan in de tariefsberekening rekening mee is gehouden. Bezwaar en beroep tegen de vastgestelde WOZ-waarde kunnen de opbrengst nog beïnvloeden. Dit komt ten laste van een volgend jaar.

De gemeente Hardenberg kent een compensatieregeling OZB voor vrijwilligersorganisaties. Eigenaren en gebruikers van maatschappelijke objecten krijgen op grond van vastgestelde subsidieverordening 50% van de aanslag OZB gecompenseerd. De subsidie is direct op het aanslagbiljet in mindering gebracht.

Hondenbelasting

Er zijn meer honden afgemeld dan aangemeld. Hierdoor zijn er minder honden belast in 2020 dan was geraamd. Inclusief oninbaar is er voor 2020 een klein nadeel van € 8.000.

Toeristenbelasting

Het werkelijk aantal belastbare overnachtingen is de grondslag voor de aanslag toeristenbelasting. Alleen seizoenplaatsen kunnen nog forfaitair worden afgerekend. Door de coronacrisis is er besloten om voor 2020 geen voorlopige aanslag toeristenbelasting op te leggen. De toeristenbelasting wordt volledig afgerekend in 2021. De definitieve aanslag over het belastingjaar 2020 wordt eind april 2021 opgelegd.

In 2020 is de definitieve aanslag over 2019 opgelegd. Er zijn ruim 1,3 miljoen overnachtingen afgerekend. Controles en oninbare vorderingen hebben invloed gehad op de uiteindelijke opbrengst. Hierdoor is er een klein negatief saldo van € 17.000 ontstaan waarvan € 7.600 oninbaar.

In 2021 wordt de toeristenbelasting over 2020 definitief afgerekend. Dan wordt duidelijk wat de totale opbrengst toeristenbelasting over 2020 bedraagt. Door de coronacrisis is het voorseizoen 2020 voor de recreatieondernemers grotendeels komen te vervallen. Het lijkt erop dat het zomerseizoen dit grotendeels goedge maakt heeft. Verwacht wordt dat de begrote opbrengst gerealiseerd kan worden en dat er voor 2020 € 1.212.500 opgelegd kan worden aan toeristenbelasting (1.250.000 overnachtingen).

Forensenbelasting

De tarieven voor de forensenbelasting zijn met de inflatiecorrectie verhoogd. De heffingssystematiek voor de forensenbelasting is ongewijzigd gebleven in 2020. Bepalend voor de hoogte van de aanslag is de oppervlakte van het object. Er is diverse keren gesproken met o.a. de RECRON over de toeristen- en forensenbelasting. Vanuit de ondernemers is verzocht om te onderzoeken of er ook een andere heffingssystematiek mogelijk is. In het coalitieakkoord is aangegeven dat er wordt gekeken naar de verhouding tussen de toeristen- en forensenbelasting. Hier zijn in 2018 en 2019 gesprekken over geweest met de RECRON. In het voorjaar van 2020 was hierover een gesprek gepland maar deze is door de coronacrisis niet doorgegaan. In januari 2021 is hier vervolg aan gegeven.

Parkeerbelasting

De tarieven voor parkeren worden niet jaarlijks met de inflatiecorrectie verhoogd. Hiervoor gelden andere afspraken. De parkeertarieven in 2020 waren hierdoor gelijk aan 2019. Als gevolg van corona is besloten om de parkeerautomaten met het oog op het voorkomen van besmettingen buiten werking te stellen. In het programma Vitaal Hardenberg is de uitvoering van het parkeerbeleid in 2020 beschreven. Als de parkeerbelasting niet wordt voldaan, kan er een naheffingsaanslag worden opgelegd. In 2020 zijn er 243 naheffingsaanslagen opgelegd. Dit zijn er minder dan voorgaande jaren omdat door corona de tijdelijke maatregel gold zoals hierboven beschreven.

Bestemmingsbelastingen

Afvalstoffenheffing

Met de afvalstoffenheffing bekostigt de gemeente de inzameling van het huishoudelijk afval. De afvalstoffenheffing en de wettelijke plicht huishoudelijke afvalstoffen in te zamelen is geregeld in de Wet milieubeheer. De afvalstoffenheffing bestaat uit twee soorten tarieven. Het vastrecht en een variabel tarief. Of een huishouden ook daadwerkelijk afval aanbiedt, is voor de heffing van het vastrecht niet van belang. Voor het variabele tarief is dat wel van belang. Per aanbieding van de restafvalcontainer moet een bedrag worden betaald. Na afloop van het belastingjaar wordt dit afgerekend op de gecombineerde aanslag gemeentelijke heffingen.

Het uitgangspunt bij de afvalstoffenheffing is kostendekkende tarieven. In 2020 was het tarief voor het vast recht

€ 161,-. In het tarief is een korting van € 10,- per aansluiting verwerkt die ten laste komt van de reserve.

De totale opbrengst van de afvalstoffenheffing laat een meeropbrengst zien van € 231.000. Dit wordt grotendeels veroorzaakt door het variabele deel. In 2020 zijn er aanzienlijk meer restafvalcontainers aangeboden dan begroot. Wellicht is er in de periode van de coronacrisis veel opgeruimd en is hierdoor meer afval aangeboden. Dit verklaart een meeropbrengst van bijna € 197.000.

Jaarlijks zijn er aanslagen die oninbaar afgeboekt worden. In 2020 is er bijna € 9.000 oninbaar afgeboekt. Dit is € 19.000 minder dan begroot. De looptijd van faillissementen en schuldsaneringen is gemiddeld 3 jaar. Oninbare bedragen kunnen daardoor per jaar fluctueren.

Daarnaast is het aantal woningen meer gestegen dan verwacht. Bij de jaarrekening laat het vast recht afvalstoffenheffing nog een kleine meeropbrengst zien van € 15.000.

Rioolheffing

De rioolheffing hangt samen met de wettelijke zorgplicht voor drie beleidsvelden op het gebied van water: De afvoer van afvalwater, de afvoer van regenwater (ook wel hemelwater genoemd) en het beheer van het grondwaterpeil. Omdat het overgrote deel van de investeringen in deze zorgtaken gebruik maakt van het afvoerstelsel, spreekt men over de rioolheffing. In het Gemeentelijk rioleringsplan benoemt de gemeente de voorzieningen op het gebied van riolering, hoe deze voorzieningen functioneren, hoe het rioolstelsel beheerd wordt en hoe dit gefinancierd wordt. In 2017 is het geldende Gemeentelijk rioleringsplan vastgesteld.

In de jaarrekening is er een meeropbrengst van € 47.000. Dit wordt veroorzaakt doordat er minder oninbare aanslagen afgeboekt zijn dan waar bij de begroting rekening mee is gehouden. In 2020 is er € 12.000 oninbaar afgeboekt. Dat is € 18.000 minder dan begroot. Daarnaast zijn er meer belastingplichtigen in de rioolheffing betrokken en waren de aanslagen van de grootverbruikers hoger dan waar bij de begroting rekening mee is gehouden.

Bedrijven Investeringszone (BIZ)

Voor de periode 2017-2021 zijn er BIZ-verordeningen vastgesteld voor het centrum van Hardenberg en het centrum van Dedemsvaart. Het bijzondere aan deze heffingen is dat de gemeente belasting heft, maar de inkomsten overdraagt aan Stichting Centrummanagement Hardenberg en Stichting Centrummanagement Dedemsvaart.

In verband met de coronacrisis kunnen ondernemers 50% korting krijgen op de BIZ. De omvang van de gemeentelijke afdracht aan Stichting Centrummanagement blijft voor 2020 gelijk. In 2020 is € 46.100 aan korting verleend.

Daarnaast zijn er aanslagen uit voorgaande jaren oninbaar verklaard. Omdat de gemeente deze aanslagen niet kan invorderen, wordt dit bedrag ook niet overgemaakt aan de stichtingen. Een negatief saldo op de BIZ leidt in deze gevallen dus niet tot een negatief saldo voor de gemeente.

Retributies

In 2020 heeft de gemeente de volgende retributies geheven; marktgelden, lijkbezorgingsrechten en leges:

Marktgelden zijn retributies voor het ter beschikking stellen van een standplaats op de markt in Hardenberg of Dedemsvaart. In de jaarrekening is de opbrengst € 18.000 lager dan begroot.

De lijkbezorgingsrechten zijn retributies voor het gebruik van de gemeentelijke begraafplaats. Naast een retributie voor de uitgifte van graven en urnenruimten, regelt de verordening ook de vergoeding voor het gebruik van gemeentelijke diensten in verband met de begraafplaats. In de jaarrekening is de opbrengst € 20.000 lager dan begroot.

Leges zijn retributies voor diensten die door de gemeente worden verleend. Veel van de retributies gaan over het aanvragen van vergunningen of documenten. Te denken valt aan omgevingsvergunningen, paspoorten of een uittreksel uit het bevolkingsregister. Maar ook bijvoorbeeld activiteiten van het gemeentearchief worden in de legesverordening geregeld. In de jaarrekening is de opbrengst voor de diverse leges hoger dan begroot.

Voor een toelichting op de verschillende retributies wordt verwezen naar de diverse onderdelen in de jaarrekening.

Een aanduiding van de lokale lastendruk

Een aanduiding van de lokale lastendruk is van belang voor de integrale afweging tussen beleid en inkomsten. Onder de woonlasten verstaan we het gemiddelde bedrag dat een meerpersoonshuishouden in de gemeente betaalt aan OZB, riool- en afvalstoffenheffing. Over het belastingjaar 2020 is dat volgens het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (COELO) in de gemeente Hardenberg een bedrag van € 764. In 2019 was dit € 747. Hiermee staat onze gemeente nu op plaats 134 (in 2019: 168) van de gemeenten met de laagste woonlasten in Nederland (totaal 377 (deel)gemeenten).

Het landelijke gemiddelde is een bedrag van € 776. In de Provincie Overijssel is het gemiddelde € 766. (Bron: Coelo, atlas van de lokale lasten 2020).

In onderstaande tabel worden de woonlasten van de omliggende gemeenten vermeld.

Omliggende gemeenten	Woonlasten per huishouden	Landelijke rangorde (aantal (deel) gemeenten 377)
Zwolle	682	35
Dalfsen	694	42
Staphorst	708	63
Hoogeveen	742	102
Hardenberg	764	134
De Wolden	768	141
Twenterand	780	163
Ommen	781	165
Coevorden	862	290

De COELO gaat uit van een tarief afvalstoffenheffing voor meerpersoonshuishoudens in de gemeente Hardenberg € 243 in 2020. COELO geeft aan dat gewerkt wordt met aannames omtrent de aangeboden hoeveelheid afval. Dit doen zij om de verschillende gemeenten goed met elkaar te kunnen vergelijken. In Hardenberg blijken de werkelijke cijfers echter te verschillen met de gedane aannames door COELO. In 2020 betalen huishoudens aan vastrecht € 161,-. Daarbij komen de kosten per aanbidding van restafval. Het gemiddeld aantal aanbiddingen van de restafval 240 liter-container bedroeg in 2020 gemiddeld 6,5 aanbiddingen. Dit resulteert in een totale gemiddelde aanslag afvalstoffenheffing van € 229,90 (161 + 68,90).

De werkelijke gemiddelde woonlasten bedroegen in 2020 in de gemeente Hardenberg voor een woning met een gemiddelde WOZ-waarde van € 226.331,- (bron: COELO) en 6,5 aanbiddingen van de 240 liter restafvalcontainer:

	Tarief 2020
Onroerende-zaakbelastingen	271
Afvalstoffenheffing (vastrecht en variabel)	230
Rioolheffing	250
Totale gemiddelde aanslag 2020	751

Voor de woonlasten voor huurders met een meerpersoonshuishouden is de gemeente Hardenberg gestegen van plek 311 naar 288. De woonlasten voor huurders zijn in 2020 dus lager dan in 2019. Het verschil in ranking ten opzichte van eigenaren is te verklaren door de rioolheffing. Deze wordt in veel gemeenten (deels) aan de eigenaar opgelegd, waardoor de lasten voor huurders lager zijn. De door Coelo berekende woonlasten voor huurders van € 493,- liggen ruim boven het landelijk gemiddelde van € 389,-, ook als rekening wordt gehouden met het feit dat de meeste huishoudens in werkelijkheid gemiddeld € 13,- minder aan afvalstoffenheffing betalen. Wel is er in Hardenberg volledige kwijtschelding mogelijk van de woonlasten voor huurders.

Kwijtscheldingsbeleid

Voor inwoners die niet in staat zijn bepaalde gemeentelijke belastingen te betalen, is kwijtschelding mogelijk. Dit was in 2020 mogelijk voor de afvalstoffenheffing, de rioolheffing, de onroerende zaakbelasting. Ook was het vanaf 2020 weer mogelijk om kwijtschelding te verlenen voor de eerste hond. Of kwijtschelding wordt verleend hangt af van de betalingscapaciteit van belastingplichtigen. Bij de bepaling daarvan houden we rekening met 100% van de kosten van levensonderhoud zoals opgenomen in de landelijke richtlijnen voor het kwijtscheldingsbeleid. Dit is in overeenstemming met het kwijtscheldingsbeleid dat door de raad is vastgesteld.

In 2020 zijn er 1067 kwijtscheldingsverzoeken ontvangen. Hiervan zijn er 887 toegekend. Dit is minder dan vorig jaar. Er lopen nog een aantal beroepszaken. Eventuele toekenning komt ten laste van 2021. Er is minder kwijtschelding toegekend dan geraamd. Dit kan worden verklaard door de verplichte toepassing van de kostendelersnorm. Op kwijtscheldingsverzoeken is de kostendelersnorm uit de Participatiewet van toepassing. De normbedragen voor de bestaanskosten in de kwijtschelding sluiten daarmee aan bij de systematiek uit de Participatiewet. Naarmate er meer kostendelende medebewoners zijn wordt het bedrag van de kwijtscheldingsnorm lager. Het recht op kwijtschelding kan hierdoor (deels) komen te vervallen.

6.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding en wettelijk kader

In artikel 11 lid 2 van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) staat beschreven welke informatie in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing moet staan:

- het beleid omtrent de weerstandscapaciteit en de risico's
- een inventarisatie van de risico's
- een inventarisatie van de weerstandscapaciteit
- kengetallen voor de netto schuldquote, de netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen, solvabiliteitsratio, grondexploitatie, structurele exploitatieruimte en belastingcapaciteit
- een beoordeling van de onderlinge verhouding tussen de kengetallen in relatie tot de financiële positie.

Het beleid omtrent de weerstandscapaciteit en de risico's

De weerstandscapaciteit is in het BBV omschreven als 'de middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten te dekken'. De beschikbare weerstandscapaciteit berekenen wij op basis van:

- De omvang van de algemene reserve (vrij aanwendbaar gedeelte);
- De ongebruikte belastingcapaciteit;
- De omvang van stille reserves (indien aanwezig);
- De ruimte in de structurele begroting.

Onze visie ten aanzien van het weerstandsvermogen is:

'Wij streven naar weerstandsvermogen dat groter is dan de omvang van de risico's. Daarvoor willen we inzicht in en beheersing van de risico's en een goede balans tussen de bestuurlijke ambitie en de daarmee gepaard gaande risico's'.

Onze doelstelling is:

- het handhaven van een gezonde financiële positie;
- het voorkomen dat ingrijpende beleidswijzigingen noodzakelijk worden bij niet afgedekte risico's.

Een risico definiëren wij als: een kans op een gebeurtenis dat een nadelig effect kan hebben op de organisatie, de doelen die zijn gesteld en / of de financiële positie.

De risico's zijn onderverdeeld naar drie categorieën:

- Mogelijke financiële tegenvallers die samenhangen met de uitvoering van bepaalde activiteiten. Voorbeelden zijn het ondernemersrisico bij grondexploitaties en het risico op overschrijding van budgetten bij openeinderegelingen.
- Voorzienbare tekorten op reguliere budgetten. De tekorten zijn min of meer duidelijk. Zeker waar de tekorten een structureel karakter hebben, heeft het vanuit bedrijfseconomisch oogpunt de voorkeur dit op te lossen binnen de exploitatie.
- (Ongewenste) schommelingen van budgetten, waardoor behoefte ontstaat in egalisatie van jaarlasten. Riolering en wegen zijn hiervan de belangrijkste voorbeelden. Als de noodzakelijke onderhoudslasten structureel in de begroting zijn geraamd is er geen sprake van een risico dat relevant is voor het weerstandsvermogen.

Vanuit de betekenis van het begrip weerstandsvermogen zoals in het Besluit begroting en verantwoording (BBV) is beschreven, is uitsluitend de eerste categorie van belang voor het bepalen van het benodigde weerstandsvermogen.

Risicoprofiel

Wij hebben de mogelijke risico's, inclusief hun oorzaken en gevolgen voor het continueren van de bestaande dienstverlening en bedrijfsvoering, in kaart gebracht.

De risico's met de grootste financiële impact (> € 1 miljoen) zijn:

- 1 Grondexploitatie
- 2 Budgetoverschrijding Jeugdwet en Wet maatschappelijke ondersteuning
- 3 Fluctuaties uitkering Gemeentefonds
- 4 Beëindiging dienstverlening aan gemeente Ommen
- 5 Budgetoverschrijding Participatiewet, IOAW, IOAZ en Bbz.

De totale omvang van deze 5 risico's is bruto € 15.200.000,-. Deze risico's hebben we hieronder toegelicht.

Voor de opvang van 90% van alle geïdentificeerde risico's en rekening houdend met de kans dat risico's zich voordoen is ongeveer € 20,2 miljoen nodig. De raad heeft besloten dat voor de opvang van de risico's het benodigde weerstandsvermogen 1,4 * het totaal van de risico's moet zijn. Bij toepassing van deze factor willen we € 28,3 miljoen aan beschikbare weerstandscapaciteit hebben.

Daarnaast houden we rekening met de mogelijke gevolgen van het Covid-19 virus (coronacrisis) voor een bedrag van € 5,2 miljoen. Dit risico en dit bedrag is door de raad bij de vaststelling van de jaarrekening 2019 bepaald.

Toelichting risico's

1. Grondexploitaties

€ 6.608.000,-

In de Nota Grondexploitatie 2021 en de paragraaf Grondbeleid worden de risico's beschreven in de grondexploitaties. De grootste risico's binnen de grondexploitaties zijn:

- Vertraging afname bouwkevels.
- Niet tijdig vaststellen van bestemmingsplannen, waardoor de uitgifte van gronden vertraagd.
- Druk op grondprijzen, door daling van Vrij-op-naam-prijzen en stijging van de bouwkosten.

Voor de jaarrekening is de risicoanalyse, zoals gebruikt voor de Nota Grondexploitatie 2021, geactualiseerd.

De omvang van de risico's is nagenoeg gelijk gebleven.

Benodigde risicoreserve per grondexploitatie	nota grex 2021	Jaarrekening 2020
Centrumplan Hardenberg	€ 480.000	€ 551.000
Centrumplan Dedemsvaart	€ 479.000	€ 479.000
Hardenberg Wonen	€ 286.000	€ 286.000
Hardenberg Werken	€ 1.464.000	€ 1.464.000
Marslanden II	€ 3.220.000	€ 3.220.000
Overige projecten	€ 608.000	€ 608.000
Totaal	€ 6.537.000	€ 6.608.000

2. Budgetoverschrijding Jeugdwet € 2.500.000,-
Wet maatschappelijke ondersteuning € 2.200.000,-

In de begroting is ongeveer € 17 miljoen voor jeugdhulp opgenomen. Dit betreffen individuele voorzieningen jeugdhulp, persoonsgebonden budgetten, bovenregionale jeugdhulp en trajecten in het gedwongen kader. Voor de Wmo is een bedrag van ruim € 12 miljoen in de begroting opgenomen. Dit betreft budget voor Wmo vervoer, hulp bij huishouden, maatwerkvoorzieningen en woonvoorzieningen.

De uitvoering van de Jeugdwet en de Wet maatschappelijke ondersteuning is een openeinderegeling. De gemeente heeft de plicht inwoners te ondersteunen. Een overschrijding van het budget is geen reden om deze ondersteuning niet te bieden. Als een groter beroep wordt gedaan op de voorzieningen stijgen de kosten. In de afgelopen jaren hebben we met stijging van kosten te maken gehad. Wij werken aan maatregelen om de stijging van de kosten te beheersen en zo mogelijk kosten te verlagen, waarbij er ook nadrukkelijk geïnvesteerd wordt in de sturing op verwijzingen naar de zorg en de verantwoording.

3. Fluctuaties in de Algemene uitkering € 1.700.000,-

De algemene uitkering uit het Gemeentefonds is voor de gemeente de belangrijkste inkomstenbron. Er is in opdracht van de Minister van Binnenlandse Zaken onderzoek gedaan naar een andere opzet van het Gemeentefonds. De uitkomsten van de studies van onderzoeksbureaus AEF en Cebeon maakten duidelijk dat herverdeling voor twee op de drie gemeenten nadelig uitpakt. Vooral kleine en middelgrote gemeenten zien hun inkomsten dalen. Er wordt aanvullend onderzoek gedaan.

Een tweede risico is dat de omvang van het Gemeentefonds afhankelijk is van de uitgaven van het rijk ('samen de trap op, samen de trap af'). Dit geeft onzekerheid over de omvang van de rijksbijdrage in een jaar. Voor 2020 en 2021 is deze systematiek in verband met de coronacrisis bevroren.

4. Beëindigen dienstverlening aan gemeente Ommen € 1.200.000,-

Na de beëindiging van de Bestuursdienst Ommen - Hardenberg per 1 januari 2019 verlenen we diensten aan de gemeente Ommen voor publiekszaken, bedrijfsvoering, openbaar gebied en backoffice sociaal domein. Daarvoor zijn tijdelijke uitvoeringscontracten (TUC) en dienstverleningsovereenkomsten (DVO) vastgesteld. De TUC's hebben een looptijd van maximaal 2 jaren; de DVO's hebben een looptijd tot 31 december 2024. In 2020 is besloten de dienstverlening aan/samenwerking met de gemeente Ommen niet te verlengen na afloop van de afgesproken termijn in de betreffende DVO of TUC. De periode tot en met 2024 geeft gelegenheid om de kosten terug te brengen naar het benodigde niveau voor Hardenberg. We hebben een risico opgenomen van 20% van de te realiseren bedragen.

5. Budgetoverschrijding Participatiewet, IOAW, IOAZ en Bbz € 1.000.000,-

Wij ontvangen van het Rijk een gebundelde uitkering (BUIG) voor het bekostigen van de uitkeringen in het kader van de Participatiewet, IOAW, IOAZ en Bbz 2004 (levensonderhoud startende ondernemers) en voor de inzet van loonkostensubsidie. Wij zijn zelf verantwoordelijk voor het beleid rondom de uitkeringen en de loonkostensubsidie, en voor de uitvoering ervan. De financieringssystematiek sluit hierbij aan. Het Rijk stelt jaarlijks een macrobudget vast dat volgens een vaste verdeelsystematiek onder de gemeenten wordt verdeeld. Dat budget is niet geoormerkt: een gemeente mag een overschot vrij besteden, maar moet een tekort in beginsel zelf opvangen.

Simulatie

Voor het bepalen van de benodigde weerstandscapaciteit volstaat het niet om uit te gaan van de optelsom van alle in kaart gebrachte risico's. De risico's zullen immers niet allemaal tegelijk en in hun maximale omvang optreden. Daarom is, op basis van de geïdentificeerde risico's een risicosimulatie uitgevoerd. Met de zogenaamde Monte Carlo-simulatie worden meerdere scenario's berekend waaruit vervolgens een statistisch gemiddelde wordt getrokken. Het bedrag uit deze berekening geeft de omvang van de benodigde weerstandscapaciteit weer. Ten slotte is die berekening gecorrigeerd met een zekerheidspercentage voor de mate waarin alle risico's worden afgedekt. Het is voor gemeenten gebruikelijk uit te gaan van een zekerheidspercentage van 90. Dit betekent dat het 90% zeker is dat de geïdentificeerde risico's kunnen worden afgedekt.

Beschikbare weerstandscapaciteit

De beschikbare weerstandscapaciteit is in het Besluit Begroting en Verantwoording (artikel 11.1) omschreven als 'de middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten te dekken'. De volgende componenten worden tot de beschikbare weerstandscapaciteit gerekend:

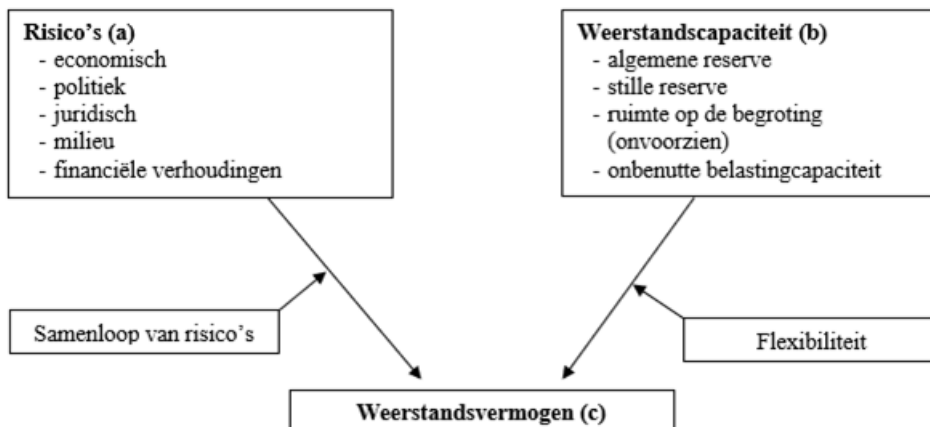
De algemene reserve	€ 51.354.000	Stand per 31 december 2020
De ongebruikte belastingcapaciteit (vier jaar)	€ 1.000.000	Ruimte per jaar
De stille reserves (indien aanwezig)	€ 0	Stand per 31 december 2020
De ruimte op de structurele begroting	€ 0	Stand per 31 december 2020

De algemene reserve is:

- Exclusief het rekeningresultaat 2020.
- Inclusief het bij de vaststelling van de jaarrekening 2019 gereserveerde bedrag van € 5,2 miljoen voor de mogelijke gevolgen van de coronacrisis. Dit bedrag blijft volledig voor dit risico beschikbaar. En wordt daarom niet meegenomen in de berekening van de weerstandsratio.

Beoordeling weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen de weerstandscapaciteit en alle risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie. Dit verband is in onderstaande figuur schematisch weergegeven.

Naast de aanwezige weerstandscapaciteit en de ongedekte risico's zijn ook de andere factoren van invloed op het weerstandsvermogen, zoals het aanpassingsvermogen van de organisatie en de kans dat tegenslagen zich gelijktijdig voordoen. Wanneer op zichzelf genomen betrekkelijk kleine risico's gelijktijdig of vlak na elkaar optreden, kan toch een beroep op de weerstandscapaciteit noodzakelijk zijn.

In het coalitieakkoord is overeengekomen dat we de som van de risico's met een factor 1,4 willen kunnen afdekken, waarbij naast de algemene reserve ook de eventueel niet-benutte belastingcapaciteit een onderdeel vormt van de weerstandscapaciteit.

Het benodigde weerstandsvermogen is: € 20,2 miljoen.

Per 31 december 2020 is de omvang van het weerstandsvermogen: € 51,4 miljoen algemene reserve - € 5,2 miljoen risico coronacrisis + € 1 miljoen belastingcapaciteit = € 47,2 miljoen.

De ratio voor de gemeente Hardenberg is:

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandcapaciteit}} = \frac{€ 47.200.000}{€ 20.200.000} = 2,34$$

Deze ratio ligt ruim boven de door de raad vastgestelde factor van 1,4. Bij toepassing van deze factor willen we € 28,3 miljoen aan beschikbare weerstandscapaciteit hebben. De ruimte binnen de weerstandscapaciteit is € 18,9 miljoen per 31 december 2020.

Volledigheidshalve merken wij op, dat het risicobedrag voor de gevolgen van de corona-crisis, het rekeningresultaat 2020 en de in de meerjarenbegroting 2021 – 2024 begrote onttrekkingen aan de algemene reserve niet in de berekening zijn meegenomen.

Door het Nederlands Adviesbureau voor Risicomanagement en de Universiteit Twente is een waarderingstabel opgesteld, die aangeeft hoe de ratio beoordeeld kan worden. Daaruit blijkt dat een ratio van meer dan 2,0 als uitstekend wordt gezien. Zie onderstaande tabel:

Ratio	Betekenis
> 2	Uitstekend
1,4 – 2	Ruim voldoende
1 – 1,4	Voldoende
0,8 – 1	Matig
0,6 – 0,8	Onvoldoende
< 0,6	Ruim onvoldoende

Indicatoren DEPLA

Door de commissie DEPLA is een aantal indicatoren ontwikkeld, die de raad kunnen helpen in het verkrijgen van inzicht in de gemeentefinanciën, namelijk:

- de netto schuldquote inclusief de quote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen
- solvabiliteitsratio
- kengetal grondexploitatie
- structurele exploitatieruimte
- belastingcapaciteit.

Voor onze gemeente is het beeld als volgt:

Jaarrekening 2020	Verslag 2017	Verslag 2018	Verslag 2019	Verslag 1-1-2020	Verslag 2020	Begroot 2020
Netto schuldquote	92%	77%	72%	70%	64%	69%
Solvabiliteitsratio	31%	34%	36%	33%	35%	33%
Structurele exploitatieruimte	1%	1%	0%	0%	0%	0%
Grondexploitatie	16%	13%	9%	10%	9%	15%
Belastingcapaciteit	102%	101%	101%	101%	98%	101%
Weerstandscapaciteit	1,81	2,38	2,73	2,42	2,34	1,97

Uit bovenstaande tabel blijkt dat onze schuldquote meerjarig sterk terugloopt richting het landelijk gemiddelde van 60,4%, wij een solvabiliteitsratio en een voorraadquote die stabiel in de buurt van dat landelijke gemiddelde liggen van 33,4% respectievelijk 9,4%. Deze landelijke gemiddelden (m.b.t. 2019) zijn terug te vinden op de site "waar staat je gemeente.nl". Over 2020 zijn nog geen nieuwe kengetallen op deze site opgenomen.

Verder zijn de woonlasten in Hardenberg lager dan het landelijk gemiddelde. Zie hiervoor ook de toelichting in de paragraaf lokale heffingen.

Naar onze indruk zijn dit alle indicatoren die er op wijzen dat wij flinke stappen hebben gezet richting de gewenste financiële stabiliteit voor de gemeente Hardenberg.

Hieronder treft u per genoemd kengetal een uitleg aan:

1. Netto schuldquote

De netto schuldquote geeft de verhouding weer tussen het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen. In het verlengde hiervan kennen we ook de zogenoemde "Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen". Bij deze specifieke quote wordt er gekeken naar het effect van door de gemeente verstrekte leningen op de schuldenlast van de gemeente. De gemeente Hardenberg heeft een maximale netto schuldquote van 130% vastgesteld.

2. Solvabiliteitsratio

De mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Dit wordt uitgedrukt in het percentage Eigen Vermogen ten opzichte van het balanstotaal.

3. Kengetal grondexploitatie

De boekwaarde van de voorraden grond zijn van belang, want deze waarden moeten meerjarig worden terugverdiend bij de verkoop. De ratio wordt berekend door de boekwaarde van de gronden in exploitatie te delen door de totale baten van de programmabegroting of jaarrekening.

4. Structurele exploitatie ruimte

Om een flexibele begroting te kunnen bewerkstelligen is het zinvol de structurele baten hoger te laten zijn dan de structurele lasten. De structurele exploitatieruimte wordt bepaald door het saldo van de structurele baten en lasten en het saldo van de structurele onttrekkingen en toevoegingen aan reserves gedeeld door de totale baten en uitgedrukt in een percentage.

5. Belastingcapaciteit

De ruimte die een gemeente heeft om zijn belastingen te verhogen wordt vaak gerelateerd aan de totale woonlasten. Dit kengetal wordt berekend door de lokale lasten (OZB/afval/riool) voor een gemiddeld huishouden in de gemeente te vergelijken met het landelijk gemiddelde. Het Coelo publiceert jaarlijks deze gegevens.

In 2020 lagen de lokale lasten in Hardenberg rond het landelijke gemiddelde.

6.3 Financiering

Korte omschrijving

In het Treasurystatuut staan de uitgangspunten en doelstellingen voor het treasurybeleid vermeld. De uitvoering van het treasurybeleid komt in de financieringsparagraaf in de begroting en jaarrekening aan de orde. In het Besluit begroting en verantwoording (BBV) is vastgelegd, welke informatie in de financieringsparagraaf in ieder geval moet worden opgenomen. Het gaat daarbij om de beleidsvoornemens die relevant zijn voor het risicobeheer van de financieringsportefeuille en geeft inzicht in de rentelasten, het renteresultaat, de wijze waarop rente aan investeringen, grondexploitaties en taakvelden wordt toegerekend en de financieringsbehoefte.

Treasurybeheer / Liquiditeitsrisicobeheer

Liquiditeitsrisico's worden beperkt door treasuryactiviteiten te baseren op een middellange termijnplanning. Dit gebeurt met behulp van een zogenaamde liquiditeitsbegroting, waarin de belangrijkste (grote) geldstromen zijn opgenomen. In 2020 is er een plan van aanpak geschreven voor de verdere uitwerking van het treasurybeleid. De uitvoering van dit plan van aanpak is al gestart, en zal verder plaatsvinden in 2021.

Renterisicobeheer

Renterisico is het gevaar van ongewenste veranderingen van de (financiële) resultaten van de gemeente door rentewijzigingen. Voor de beheersing van de renterisico's gelden twee concrete richtlijnen, namelijk de kasgeldlimiet en de renterisiconorm.

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet is een wettelijke limiet en betreft de maximale omvang van de kortgeldpositie in enig jaar. In 2020 bedroeg de kasgeldlimiet 8,5% van het totaal van de begrote lasten, namelijk € 14.365.000 (€ 169.000.000 x 8,5%). Als de kasgeldlimiet voor drie op een volgende kwartalen wordt overschreden, dient de gemeente haar toezichthouder te informeren en een plan op te stellen om binnen de kasgeldlimiet te blijven. Dit was niet aan de orde.

Renterisiconorm

Met deze norm wordt tot uitdrukking gebracht tot welk bedrag de gemeente renterisico's mag lopen. Renterisico's kunnen voortvloeien uit de noodzaak om bijvoorbeeld leningen af te lossen of door renteherzieningsmomenten

De renterisiconorm voor 2020 is 20% van het begrotingstotaal c.q. € 33.800.000. De gemeente Hardenberg heeft in 2020 een leningenportefeuille zonder renteherziening en een lineair aflossingsschema. De aflossing bedroeg in 2020 €12,590 mln. en zat daarmee onder de renterisiconorm.

In 2020 is de renterisiconorm niet overschreden.

Leningenportefeuille

In 2020 zijn geen nieuwe vaste geldleningen aangetrokken. In onderstaand schema worden de mutaties van de leningenportefeuille in 2020 weergegeven en toegelicht.

Mutaties in leningenportefeuille (bedragen x € 1.000)	2020
Stand per 1 januari	€ 120.209
Nieuwe leningen	€ 0
Reguliere aflossingen	-€ 11.403
aflossing nieuwe leningen	€ 0
Vervroegde aflossingen	-€1.188
Rente aanpassing (oud percentage)	n.v.t.
Rente aanpassing (nieuw percentage)	n.v.t.
Stand per 31 december	€ 107.618

Ontwikkeling rente leningenportefeuille	2020
Rente	€ 4.501
Gemiddeld rentepercentage	3,74%

Renteresultaat

Hiervoor is ingegaan op de leningenportefeuilles en de risico's en het risicobeheer van deze leningen. In dit deel wordt inzicht gegeven in de rentelasten en het renteresultaat.

De rentelasten worden aan de programma's/producten doorberekend op basis van het zogenaamde renteomslagpercentage. De omslagrente wordt berekend door de aan de programma's/producten toe te rekenen rente te delen door de boekwaarde per 1 januari van de vaste activa die integraal gefinancierd zijn. Het bij de begroting (voor)gecalculeerde omslagrentepercentage mag binnen een marge van 0,5% worden afgerond. Indien de werkelijke rentelasten, die over een jaar moeten worden doorbelast, afwijken van de rentelasten die op basis van de voorcalculatie zijn doorbelast, kan de gemeente besluiten tot correctie van het omslagpercentage. Correctie is verplicht indien de afwijking groter is dan 25%. Voor 2020 is er geen correctie toegepast. In onderstaand overzicht hebben wij de bepaling van de financieringsbehoefte, als grondslag voor de berekening van het rente omslagpercentage, opgenomen. De overige balans posten zijn hierbij buiten beschouwing gelaten.

Uit dit overzicht volgt een begrote financieringsbehoefte van € 60,2 miljoen (kort en lang). Voor de berekening van de hierover te betalen rente zijn we uitgegaan van rente voor vaste geldleningen (1,5%) en rente rekening-courant/kort geld (0,25%). In de begroting 2020 gingen we uit van het aantrekken van een nieuwe geldlening ad. €15 mln. Het is in 2020 uiteindelijk niet nodig geweest om een nieuwe lening aan te trekken.

Zoals hierboven te zien, zijn de investeringsuitgaven (activa integraal gefinancierd) lager dan begroot en is er meer grond verkocht (voorraad gronden). Een gedeelte van de niet bestede investeringen zullen in de aankomende jaren besteed worden. Hier wordt rekening mee gehouden in de liquiditeitsprognose. Nieuwe uitgaven zijn zoveel als mogelijk via het saldo op de lopende bankrekening (in rekening-courant) gefinancierd of met kortlopende geldleningen.

Daarbij deed zich het afgelopen jaar de bijzondere situatie voor dat er voor de korte financieringsbehoefte geen rente hoefde te worden betaald, maar een rentevergoeding werd ontvangen.

Dit was ook reden om in het voorjaar 2020 (met de 1e bestuursrapportage) de begrote rentelast fors te verlagen.

activa bedrag x € 1.000	Begr. 2020	Werk. 31-12- 2019	Werk. 31-12- 2020	passiva bedrag x € 1.000	Begr. 2020	Werk. 31-12- 2019	Werk. 31-12- 2020
activa integraal gefinancierd	224.575	205.798	194.336	eigen vermogen	76.514	89.564	83.371
voorraad gronden	54.343	30.364	27.977	voorzieningen	22.009	20.851	24.524
				geldleningen o/g	120.209	120.209	107.618
				totaal financieringsmiddelen	218.732	230.624	215.513
				financieringsbehoefte			
				kort	14.365	5.538	6.800
				lang	45.821		
totaal	278.918	236.162	222.313	totaal	278.918	236.162	222.313

Rente (bedragen x € 1.000)	Begroting 2020	Begroot na wijziging	Werkelijk 2020	Vershil
geldleningen o/g	4.501	4.501	4.513	12
kortlopend nieuw	34	-25	-31	-6
langlopend nieuw	698	0	0	
rente begr.wijz. jaar		-21		21
Ontvangen boeterente			-12	-12
totaal	5.233	4.455	4.470	15
waarvan toe te rekenen aan grondexploitatie	1.223	907	683	-224
overige	3.930	3.766	3.597	-169
Rente-omslagpercentage grondexploitatie	2,16%	2,23%	2,23%	
overig	1,78%	1,84%	1,84%	
Saldo financieringsfunctie	80	-218	190	408

Zoals hiervoor al is vermeld worden de rentekosten door middel van een rente omslag percentage doorberekend aan de diverse programma's. In 2020 is gerekend met een renteomslag van 1,75% (afgerond % binnen toegestane marge van 0,5%) . Voor de grondexploitatie geldt een andere berekeningsmethode. In 2020 is gerekend met een projectrente van 2,25%. Over 2020 is de afwijking van de werkelijke rente t.o.v. de doorberekende rente lager dan toegestane afwijking van 25% en het is daarbij niet verplicht deze aan te passen. Ten opzichte van de bijgestelde raming is een klein rentevoordeel op kortlopende leningen gerealiseerd van € 6.000.

In 2020 is een lening bij de BNG vervroegd afgelost waarvoor een boeterente is betaald.. Het gaat om een lening die is afgesloten voor / door verstrekt aan de Woningstichting, en op verzoek van de Woningstichting vervroegd is afgelost. De door de gemeente betaalde boeterente is van de woningstichting terug ontvangen.

Verplicht schatkistbankieren

Decentrale overheden zijn verplicht hun overtollige liquide middelen op een rekening aan te houden bij het ministerie van Financiën. De regeling verplichtschatkistbankieren decentrale overheden uit de wet fido vermindert het financieel risico van decentrale overheden. De Nederlandse staat hoeft bovendien voor zijn financieringsbehoefte minder te lenen op de kapitaalmarkt, wat zich vertaalt in een verlaging van de staatsschuld, met naar verwachting 5,6 miljard euro.

De drempel voor het overhevelen van middelen naar de schatkist voor gemeenten met een begroting van < € 500 miljoen is vastgesteld op 0,75% van het begrotingstotaal (binnen een bandbreedte van € 0,25 miljoen – € 2,5 miljoen). Zolang de middelen onder deze drempel blijven is het niet verplicht deze over te hevelen

Cashflow

Bedragen x € 1.000	Begroot 2020	Werkelijk 2020
<i>Kasstroom uit operationele activiteiten</i>		
Saldo van baten en lasten	-3.699	5.070
<i>Aanpassingen voor</i>		
- afschrijvingen	10.019	8.775
- mutaties voorzieningen / reserves	-2.149	-3.448
<i>Verandering in vlottende middelen</i>		
- voorraden	1.503	-2.387
- mutatie vorderingen		
- mutatie kortlopende schulden		
Totaal operationele activiteiten	5.674	8.010
<i>Kasstroom uit investeringen</i>		
Immateriële vaste activa		-973
Materiële vaste activa*	-13.549	-6.208
Financiële vaste activa		-101
Totaal investeringsactiviteiten	-13.549	-7.282
Mutaties liquide middelen	-7.875	728
Beginstand liquide middelen	-	2.394
Nieuw opgenomen leningen lang	15.000	-
Nieuw opgenomen leningen kort	14.365	10.000
Aflossingen langlopende leningen	-12.189	-12.591
Eindstand liquide middelen	9.301	531

* exclusief financieringsbehoefte uit restantkredieten.

6.4 Grondbeleid

1. Grondbeleid

Met grondbeleid kan de gemeente invloed uitoefenen op de grond- en vastgoedmarkt. Op basis van haar rol en inzet van instrumenten kan de gemeente hiermee uitvoering geven aan gewenste ruimtelijke ontwikkelingen. Hierbij is grondbeleid geen doel op zich maar ondersteunend aan uitvoering van gemeentelijke doelstellingen. In november 2019 is de Nota Grondbeleid 2020-2024 vastgesteld waarin als algemene koers is opgenomen dat 'situationeel grondbeleid' wordt toegepast. Dat houdt in dat per geval wordt afgewogen welke rol en houding de gemeente toepast. Als algemene richtlijn is opgenomen dat in geval van maatschappelijk belang, de rol van de gemeente meer actief dan facilitair zal zijn.

2. Nota Grondexploitatie 2021

De nota Grondexploitatie 2021 is in november 2020 vastgesteld door de Raad. Hierin zijn de actuele resultaten van de grondexploitaties opgenomen en is een prognose afgegeven van de (tussentijdse) winstverwachting van de grondexploitaties en meer specifiek voor 2020. Voor verliesgevendende grondexploitaties zijn voorzieningen getroffen op basis van de actuele resultaten. Tevens zijn de risico's geactualiseerd. Deze uitkomst hiervan bepaalt de omvang van het benodigde weerstandsvermogen. Met deze nota Grondexploitaties 2021 heeft de raad het actuele inzicht in de stand van zaken van de grondexploitaties.

In voorliggende jaarrekening wordt de verantwoording afgelegd tussen de verwachtingen uit de nota Grondexploitatie 2021 en de werkelijke realisatie.

3. Geprognosticeerde versus gerealiseerde verkopen van de grondexploitatie

Onderstaande tabel geeft op totaalniveau de vergelijking van de geprognosticeerde en gerealiseerde verkopen voor bedrijventerrein en woningbouw in 2020:

	Prognose 2020	Werkelijk 2020
Bedrijventerrein in Ha	2,5 ha	3,2 ha
Woningbouwkavels	137	125

Uit de tabel volgt dat de prognose voor bedrijventerrein is gehaald. Voor woningbouwkavels is sprake van een lichte afwijking ten opzichte van de prognose (9%).

Onderstaande tabel geeft een onderbouwing van de uitgifte van bedrijfgrond uitgewerkt per bedrijventerrein:

	Nota grex 2021	2020 in m2
Broeklanden	4.000	5.799
Broeklanden De Kop	5.000	
Broeklanden Zuid	10.000	16.086
Heemserpooort		
Rollepaal Zuid en Oost		1.097
Katingerveld	5.000	2.050
Steenmaat		2.352
Haardijk II		3.129
Slagharen Moeshoek	1.181	1.611
Totaal	25.181	32.124

Onderstaande tabel geeft een onderbouwing van de uitgifte van woningbouwkavels uitgewerkt per woningbouwlocatie:

	Nota grex 2021	2020 in aantallen
Baalderveld	4	4
Bransveen	18	6
Bransveen II		2
CPH Leisure Zone	20	
CPH Slotgraven	22	22
De Meerstal	2	1
Garstlanden III	5	8
Slagharen Moeshoek wonen	5	22
Sluis V	10	13
De Marke II	2	4
Radewijk		
Marslanden II		
De Cirkel	32	26
Havezate Es		
De Kuilen III	2	2
De Knarrenhof	15	15
Totaal	137	125

4. Tussentijdse winstneming op basis van de POC methodiek

In de notitie Grondbeleid in begroting en jaarstukken (Commissie BBV, 2019) is met betrekking tot tussentijds winstnemen het volgende opgenomen:

Volgens het realisatiebeginsel dient in de situatie dat voldoende zekerheid is over de winst, de winst te worden genomen. Hierbij dient de percentage of completion methode (POC) te worden gevolgd. Indien aan de volgende voorwaarden is voldaan, bestaat er voldoende zekerheid om winst te kunnen nemen:

1. Het resultaat op de grondexploitatie kan betrouwbaar worden ingeschat; én
2. De grond (of het deelperceel) moet zijn verkocht; én
3. De kosten zijn gerealiseerd (winst naar rato van de realisatie genomen).

Bij de berekening van de winstneming op basis van de POC methode worden vervolgens de aanwezige project specifieke risico's betrokken. De commissie BBV beveelt aan om de wijze waarop met (project-specifieke) risico's wordt omgegaan bij het bepalen van de tussentijdse winstneming en de omvang van het weerstandsvermogen uit te werken in bijvoorbeeld de paragraaf grondbeleid of weerstandsvermogen en risico's, een van beide gelijknamige nota's of de financiële verordening.

In de Nota Grondbeleid 2020-2024 is opgenomen op welke wijze jaarlijks de project-specifieke risico's in beeld worden gebracht en gekwantificeerd. Deze wordt vervolgens volgens de formule 'bedrag risico x kans op voordoen' in mindering gebracht op de becijferde tussentijdse winstneming per afzonderlijke grondexploitatie.

Als aanvulling op de Nota Grondbeleid 2020-2024 kan worden aangegeven dat de gemeente hiervoor genoemde methode toegepast bij het opstellen van de Nota Grondexploitaties (en jaarrekening). Per grondexploitatie worden hierbij de risico's in beeld gebracht. Hierbij wordt vervolgens onderscheid gemaakt tussen algemene risico's en project-specifieke risico's.

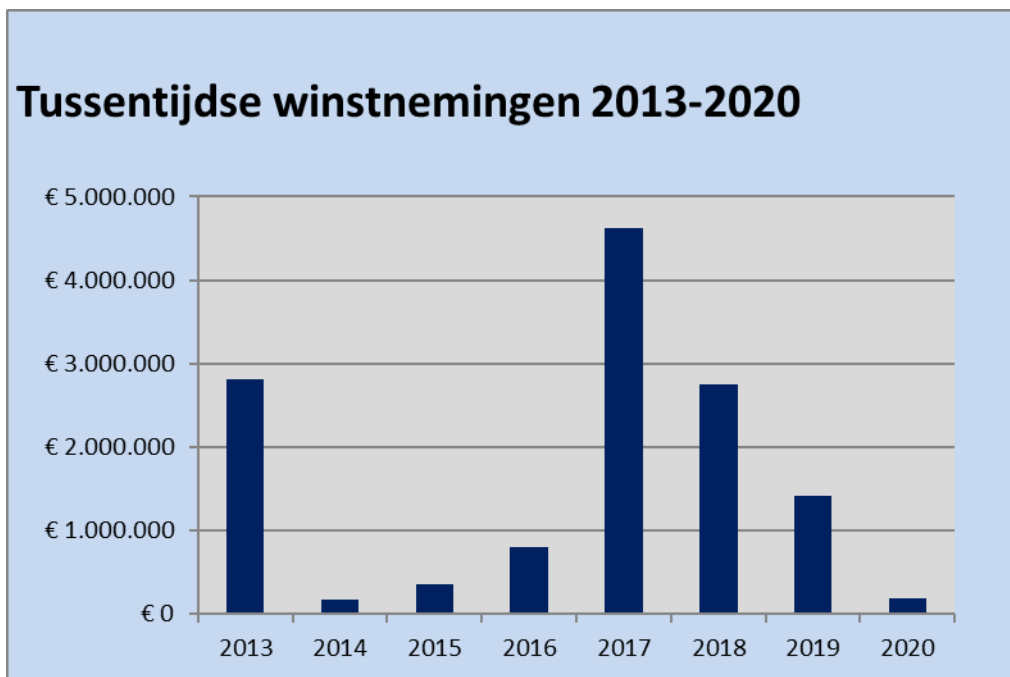
Op basis van de POC methodiek betreft de tussentijdse winstneming 2020 een bedrag van € 191.000. Onderstaande tabel geeft de opbouw van de tussentijdse winstneming 2020:

Tussentijdse winstneming 2020	
De Meerstal	€ 36.000
Katingerveld	€ 298.000
Bransveen	-€ 233.000
garstlanden III	€ 171.000
Broeklanden De Kop	€ 37.000
Sluis V	-€ 157.000
De Marke II	-€ 4.000
Marslanden II	-€ 286.000
De Kuilen III	-€ 27.000
Baalder	-€ 6.000
Bransveen II	-€ 20.000
Totaal	€ -191.000

De becijferde tussentijdse winstnemingen worden volgens bestendig beleid toegevoegd aan de Algemene Reserve. In de 2^e Berap 2020 hebben wij een tussentijdse winst berekend via de POC-methodiek gebaseerd op de werkelijke kosten en opbrengsten medio 2020. Die sloot destijds op € 1,40 mln.

Nu alle in 2020 gerealiseerde werkelijke kosten en opbrengsten bekend zijn is de definitieve tussentijdse winst te bepalen op € 0,19 mln. Mede door de wijziging op de beginbalans bij het Centrumplan Hardenberg en Katingerveld is deze substantieel lager dan het destijds berekende bedrag. Deze wijziging wordt in paragraaf 6 verder toegelicht. Daarnaast zijn op enkele grondexploitaties correcties gepleegd wat invloed had op de tussentijdse winstneming.

In onderstaande grafiek zijn de tussentijdse winstnemingen vanaf 2013 t/m 2020 weergegeven:

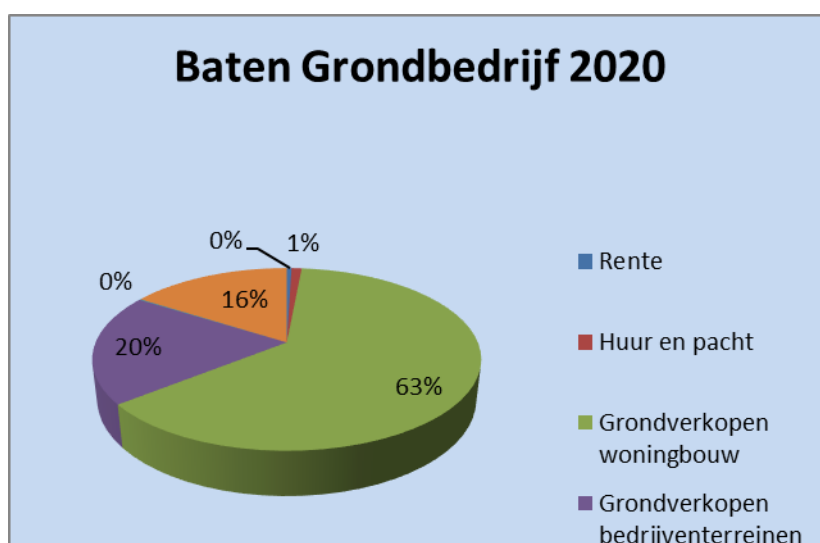
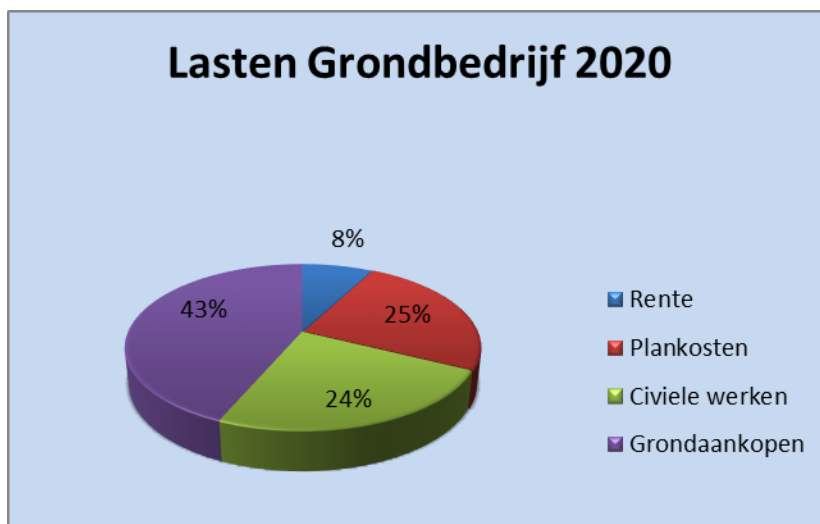

5. Verloop boekwaarde grondbedrijf en resultaten 2020

2020 was evenals 2019 een goed jaar voor het Hardenbergse Grondbedrijf. Door hoge gerealiseerde grondverkoop kon net als in 2020 op het geïnvesteerde vermogen terugverdiend worden. In 2020 is de bruto boekwaarde van het Grondbedrijf na correctie beginbalans met circa € 1,3 mln. toegenomen naar € 28,0 mln. De totale lasten 2020 bedroegen € 7.80 mln., de inkomsten waren in totaal € 9.105.000.

Het oplopen van de bruto boekwaarde wordt veroorzaakt door de jaarlijkse rentebijdrage, de gemaakte plankosten en door de in 2020 gemaakte kosten van civiele werken. Daarnaast is vanaf 2018 een toevoeging van boekwaarde van gronden uit de balanspost Materiele Vaste Activa aan de grondexploitaties een nieuwe post. Wegens gerealiseerde verkopen in 2020 en nieuwe grondexploitaties kan in totaal 161.000 m² vanuit MVA tegen een boekwaarde van € 969.000 worden toegevoegd aan de grondexploitaties. Voor de goede orde: dit bedrag is in de vermeerdering van de totale boekwaarde opgenomen. De gerealiseerde opbrengsten uit kavelverkoop en andere subsidies en bijdragen worden in mindering gebracht op de boekwaarde.

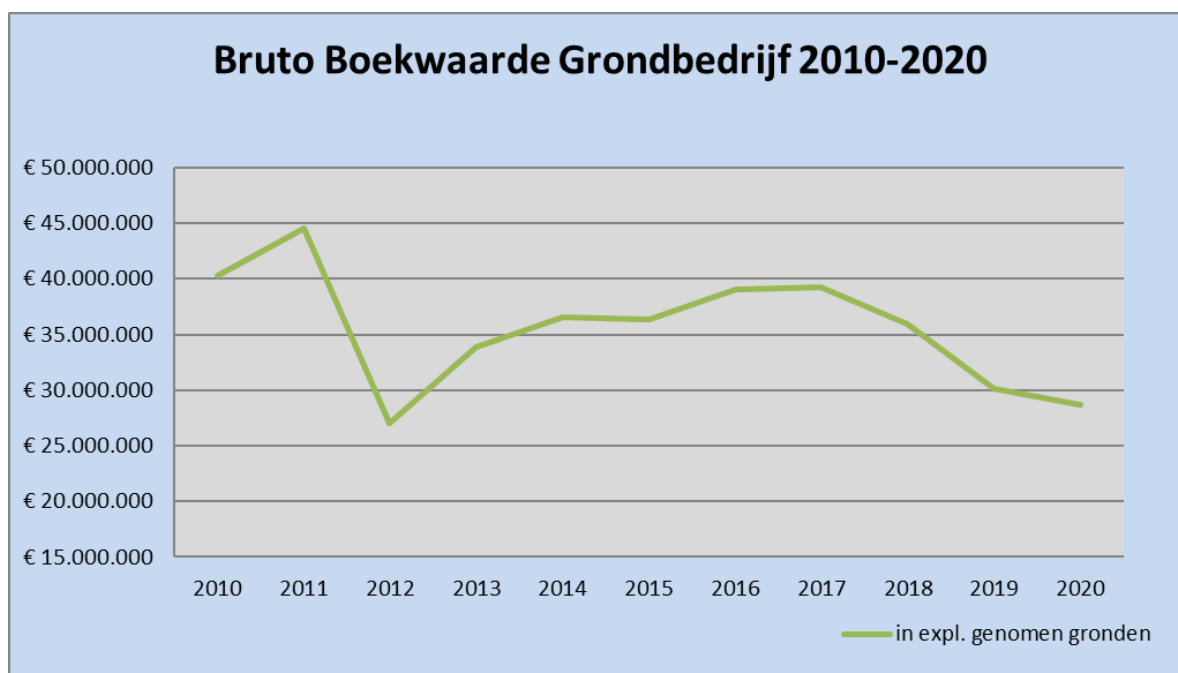
Onderstaande diagrammen tonen de percentuele onderverdeling van baten en lasten 2020 van het Grondbedrijf:

Het verloop van de boekwaarde van het Grondbedrijf in 2020 is in onderstaande tabel cijfermatig weergegeven.

Verloop Boekwaarde	1-1-2020	na correctie beginbalans	31-12-2020
Bruto boekwaarde	€ 30.081.000	€ 29.213.000	€ 27.958.000
Af: Voorzieningen	-€ 13.400.000	-€ 11.961.000	-€ 11.978.000
Netto boekwaarde	€ 16.681.000	€ 17.252.000	€ 15.980.000

Terugziend naar de afgelopen 10 jaren ziet het verloop van de bruto boekwaarde van de in exploitatie genomen gronden van het Grondbedrijf er als volgt uit:

Onderstaand overzicht geeft het verloop van de boekwaarde van de in exploitatie genomen grondexploitaties weer, inclusief het verwachte resultaat van deze grondexploitaties. Tevens is het vergelijk gemaakt met 2019. De tussentijdse winstneming geven een drukkend effect op de positieve grondexploitaties.

	werkelijk 2019	werkelijk 2020
Bruto Boekwaarde	-€ 30.081.000	-€ 27.958.000
Nog te maken kosten	-€ 54.884.000	-€ 56.916.000
Nog te ontvangen bijdragen	€ 797.000	€ 345.000
Nog te realiseren grondopbrengsten	€ 76.594.000	€ 84.892.000
Resultaat op eindwaarde	-€ 5.631.000	€ 363.000
NCW resultaat 31 december	-€ 4.097.000	-€ 1.375.000

Het verloop van de voorzieningen in 2020 is weergegeven in de volgende tabel

verloop voorzieningen 2020		Mutaties			Stand 31-12-2020	Stand op eindwaarde
		Nota Grex 2021	Jaarrekening	vrijval voorzn.		
Voorzieningen grondexploitatie	€ 13.661.000	-€ 89.000	-€ 161.000	€ -1.000	€ 11.978.000	13.037.000
Voorzieningen exploitatieovereenkomsten	€ 331.000		€ 10.000		€ 342.000	366.000
Totaal 1 januari 2020	€ 13.992.000	-€ 89.000	-€ 151.000	-€ 1.000	€ 12.320.000	13.403.000
Correctie beginbalans CPH	-€ 1.432.000					
Totaal 1 januari 2020 na correctie	€ 12.560.000					
Mutaties nota grondexploitatie 2021	-€ 89.000					
Mutaties jaarrekening 2020	-€ 151.000					
Vrijval voorzieningen	-€ 1.000					
Stand per 31 december 2020	€ 12.319.000					
Stand op eindwaarde	€ 13.403.000					

6. Correctie op beginbalans

De beginbalans van 2020 is voor enkele grondexploitaties gecorrigeerd.

Centrumplan Hardenberg

Op de balans per 31 december 2019 staan voorzieningen voor grondexploitaties. Dit zijn voorzieningen voor verwachte verliezen. Onderdeel van deze voorzieningen zijn de deelgrondexploitaties binnen het Centrumplan Hardenberg.

De verslaggeving van de grondexploitatie Centrumplan Hardenberg is bij het opstellen van de jaarrekening 2020 gewijzigd ten opzichte van de voorgaande jaren. In de voorgaande jaren is elke deelgrondexploitatie binnen het Centrumplan Hardenberg apart verantwoord, waarbij voor de negatieve grondexploitaties per exploitatie een voorziening is getroffen. Hiervoor was bij de jaarrekening 2019 een totaal bedrag opgenomen van €6.193.000. De verantwoording van het Centrumplan in deze vorm en opzet wordt al sinds 2012 als bestendig beleid uitgevoerd.

Op basis van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) en de notitie Grondbeleid van de Commissie BBV is de bepaling van de hoogte van de voorziening als correctie op de beginbalans per 1 januari 2020 aangepast. Het Centrumplan Hardenberg is als één resultaat verantwoord. De uitkomsten van de exploitatieberekeningen voor alle deelcomplexen (met zowel een negatief als een positief saldo) is gesaldeerd. Met die wijziging is de voorziening voor verwachte verliezen verlaagd. De omvang van de voorziening op 1 januari 2020 is vastgesteld op € 4.761.000. Dit is een verlaging van de voorziening met € 1.432.000. Dit bedrag is per 1 januari 2020 toegevoegd aan de algemene reserve.

Bedrijventerrein Heemserpoort

Een deel van de gronden van Heemserpoort waren op de beginbalans van 2020 gerubriceerd onder de post in exploitatie genomen gronden (boekwaarde 31-12-2019 was € 1.477.000). Voor dit deel is (nog) geen grondexploitatie vastgesteld en zijn daarom overgeboekt naar de balanspost Mva voor een agrarische boekwaarde van € 7/m2. Omdat de boekwaarde hoger was, is voor het verschil een voorziening getroffen van € 1.056.000 ten laste van de algemene reserve (per 1 januari 2020).

Bedrijventerrein Katingerveld

Een deel van de gronden van Katingerveld waren op de beginbalans van 2020 gerubriceerd op de balanspost Mva. Deze gronden zijn bij de beginbalans tegen een boekwaarde van € 786.000 toegevoegd aan de grondexploitatie Katingerveld.

7. Voorzieningen

De voorzieningen in 2020 worden net zoals in voorgaande jaren getroffen op basis van de negatieve grondexploitatie-resultaten op Netto Contante Waarde (NCW).

Ter informatie zijn in onderstaande tabel de voorzieningen weergegeven op basis van zowel de netto contante waarde als de eindwaarde.

Voorzieningen stand per 31-12-2020	netto contante waarde	eindwaarde
Broeklanden Zuid	€ 1.196.000	€ 1.429.000
Broeklanden	€ 26.000	€ 30.000
De Steenmaat	€ 96.000	€ 98.000
Rollepaal Oost	€ 234.000	€ 239.000
Centrumplan Hardenberg	€ 4.828.000	€ 5.226.000
Gezondheidspark	€ 3.813.000	€ 4.047.000
Moeshoek wonen	€ 1.279.000	€ 1.440.000
Moeshoek werken	€ 79.000	€ 80.000
De Knarrenhof	€ 108.000	€ 110.000
Centrumplan Dedemsvaart	€ 318.000	€ 337.000
	€ 11.977.000	€ 13.036.000
Mollincksvaart	€ 159.000	€ 176.000
Marslanden I	€ 182.000	€ 190.000
	€ 341.000	€ 366.000
Totaal	€ 12.318.000	€ 13.402.000

Onderstaande tabel geeft een overzicht van het jaarresultaat 2020 Grondexploitaties:
Het totale resultaat bedraagt € 1.145.000. Onder te verdelen in € 191.000 tussentijdse winstneming,
€ 239.000 mutaties op voorzieningen, afgesloten complexen € 270.000 en overige mutaties € 445.000

Resultaat 2020	werkelijk
<i>Tussentijdse winstneming</i>	
De Meerstal	€ 36.000
Katingerveld	€ 298.000
Bransveen	-€ 233.000
garstlanden III	€ 171.000
Broeklanden De Kop	€ 37.000
Sluis V	-€ 157.000
De Marke II	-€ 4.000
De Kuilen III	-€ 27.000
Marslanden II	-€ 286.000
Baalder	-6.000
Bransveen II	-20.000
<i>Aanpassen voorzieningen</i>	
Broeklanden	-€ 3.000
Rollepaal Oost	-€ 49.000
Broeklanden Zuid	-€ 278.000
Marslanden I	€ 4.000
Mollincksvaart	€ 7.000
Moeshoek wonen	-€ 41.000
Gezondheidspark	€ 1.000
Locatie Baalder	-€ 53.000
De Steenmaat	€ 20.000
Centrumplan Hardenberg	-€ 57.000
Centrumplan Dedemsvaart	€ 23.000
De Knarrenhof	€ 108.000
Moeshoek werken	€ 79.000
<i>Afsluiten complexen/winstneming:</i>	
afwaardering complex Radewijk	€ 38.000
afsluiten complex Haardijk II	-€ 308.000
<i>Overige resultaten</i>	
bedrijfsvoeringskosten	-€ 330.000
bespaarde rente	€ 274.000
bijdrage verplaatsen sirene	€ 5.000
bijdrage uitplaatsen kanovereniging	-€ 394.000
Totaal resultaat	-€ 1.145.000

8. Weerstandsvermogen en Risicomanagement

Vanaf 2015 wordt professioneel risicomanagement toegepast voor grondexploitaties. Volgens de methodiek van de Monte Carlosimulatie zijn risicoanalyses opgezet voor de geclusterde gemeentelijke bedrijventerreinen en de grotere woningbouwlocaties.

Dit heeft geleid tot een volledige risicoanalyse van de belangrijkste grondexploitaties van de gemeente Hardenberg. De risicoanalyses zijn gesplitst in de volgende onderdelen:

- Wonen, bestaande uit Bransveen I +II, Moeshoek woongebied, Garstlanden III+IV, Sluis V.
- Werken, bestaande uit Broeklanden, Broeklanden de Kop, Broeklanden Zuid en Katingerveld.
- Marslanden II
- Centrumplan Hardenberg
- Centrumplan Dedemsvaart

Voor de overige (kleine) grondexploitaties is een algemene risicoanalyse opgesteld.

In de Nota Grondexploitatie 2021 is het totaalbeeld van de risicoanalyse voor grondexploitaties opgenomen. De onderliggende berekeningen zijn gebaseerd op de resultaatsverwachtingen naar peildatum 1 januari 2020. De actualisatieslag die is uitgevoerd voor de jaarrekening 2020 laat behoudens enkele marginale aanpassingen vrijwel hetzelfde beeld zien als dat van de Nota Grondexploitatie 2021. Daar komt nog bij dat, vanwege goede verkoopresultaten een paar omvangrijke grondexploitaties verder verbeterd zijn. Om die redenen is afgezien van een volledige hernieuwde doorrekening van het risicoprofiel voor het nu te schetsen beeld en hanteren we de cijferopstelling uit de Nota Grondexploitatie 2021. Door de stelselwijziging is alleen het te alloceren bedrag voor het Centrum Hardenberg veranderd

In onderstaand overzicht zijn de risicoresultaten van de genoemde grondexploitaties verzameld:

Tabel jaarrekening 2020 Benodigde risicoreserve	nota grex 2021	Te alloceren nota grex 2021	Te alloceren 2021
Centrumplan Hardenberg	€ 715.000	€ 480.000	€ 551.000
Centrumplan Dedemsvaart	€ 479.000	€ 479.000	€ 479.000
Hardenberg Wonen	€ 2.186.000	€ 286.000	€ 286.000
Hardenberg Werken	€ 2.215.000	€ 1.464.000	€ 1.464.000
Marslanden II	€ 6.997.000	€ 3.220.000	€ 3.220.000
Overige projecten	€ 608.000	€ 608.000	€ 608.000
	€ 13.200.000	€ 6.537.000	€ 6.608.000

Uit de tabel blijkt dat een totaal risicoreserve benodigd is van € 13,20 mln. Hiervan kan bijna € 6,60 mln. worden afgedekt door de positieve resultaten van de grondexploitaties.

Blijft over een te alloceren bedrag van € 6,61 mln. Ten opzichte van de risicoanalyse in de nota grondexploitatie 2021 is het te alloceren bedrag toegenomen met € 0,07 mln. Deze toename is toe te schrijven aan de wijziging op de beginbalans van het centrumplan Hardenberg.

Uiteraard zijn niet al deze risico's als even "hard" te bestempelen, en ook manifesteren de risico's zich veelal niet tegelijkertijd en in volle omvang. Zoals eerder gemeld worden deze risico's in samenhang beoordeeld met de overige gemeente financiële risico's. Het is hierbij gewenst de risico's uit de grondexploitatie afzonderlijke inzichtelijk te houden en te onderkennen en ze in de Algemene Reserve op adequate wijze af te dekken.

De berekende benodigde risicoreserve betekent per definitie niet dat de gemeente dit geld nu al kwijt is, het is juist de bedoeling om de reserve niet of zo beperkt mogelijk aan te wenden door gedurende de planperiode en planuitvoering beheersmaatregelen te treffen waardoor risico's worden geneutraliseerd of gereduceerd. Echter indien zich risico's wel gaan manifesteren dient de aanwezige buffer in de vorm van de Algemene Reserve toereikend te zijn.

6.5 Onderhoud kapitaalgoederen

Kapitaalgoederen zijn investeringen die de gemeente doet, die daarna regelmatig onderhoud nodig hebben, zoals wegen, gebouwen, riolering, openbare verlichting en groen. Deze goederen worden vaak intensief gebruikt en het is belangrijk om ze goed te beheren, zodat ze aan de gestelde eisen kunnen blijven voldoen. Op deze manier dragen we bij aan de bereikbaarheid en leefbaarheid van onze gemeente. Het is juist vaak de kwaliteit van de openbare ruimte die door de inwoners intensief wordt beleefd.

Deze paragraaf geeft inzicht in hoe de gemeente omgaat met haar kapitaalgoederen. We willen laten zien dat het noodzakelijk onderhoud is geborgd. Dit is grotendeels vastgelegd in allerlei meerjarenplannen, nota's, visies en regelingen. In deze beheerplannen zijn ook de financiële middelen en het gewenste kwaliteitsniveau opgenomen.

Hieronder wordt per kapitaalgoed kort aangegeven welk plan of beleid er momenteel geldt en wat het vastgestelde kwaliteitsniveau is. Het actuele beleidskader en de financiële vertaling van de gevolgen van het vastgestelde kwaliteitsniveau worden samengevat in de tabel aan het eind van deze paragraaf.

Het gaat om de volgende categorieën kapitaalgoederen:

1. Wegen, bermen en sloten
2. Kunstwerken
3. Openbare verlichting
4. Riolering en water
5. Openbaar groen
6. Begraafplaatsen
7. Gemeentelijke gebouwen

Wegen, bermen en sloten

Elke drie jaar wordt het beheerplan wegen geactualiseerd voor het wegennetwerk in onze gemeente. Het huidige kader staat beschreven in de nota meerjaren onderhoudsprogramma wegen 2020-2022. Op basis van een landelijk toegepaste methodiek van de CROW (nationaal kennisplatform voor infrastructuur, verkeer&vervoer en openbare ruimte) wordt het gemeentelijke wegennet van Hardenberg geïnspecteerd, beheerd en onderhouden.

Om een beeld te krijgen van de omvang: het beheergebied bestaat uit ruim 950 km aan verharde wegen en 185 km aan fietspaden.

De raad heeft geen specifieke kwaliteitsnormen vastgesteld, maar wel 10 bestuurlijke uitgangspunten om tot verantwoorde afwegingen en prioritering te komen.

Deze staan hieronder kort samengevat:

1. De vastgelegde onderhoudsrichtlijnen als basis te laten dienen voor het genereren van maatregelpakketten;
2. De gegevens vanuit de wegenschouw zijn mede bepalend voor het jaarlijks op te stellen onderhoudsplan;
3. Het wegencategoriseringsplan bepaald mede de volgorde waarin de prioritering plaatsvindt;
4. De gemeente stelt alles in het werk de wegen als een goed huisvader te beheren; .
5. Een klachtenregistratie en het uitvoeren van een wegenschouw levert een bijdrage aan het voorkomen van verkeersonveilige onderhoud-situaties;
6. De klachtenregistraties zijn mede bepalend bij het opstellen van onderhoudsplannen;
7. De prioritering houdt rekening met politiek bestuurlijke wensen en maatschappelijke ontwikkelingen;
8. Het onderhoudsbudget leidend is voor het opstellen van het onderhoud programma wegen voor de komende jaren;

9. Onderhoudsplannen van gemeentelijke en provinciale organisaties worden op elkaar afgestemd om te beoordelen of er een integrale aanpak mogelijk is en om de bereikbaarheid van Hardenberg te waarborgen;
10. Esthetische aspecten zijn in dit kader niet maatgevend voor prioritering.

Als uitgangspunt voor de kwaliteit wordt de CROW norm genomen, die naar de Hardenbergs situatie wordt vertaald ("de Hardenbergse norm"). We streven naar een goede balans tussen de vraag naar onderhoud aan gemeentelijke wegen, esthetische waarden en de beschikbare (financiële) middelen. De exploitatielasten die in de begroting zijn opgenomen zijn voldoende voor sober en doelmatig onderhoud.

Naast het uitvoeren van een kwaliteitsinspectie wordt drie keer per jaar een wegenschouw gehouden. De gemeente Hardenberg beschikt over een gecertificeerd geautomatiseerd wegbeheersysteem. Dit systeem geeft de basis voor de onderhoudsmaatregelen die genomen moeten worden. Daarnaast worden signalen uit het "veld" en meldingen van gebruikers meegenomen in de afweging. Het onderhoud wordt zoveel mogelijk gecombineerd met andere werkzaamheden, zoals riolerings - en herinrichtingsprojecten, als mede verkeerskundige opgaven.

Het beheer en onderhoud van wegen begint met het bewust ontwerpen van de infrastructuur en de keuze voor duurzame materialen van degelijke kwaliteit. Dat heeft op de lange termijn positieve effecten op het beheer en onderhoud. De afstemming tussen ontwerp en uitvoering is onderdeel van ons dagelijkse werk.

Kunstwerken

De gemeente Hardenberg heeft 162 civiele kunstwerken in beheer. Dit zijn onder andere bruggen, viaducten en tunnels. Alle kunstwerken zijn aan een kwaliteitsinspectie onderworpen en zijn opgenomen in een beheersysteem. Op basis hiervan is het onderhoudsprogramma vastgesteld.

Begin 2018 heeft de gemeenteraad een beleidsplan kunstwerken vastgesteld. Het beleidsplan geeft een integrale visie met inzicht in de maatregelen en bijbehorende kosten die nodig zijn kunstwerken in stand te houden en, wanneer nodig, te vervangen. In het plan zijn 3 onderhoudsscenario's uitgewerkt, waarbij het scenario "heel en veilig" het beste bij de Hardenbergse visie op het beheer en onderhoud past. De uitstraling en het comfort zijn gebaseerd op onderhoudsniveau B (basis CROW). De financiële basis is opgenomen in de begroting en is gebaseerd op het scenario "veilig".

Openbare Verlichting

De laatste jaren zijn de inzichten en technieken rondom openbare verlichting in een stroomversnelling terechtgekomen. Het gaat dan om het veiligheidsdenken (verkeer en sociale veiligheid), duurzaamheidsdenken (liever minder licht maar wel slim licht) en het verbruik (technische innovaties met o.a. LED verlichting).

Het beleidsplan geeft inzicht in hoe we de komende jaren met nieuwe ontwikkelingen om willen gaan. We willen de openbare verlichting o.a. verduurzamen door de focus te leggen op het vervangen van de minder energie efficiënte verlichting door LED. De onderhoudsmaatregelen, welke voor de komende jaren aan de openbare verlichting worden geprogrammeerd, houden al wel rekening met deze ontwikkelingen.

De financiële doorvertaling van de vervangingsopgave is opgenomen in de begroting.

Riolering en Water

In 2017 is het Gemeentelijk RioleringsPlan (GRP) 2018-2022 voor de gemeente Hardenberg opgesteld en vastgesteld. Dit GRP heeft een doorlooptijd van 5 jaar. Het inhoudelijke proces is samen met de partners uit de waterketen Noordelijke Vechtstromen opgepakt (Gemeenten Borger-Odoorn, Emmen, Coevorden, Hardenberg, Ommen en waterschap Vechtstromen).

In dit GRP, waarin ook onze zorgplichten voor hemelwater en grondwater zijn meegenomen, staat hoe ons rioolstelsel (vrijvervalriool o.a. gemengd en gescheiden rioolstelsel, regenwaterriolering, drukriolering en pompen en gemalen) worden beheerd en onderhouden en welke rioleringen worden vervangen gedurende de GRP-periode 2018-2022. Daarnaast zijn er duurzaamheidsambities uitgewerkt en willen wij ons riolerings- en watersysteem klimaatrobuust maken. Sinds 2018 hebben we ons gehele vrijvervalstelsel geïnspecteerd. Op basis van deze informatie beheren we ons riool functiegericht. Dit houdt in dat we ons riool op basis van kwaliteit zo lang mogelijk in stand houden, tegen maatschappelijk aanvaardbare kosten (sober en doelmatig). Functiegericht rioolbeheer is één van de speerpunten van de samenwerking in de waterketen. Alle waterketenpartners hebben afgesproken hun riool in de toekomst functiegericht te gaan beheren. Ons rioolstelsel bestaat o.a. uit circa 186 km gemengd stelsel, 137 km gescheiden stelsel en 520 km drukriolering. Daarnaast zijn er kolkaansluitingen (21.175), grote gemalen (85 van de gemeente en 15 van het waterschap) en pompen en gemalen in het buitengebied (ca. 2.100).

De uitgaven voor de rioleringszorg zijn niet elk jaar exact gelijk, deze kunnen fluctueren. Het is onwenselijk om het rioolrecht mee te laten fluctueren. Daarom schrijft het BBV voor dat gemeenten een voorziening moet hebben, die er voor zorgt dat grote schommelingen in het tarief niet nodig zijn.

De fluctuaties in de investeringen voor groot onderhoud worden opgevangen binnen de voorziening. Het exploitatieresultaat is eveneens verrekend met de voorziening.

Openbaar groen

De aanwezigheid van 'de eikenprocessierups' in het openbaar groen is uitgegroeid tot een nationaal volksgezondheidsprobleem. Dit is voor een belangrijk deel te wijten aan het ontbreken van natuurlijke vijanden c.q. het gebrek aan biodiversiteit. De kosten van bestrijding leggen een onevenredig groot beslag op de middelen voor groenbeheer en noopt ons om te kijken naar een andere manier van groenbeheer. De afname van insecten, met name wilde bijen en vlinders, met meer dan 75%, zoals aangetoond in recent wetenschappelijk onderzoek, toont de urgentie aan van een ander beheer van openbaar groen. Ook in de samenleving leeft de vraag om daadwerkelijk een bijdrage te leveren aan verbetering van de biodiversiteit, bijvoorbeeld door een ander maaibeleid met meer oog voor behoud van wilde bloemen en insecten. Dit kunnen we bereiken door in het voorjaar later te beginnen met maaien, door minder te maaien en door gefaseerd te maaien. Dit leidt wel tot een ander beeld van het openbaar groen. Minder strak en meer divers. Niet iedereen zal dat even mooi vinden, maar door middel van de campagne biodiversiteit gaan we de noodzaak hiervan uitleggen en laten zien dat minder strak ook meer kleur en leven brengt en kan helpen bij het beheersen van de eikenprocessierups.

We beheren het groen in principe zonder gebruik te maken van chemische bestrijdingsmiddelen. Alleen in uiterste gevallen - als er nog geen goed alternatief is - kijken we nog van dit principe af.

Reststoffen van het groenbeheer, zoals maaisel, snoeihout en blad verwerken we zoveel mogelijk lokaal tot grondstof voor bodemverbetering, voor toepassing in het openbaar groen of in de landbouw. Hiermee dragen we bij aan een circulair ecosysteem.

Begraafplaatsen

De Gemeente Hardenberg beheert zeven begraafplaatsen verspreid over de kernen Hardenberg, Dedemsvaart, Gramsbergen en Balkbrug. In andere kernen zijn alleen particuliere begraafplaatsen aanwezig. Bij elkaar genomen is er ruimschoots voldoende capaciteit voor begraven. Alleen in Gramsbergen is de capaciteit eindig en gaan we komende periode maatregelen nemen om het aantal graven uit te breiden.

Onder het beheer valt de dienstverlening binnen de kaders van de Wet op de Lijkbezorging en de Beheerverordening gemeentelijke begraafplaatsen. Het gaat dan om de uitgifte van graven en het uitvoeren van begravingen. Daarnaast valt de uitvoering van onderhoudswerkzaamheden met als doel de begraafplaatsen een goed verzorgd beeld te geven onder het beheer.

De opbrengsten uit de lijkbezorgingsrechten dekken niet volledig de kosten van de begraafplaatsen. Dit vindt zijn oorzaak in het feit dat een groot deel van het areaal wordt bezet door graven met langlopende ('eeuwigdurende') grafrechten, waarvoor de betaling bij uitgifte in het verleden is afgekocht.

Om het areaal begraafplaatsen zo rendabel mogelijk te kunnen exploiteren is een uitgangspunt van het beleid, dat er een cyclus ontstaat van hergebruik van de aanwezige grafruimten, zodat een areaaluitbreiding in principe niet nodig zal zijn. Door ruiming van graven, waarvan het grafrecht is vervallen, komt deze ruimte deze aan het einde van de looptijd weer beschikbaar voor uitgifte van nieuwe graven. De werkwijze die we hierbij volgen is als volgt: Nadat het grafrecht is vervallen ruimen we meestal binnen een jaar het graf bovengronds, door de steen te verwijderen. De stoffelijke resten worden pas later geruimd op het moment dat deze ruimte nodig is voor uitgifte van nieuwe graven.

Gemeentelijke gebouwen

De gemeente Hardenberg is eigenaar van diverse gebouwen en bouwwerken en is verantwoordelijk voor het onderhoud en het beheer daarvan. Het huidige gebouwenbestand bestaat uit 140 objecten onderverdeeld in de volgende objectsoorten:

- vaste voorraad (103), zoals ambtelijke huisvesting, brandweer, sportvoorzieningen, begraafplaatsen;
- semi-permanente (18), zoals wijkgebouwen, een clubgebouw voor een sportvereniging, 2 woningen t.b.v. noodhuisvesting vanuit het Samen Doen team
- flexibele voorraad (19) zoals woningen en kantoor-/bedrijfspanen

De onderhoudswerkzaamheden aan de gebouwen die behoren tot onze vaste en semi-permanente voorraad worden verlaagd tot een acceptabel minimum. Daarnaast is vastgelegd dat voor gebouwen die tot de flexibele voorraad behoren geen groot onderhoud begroot wordt. Dit zal tot een absoluut minimum worden verlaagd (alleen onderhoud op het gebied van veiligheid & gezondheid).

Vastgoednota 2021-2024

In de nog vast te stellen Nota Vastgoedmanagement 2021-2024 zijn kwaliteitsniveaus van het onderhoud per gebouw(soort) bepaald. Er wordt minimaal conditieniveau 3 (redelijke conditie) aangehouden, wat inhoudt dat plaatselijk zichtbare veroudering zichtbaar is, de functievervulling van bouw- en installatiedelen is niet in gevaar.

Er zijn externe onderzoeken opgestart naar kostenreductie en efficiëntieverbetering van het gemeentelijk vastgoed. In 2020 is integraal de vastgoedportefeuille geanalyseerd en is gestart met het opstellen van een plan van aanpak voor het beperken van de gemeentelijke vastgoedportefeuille. Ook is er aandacht voor het implementeren van het principe van marktconforme huurtarieven. De nieuwe vastgoednota die in 2020 is opgesteld wordt naar verwachting in het 1e kwartaal 2021 door ons vastgesteld en u ter informatie aangeboden..

Verduurzaming gemeentelijk vastgoed

Bij het beheer en onderhoud van onze gebouwen is verduurzaming van het vastgoed een belangrijk doel. Door sturing op de verlaging van de energiebehoefte en door het lokaal opwekken van energie (bijvoorbeeld door PV-panelen, zonneboilers of Warmte-terugwin installaties) zijn de kosten voor energie te verlagen. Ook worden gebruikers van vastgoed gestimuleerd om mee te denken en te helpen om de vraag naar energie, door bewust gebruik, structureel te verlagen. De gebruikers delen gedeeltelijk mee in de door hun behaalde besparingsresultaten. Door de aanwezigheid van slimme meters en een energiemonitoringsysteem zijn de ontwikkelingen en resultaten goed te volgen en te analyseren.

Zo is de stelling van Molen de Star vervangen door duurzaam, milieuverantwoord geïmpregneerd Douglas hout en is de dakbedekking van een deel van het dak van de Matrix vervangen waarbij de isolatiewaarde van het dak is verhoogd.

Zonnepanelen zijn geplaatst op de daken van Theater de Voorveghter, de gemeentewerf en De Slag. Sporthal de Binder is voorzien van een ventilatiesysteem met warmteterugwinning. Tot slot is het buitenbad van zwembad Hattemat voorzien van een nieuwe thermische afdekking met een veel hogere isolatiewaarde. Het huidige energiemonitoringsysteem is aan vervanging toe. In 2020 is de aanbesteding voorbereid, deze wordt naar verwachting in het 2e kwartaal 2021 afgerond.

We hebben deelgenomen aan een aanbesteding georganiseerd door de Provincie Overijssel waarbij een aantal gemeenten en woningcorporaties samen innovatieve duurzame oplossingen inkopen ('Start up in Residence'). Hierbij is aan marktpartijen gevraagd om voorstellen te doen voor nieuwe oplossingen op gebied van verduurzaming. Wij hebben in twee projecten geparticipeerd, te weten "Verduurzaming monumenten" en "Zelfvoorzienende infrastructuur in het buitengebied". Voor onze projecten zijn helaas geen vernieuwende oplossingen gevonden. Wel hebben andere projecten geresulteerd in oplossingen die voor ons wel bruikbaar zijn. De mogelijkheden hiertoe worden momenteel nader verkend.

Voorziening groot onderhoud

Bij het vaststellen van de jaarrekening 2019 is de onderhoudsvoorziening komen te vervallen. Hierdoor was in 2020 alleen een budget ter grootte van de jaarlijkse dotatie voor groot onderhoud beschikbaar.

Als gevolg hiervan is voor circa € 150.000,- aan groot onderhoud uitgesteld tot 2021. Dit is gebeurd na afweging van het ontstaan van eventuele structurele gevolgen op het betreffende vastgoed object. Het wel beschikbare budget van € 675.000,- voor groot onderhoud is grotendeels besteed.

Een voorstel voor het instellen van een nieuwe voorziening groot onderhoud is in voorbereiding. Deze wordt naar verwachting in het 1e kwartaal 2021 aangeboden ter besluitvorming. Dit gebeurt in samenhang met de vastgoednota.

Uitvoering beheer en onderhoud

Bij het multifunctionele gebouw de Matrix is een lekkage geconstateerd in het dak. Deze reparatie is ingrijpend geweest. De afhandeling van storingen hebben we beter in de hand. Er is actueel inzicht in openstaande storingen. Het aantal storingen dat niet is afgehandeld is fors verminderd tot onder de 40 storingen. Het systeem waarin huur/pachtovereenkomsten worden geregistreerd en wat de basis vormt voor facturatie en navolging huurafspraken wordt in 2021 vervangen. De voorbereidingen hiervoor zijn in 2020 opgestart.

Maatregelen in het kader van de coronacrisis

Corona heeft op meerdere manieren invloed gehad op ons vastgoedbeheer. Extra inzet was nodig voor het aanpassen van de regeling van ventilatiesystemen en het uitzetten van recirculatie van lucht. Ook is onderzoek uitgevoerd naar de noodzaak tot aanpassing van ventilatie van bijvoorbeeld scholen, kinderdagverblijven en binnensportaccommodaties. Geconstateerd is dat in meerdere gevallen niet wordt voldaan aan de eisen die nu, op dit moment met de huidige inzichten over ventilatie van gebouwen, worden gesteld. Deze eisen zijn strenger en meeromvattend dan de eisen die van kracht waren ten tijde van de bouw of renovatie van onze gebouwen. Verwacht wordt dat we ons ook in 2021 extra zullen moeten inzetten voor onderzoek en aanpassing van ventilatiesystemen.

Door Corona zijn veel gebouwen tijdelijk niet of veel minder gebruikt. Dit heeft in meerdere gevallen geleid tot lagere kosten voor bijvoorbeeld energie. Tegelijkertijd is vaker een legionellabesmetting geconstateerd, veroorzaakt door een lager waterverbruik.

Tabel: beleidskader en financiën

Kapitaalgoed	Actueel beleidskader	Exploitatielasten / str. 2020 x € 1.000
Wegen bermen en sloten	Nota meerjaren onderhoudsprogramma wegen 2020-2022	7.377
Kunstwerken	Collegebesluit strategische visie kunstwerken (april 2017)	
	Beleidsplan kunstwerken (2018)	
Openbare verlichting	Beleidsplan openbare verlichting (2011)	
Riolering en water	Gemeentelijk Rioleringsplan 2018-2022 (www.hardenberg.nl/rioleringsplan)	5.356
Openbaar Groen	Nota snippergroen	1.816
	Notitie ecologisch bermbeheer (raadsbesluit 18 juli 2017)	
Begraafplaatsen	Beheersverordening gemeentelijke begraafplaatsen 2009	493
	Nadere regels voor de gemeentelijke begraafplaatsen 2009	
	Verordening lijkbezorgingsrechten	
Gemeentelijke gebouwen	Nota Vastgoedmanagement 2020-2024 Gemeente Hardenberg	6.691
	Onderhoudsplanning 2017-2027 vastgoed gemeente Hardenberg	

6.6 Bedrijfsvoering

In het afgelopen jaar is de ontwikkelagenda van de organisatie vastgesteld. De doorontwikkeling van de organisatie geven we vorm aan de hand van een vijftal ontwikkelsporen. In deze ontwikkelsporen hebben we de activiteiten en resultaten benoemd die wij de komende jaren willen behalen. Deze hebben ook betrekking op de bedrijfsvoering. Heldere kaders, duidelijkheid over rol en takenpakket en investeren in de ontwikkeling van onze medewerkers moeten zorgen voor kwaliteitsimpulsen in de organisatie. Dat geldt ook voor de extra inspanningen die wij leveren om het fundament onder onze bedrijfsvoering te verbeteren (ontwikkelspoor basis op orde). Het ontwikkelprogramma heeft een looptijd van 5 jaar (2020 - 2025). In het afgelopen jaar zijn we gestart met de activiteiten die zijn benoemd in de eerste jaarschil, zoals de invoering van de Hardenberg academie, het ontwikkelen van visies op sturing van de organisatie en de verbetering van de sturingscyclus en de herijking van het bestuurlijk-ambtelijk samenspel.

2020 was het tweede jaar waarin wij diensten aan onze buurgemeente Ommen hebben geleverd op basis van Tijdelijke Uitvoeringscontracten (hierna: TUC's) en Dienstverleningsovereenkomsten (hierna: DVO's). In 2020 hebben we voor de bepaling en de afrekening van de kosten, gebruik gemaakt van de hiervoor ontwikkelde verdeelsleutels op basis van de methode van activity based costing (abc methodiek). Per kwartaal hebben wij aan Ommen gerapporteerd over het verloop van de kosten.

Circulaire inkoop

Bij de gemeentelijke inkoop en aanbesteding is afgelopen jaar nadrukkelijk ingezet om conform de geformuleerde ambities met betrekking tot duurzaamheid meer werk te maken van circulaire inkoop, lokale inkoop en inzet en begeleiding van mensen met betrekking tot afstand tot de arbeidsmarkt.

In 2020 zijn 124 aanbestedingstrajecten afgerond (59 specifiek voor Hardenberg; als onderdeel van de samenwerking met Ommen 18 trajecten specifiek voor Ommen en 47 trajecten vanuit andere DVO's voor Ommen en Hardenberg gezamenlijk). Doordat in de loop van dit jaar bekend werd dat de dienst Inkoop voor Ommen per 1 januari 2021 ging stoppen, is er over de gevolgen voor inkopen voor doorlopende DVO's en TUC's afstemmingsoverleg geweest.

Waarderen woningen op basis van gebruiksoppervlakte

In 2019 is gestart met het omzetten van de waardering woningen van inhoud naar gebruiksoppervlakte, overeenkomstig gewijzigde wetgeving. Mede door de invloed van corona is het project niet geheel in 2020 afgerond en loopt door in 2021. Voor belastingjaar 2022, herwaardering start najaar 2021, wordt daadwerkelijk de WOZ-waarde bepaald op de gebruiksoppervlakte zodat wordt voldaan aan de dan geldende wetgeving.

Informatisering en automatisering

De gemeentelijke informatievoorziening is middels een projectorganisatie verder opgepakt om te komen tot een meer uitgewerkte visie op Informatie voor de gehele organisatie.

Dragers voor deze I-visie zijn gebaseerd op landelijke initiatieven en innovaties vanuit de VNG. Zo kan ook de Digitale Agenda 2020-2024 van de VNG in het juiste perspectief gezet worden. Het is namelijk van belang om de realisatie van de digitale agenda af te stemmen op de behoeften en ontwikkelingen binnen de gemeente Hardenberg zoals de ontwikkelagenda 2020-2025 ("de samenleving centraal").

Leveranciersmanagement is en blijft een speerpunt in de bedrijfsvoering ICT. Hiertoe wordt systematisch gewerkt aan professionalisering van de realisatie met de klant, waarbij beoordelen van de geleverde prestaties steeds meer gestructureerd en cyclisch plaatsvinden.

Om de dienstverlening op een hoger plan te krijgen zijn we voorzichtig gestart met de contouren van IT dienstverlening. Een methode die ons geleidelijk in de aankomende jaren op een meer volwassen niveau brengt van dienstverlening. Een traject waarin niet de ICT de kern is maar de verbinding tussen IT en de organisatie. Het motto is hierbij "continu verbeteren".

De IT-audits zijn met name gericht op de betrouwbaarheid, integriteit en beschikbaarheid van IT-processen en IT-producten. Voor het dienstjaar 2020 zijn we op basis van de uitkomsten van de audits voldoende in control. Het betreft hier maatregelen voor de fysieke beveiliging van ons bedrijfscomputernetwerk, de extra beveiligingsmaatregelen i.v.m. de toegenomen externe toegangen tijdens de Corona crisis en extra monitoring van mogelijke hackaanvallen en virusscanning. De aanbevelingen vanuit de IT-audits worden begin 2021 meegenomen t.b.v. de nieuwe IT-auditronde. De gemeente staat open voor een eventueel onderzoek van de Rekenkamer naar informatiebeveiliging.

Ontwikkelen sturingsvisie

In 2020 hebben we een sturingsvisie ontwikkeld. Deze geeft een beeld van de gewenste sturing van de ambtelijke organisatie. Op basis van de missie, organisatievisie en strategie hebben we een aantal managementprincipes en organisatieprincipes vastgesteld. Vanuit deze sturingsvisie hebben we onder meer de gewenste sturingscycli in beeld gebracht. Denk daarbij aan de bestuurs- en planning & controlcyclus, de managementcyclus en de medewerkerscyclus. Per cyclus zijn de producten en hun onderlinge verbanden benoemd. Ook is belegd wie deze cycli bestuurt, wie de regie doet, wie ondersteunt en hoe het leveren en verbeteren vorm krijgt. In 2021 wordt met name de plannen en rapportages binnen de managementcyclus verder ontwikkeld.

Ontwikkeling rechtmatigheidsverantwoording

Naar verwachting moet het College vanaf het verslagjaar 2021 een rechtmatigheidsverantwoording opnemen in de jaarrekening.

Tot en met het jaarverslag 2020 brengt de accountant verslag uit over het rechtmatig handelen en voert het gesprek met de raad. Vanaf 2021 moet het college zelf een verantwoording opstellen, die opgenomen wordt in de jaarrekening. De raad gaat hierover dan in gesprek met het college en kan zo haar controlerende rol beter vervullen.

Wij zijn in 2020 gestart met de voorbereidingen, zodat het college de rechtmatigheid van de uitvoering van de begroting en wet- en regelgeving kan aantonen en tijdig in de gelegenheid wordt gesteld de rechtmatigheidsverantwoording in de jaarrekening 2021 op te nemen.

6.7 Informatiebeveiliging en privacy

Als gemeente werken we veel met waardevolle en privacygevoelige informatie, die steeds meer tijd- en plaats onafhankelijk beschikbaar moet zijn. Informatiebeveiliging en dus ook het nemen van allerlei beheersmaatregelen om de risico's te beperken, wordt daarom steeds belangrijker. Vanaf 1 januari 2020 werken we met de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO). De BIO bestaat uit diverse informatiebeveiligingscontroles en –maatregelen die een verplichtend karakter hebben. Zo wordt de beveiliging van informatie verder op orde gebracht. Dit is een continue proces.

In 2020 waren acties op het gebied van informatiebeveiliging en privacy gericht op:

- **Bewustwording:** de mens is en blijft de meest cruciale schakel in de informatiebeveiliging en bescherming van persoonsgegevens. Daarom is regelmatig aandacht geschonken aan het vergroten van het risicobewustzijn van de medewerkers, bestuurders en raadsleden.
- **Verantwoording:** We willen aan de steeds aangescherpte normen van de ENSIA (een optimaal proces voor de horizontale verantwoording richting de gemeenteraad en verticale vertegenwoordiging richting het ministerie) blijven voldoen. De normen waar we nog niet volledig voldoen komen terug in een separate Collegeverklaring ENSIA, hiervoor worden verbeterplannen gemaakt en uitgevoerd. Voor privacy is een normenkader opgesteld waarlangs controles plaats gaan vinden. Uitgangspunten vanuit de AVG zijn hierin opgenomen. De bevindingen en aanbevelingen worden in een separaat jaarrapport gegevensbescherming 2020 door de functionaris gegevensbescherming aan het college voorgelegd.
- **Ontwikkeling:** Er worden ook continu maatregelen genomen ter bevordering van o.a. de fysieke-/toegangsbeveiliging, personele beveiliging, beheer van bedrijfsmiddelen en incidentenbeheer. In 2020 is veel aandacht besteed aan veilig thuiswerken. Eind 2020 is gestart met de leercirkel iBewustzijn waarvoor een nulmeting is gehouden. De uitwerking van de nulmeting vindt in 2021 plaats door het aanbieden van trainingen en bijeenkomsten wanneer deze weer fysiek gehouden kunnen worden.

Bewustwording

Er is structureel budget aangevraagd voor bewustwording. Bewustwording in het juist omgaan met gegevens groeit wanneer je met elkaar in gesprek gaat en weet welke risico's er zijn. We willen en moeten hier blijvend aandacht aan geven.

Eind 2020 is vanuit de Hardenberg Academie gestart met de leercirkel iBewustzijn. Er is een nulmeting uitgevoerd onder medewerkers. In 2021 vindt er opvolging plaats van de nulmeting door het aanbieden van trainingen en (fysieke) bijeenkomsten

Daarnaast zal de bewustwording binnen het management verder worden vergroot door de rol van procesverantwoordelijke te benadrukken zoals dit in de BIO voorgeschreven is. Door de lockdown is het niet mogelijk geweest om trainingen aan te bieden over hoe te acteren in geval van cyberaanvallen.

Verantwoording

In de periode 2019-2022 is de organisatie nog volop bezig met de implementatie van informatiebeveiliging en privacy. Voor privacy zal op basis van het in 2018 vastgestelde privacybeleid en implementatieplan onze meest risicovolle processen onderworpen worden aan een data privacy impact analyse (DPIA). Dit leidt mogelijk tot aanpassingen van de primaire processen op basis van de procesplannen als output van deze DPIA's. De organisatie is nog niet voldoende bekend met het uitvoeren van een DPIA. Door de COVID-19 is het trainen met het uitvoeren van een DPIA vertraagd. Een eerste workshop is gegeven vlak voor de tweede lockdown. In 2021 hopen we dit verder op te pakken.

Beveiligingsincidenten

Een beveiligingsincident kan variëren van een deur die niet goed sluit, een email die aan een verkeerde persoon verstuurd is, tot een grote malware uitbraak (ransomware). Als er persoonsgegevens betrokken zijn bij een incident, spreekt men van een datalek.

Het afgelopen jaar hebben zich een aantal beveiligingsincidenten voorgedaan waarvan zich op het moment van schrijven zich 6 gemanifesteerd hebben als datalek en als zodoende zijn geregistreerd en behandeld. De oorzaken variëren van veelal menselijk handelen tot technische onvolkomenheden. De geregistreerde datalekken hebben geen nadelige gevolgen gehad voor de gemeente als voor de betrokkenen. Bij ieder datalek worden er aanbevelingen gedaan om het risico op herhaling te voorkomen.

Verplichte maatregelen AVG

Om vanuit gegevensbescherming verantwoording af te kunnen leggen kijken we in eerste instantie of er voldaan wordt aan de verplichte maatregelen uit de AVG (Algemene Verordening Gegevens bescherming). Één van die verplichte maatregelen is het hebben van een Register van Verwerkingen. Er is een verwerkingsregister opgesteld en verdeeld per afdeling. Op ieder afdeling is er een medewerker die het beheer voert over het deelregister. Twee keer per jaar wordt het deelregister opgevraagd en samengevoegd voor een actueel register van verwerkingen voor de gemeente Hardenberg. Voor nieuwe verwerkingen worden steeds vaker een DPIA (Data protection impact analyse) gedaan om vooraf te bepalen waar de grootste risico's zitten in het verwerken van persoonsgegevens en hoe die risico's zo klein mogelijk gemaakt kunnen worden. De komende periode worden ook op de bestaande hoog risico verwerkingen een DPIA uitgevoerd.

Met de komst van de BIO komt de verantwoordelijkheid nog nadrukkelijker in de lijn te liggen. Alles processen dienen te worden geclassificeerd en de proceseigenaar wordt als risico eigenaar aangemerkt. Hij/zij is degene die per proces bepaald hoe en wat voor maatregelen er genomen worden en legt hiervoor verantwoording af middels audits en rapportages. Voor het aantoonbaar voldoen aan maatregelen is samenwerking gezocht met concerncontrol. Samen is gekeken naar een manier om controles met elkaar te verbinden en te kijken naar een ondersteuningstool. Dit vindt zijn verdere uitwerking in 2021.

Ontwikkeling

Door de snelle maatschappelijke- en technologische ontwikkelingen en toenemende cybercriminaliteit worden de risico's op dit gebied steeds groter. Om deze risico's te verkleinen worden de wettelijke eisen en richtlijnen voor overheidsorganisaties steeds verder aangescherpt, met als gevolg dat we nieuwe en aanvullende organisatorische en technische maatregelen dienen te implementeren om onze processen hieraan te laten voldoen. Ook het thuiswerken in een ontwikkeling die blijvend is.

Disclaimer

Een virusuitbraak of datalek is voor geen enkele organisatie geheel uit te sluiten, los van welke maatregelen er getroffen worden. Het is geen kwestie meer van of wij te maken krijgen met digitale criminaliteit, maar wanneer én welke impact dat dan heeft. Met dit in het achterhoofd is het belangrijk dat wij weten wat te doen bij een bedreiging, aanval of datalek. Dat betekent, bewust zijn van de risico's en nadenken over de gevolgen.

6.8 Verbonden partijen

Een verbonden partij is een privaot- dan wel publiekrechtelijke organisatie waarin de gemeente een bestuurlijk én een financieel belang heeft. Een financieel belang is aanwezig wanneer een ter beschikking gesteld bedrag niet verhaalbaar is bij faillissement, dan wel als financiële aansprakelijkheid bestaat indien de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt (artikel 1 BBV). Bestuurlijk belang is aanwezig, indien er zeggenschap bestaat uit hoofde van stemrecht dan wel vertegenwoordiging in het bestuur van de organisatie.

Deelnemingen in Gemeenschappelijke Regelingen	Cijfers op basis van:
Bedrijfvoeringsorganisatie Jeugdzorg	Begroting 2020 (aangevuld met jaarrekening 2017)
GGD Regio IJsselland	Begroting 2020
Omgevingsdienst IJsselland	Jaarrekening 2020
Sociale Recherche IJssel-Vechtstreek (voorheen Unit Sociale Recherche)	Jaarrekening 2019
Veiligheidsregio IJsselland	Jaarrekening 2019
Euregio	Jaarrekening 2019

Deelnemingen in verenigingen en stichtingen	Cijfers op basis van:
Stichting administratiekantoor Dataland	Begroting 2021
Stichting LOC+	
Vereniging van Nederlandse Gemeenten	Jaarrekening 2019

Deelnemingen in vennootschappen	Cijfers op basis van:
Bank Nederlandse Gemeenten N.V.	Jaarrekening 2020
Beheersmaatschappij LOC+	Jaarrekening 2019
CBL Vennootschap B.V.	Jaarrekening 2020
Cogas Holding N.V.	Jaarrekening 2019
CSV Amsterdam B.V.	Jaarrekening 2020
Enexis Holding N.V.	Jaarrekening 2020
Publiek Belang Elektriciteitsproductie B.V.	Jaarrekening 2020
Rendo Holding N.V.	Jaarrekening 2019
Rova Holding N.V.	Jaarrekening 2019
Verkoop Vennootsch B.V.	Jaarrekening 2020
Vitens N.V.	Jaarrekening 2019
Vordering op Enexis B.V.	Jaarrekening 2020
Wadinko N.V.	Jaarrekening 2019
Samen Doen B.V.	nog geen jaarrekening gepresteerd

6.8.1 Gemeenschappelijke regelingen

Omgevingsdienst IJsselland	Zwolle	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	
Betrokken partijen	De gemeenten Dalfsen, Deventer, Hardenberg, Kampen, Ommen, Olst-Wijhe, Raalte, Staphorst, Steenwijkerland, Zwartewaterland, Zwolle, Provincie Overijssel en Veiligheidsregio IJsselland.	
Bestuurlijk belang	Deelname in AB	
Bijdrage aan de gemeentelijke doelstellingen	<p>Een klant- en oplossingsgerichte werkwijze, dat is wat de eenduidige aanpak van de Omgevingsdienst IJsselland kenmerkt. Onze onafhankelijke experts wegen maatschappelijke belangen zorgvuldig af en vervullen een verbindende rol in het krachtenveld. Doel is om een optimale balans aan te brengen tussen een duurzame leefomgeving en nieuwe initiatieven op het gebied van milieu. Deze gedachte vatten we samen in onze missie:</p> <p><i>Omgevingsdienst IJsselland. Waarborgt de leefomgeving, versterkt bedrijven.</i></p> <p>We vormen een moderne uitvoeringsorganisatie die voorop wil lopen met vernieuwende werkmethoden, actuele expertise en moderne ICT-voorzieningen.</p> <p>De Omgevingsdienst IJsselland wil een hoogwaardige bijdrage leveren aan een veilige, gezonde, aantrekkelijke en duurzame omgeving om in te wonen, werken en leven. Onder het motto 'Lokale binding, regionale bundeling' combineert de Omgevingsdienst nabijheid met schaalvergroting. De verbinding van kwaliteitsverbetering en efficiencywinst komt zo binnen bereik. De Omgevingsdienst is een betrouwbare partner in de keten met het Openbaar Ministerie (OM), politie, Gemeentelijke Gezondheidsdienst (GGD) en Veiligheidsregio (VR) en een samenwerkingspartner van de waterschappen in Overijssel. De Omgevingsdiensten die zijn ontstaan hebben het doel om meerwaarde te creëren op het gebied van de fysieke leefomgeving. De Omgevingsdienst IJsselland wil van toegevoegde waarde zijn voor het bedrijfsleven, de inwoners en de leefomgeving van IJsselland.</p> <p>Het managementteam geeft in de komende jaren prioriteit aan de ontwikkelopgaven:</p> <ul style="list-style-type: none"> • borgen en doorontwikkelen van de organisatie. Daarvoor is een Plan van Aanpak opgesteld: Samen toekomstbestendig; • anticiperen op inwerkingtreding Omgevingswet, wet VTH, wet Natuurbescherming en wet Kwaliteitsborging voor het Bouwen. 	
Website	www.odijsselland.nl/	
Bedragen x € 1.000	Vermogen op 1 januari	Vermogen op 31 december
Eigen vermogen	327	316
Vreemd vermogen	1.409	1.409
Resultaat boekjaar	313	
Financiële bijdrage van gemeente	1.089	

Risico's, kansen en ontwikkelingen

We zien op het werkveld van de Omgevingsdienst veel nieuwe ontwikkelingen, zoals de komst van de Omgevingswet met het bijbehorende Digitale Stelsel Omgevingswet (DSO) en de opgaven op het gebied van energie, duurzaamheid en klimaatadaptatie. Ook de sanering van asbestdaken < 2028 in Overijssel is een dossier dat onze aandacht vraagt. In overleg met de 12 deelnemers van de Omgevingsdienst zullen wij onze kennis en expertise inzetten om op deze dossiers de gewenste resultaten te boeken. De primaire meerwaarde van de Omgevingsdienst is natuurlijk gelegen in de uitvoering van vergunningverlening, toezicht en handhaving van de milieutaken. In het volgende jaar van ons bestaan zullen we de basis hiervan verder verstevigen en uitbouwen. In 2022 en verder zullen wij ook de samenwerking met de Veiligheidsregio en de GGD verder intensiveren. Beide gemeenschappelijke regelingen zijn ook actief in het fysieke domein

EURegio	Gronau / Enschede	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	
Betrokken partijen	131 Duitse en Nederlandse gemeenten en Duitse 'Kreise'.	
Bestuurlijk belang	Vertegenwoordiging in de Euregioraad	
Bijdrage aan de gemeentelijke doelstellingen	De Euregio wil een bijdrage leveren aan de welvaart en het welzijn in het grensgebied en het bevorderen van wederzijdse begrip tussen de mensen. De Euregio houdt daarbij rekening met mogelijke culturele verschillen tussen de Nederlandse en Duitse samenleving.	
Website	www.euregio.nl	
Bedragen x € 1.000	Vermogen op 1 januari	Vermogen op 31 december
Eigen vermogen	1.880	1.880
Vreemd vermogen	33.971	31.584
Resultaat boekjaar	184	
Financiële bijdrage van gemeente	18 (2020)	
Risico's, kansen en ontwikkelingen	Onder het vreemd vermogen is de Certificeringsautoriteit in de balans opgenomen. Deze instantie beheert de gelden van het INTERREG V-Programma. Op de balans staat hiervoor een verplichting van € 30.253.570. Hier tegenover staat aan de activa-zijde op de balans een post van liquide middelen van gelijke hoogte	

GGD IJsselland	Zwolle	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	
Betrokken partijen	De gemeenten Dalfsen, Deventer, Hardenberg, Kampen, Ommen, Olst-Wijhe, Raalte, Staphorst, Steenwijkerland, Zwartewaterland, Zwolle.	
Bestuurlijk belang	Gemeenten hebben zitting in het algemeen bestuur. Iedere gemeente heeft 1 stem.	
Bijdrage aan de gemeentelijke doelstellingen	<p>GGD IJsselland: voor een gezonde samenleving (Missie december 2016). Gezondheid wordt gezien als het vermogen van mensen om zich aan te passen en eigen regie te voeren in het licht van fysieke, emotionele en sociale uitdagingen in het leven. Gezondheid is een belangrijke voorwaarde om te kunnen meedoen in de maatschappij.</p> <p>GGD IJsselland werkt aan een gezonde samenleving: vitale inwoners in een gezonde leefomgeving. Dit doen we door het uitvoeren van onderzoek, het signaleren van gezondheidsrisico's, het adviseren van gemeenten en inwoners, het bevorderen van gezond gedrag en het bieden van een vangnet voor mensen die (tijdelijk) niet zelfredzaam zijn. Zo vergroten we gelijke kansen op een gezond leven.</p> <p>We werken voor én met de elf gemeenten in IJsselland en samen met diverse organisaties: voor een gezonde samenleving.</p> <p>GGD IJsselland werkt voor ruim 520 duizend inwoners.</p> <p>GGD IJsselland is daarnaast onderdeel van een samenhangend aanbod van publieke gezondheid in Nederland en voert taken uit zoals deze in de wet Publieke gezondheid aan gemeenten zijn opgedragen.</p>	
Website	www.ggdijsselland.nl/	
Bedragen x € 1.000	Vermogen op 1 januari	Vermogen op 31 december
Eigen vermogen	1.378 (R2019)	3.171 (R2019)
Vreemd vermogen	5.733 (R2019)	5.512 (R2019)
Resultaat boekjaar	-1.848 (R2019)	
Financiële bijdrage van gemeente	2.352 (R2020)	
Risico's, kansen en ontwikkelingen	<p>Elke gemeente geeft een bijdrage per inwoner voor de basisproducten die voor alle gemeenten gezamenlijk worden uitgevoerd (inwonerbijdrage). GGD IJsselland voert een actief financieel risicobeleid. De weerstandscapaciteit wordt geëvalueerd op basis van een financiële risico-inventarisatie.</p> <p>Aanvullende producten en diensten worden gefinancierd door de gemeenten die deze afnemen. Voor de risico's voor incidentele aanvullende diensten (maatwerk en projecten) is een aparte voorziening getroffen. Risico's voor structureel aanvullende producten kunnen niet ten laste komen van alle gemeenten in de Gemeenschappelijke regeling.</p> <p>Indien de weerstandscapaciteit niet voldoet, kunnen gemeenten – naar rato van het inwonertal - worden aangesproken op een eventueel exploitatietekort.</p> <p>Op basis van de meerjarenraming van GGD IJsselland is het risico voor de deelnemende gemeenten klein .</p>	

Regionaal Serviceteam Jeugd IJsselland	Zwolle	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	
Betrokken partijen	Dalfsen, Deventer, Hardenberg, Kampen, Olst-Wijhe, Ommen, Raalte, Staphorst, Steenwijkerland, Zwartewaterland en Zwolle	
Bestuurlijk belang	Deelname in het algemeen bestuur	
Bijdrage aan de gemeentelijke doelstellingen	De elf samenwerkende gemeenten in de regio IJsselland hebben een gemeenschappelijke bedrijfsvoerings organisatie opgericht, genaamd Regionaal Serviceteam Jeugd IJsselland. Het RSJ regelt namens hen de inkoop en het contractmanagement en levert managementinformatie. De administratie en de facturatie doet Hardenberg vanaf 2018 zelf.	
Website	www.rsj-ijsselland.nl/	
Bedragen x € 1.000	Vermogen op 1 januari	Vermogen op 31 december
Eigen vermogen		
Vreemd vermogen		
Resultaat boekjaar		
Financiële bijdrage van gemeente		
Risico's, kansen en ontwikkelingen		

Sociale Recherche IJssel-Vechtstreek	Zwolle	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	
Betrokken partijen	De gemeenten Dalfsen, Dronten, Hardenberg, Hattem, Kampen, Ommen, Olst-Wijhe, Zwartewaterland, Zwolle.	
Bestuurlijk belang	Deelname in het Algemeen Bestuur	
Bijdrage aan de gemeentelijke doelstellingen	Door deelname in de verbonden partij 'Sociale Recherche IJssel-Vechtstreek' wordt in regionaal verband gewerkt aan de bestrijding van sociale zekerheidsfraude en handhaving. Nadruk lag en ligt nog steeds op zichtbaarheid en dienstbaarheid en het leveren van maatwerk richting regiogemeenten, hetgeen tot nu toe geslaagd is. Prioriteit ligt bij de meest schade veroorzakende typen van fraude en inspanningen plegen waar dit naar verwachting het meest oplevert (samenlevingsfraude levert het meest op voor de gemeenten). Ook in 2017 wordt de regionale samenwerking op het gebied van sociale zekerheidsfraude in stand gehouden.	
Website	www.zwolle.nl	
Bedragen x € 1.000	Vermogen op 1 januari	Vermogen op 31 december
Eigen vermogen	Geen cijfers beschikbaar	Geen cijfers beschikbaar
Vreemd vermogen	Geen cijfers beschikbaar	Geen cijfers beschikbaar
Resultaat boekjaar	102, waarvan 56 incidenteel	
Financiële bijdrage van gemeente	99 (2020)	
Risico's, kansen en ontwikkelingen	Geen bijzonderheden	

Veiligheidsregio IJsselland	Zwolle	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling	
Betrokken partijen	De gemeenten Dalfsen, Deventer, Hardenberg, Kampen, Ommen, Olst-Wijhe, Raalte, Staphorst, Steenwijkerland, Zwartewaterland, Zwolle.	
Bestuurlijk belang	Deelname in het Algemeen Bestuur	
Bijdrage aan de gemeentelijke doelstellingen	In oktober 2010 is de Wet veiligheidsregio's in werking getreden. Op basis hiervan zijn in Nederland 25 veiligheidsregio's ingesteld waaronder Veiligheidsregio IJsselland (VRIJ). Veiligheidsregio IJsselland richt zich op het voorkomen en bestrijden (van de gevolgen) van branden, ongevallen, rampen en crises. Dit gebeurt in het gebied van de elf, via een gemeenschappelijke regeling, aangesloten gemeenten.	
Website	www.vrijsselland.nl	
Bedragen x € 1.000	Vermogen op 1 januari	Vermogen op 31 december
Eigen vermogen	5.460	5.217
Vreemd vermogen	32.545	36.138
Resultaat boekjaar	3.799	
Financiële bijdrage van gemeente	3.950	
Risico's, kansen en ontwikkelingen	<p>Financieel meerjarenperspectief</p> <p>Het algemeen bestuur heeft ons de opdracht gegeven om het financiële meerjarenperspectief concreet uit te werken langs vier lijnen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - lijn 1: in het algemeen: de autonome financiële ontwikkelingen. - lijn 2: in het bijzonder de financiële effecten van de nieuwe meldkamerorganisatie en de taakdifferentiatie bij de brandweer (om zodoende te blijven werken met brandweervrijwilligers). - lijn 3: onderzoek structurele besparingsmogelijkheden, in het verlengde van het hierboven beschreven verzoek om een bijdrage te leveren aan de financiële opgaven van gemeenten. - lijn 4: uitwerking van de effecten van een mogelijke vervolgstap in de verdeelsleutel van de gemeentelijke bijdrage. <p>Deze vier lijnen worden integraal uitgewerkt in financiële scenario's voor het bestuur als basis voor te maken beleidskeuzes.</p>	

6.8.2 Verenigingen en stichtingen

Stichting administratiekantoor DataLand	Gouda	
Rechtsvorm	Stichting	
Betrokken partijen	155 certificaathoudende Nederlandse gemeenten en de BNG. De gemeente Hardenberg heeft 28.247 certificaten (á 0,10)	
Bestuurlijk belang	De gemeente Hardenberg is als participant vertegenwoordigd in de certificaathoudersvergadering	
Bijdrage aan de bestuurlijke doelstellingen	<p>DataLand verzorgt de toegankelijkheid van gemeentelijke vastgoed, geo- en WOZ-informatie voor publieke en private afnemers in Nederland. Daarmee ontzorgt DataLand de gemeente.</p> <p>DataLand ondersteunt de gemeentelijke informatiehuishouding op het gebied van de gemeentelijke Geo-, WOZ- en vastgoedinformatie door</p> <ul style="list-style-type: none"> -actieve kwaliteitsbewaking, -vertegenwoordiging van het gemeentelijk belang, -organisatie en coördinatie van het Gemeentelijk Geoberaad (i.s.m. VNG); een landelijk ambtelijk en bestuurlijk podium voor gemeentelijke standpunten op het terrein van de ruimtelijke informatie. <p>Verder is deelname niet anders te zien dan een vorm van samenwerking tussen gemeenten ter behartiging van het openbaar belang en met als resultaat efficiëntie en kennisvoordelen op het gebied van toegankelijkheid van overheidsinformatie, overheidsloket, e-government, dienstverlening, een transparante en betrouwbare overheid evenals de stroomlijning van basisgegevens.</p> <p>Dankzij de samenwerking met deelnemende gemeenten, vele afnemers en andere betrokkenen bij de overheidsinformatievoorziening is DataLand uitgegroeid tot het landelijke kennis- en dataknooppunt voor vastgoed, geo- en WOZ gerelateerde gemeentelijke gegevens.</p>	
Website	www.dataLand.nl	
Bedragen x € 1.000	Vermogen op 1 januari	Vermogen op 31 december
Eigen vermogen	Zie toelichting	Zie toelichting
Vreemd vermogen	Zie toelichting	Zie toelichting
Financieel resultaat	Zie toelichting	
Financiële bijdrage gemeente	Zie toelichting	

Kansen, risico's en ontwikkelingen	<p>Het financieel risico is laag en beperkt zich tot het in certificaten geïnvesteerde bedrag. Het betreft een eenmalige storting. Er zijn geen jaarlijkse kosten aan deelname verbonden. Verstrekking van gegevens aan afnemers vindt plaats tegen verstrekking kosten. Deze inkomsten worden door DataLand gebruikt om de driedelige taken van de organisatie – een stichting zonder winstoogmerk – uit te voeren. Jaarlijks wordt een vergoeding aan deelnemende gemeenten uitgekeerd voor het leveren van de gemeentelijke 149 gegevens. Het eventuele overschot aan inkomsten wordt daarnaast aan certificaathoudende gemeenten uitgekeerd. De ontwikkeling van het eigen vermogen is neutraal of positief, het vreemd vermogen (lening bij de BNG) van de verbonden partij neemt af en het jaarlijkse financiële resultaat vertoont een positieve trend.</p> <p>De Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG), het Kadaster en DataLand hebben plannen ondertekend om de dataverzameling en data-ontsluiting door DataLand geleidelijk over te dragen aan het Kadaster. Deze overdracht zal op 31 december 2021 worden afgerond.</p>
------------------------------------	--

Stichting LOC+	Hardenberg	
Rechtsvorm	Stichting (beherende vennoot C.V. Beheersmaatschappij LOC+)	
Betrokken partijen	De gemeente Hardenberg, AOC de Groene Welle, Alfa-college	
Bestuurlijk belang	Vertegenwoordiging in het bestuur en voor 53,27% risicodragers van het exploitatieresultaat	
Bijdrage aan de bestuurlijke doelstellingen	Het LOC in Hardenberg is een multifunctioneel gebouw waarin een grote verscheidenheid aan instellingen is gehuisvest op het gebied van cultuur, onderwijs en werk. De opzet van het gebouw is gericht op samen werken en samen wonen.	
Website	www.loc-hardenberg.nl	
Bedragen x € 1.000	Vermogen op 1 januari	Vermogen op 31 december
Eigen vermogen		
Vreemd vermogen		
Financieel resultaat		
Financiële bijdrage gemeente		
Kansen, risico's en ontwikkelingen		

Vereniging van Nederlandse Gemeenten	Den Haag	
Rechtsvorm	Vereniging	
Betrokken partijen	Alle gemeenten van Nederland	
Bestuurlijk belang	Vertegenwoordiging in ledenvergadering en zitting in VNG commissie gemeentefinancien	
Bijdrage aan de bestuurlijke doelstellingen	Belangenbehartiging van alle gemeenten bij andere overheden. Tweede Kamer, Kabinet en maatschappelijke organisaties zijn belangrijke gesprekspartners. Advisering aan alle leden over actuele ontwikkelingen (pro actief) en advisering aan individuele leden (op verzoek). De platformfunctie wordt uitgeoefend via de VNG-commissie, Provinciale Afdelingen, congressen, studiedagen en ledenraadplegingen. De gemeente Hardenberg is ook lid van de VNG afdeling Overijssel.	
Website	www.vng.nl	
Bedragen x € 1.000	Vermogen op 1 januari	Vermogen op 31 december
Eigen vermogen	€ 61.975	€ 64.627
Vreemd vermogen	€ 78.875	€ 88.985
Financieel resultaat	€ 1.174	
Financiële bijdrage gemeente	€ 103	
Kansen, risico's en ontwikkelingen		

6.8.3 Vennootschappen

Enexis Holding	s'-Hertogenbosch	
Rechtsvorm	Naamloze vennootschap (niet beursgenoteerd)	
Betrokken partijen	Zes Nederlandse provincies en 130 gemeenten	
Bestuurlijk belang	96.993 aandelen is 0,0648% stemmen in de AVA	
Bijdrage aan de bestuurlijke doelstellingen	<p>Enexis beheert (via haar dochtervennootschap Enexis Netbeheer BV) het energienetwerk in Noord-, Oost- en Zuid-Nederland voor de aansluiting van ongeveer 2,7 miljoen huishoudens, bedrijven en overheden. De netbeheerderstaak is een publiek belang, wettelijk geregeld met o.a. toezicht vanuit de Autoriteit Consument en Markt.</p> <p>De vennootschap heeft ten doel het realiseren van een duurzame energievoorziening door state of the art dienstverlening en netwerken en door regie te nemen in innovatieve oplossingen. Dit om de energietransitie te versnellen én excellent netbeheer uit te voeren.</p> <p>Deze doelen worden gerealiseerd op basis van de volgende strategieën:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Netwerk en dienstverlening tijdig gereed voor veranderingen in de energiewereld; • Betrouwbare energievoorziening; • Excellente dienstverlening: hoge klanttevredenheid en verlaging kosten; • Samen met lokale partners Nederlandse klimaatdoelen realiseren; • Innovatieve, schaalbare oplossingen om de energietransitie te versnellen. <p>De gemeente Hardenberg tracht met haar aandeelhouderschap in Enexis de publieke belangen te behartigen. De infrastructuur voor energie is een vitaal onderdeel voor onze economie en voor onze samenleving.</p>	
Website	www.enexis.nl	
Bedragen x € 1.000	Vermogen op 1 januari	Vermogen op 31 december
Eigen vermogen	4.112.000	4.116.000
Vreemd vermogen	4.146.000	4.635.000
Financieel resultaat	108	
Ontvangen dividend	45	

Kansen, risico's en ontwikkelingen	<p>Enexis is financieel gezond. Enexis heeft de Standard & Poor's (S&P) rating A+ (Stable outlook) en bij Moody's Aa3 (stable outlook).</p> <p>Het risico voor de aandeelhouders is gering omdat Enexis opereert in een gereguleerde (energie)markt, onder toezicht van de Energiekamer. Daarnaast is het risico gering in relatie tot de (intrinsieke) waarde van Enexis Holding N.V.</p> <p>Wettelijk is minimaal 40% eigen vermogen vereist, Enexis heeft op dit moment meer dan 50% eigen vermogen. Gecombineerd met de achtergestelde status van de 'Vordering op Enexis vennootschap' die loopt tot september 2019, levert dit een laag risico op voor de aandeelhouders van Enexis Holding N.V.</p> <p>Een aanvullend risico is het achterblijven van de geraamde dividendinkomsten. Het risico is echter gemitigeerd middels een overeengekomen streefwaarde van € 100 miljoen voor het jaarlijkse dividend.</p>
------------------------------------	--

Publiek Belang Elektriciteitsproductie	's-Hertogenbosch	
Rechtsvorm	Besloten vennootschap	
Betrokken partijen	Zes Nederlandse provincies en 130 gemeenten	
Bestuurlijk belang	1.296 aandelen is 0,0648% stemmen in AVA	
Bijdrage aan de bestuurlijke doelstellingen	Middels Energy Resources Holding B.V., opgenomen in deze deelneming, zijn de oud-aandeelhouders van Essent voor 50% eigenaar van de aandelen van N.V. Elektriciteits-Produktiemaatschappij Zuid-Nederland EPZ	
Website		
Bedragen x € 1.000	Vermogen op 1 januari	Vermogen op 31 december
Eigen vermogen	€1.590	€ 1.569
Vreemd vermogen	€ 455	€ 19
Financieel resultaat	€ -20	
Ontvangen dividend	€ -0	
Kansen, risico's en ontwikkelingen	<p>Beleidsvoornemens: Ondanks dat het General Escrow fonds in juni 2016 is geliquideerd, dient de vennootschap als gevolg van contractuele verplichtingen nog in stand gehouden te worden. Het bestuur van de vennootschap is in overleg met de andere contractuele partijen om na te gaan wanneer de contractuele verplichtingen voortijdig kunnen worden beëindigd en de vennootschap vervolgens kan worden ontbonden. Het doel is dat de vennootschap in 2021 zal kunnen worden opgeheven en de resterende liquide middelen kunnen worden uitgekeerd aan de aandeelhouders naar rato van het aandelenbelang.</p> <p>Financiële risico's: Het risico en daarmee de aansprakelijkheid voor de aandeelhouders is relatief gering en beperkt tot de hoogte van het gestort aandelenkapitaal en het resterend werkkapitaal in deze vennootschap</p>	

Rendo Holding	Meppel	
Rechtsvorm	Naamloze vennootschap	
Betrokken partijen	Gemeenten Hoogeveen, Meppel, Staphorst, Zwartewaterland, Steenwijkerland, Coevoerden, Hardenberg, Westerveld en De Wolden	
Bestuurlijk belang	57 aandelen is 5,75% stemmen in de Ava	
Bijdrage aan de bestuurlijke doelstellingen	N.V. RENDO Holding streeft er naar om haar huidige sterke positie als energienetwerk-organisatie voortdurend te verbeteren. Waar mogelijk probeert zij in niches in de energiemarkt een toonaangevende speler te worden. De nabijheid van het eigen betrouwbare en veilige energienetwerk is steeds weer het vertrekpunt. Daarnaast wordt duurzaamheid een steeds belangrijker thema. Belangrijke bedrijfswaarden zijn: een snelle response, laagdrempeligheid en duurzaam ondernemen.	
Website	www.rendo.nl	
Bedragen x € 1.000	Vermogen op 1 januari	Vermogen op 31 december
Eigen vermogen	72.405	74.600
Vreemd vermogen	84.199	92.685
Financieel resultaat	9.501	
Ontvangen dividend	431 (ontvangen in 2020)	
Kansen, risico's en ontwikkelingen		

Rova	Zwolle	
Rechtsvorm	Naamloze vennootschap (niet beursgenoteerd)	
Betrokken partijen	Gemeente Dalfsen, Hardenberg, Hattem, Heerde, Kampen, Olst-Wijhe, Ommen, Raalte, Staphorst, Twenterand, Zwartewaterland, Zwolle, Meppel, Steenwijkerland, Urk, Amersfoort, Aalten, Oost Gelre, Winterswijk en Apeldoorn	
Bestuurlijk belang	816 aandelen A is 9,54% stemmen in de Ava	
Bijdrage aan de bestuurlijke doelstellingen	Voortdurend wordt gestreefd naar optimalisatie in drie centrale thema's, te weten: duurzaamheid (verbetering milieurendement; bijdrage aan gemeentelijke klimaatdoelstellingen), financiën (lagere tarieven voor de burgers; dus geen winstmaximalisatie) en maatschappij (een leefbare omgeving voor wonen en werken).	
Website	www.rova.nl	
Bedragen x € 1.000	Vermogen op 1 januari	Vermogen op 31 december
Eigen vermogen	€ 32.516	€ 33.817
Vreemd vermogen	€ 58.017	€ 55.983
Financieel resultaat	€ 5.686	
Ontvangen dividend	€ 383 (ontvangen 2020)	
Kansen, risico's en ontwikkelingen		

Verkoop Vennootschap		s'-Hertogenbosch	
Rechtsvorm	Besloten vennootschap		
Betrokken partijen	Zes Nederlandse provincies en 130 gemeenten		
Bestuurlijk belang	1.296 aandelen is 0,0648% stemmen in de Ava		
Bijdrage aan de bestuurlijke doelstellingen	In het kader van de transactie met RWE hebben de verkopende aandeelhouders een aantal garanties afgegeven aan RWE. Ter verzekering van de betaling van eventuele schadeclaims heeft RWE bedongen dat een deel van de verkoopopbrengst door de verkopende aandeelhouders gedurende een bepaalde tijd op een aparte bankrekening zal worden aangehouden. De looptijd van deze BV is afhankelijk van de periode dat deze claims kunnen worden ingediend en afgewikkeld.		
Website			
Bedragen x € 1.000	Vermogen op 1 januari	Vermogen op 31 december	
Eigen vermogen	71	0	
Vreemd vermogen	16	0	
Financieel resultaat	0		
Ontvangen dividend	0		
Kansen, risico's en ontwikkelingen	Naar aanleiding van het besluit in de Algemene Vergadering van Aandeelhouder is Verkoop Vennootschap opgeheven en uitgeschreven uit het handelsregister. Het resterend bedrag op de bankrekening van Verkoop Vennootschap is naar rato verdeeld onder de aandeelhouder. De gemeente Hardenberg heeft €54,25 ontvangen.		

Vitens	Utrecht	
Rechtsvorm	Naamloze vennootschap	
Betrokken partijen	Provincies en gemeenten in Friesland, Overijssel, Flevoland, Drenthe, Utrecht, Noord-Holland en Gelderland	
Bestuurlijk belang	63.007 aandelen is 1,13% stemmen in de AVA	
Bijdrage aan de bestuurlijke doelstellingen	Vitens bestaat uit meer dan 1.700 mensen die zich verbonden voelen door een passie voor water. Zij werken voortdurend aan het winnen, zuiveren en leveren van drinkwater van topkwaliteit.	
Website	www.vitens.nl	
Bedragen x € 1.000	Vermogen op 1 januari	Vermogen op 31 december
Eigen vermogen	533.100	533.300
Vreemd vermogen	452.800	553.600
Financieel resultaat	11.100	
Ontvangen dividend	0	
Kansen, risico's en ontwikkelingen		

Vordering op Enexis	s'-Hertogenbosch	
Rechtsvorm	Besloten vennootschap	
Betrokken partijen	Zes Nederlandse provincies en 130 gemeenten	
Bestuurlijk belang	1.296 aandelen is 0,06485% stemmen in de Ava	
Bijdrage aan de bestuurlijke doelstellingen	In het kader van de transactie met RWE hebben de verkopende aandeelhouders een aantal garanties afgegeven aan RWE. Ter verzekering van de betaling van eventuele schadeclaims heeft RWE bedongen dat een deel van de verkoopopbrengst door de verkopende aandeelhouders gedurende een bepaalde tijd op een aparte bankrekening zal worden aangehouden. De looptijd van deze BV is afhankelijk van de periode dat deze claims kunnen worden ingediend en afgewikkeld.	
Website		
Bedragen x € 1.000	Vermogen op 1 januari	Vermogen op 31 december
Eigen vermogen	-9	-9
Vreemd vermogen	9	9
Financieel resultaat	0	
Ontvangen dividend	0	
Kansen, risico's en ontwikkelingen	Naar aanleiding van het besluit in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders, is Vordering op Enexis BV opgeheven en uitgeschreven uit het Handelsregister. Op het tijdstip van opheffing van Vordering op Enexis BV waren alle schulden voldaan en geen resterende gelden meer aanwezig.	

Wadinko	Zwolle	
Rechtsvorm	Naamloze vennootschap (niet beursgenoteerd)	
Betrokken partijen	De provincie Overijssel en 24 gemeenten in de regio Zuidwest Drenthe, de Noord-Oostpolder en Overijssel	
Bestuurlijk belang	136 aandelen is 5,69% stemmen in de Ava	
Bijdrage aan de bestuurlijke doelstellingen	Wadinko is een regionale participatiemaatschappij, die de bedrijvigheid - en daarmee de werkgelegenheid - wil bevorderen in Overijssel, de Noord-Oostpolder en Zuidwest Drenthe.	
Website	www.wadinko.nl	
Bedragen x € 1.000	Vermogen op 1 januari	Vermogen op 31 december
Eigen vermogen	€ 67.999	€ 68.870
Vreemd vermogen	€ 1.512	€ 1.605
Financieel resultaat	€ 2.065	
Ontvangen dividend	€ 68	
Kansen, risico's en ontwikkelingen		

Cogas Holding	Almelo	
Rechtsvorm	Naamloze vennootschap (niet beursgenoteerd)	
Betrokken partijen	Gemeente Almelo, Borne, Dinkelland, Hardenberg, Hof van Twente, Oldenzaal, Tubbergen, Twenterand, Wierden	
Bestuurlijk belang	650 aandelen is 12,8% stemmen in de Ava	
Bijdrage aan de bestuurlijke doelstellingen	Cogas wil een belangrijke rol spelen in het voor de klant toepasbaar maken van nieuwe technieken op het gebied van communicatie en (duurzame) energie.	
Website	www.cogas.nl	
Bedragen x € 1.000	Vermogen op 1 januari	Vermogen op 31 december
Eigen vermogen	€ 178.995	€ 180.505
Vreemd vermogen	€ 96.221	€ 95.252
Financieel resultaat	€ 11.688	
Ontvangen dividend	€ 1.300 (Ontvangst in 2020)	
Kansen, risico's en ontwikkelingen		

CSV Amsterdam B.V.	's-Hertogenbosch	
Rechtsvorm	Besloten vennootschap	
Betrokken partijen	Zes Nederlandse provincies en 130 gemeenten.	
Bestuurlijk belang	1.296 aandelen is 0,0648% stemmen in de Ava	
Bijdrage aan de bestuurlijke doelstellingen	<p>Op 9 mei 2014 is de naam van Claim Staat Vennootschap B.V. gewijzigd in CSV Amsterdam B.V.. De statuten zijn gewijzigd zodat de nieuwe organisatie nu drie doelstellingen vervult:</p> <p>a. namens de Verkopende Aandeelhouders van Essent een eventuele schadeclaimprocedure voeren tegen de Staat als gevolg van de WON;</p> <p>b. namens de Verkopende Aandeelhouders eventuele garantieclaim procedures voeren tegen RECYCLECO B.V. ("Waterland");</p> <p>c. het geven van instructies aan de escrow-agent wat betreft het beheer van het bedrag dat op de escrow-rekening n.a.v. de verkoop van Attero is gestort.</p> <p>(ad. a)</p> <p>In februari 2008 is Essent, met toestemming van de publieke aandeelhouders, een procedure begonnen tegen de Staat der Nederlanden waarin zij een verklaring voor recht vragen dat bepaalde bepalingen van de Wet Onafhankelijk Netbeheer ("WON") onverbindend zijn. Als gevolg van de WON (en de als gevolg daarvan doorgevoerde splitsing tussen het productie- en leveringsbedrijf enerzijds en netwerkbedrijf anderzijds) hebben haar aandeelhouders schade geleden. Vanwege praktische moeilijkheden om de juridische procedure aan de Verkopende Aandeelhouder van Essent over te dragen, hebben de Verkopende Aandeelhouders en RWE afgesproken dat de onderliggende (declaratoire) procedure over de vraag of (delen van) de WON onverbindend zijn, ook na afronding van de transactie met RWE, door Essent zal worden gevoerd. De Verkopende Aandeelhouders en RWE zijn verder overeengekomen dat de eventuele schadevergoedingsvordering van Essent op de Staat de BNederlanden die zou kunnen ontstaan als de rechter inderdaad van oordeel is dat (delen van) de WON onverbindend is, wordt gecedeerd aan de Verkopende Aandeelhouders (en dus niet achterblijft bij Essent), die deze vordering gebundeld zullen gaan houden via de deelneming (de "Claim Staat Vennootschap BV").</p> <p>De WON leidde er toe dat het productie- en leveringsbedrijf enerzijds en het netwerkbedrijf anderzijds gesplitst moesten worden. De rechtbank te 's-Gravenhage heeft de vordering van Essent in eerste instantie afgewezen. Essent is tegen deze uitspraak in hoger beroep gegaan. In juni 2010 heeft het Gerechtshof in Den Haag de WON onverbindend verklaard. De Staat is tegen de uitspraak in cassatie gegaan bij de Hoge Raad. De Hoge Raad heeft pre justitiële vragen gesteld aan het Europese Hof van Justitie. Het Europese Hof van Justitie heeft een reactie gegeven aan de Hoge Raad om een uitspraak te doen. De Hoge Raad heeft na reactie van het Europese Hof op 26 juni 2015 uitspraak gedaan. De Hoge Raad heeft besloten dat de Splitsingswet niet in strijd is met het recht van de Europese Unie. Met deze uitspraak van de Hoge Raad zijn de vorderingen van Essent op de Staat definitief afgewezen. Voor de vennootschap is de procedure daarmee geëindigd.</p>	
Website		
Bedragen x € 1.000	Vermogen op 1 januari	Vermogen op 31 december

Eigen vermogen	452	393
Vreemd vermogen	84	27
Financieel resultaat	172	
Ontvangen dividend	0	
Kansen, risico's en ontwikkelingen	<p>Beleidsvoornemens: De vennootschap zal voorlopig nog voortbestaan om op eigen kosten en risico namens Deponie Zuid B.V. (vennootschap onder Attero Holding B.V.), in overleg met de aandeelhouderscommissie, het bezwaar en/of beroep te voeren tegen de Belastingdienst ten aanzien van de naheffingsaanslag afvalstoffenbelasting. Op het moment is de vennootschap in afwachting van de reactie van de Belastingdienst op het bezwaar. Afhankelijk van de reactie van de Belastingdienst en de kans van slagen van een gerechtelijke procedure zal in overleg met de Aandeelhouderscommissie de procedure al dan niet worden voortgezet. Na afwikkeling van deze bezwaar- en/of beroepsprocedure of eventuele voortijdige beëindiging van deze procedure zal de vennootschap kunnen worden opgeheven en de resterende liquide middelen kunnen worden uitgekeerd aan de aandeelhouders naar rato van het aandelenbelang.</p> <p>Financiële risico's: Het risico en daarmee de aansprakelijkheid voor de aandeelhouders is relatief gering en beperkt tot de hoogte van het gestort aandelenkapitaal en het resterend werkkapitaal van deze vennootschap.</p>	

Bank Nederlandse Gemeenten	Den Haag	
Rechtsvorm	Naamloze vennootschap (niet beursgenoteerd)	
Betrokken partijen	Nederlandse overheden (50% rijk / 50% gemeenten, provincies en waterschappen)	
Bestuurlijk belang	64.935 is 0,117% stemmen in de AVA	
Bijdrage aan de bestuurlijke doelstellingen	BNG Bank is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger.	
Website	www.bngbank.nl	
Bedragen x € 1.000	Vermogen op 1 januari	Vermogen op 31 december
Eigen vermogen	4.887.000	5.097.000
Vreemd vermogen	144.802.000	155.262.000
Financieel resultaat	221.000	
Ontvangen dividend	29	
Kansen, risico's en ontwikkelingen	<p>Over 2020 realiseerde BNG Bank een nettowinst na belastingen van EUR 221 miljoen (2019: EUR 163 miljoen).</p> <p>De volatiliteit op de financiële markten zal dit jaar naar verwachting groot blijven. Dat maakt het doen van voorspellingen over het verwachte nettoresultaat 2021 niet verantwoord.</p>	

Beheersmaatschappij LOC+	Hardenberg	
Rechtsvorm	Commanditaire vennootschap	
Betrokken partijen	De gemeente Hardenberg, AOC de Groene Welle, Alfa-college.	
Bestuurlijk belang	Deelname als commandite voor 53,27% in eigendom opstallen	
Bijdrage aan de bestuurlijke doelstellingen	De CV beheersmaatschappij LOC+ draagt namens eigenaren en bewoners zorg voor de inrichting en instandhouding van een professionele facilitaire beheerorganisatie die zich richt op (facilitaire) ondersteuning van de primaire processen van de bewoners.	
Website		
Bedragen x € 1.000	Vermogen op 1 januari	Vermogen op 31 december
Eigen vermogen	24.000	23.559
Vreemd vermogen	242	622
Financieel resultaat	98	
Ontvangen dividend		
Kansen, risico's en ontwikkelingen	Uit de concept jaarrekening van het LOC blijkt, dat het LOC in 2020 met een verlies heeft gedraaid van 97.500, gemeentelijk aandeel hiervan is 52.000. Dit bedrag is ook verwerkt in de jaarrekening 2020 van de gemeente.	

CBL Vennootschap		s'-Hertogenbosch	
Rechtsvorm	Besloten vennootschap		
Betrokken partijen	Zes Nederlandse provincies en 130 gemeenten		
Bestuurlijk belang	1.296 aandelen is 0,0648% stemmen in de Ava		
Bijdrage aan de bestuurlijke doelstellingen	In het kader van de transactie met RWE hebben de verkopende aandeelhouders een aantal garanties afgegeven aan RWE. Ter verzekering van de betaling van eventuele schadeclaims heeft RWE bedongen dat een deel van de verkoopopbrengst door de verkopende aandeelhouders gedurende een bepaalde tijd op een aparte bankrekening zal worden aangehouden. De looptijd van deze BV is afhankelijk van de periode dat deze claims kunnen worden ingediend en afgewikkeld.		
Website			
Bedragen x € 1.000	Vermogen op 1 januari	Vermogen op 31 december	
Eigen vermogen	125	0	
Vreemd vermogen	5	0	
Financieel resultaat	0		
Ontvangen dividend	0		
Kansen, risico's en ontwikkelingen	Naar aanleiding van het besluit in de Algemene Vergadering van Aandeelhouder is CBL Vennootschap BV opgeheven en uitgeschreven uit het handelsregister. Het resterend bedrag op de bankrekening van CBL is naar rato verdeeld onder de aandeelhouder. De gemeente Hardenberg heeft €82,06 ontvangen.		

Samen Doen Hardenberg B.V.	Hardenberg	
Rechtsvorm	Besloten Vennootschap	
Betrokken partijen	Gemeente Hardenberg	
Bestuurlijk belang	Eigenaar –enig aandeelhouder, 100% risico dragend.	
Bijdrage aan de bestuurlijke doelstellingen	Samen Doen Hardenberg bv draagt bij aan het preventie en ondersteuning aan inwoners van de gemeente Hardenberg om zo hogere kosten als gevolg van inzet van Maatwerk te voorkomen. Samen Doen Hardenberg bv is tevens de ingang en toegang voor door gemeentelijk gefinancierde zorg in het kader van de jeugdwet of wet maatschappelijke ondersteuning. Samen Doen Hardenberg bv draagt bij aan het preventie en ondersteuning aan inwoners van de gemeente Hardenberg om zo hogere kosten als gevolg van inzet van Maatwerk te voorkomen. Samen Doen Hardenberg bv is tevens de ingang en toegang voor door gemeentelijk gefinancierde zorg in het kader van de jeugdwet of wet maatschappelijke ondersteuning.	
Website		
Bedragen x € 1.000	Vermogen op 1 januari	Vermogen op 31 december
Eigen vermogen	nbn	nbn
Vreemd vermogen	nbn	nbn
Financieel resultaat	nbn	
Ontvangen dividend	Geen	
Kansen, risico's en ontwikkelingen		

6.9 Corona

Inleiding

Op 27 februari 2020 werd de eerste coronabesmetting in Nederland vastgesteld. Vanaf maart 2020 werden op persconferenties door het kabinet voortdurend maatregelen afgekondigd om het coronavirus in bedwang te krijgen. Vanaf dat moment stond ook voor Hardenberg zo goed als alles in het teken van de coronacrisis, in de manier van werken en in maatregelen om de nadelige effecten van de coronacrisis voor de lokale samenleving zoveel mogelijk te beperken. Aanvullend op de landelijk maatregelen heeft Hardenberg ook een lokaal pakket met maatregelen vastgesteld.

In het hoofdstuk 2020 in Vogelvlucht en in de programma's hebben we de maatregelen en de gevolgen daarvan beschreven. In de jaarrekening zijn de financiële gevolgen verwerkt.

Het coronavirus is een gebeurtenis die niet aan één programma of taakveld is toe te rekenen. In deze paragraaf beschrijven we integraal welke gevolgen het corona-virus op onze gemeente heeft (gehad) en welke maatregelen, activiteiten en werkzaamheden zijn genomen.

Lokaal, landelijk en regionaal genomen maatregelen

Vanaf 12 maart 2020 werden landelijk maatregelen afgekondigd en kwamen belangrijke onderdelen van de samenleving tot stilstand, zoals onderwijs, horeca, sport, evenementen, de recreatieve sector en werden bijeenkomsten met (grotere) groepen onmogelijk. De maatregelen waren / zijn gericht op voorkomen van overbelasting van de gezondheidszorg en hebben economische en maatschappelijke impact.

De gevolgen voor de samenleving in Hardenberg waren groot:

- Ondernemers en de werknemers zijn hard getroffen (met name horeca, retail, persoonlijke dienstverlening, recreatie & toerisme).
- Verenigingsleven en evenementen lagen grotendeels stil.
- Zwembaden, theater, attractiepark Slagharen en campings waren deels gesloten. Dit raakte ook diverse toeleverende bedrijven.

Lokale maatregelen

We hebben vanaf het eerste begin van de crisis maatregelen genomen en zijn in gesprek gegaan met de samenleving. We noemen de volgende maatregelen:

- Waar de zorgverlening werd belemmerd zijn met zorgaanbieders afspraken gemaakt over het (niet) leveren van de zorg en de financiële gevolgen (omzetgarantie en meerkosten).
- Inrichting openbare ruimte: we hebben verkeersmaatregelen genomen, openingstijden van supermarkten verruimd, extra ruimte voor terrassen mogelijk gemaakt en mogelijkheden verruimd voor afhalen en bezorgen maaltijden.
- Een ondernemersloket ingericht. Hier kunnen ondernemers en kleine zelfstandigen terecht met vragen over regelingen, belastingen en RIVM richtlijnen.
- Het Startershuis Doen en het Ondernemershuis voor het Vechtdal, waaraan wij subsidie verlenen, staan veel ondernemers ter zijde. Door ze wegwijs te maken in de diverse regelingen en door te helpen bij het aanpassen van hun businessmodellen (vooral richting digitaal werken).
- Korting op de bijdrage voor bedrijven investeringszone (BIZ), uitstel van betaling belastingen, uitstel van huurbetalingen, opschorten betaald parkeren, versnelde betaling van facturen.
- Voor verenigingen en organisatoren van evenementen is tijdelijke financiële ondersteuning beschikbaar gesteld.
- Vervroegd uitvoeren van het onderhoud sportparken en het herinrichten van een aantal straten.
- Online trainingsaanbod van Regio Opleiders.
- Noodopvang voor kinderen met ouders in cruciale beroepen.
- Digitale mogelijkheden om mee te denken in beleidsontwikkelingen (bijvoorbeeld bij het programma Mobiliteit).
- Inzet van buitengewoon opsporingsambtenaren (BOA's) met het oog op naleving maatregelen.

Landelijke maatregelen

Ter beperking van de impact van de noodzakelijke coronamaatregelen heeft de Rijksoverheid compenserende maatregelen genomen voor ondernemers. Voorbeelden daarvan zijn de Noodmaatregel Overbrugging Werkzaamheden (NOW) en de Tijdelijke Overbruggingsregeling Zelfstandige Ondernemers (TOZO). Deze maatregelen worden door de Rijksoverheid gefinancierd, maar zijn deels door gemeenten uitgevoerd.

De NOW regeling voorziet in een tegemoetkoming in de loonkosten (maximaal 85%) voor bedrijven die als gevolg van de coronacrisis hun omzet hebben zien dalen. Doel is zoveel mogelijk banen en inkomens te behouden, totdat de economie weer aantrekt. Het is niet mogelijk een overzicht te krijgen van bedrijven in onze gemeente die van de regeling gebruik maakten. Wel zijn regionale cijfers beschikbaar. In de NOW 1 hebben in de regio 3.049 ondernemers een beroep op de regeling gedaan, dat aantal daalde bij de NOW 2 tot 2.369. Daarna is het aantal steun ontvangende bedrijven bijna verdubbeld tot 4.653.

De TOZO regeling is bedoeld voor zelfstandige ondernemers, waaronder zzp'ers. Het voorziet in een aanvullende uitkering voor levensonderhoud als het inkomen door de coronacrisis tot onder het sociaal minimum daalt en in een lening voor bedrijfskapitaal om liquiditeitsproblemen als gevolg van de coronacrisis op te vangen. Van deze regeling is als volgt gebruik gemaakt:

- Tozo 1: april tot en met juni 2020 : 631 toekenningen.
- Tozo 2: juli tot en met september : 121 toekenningen.
- Tozo 3: oktober tot 4 februari 2021 : 126 toekenningen.

Bij het uitbreken van de crisis werd er een groot beroep op de Tozo gedaan (ongeveer 11% van de ondernemingen in Hardenberg). Vooral de horeca, persoonlijke verzorging, detailhandel en de cultuurondernemers deden een aanvraag. Het aantal ondernemers dat afhankelijk is van de Tozo is na de eerste periode flink gedaald, zowel als gevolg van strengere toekenningseisen als een beperktere afhankelijkheid. Er werd vanaf de Tozo 2 ook gekeken naar de inkomenssituatie van partners. Daarnaast bleken steeds meer zzp-ers voldoende inventief om op andere wijze omzet te genereren. In 2020 is voor ongeveer € 3.672.000 aan TOZO-ondersteuning aan ondernemers uitbetaald.

Regionale maatregelen

Vanuit de regio Zwolle zijn diverse acties ingezet.

- Ondernemersdienstverlening
Kennispoort Regio Zwolle en het Werkgeversservicepunt Regio Zwolle hebben samen een ondernemersteam van circa 30 ondernemers vanuit VNO-NCW en MKB opgericht dat ondernemers helpt met vragen en oplossingen.
- Actieteam Werk
Onder regie vanuit de Human Capital Agenda en het Werkbedrijf vindt samenwerking plaats op het gebied van leren en werken, gericht op inwoners die net in de WW terecht zijn gekomen. Het doel is dat mensen die in onzekerheid verkeren en hun baan dreigen te verliezen of recent hebben verloren, zo veel mogelijk direct naar nieuw werk worden geleid en dat zij daarbij waar nodig gericht worden geholpen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van het Ontwikkelfonds, waar ook onze gemeente financieel aan bijdraagt (€ 110.000,- per jaar).
- Flankerend beleid
Het regionale Ontwikkelfonds is aangepast. Het is daardoor voor individuele werknemers en werkzoekenden mogelijk subsidie te krijgen voor om- en bijscholing. Tevens krijgen mensen hulp bij loopbaananalyse en -advies.

Effect van de genomen maatregelen op de werkgelegenheid

Mede door het gebruik van de steunmaatregelen heeft de coronacrisis nog niet geresulteerd in een sterke toename van de werkloosheid. In Hardenberg ontving in december 2020 2,7% van de beroepsbevolking een WW-uitkering. Dat percentage ligt lager dan het landelijk percentage (3,1%). De stijging is beperkt gebleven tot +7%, tegenover +28% voor Nederland als geheel.

De algemene verwachting van onder andere rijksoverheid en UWV is dat, als de landelijke steunmaatregelen stoppen, het aantal werklozen fors zal oplopen. Voorlopig worden de maatregelen van het rijk gecontinueerd. De ontwikkeling van de WW is een voorbode van de ontwikkeling van onze gemeentelijke bijstand. En ook daar zien we vooralsnog geen grote toename. In oktober 2020 was het aantal mensen dat een bijstandsuitkering ontving ten opzichte van een jaar geleden met ca 2,3% gestegen (van 874 naar 894). De effecten van de coronacrisis klinken dus vooralsnog nauwelijks door in de bijstandscijfers.

Wel zien we signalen over oplopende verborgen werkloosheid. Zo heeft meer dan 30% van de beroepsbevolking in onze regio flexibel werk. Voor de crisis werkte deze groep mensen gemiddeld 32 uur per week, nu is dat aantal gedaald naar 28 uur per week. Dat blijkt uit cijfers van het UWV. Dat betekent voor veel mensen dat zij minder werken dan zij zouden willen met bovendien een aanzienlijk koopkrachtverlies tot gevolg.

Invloed op dienstverlening en beleid(sontwikkeling)

De dienstverlening aan inwoners en ondernemers is onverminderd, deels in aangepaste vorm, doorgegaan. Gesprekken met de samenleving konden doorgaan met gebruik van digitale mogelijkheden.

Uit de verantwoording in de programma's in dit jaarverslag blijkt dat de voorgenomen activiteiten en beoogde resultaten grotendeels zijn gerealiseerd.

Mede vanwege de coronacrisis zijn er extra activiteiten gedaan. We noemen een paar:

- drie herinrichtingsprojecten in Dedemsvaart, Gramsbergen en Mariënberg;
- de inrichting van een Ondernemersloket;
- preventienetwerken die speciale aandacht gaven aan inwoners die in problemen (dreigen te) komen;
- de organisatie van alternatieve activiteiten op het gebied van sport en cultuur.

Voor enkele onderwerpen was de coronacrisis een belemmering voor de uitvoering zoals die was bedacht. Dit geldt voor:

- de uitvoering van het programma verkeerseducatie;
- de gesprekken met inwoners over het maatregelen om te voldoen aan de klimaatdoelstellingen;
- de pilot onderwijs en jeugdhulp, die door de sluiting van scholen belemmerd werd;
- de totstandkoming van een lokaal convenant cultuuronderwijs;
- de totstandkoming van de lokale gezondheidsnota;
- het cliëntervaringsonderzoek Wmo / Jeugd;
- de taalontwikkeling in taalarme gezinnen en het project Kansrijke Start.

We blijven er aan werken om deze onderwerpen de nodige aandacht en uitvoering te geven.

Verbonden partijen

Verbonden partij hebben te maken (gekregen) met de gevolgen van de coronacrisis. Met een risico-scan zijn de consequenties per verbonden partij in beeld gebracht. Het onderzoek is beperkt (gebleven) tot de gemeenschappelijke regelingen, waarin de gemeente een substantieel financieel belang heeft.

Van de gemeenschappelijke regelingen waaraan wij deelnemen is de impact, zowel voor de werkzaamheden als financieel, bij de GGD het grootst. De GGD kan de meerkosten declareren bij het rijk. Indien sprake is van niet-declarabele meerkosten dan kan de GGD dit vooralsnog opvangen binnen het rekeningresultaat 2019. Bij de andere gemeenschappelijke regelingen is de financiële impact klein(er) en is geen sprake van een hogere gemeentelijke bijdrage. Veelal is sprake van uitstel van uitgaven. De effecten hiervan zullen terug te zien zijn bij de jaarrekeningen van deze verbonden partijen (voorstellen resultaatbestemming).

Er is geen onderzoek gedaan naar het risico bij de vennootschappen, waar de gemeente aan deelneemt. Het risico dat de gemeente hier loopt is beperkt tot de vraag of het begrote bedrag aan dividend wordt ontvangen. Bekend is, dat Vitens dit jaar geen dividend zal uitkeren als gevolg van de (matige) solvabiliteit en de noodzaak om extra investeringen te doen.

Voor Samen Doen kan de impact zich in 2021 voordoen, omdat mogelijk een inhaalslag en een extra beroep op de zorgverlening wordt gevraagd.

We concluderen dat voor verbonden partijen geen aanleiding is om over 2020 (extra) financiële ondersteuning te vragen.

Regeling omzetgarantie en meerkosten zorgaanbieders

Covid-19 heeft effecten op de gecontracteerde leveranciers en gesubsidieerde instellingen. Doordat er anders is gewerkt of door de beperkende maatregelen van de Rijksoverheid, dan wel een combinatie van factoren, komt het voor dat de ingekochte diensten niet of anders zijn geleverd.

Met zorgleveranciers zijn afspraken gemaakt over omzetgarantie. Ook is de mogelijkheid geboden om meerkosten te declareren.

Wij hebben besloten:

1. Finale kwijting toe te passen voor de regeling omzetgarantie Wmo- en jeugdhulpaanbieders gemeente Hardenberg; Met finale kwijting wordt een vaststellingsovereenkomst tussen de gemeente Hardenberg en elke individuele betrokken aanbieder opgesteld waarmee wordt vastgesteld dat beide partijen niets meer van elkaar te vorderen hebben en elkaar volledige kwijting verlenen.
2. De landelijke regeling meerkosten toe te passen voor Wmo- en jeugdaanbieders gemeente Hardenberg. Met de regeling meerkosten krijgen aanbieders van jeugdhulp en maatschappelijke ondersteuning de mogelijkheid om kosten die zij hebben gemaakt om te kunnen voldoen aan de hygiëne maatregelen - zoals vastgesteld in de richtlijnen van het RIVM - te declareren bij gemeenten.
3. Voor de uitgaven van de regeling omzetgarantie en de meerkostenregeling Wmo- en jeugdhulpaanbieders gemeente Hardenberg dekking te zoeken binnen de beschikbare corona compensatie middelen 2020 en 2021.

Gemeenten worden voor meerkostenregelingen in 2020 en 2021 gecompenseerd door ophoging van de bestaande uitkeringen in het gemeentefonds. De uitgaven van de regeling omzetgarantie is gedekt binnen bestaande middelen 2020.

Rechtmatigheid subsidies en inkoopcontracten

Subsidie 75 jaar vrijheid

In 2020 herdachten we 25 jaar vrijheid. Door het V-fonds, de provincie Overijssel en de gemeente Hardenberg zijn middelen beschikbaar gesteld om de viering mogelijk te maken. In totaal zijn er voor 29 projecten/activiteiten subsidies verleend voor een bedrag van € 79.000.

Het vieren en herdenken van 75 jaar vrijheid liep door de coronamaatregelen anders dan we ons hadden voorgesteld. Van de activiteiten waarvoor subsidie is aangevraagd zijn er 8 doorgedaan. Na overleg met de diverse initiatiefnemers, is gebleken dat iedereen die een activiteit had ingediend, die niet is doorgedaan, die graag in 2021 tot uitvoering zou willen brengen. Uiteraard rekening houdend met de eventuele coronamaatregelen die dan wel of niet van kracht zijn. Het platform "Overijssel viert Vrijheid" adviseerde ook evenementen en activiteiten te verplaatsen naar het voorjaar van 2021. De verleende subsidies van de provincie Overijssel en het V-fonds blijven geldig voor 2021. Terugbetaling is pas vereist wanneer de activiteiten in 2021 niet doorgaan.

Het college heeft op 15 december 2020 besloten de verleende subsidie pas terug te vorderen van de organisatoren/aanvragers wanneer de activiteiten in 2021 niet kunnen plaatsvinden.

Geen wijzigingen in inkoopcontracten

Met leveranciers zijn geen gewijzigde afspraken gemaakt over prestatielevering en facturering. De werkzaamheden zijn doorgegaan en de effecten van de coronamaatregelen zijn binnen de contracten opgevangen.

Financiële gevolgen van de coronacrisis en de coronamaatregelen

We hebben de financiële gevolgen van de coronacrisis zoveel als mogelijk geïnventariseerd. We hebben gekeken naar de extra lasten, de extra gerealiseerde baten, de niet gerealiseerde lasten en de niet gerealiseerde baten.

1. Extra lasten en baten

Het totaal extra lasten in 2020 is € 5.737.000. Het totaal extra baten in 2020 is € 6.291.000.

De grootste post zowel aan lasten als aan baten zijn de uitkeringen TOZO. Het gaat om een bedrag van bijna € 3,7 miljoen, dat volledig door het rijk wordt gecompenseerd.

In de baten is ook de rijksbijdrage van € 2,4 miljoen voor het eerste en tweede steunpakket opgenomen. De steunpakketten zijn toegekend voor niet gerealiseerde baten (zoals parkeer- en toeristenbelasting) en extra lasten (zoals exploitatietekort Larcom, extra inzet voor toezicht en handhaving, extra maatregelen voor de verkiezingen, ondersteuning verenigingen).

Bij de lasten zien we vooral meer uitgaven door omzetgarantie aan zorgleveranciers, exploitatiebijdrage Larcom, afvalverwijdering, inzet BOA's, voorzieningen burgerzaken en aanschaf beschermingsmiddelen.

Overzicht extra lasten en baten (in duizenden euro's):

	Lasten	Baten
Bestuur	7	
Burgerzaken	38	
Crisisbeheersing	23	
BOA	28	
Vervoerskosten	163	
Zwembad, Theater en Sportaccommodaties	51	
Tozo	3.672	3.672
WSW	350	
Wmo	286	
Sociaal cultureel werk	32	
Jeugwet	608	
Afvalverwijdering	114	
Facilitair	38	
Buitendienst	21	
Loonkosten extra personeel	208	
WWB-I-deel		179
Algemene uitkering		2.405
Diverse kleine posten	98	35
Totaal	5.737	6.291

2. Niet gerealiseerde lasten

Dit betreft lagere uitgaven dan begroot. Totaal is door de coronacrisis € 2.173.000,- minder uitgegeven. Met name de uitgaven voor jeugdhulp en voor dienstverlening aan zelfstandig wonende mensen met een beperking zijn lager.

Overzicht niet gerealiseerde lasten per taakveld:

Niet gerealiseerde lasten door corona, in duizenden euro's		
Taakvelden		bedrag
0.1	Bestuur	8
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	10
0.4	Overhead	114
Totaal taakveld 0		132
4.3	Onderwijsbeleid en leerinzaken	29
Totaal taakveld 4		29
5.2	Zwembaden	181
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	353
Totaal taakveld 5		534
6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	268
6.72	Maatwerkdienstverlening 18-	1.084
6.82	Geëscaleerde zorg 18-	126
Totaal taakveld 6		1.478
Totaal taakvelden		2.173

3. Niet gerealiseerde baten

Dit zijn minder baten ten opzichte van de vastgestelde begroting. Totaal is € 1.319.000,- minder ontvangen. Hierbij gaat het met name om lagere parkeeropbrengsten en lagere bijdragen in het beleidsveld sport.

Overzicht niet gerealiseerde baten per taakveld:

Niet gerealiseerde baten door corona, in duizenden euro's		
Taakvelden		bedrag
0.2	Burgerzaken	6
0.4	Overhead	38
0.63	Parkeerbelasting	423
Totaal taakveld 0		467
1.2	Openbare orde en veiligheid	18
Totaal taakveld 1		18
3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	46
Totaal taakveld 3		46
5.1	Sportbeleid en activering	220
5.2	Sportaccommodaties	94
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	406
Totaal taakveld 5		720
6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	68
Totaal taakveld 6		68
Totaal taakvelden		1.319

De compensatie van de rijksoverheid blijkt vooralsnog toereikend te zijn geweest om daaruit de maatregelen te kunnen betalen, die we in 2020 hebben getroffen. Doordat de compensatie toereikend is, hebben we in 2020 geen aanspraak gedaan op de € 5,2 miljoen, die binnen de algemene reserve is gereserveerd voor de gevolgen van de coronacrisis. We willen dit bedrag beschikbaar houden voor de mogelijke gevolgen in 2021. De crisis is immers nog niet ten einde en veel zal afhangen van de maatregelen die het rijk neemt en de veerkracht van de economie. We verwachten dat in 2021 een extra beroep zal worden gedaan op bijstand, jeugdhulp en maatschappelijke ondersteuning.

7 Balans

GEMEENTE HARDENBERG BALANS 2020 / 2019.

ACTIVA (bedragen x € 1.000)	31-12-2020		1-1-2020		31-12-2019	
Vaste activa						
<i>Immateriële vaste activa</i>	8.475		7.550		7.373	
- Kosten onderzoek en ontwikkeling	371		177			
- Bijdrage aan activa in eigendom van derden	8.104		7.373		7.373	
<i>Materiele vaste activa</i>	175.120		177.522		177.522	
- Investerings met een economisch nut	138.541		138.737		138.737	
- Investerings met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven	22.257		23.453		23.453	
- Inv. in de openb. ruimte met uitsluitend een maatschappelijk nut	14.322		15.332		15.332	
<i>Financiële vaste activa</i>	10.741		12.266		20.903	
- Kapitaalverstrekkingen aan:						
- deelnemingen	6.558		6.457		15.094	
- Leningen aan:						
- deelnemingen	214		1		1	
- Overige langlopende leningen u/g	3.969		5.808		5.808	
Totaal vaste activa	194.336		197.338		205.798	
Vlottende activa						
<i>Voorraden</i>	15.658		17.900		16.647	
- Grond- en hulpstoffen						
- onderhanden werk, waaronder gronden in exploitatie	15.981		17.942		16.689	
- exploitatieovereenkomsten	-323		-42		-42	
<i>Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan 1 jaar</i>	21.713		22.584		19.278	
- Vorderingen op openbare lichamen	10.645		12.537		10.266	
- Schatkistbankieren	4.943		2.486		2.486	
- Overige vorderingen	6.125		7.561		6.526	
<i>Liquide middelen</i>	533		2.394		2.394	
- Kassaldi	10		13		13	
- Bank- en girosaldi	523		2.381		2.381	
<i>Overlopende activa</i>	6.396		3.795		3.795	
- Nog te ontvangen bijdragen van het Rijk	0		0		0	
- Nog te ontvangen bijdragen van overige overheden	92		233		233	
- Overige nog te ontvangen en vooruitbetaalde bedragen	6.304		3.562		3.562	
Totaal vlottende activa	44.300		46.673		42.972	
Totaal-generaal	238.636		244.011		247.912	

PASSIVA (bedragen x € 1.000)	31-12-2020		1-1-2020		31-12-2019	
Vaste passiva						
<i>Eigen vermogen</i>	83.371		79.429		89.564	
- Algemene reserve	51.354		44.901		50.893	
- Bestemmingsreserve dekking kap.lasten	26.947		27.761		27.761	
- Bestemmingsreserves					4.143	
- Nog te bestemmen resultaat	5.070		6.767		6.767	
<i>Voorzieningen</i>	10.975		10.693		5.494	
- Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's	6.937		6.216		5.494	
- Door derden bekleemde middelen	4.038		4.477			
<i>Vaste schulden met een rentetypische looptijd van 1 jaar of langer</i>	108.112		120.904		120.904	
- Onderhandse leningen van:						
- binnenlandse banken en overige financiële instellingen	107.618		120.209		120.209	
- Overige binnenlandse sectoren						
- door derden belegde gelden	1		1		1	
- waarborgsommen	493		694		694	
Totaal vaste passiva	202.458		211.026		215.962	
Vlottende passiva						
<i>Netto vlottende schulden met rente typische looptijd korter dan 1 jaar</i>	17.971		24.392		23.357	
- Kasgeldleningen	8.000		10.000		10.000	
- Bank- en girosaldi	2		1.856		1.856	
- Overige schulden	9.969		12.536		11.501	
<i>Overlopende passiva</i>	18.207		8.593		8.593	
- Nog te betalen bedragen	6.048		6.360		6.360	
- Nog te besteden uitkeringen Rijk	2.418		389		389	
- Nog te besteden uitkeringen overige overheden	1.377		1.205		1.205	
- Nog te besteden uitkeringen overige instellingen	110		101		101	
- Vooruitontvangen bedragen	8.254		538		538	
Totaal vlottende passiva	36.178		32.985		32.985	
Totaal-generaal	238.636		244.011		247.912	
Garantstellingen:						
Gewaarborgde geldleningen		93.758		95.500		95.500

Correctie beginbalans 1-1-2020 GREX, reserves en voorzieningen.

Grondexploitatie (GREX).

Het project Centrumplan Hardenberg bestaat uit diverse deelgebieden. Voorheen werd er voor elk deelgebied met negatief eindresultaat een voorziening getroffen en waar kon tussentijdse winst genomen. Door gewijzigde inzichten moet het Centrumplan Hardenberg nu gezien worden als 1 grondexploitatie met een eindresultaat. Het totale plan heeft een negatief eindresultaat waarvoor een voorziening is ingesteld. Dit houdt in een (voordelige) balanscorrectie op de voorzieningen per 1-1-2020 van € 1.432.000. Daarnaast waren er nog twee deelgebieden met een boekwaarde van € 177.000 die nog niet in de grondexploitatie waren opgenomen en die nu onder de immateriële vaste activa gerangschikt zijn.

Een deel van de gronden van Heemserpoort waren op de beginbalans van 2020 gerubriceerd onder de post voorraden. Voor dit deel is nog geen grondexploitatie vastgesteld en is daarom overgeboekt naar de post materiele vaste activa voor een bedrag van € 1.478.000

Een deel van de gronden van Katingerveld zijn bij de beginbalans gecorrigeerd van de post materiele vaste activa naar de voorraden voor een bedrag van € 786.000

Centrumplan Hardenberg

	Vervaar- digings- waarde	Voorzien. Verliesl. Complex	Boek- waarde	Corr.begin- balans	Corr.begin- balans	Corr.begin balans	Boek- waarde
Complex	31-12-2019		31-12-2019	1-1-2020	1-1-2020	1-1-2020	1-1-2020
Centrumplan Hardenberg:				4.324	4.762	438-	438-
- Plankosten	5.057	5.320	263-	5.057-	-5.320	263	-
- Herinrichting Voorstraat	154	150	4	154-	-150	4-	-
- Vechtoever	362		362	362-		362-	-
- Oosteinde/Stationsstraat			-			-	-
- Vechtzone	26	415	389-	26-	-415	389	-
- Ontwikkeling Markt e.o.	-182		182-	182		182	-
- Marsch Kruserbrink nieuwbouw			-			-	-
- Slotgraven	-308		308-	308		308	-
- Mulo-locatie	380		380	380-		380-	-
- Leisure-zone	-1.386		1.386-	1.386		1.386	-
- Hoofdinfra	221	307	86-	221-	-307	86	-
- Buiten de GREX	177		177	177-		177-	-
Totaal	4.501	6.192	1.691-	177-	1.430-	438 -	438-

ACTIVA (bedragen x € 1.000)	Correctie beginbalans 1-1-2020	
Vlottende activa		
<i>Vorraden</i>		1.430
- Grond- en hulpstoffen	1.430	
- Onderhanden werk, waaronder gronden in exploitatie		
PASSIVA (bedragen x € 1.000)	Correctie beginbalans 1-1-2020	
Vaste passiva		
<i>Eigen vermogen</i>		1.430
Algemene reserve	1.430	

Overige correcties:

ACTIVA (bedragen x € 1.000)	Correctie beginbalans 1-1-2020	
Vaste activa		
<i>Immateriele vaste activa</i>		177
- Kosten onderzoek en ontwikkeling	177	
<i>Materiele vaste activa</i>		692
- Investerings met een economisch nut	692	
- overige investeringen met een economisch nut	692	
Vlottende activa		
<i>Vorraden</i>		869-
- Grond- en hulpstoffen	869-	
- onderhanden werk, waaronder gronden in exploitatie	869-	

LOC.

De deelneming in het LOC+ was gewaardeerd tegen het netto eigen vermogen. Dit is in het bedrijfsleven gebruikelijk, maar niet toegestaan voor gemeenten. De deelneming moet gewaardeerd worden tegen verkrijgingsprijs minus de terugstortingen van kapitaal.

Hierdoor is een correctie van de financiële vaste activa in de openingsbalans nodig.

De deelneming is per 31 december 2019 door ons gewaardeerd op € 12.362.000

Volgens de BBV-verslaggevingsregels moet dit € 5.997.000 zijn. De correctie van de boekwaarde deelneming LOC+ met € 6.365.000 heeft tot gevolg dat de algemene reserve per 1 januari 2020 met hetzelfde bedrag wordt verlaagd.

ACTIVA (bedragen x € 1.000)	Correctie beginbalans 1-1-2020	
Vaste activa		
<i>Financiële vaste activa</i>		6.365-
- kapitaalverstrekking aan deelnemingen	6.365-	
PASSIVA (bedragen x € 1.000)	Correctie beginbalans 1-1-2020	
Vaste passiva		
<i>Eigen vermogen</i>		6.365-
Algemene reserve	6.365-	

Reserves en voorzieningen.

Reserves zijn vermogensbestanddelen die als eigen vermogen zijn aan te merken en vrij besteedbaar zijn. Reserves worden alleen gevormd, gewijzigd en opgeheven via een raadsbesluit en worden gevormd door bestemming van het resultaat. Reservevorming is slechts mogelijk onder voorwaarden en er wordt niet meer gereserveerd dan nodig is om het aanvaarde beleid uit te voeren.

Voorzieningen worden gevormd voor min of meer onzekere verplichtingen die te zijner tijd tot schulden kunnen worden (zoals garantstellingen), of voor schattingen van de lasten voortvloeiend uit risico's die samenhangen met de bedrijfsvoering (zoals rechtsgedingen en reorganisaties). Ook kunnen voorzieningen worden gevormd ter egalisatie van de in de tijd onregelmatig gespreide lasten (zoals groot onderhoud).

Kenmerkend voor een voorziening is dat:

- Deze moet worden gevormd vanuit een verplichting volgend uit bedrijfsactiviteiten;
- Deze een verplichte bestedingsrichting heeft;
- Deze tot het vreemde vermogen behoort.

Op de balans per 31 december 2019 stonden bestemmingsreserves voor afvalstoffenheffing en voor rioolrechten. Deze reserves zijn gevormd uit de overschotten op de specifieke bijdragen van de inwoners voor kosten van afval en riolering. Deze overschotten hadden niet als reserves maar als voorzieningen moeten worden verantwoord.

Want in de BBV art. 44 lid 2 staat: "Tot de voorzieningen worden ook gerekend van derden verkregen middelen die specifiek besteed moeten worden". Voor deze voorzieningen geldt, dat wanneer het onderliggende bestedingsplan structureel lager uitvalt of niet meer onderbouwd kan worden, deze middelen terugbetaald moeten worden aan degenen bij wie de heffing oorspronkelijk opgelegd is. Deze middelen zijn dus niet vrij besteedbaar.

Ook de verantwoording van de voorzieningen is gewijzigd. De voorzieningen Groot onderhoud riolering en Nog te bestemmen gelden riolering waren op 31 december 2019 verantwoord als Voorzieningen voor

verplichtingen, verliezen en risico's. Op grond van de BBV artikel 44 lid 1 zijn dit voorzieningen, waarvan de omvang redelijkerwijs te schatten is. De omvang van de twee genoemde voorzieningen was onvoldoende te onderbouwen. Daarom moeten deze voorzieningen worden aangemerkt als Voorzieningen voor door derden bekleemde middelen.

Met toepassing van artikel 44 lid 2 van de BBV hebben we de balans per 1 januari 2020 aangepast.

De correctie beginbalans gaat in per 1 januari 2020 en betekent een wijziging in de verantwoording van de passiva op de balans ten opzichte van 31 december 2019. De bestemmingsreserves afvalstoffenheffing en rioolrechten zijn per 1 januari 2020 opgeheven. Het eigen vermogen daalt daardoor met € 4.143.000. Bij de voorzieningen is een Voorziening afvalstoffenheffing en een Voorziening rioolheffing toegevoegd. De stand van de voorzieningen is daardoor verhoogd met € 4.143.000.

Binnen de balanspost Voorzieningen is een verschuiving van het onderdeel 'Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's' naar het onderdeel 'Voorzieningen voor door derden bekleemde middelen' voor een bedrag van € 334.000. Dit betreft de Voorziening groot onderhoud riolering en de Voorziening nog te bestemmen gelden riolering.

PASSIVA (bedragen x € 1.000)	Correctie beginbalans 1-1-2020	
Vaste passiva		
<i>Eigen vermogen</i>		5.199-
Algemene reserve	1.056-	
- Bestemmingsreserves	4.143-	
- Reserve afvalstoffenheffing	1.188-	
- Reserve riolering	2.955-	
	-	
<i>Voorzieningen</i>		5.199
- Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's	722	
- Voorziening Heemserpoort	1.056	
- Voorziening groot onderhoud riolering	40-	
- Voorziening nog te bestem gelden riolering	294-	
- Door derden bekleemde middelen	4.477	
- Voorziening afvalstoffenheffing	1.188	
- Voorziening rioolrechten	2.955	
- Voorziening groot onderhoud riolering	40	
- Voorziening nog te bestem gelden riolering	294	

8 Grondslagen

Inleiding

De jaarrekening is opgemaakt met inachtneming van de voorschriften die het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) daarvoor geeft.

Algemene grondslagen voor het opstellen van de jaarrekening

De waardering van de activa en passiva en de bepaling van het resultaat vindt plaats op basis van historische kosten. Tenzij bij de desbetreffende balanspost anders is vermeld, worden de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarden.

Dividendopbrengsten worden als bate opgenomen op het moment waarop de algemene vergadering van aandeelhouders daarover een besluit heeft genomen.

Personeelslasten worden in principe toegerekend aan het boekjaar waarop ze betrekking hebben. Als gevolg van het formele verbod op het opnemen van voorzieningen c.q. schulden uit hoofde van jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume, worden sommige personele lasten echter toegerekend aan de periode waarin uitbetaling plaatsvindt; daarbij moet worden gedacht aan componenten zoals ziektekostenpremie ten behoeve van gepensioneerden, overlopende vakantiegeld- en verlofaanspraken e.d.

Voor arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van een jaarlijks vergelijkbaar volume wordt geen voorziening getroffen of op andere wijze een verplichting opgenomen. De referentieperiode is dezelfde als die van de meerjarenraming, te weten vier jaar. Indien er sprake is van (eenmalige) schokeffecten (bijvoorbeeld reorganisaties) dient wel een verplichting opgenomen te worden.

Vergelijkende cijfers

Ten aanzien van de vergelijkende cijfers heeft in beperkte mate herrubricering plaatsgevonden.

Impact corona crisis

In februari 2020 kregen we te maken met een uitbraak van het COVID-19 (Corona) virus. Deze uitbraak heeft maatschappelijke en economische effecten, waardoor van een crisis kan worden gesproken. De uitbraak van dit virus heeft financiële gevolgen voor de jaarrekening 2020 en heeft ook doorwerking voor diverse beleidsterreinen van onze begroting 2021 en mogelijk voor de jaren daarna. De financiële impact voor 2020 is inzichtelijk gemaakt. We blijven onze risico's en die van onze partners voortdurend monitoren. Er is geen risico voor de continuïteit van onze gemeente. We bewaken onze liquiditeitspositie goed en nemen zo nodig maatregelen om onze taken gedurende deze crisis zo goed mogelijk te blijven uitvoeren. Wij hebben de eventuele verdere gevolgen van de Corona uitbraak in de paragraaf risico's en weerstandsvermogen betrokken.

Balans

Vaste activa

Immateriële vaste activa

Kosten onderzoek en ontwikkeling

Kosten van onderzoek en ontwikkeling worden op grond van het BBV (artikel 6o) als immateriële activa aangemerkt. Deze kosten worden geactiveerd, als aan de volgende vier voorwaarden wordt voldaan:

1. Het voornemen bestaat het actief te gebruiken of te verkopen;
2. De technische uitvoerbaarheid om het actief te voltooien staat vast;
3. Het actief in de toekomst economisch of maatschappelijk nut zal genereren;
4. De uitgaven die aan het actief zijn toe te rekenen betrouwbaar kunnen worden vastgesteld.

De (te) activeren kosten voor onderzoek en ontwikkeling worden gewaardeerd tegen het bedrag van de werkelijk gemaakte kosten. Na maximaal 5 jaar na activatie van de kosten moeten de kosten hebben geleid tot een actieve grondexploitatie dan wel worden afgeboekt ten laste van het jaarresultaat.

Bijdragen aan activa in eigendom van derden

De (te) activeren bijdragen aan activa in eigendom van derden worden gewaardeerd tegen het bedrag van de verstrekte bijdrage, verminderd met afschrijvingen. De verleende bijdragen worden afgeschreven in de periode waarin het betrokken actief van de derde op basis van de door de gemeente gestelde voorwaarden moet bijdragen aan de publieke taak.

Materiële vaste activa met economisch nut

In erfpacht uitgegeven gronden

De in erfpacht uitgegeven percelen zijn gewaardeerd tegen de eerste uitgifteprijs (i.c. de waarde die bij eerste uitgifte als basis voor de canonberekening in aanmerking is genomen). Percelen waarvan de erfpacht eeuwigdurend is afgekocht, zijn tegen een geringe registratiewaarde opgenomen.

Niet in exploitatie genomen gronden (NIEGG).

In verband met wijziging/aanpassing voorschriften BBV ingaande 2016 worden de NIEG-gronden opgenomen onder de materiële vaste activa 'voorraden en gronden'. Deze gronden zijn gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs (aanschaffingskosten) van de gronden vermeerderd met de daaraan toe te rekenen kosten (rente en algemene beheerskosten) dan wel zijn gewaardeerd tegen de lagere marktwaarde

Overige investeringen met economisch nut

Deze materiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs. Specifieke investeringsbijdragen van derden worden op de desbetreffende investering in mindering gebracht; in die gevallen wordt op het saldo afgeschreven. De afschrijving start in het eerstvolgende boekjaar na het moment dat het actief door de gemeente is verworven of in gebruik is genomen. Hierbij worden de in de afschrijvingstabel (opgenomen als bijlage in nota 'Waarderen en Afschrijven vaste activa 2017') vermelde afschrijvingstermijnen aangehouden. Uitgangspunt is dat alle activa wordt afgeschreven op basis van de lineaire methode. Uitzonderingen op deze regel worden ter goedkeuring aan de raad voorgelegd.

Op grondbezit met economisch nut (buiten de openbare ruimte) wordt niet afgeschreven.

Bij de waardering wordt in voorkomende gevallen rekening gehouden met een bijzondere vermindering van de waarde, indien deze naar verwachting duurzaam is. Dergelijke afwaarderingen worden teruggenomen als ze niet langer noodzakelijk blijken.

Volledigheidshalve vermelden wij dat op investeringen die vóór 2008 gedaan zijn soms extra is afgeschreven zonder economische noodzaak (ter verlichting van toekomstige lasten). Ook zijn in voorkomende gevallen reserves op dergelijke investeringen afgeboekt.

Operational leasing wordt niet als actief in de balans verwerkt. Wel wordt de omvang van de langjarige verplichtingen die uit hoofde van leasing, huur en anderszins zijn aangegaan in de toelichting vermeld. Tevens kunnen deze worden betrokken in de paragraaf met betrekking tot het weerstandsvermogen. Financial lease heeft in het begrotingsjaar niet plaatsgevonden.

Investeringen in de openbare ruimte met uitsluitend maatschappelijk nut

Overeenkomstig de in oktober 2017 door de gemeenteraad vastgestelde nota 'Waarderen en Afschrijven vaste activa 2017' worden infrastructurele werken in de openbare ruimte, zoals wegen, pleinen, bruggen, viaducten en parken geactiveerd en afgeschreven. De afschrijving start in het eerstvolgende boekjaar na het moment dat het actief door de gemeente is verworven of in gebruik is genomen. Hierbij worden de in de afschrijvingstabel (opgenomen als bijlage in nota 'Waarderen en Afschrijven vaste activa 2017') vermelde afschrijvingstermijnen aangehouden. De ondergrond van deze werken wordt daarbij als integraal onderdeel van het werk beschouwd (en dus ook afgeschreven). Voor zover in het verleden (t/m 2016) in voorkomende gevallen een snellere budgettaire dekking mogelijk was, werd op dergelijke activa overigens (resultaatafhankelijk) extra afgeschreven.

De boekwaarden van investeringskredieten t/m 2016 moeten dus nadrukkelijk alsnog te dekken investeringsrestanten worden gezien.

Een van de wijzigingen voorschriften BBV is dat met ingang van 2017 alle investeringen (die vanaf het begrotingsjaar 2017 of later gereedkomen) met een maatschappelijk nut geactiveerd en over de verwachte levensduur afgeschreven moeten worden. Vanaf 2017 is er dus geen versnelde afschrijving meer mogelijk. Uitgangspunt is dat alle activa wordt afgeschreven op basis van de lineaire methode. Uitzonderingen op deze regel worden ter goedkeuring aan de raad voorgelegd.

Financiële vaste activa

Kapitaalverstrekkingen aan gemeenschappelijke regelingen en leningen u/g zijn opgenomen tegen nominale waarde. Indien nodig is een voorziening voor verwachte oninbaarheid in mindering gebracht.

Participaties in het aandelenkapitaal van NV's en BV's (kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen in de zin van het BBV) zijn gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs van de aandelen. Afwaardering zal plaatsvinden indien de waarde van de aandelen onverhoopt structureel daalt tot onder de verkrijgingsprijs. Tot dusver is een dergelijke afwaardering gelukkig niet noodzakelijk gebleken. De actuele waarde ligt ruim boven de verkrijgingsprijs.

Van een deelneming is krachtens artikel 1 lid d BBV sprake als de gemeente participeert in het aandelenkapitaal van een N.V. of B.V.

Flottende activa

Vorraden

De onderhanden werken, waaronder gronden in exploitatie zijn gewaardeerd tegen de vervaardigingskosten. Dit betreft de aanschaffingskosten van de gronden, de kosten van bouw- en woonrijp maken en de overige direct aan de vervaardiging toe te rekenen kosten, verminderd met de opbrengsten van grondverkoop, subsidies en bijdragen van derden.

Bij de afwikkeling van een complex wordt het resultaat verrekend met de algemene reserve. T/m 2016 werd voor complexen waarvoor een winst werd verwacht tussentijds winst genomen voor zover een negatieve boekwaarde van dat complex de betrouwbaar geraamde nog te maken kosten overstijgen. Ingaande 2017 wordt tussentijds winst genomen op basis van de Percentage Of Completion (POC) - methode. Voor complexen waarvoor een verlies wordt verwacht wordt voor dit verlies een voorziening gevormd ten laste van de algemene reserve.

Stelselwijziging.

Voor wat betreft de waardering van de gronden in exploitatie wordt nog melding gemaakt van een in het verleden doorgevoerde stelselwijziging (per 1-1-2012). Dit betekent nu dat investeringen in de openbare ruimte die t/m 2011 jaarlijks werden verantwoord binnen de grondexploitaties ingaande 1-1-2012 worden geactiveerd. Nader verklaard gaat dit uit van het activeren van investeringen in de openbare ruimte zoals de aanleg van wegen, riolering, openbare verlichting en brandkranen.

De begrotingssystematiek voor deze in de grondexploitaties begrepen investeringen in de openbare ruimte wordt hiermee gelijk aan de werkwijze binnen de Algemene Dienst, zoals deze al wordt toegepast bij onder meer de aanleg van riolering en ook is vastgelegd in de nota 'Waarderen en Afschrijven vaste activa 2017'.

Gerede producten worden gewaardeerd tegen de kostprijs of tegen de marktwaarde indien de marktwaarde lager is dan de kostprijs. Dat laatste doet zich met name voor indien voorraden incurant worden. De kostprijs bestaat uit de verrekenprijzen van grond- en hulpstoffen en de loon- en machinekosten die aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend.

Vorderingen en overlopende activa

Uitzettingen met een rente typische looptijd korter dan 1 jaar; waardering vindt plaats onder aftrek van eventuele voorzieningen wegens oninbaarheid.

De vorderingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Voor verwachte oninbaarheid is een voorziening in mindering gebracht. De debiteurenpositie is bij het opmaken van de jaarrekening gescreend. Conclusie is dat ultimo 2020 de posten debiteuren en de post dubieuze debiteuren juist in de jaarrekening zijn gewaardeerd. Het benodigde niveau van de voorziening dubieuze debiteuren is ultimo 2020 berekend o.b.v. gescreende posten debiteuren.

Liquide middelen en overlopende posten.

Deze activa worden tegen nominale waarde opgenomen.

Passiva

Reserves, Voorzieningen en Doeluitkeringen.

De kaderstelling voor de reserves, voorzieningen en doeluitkeringen is geformuleerd in de nota 'reserves, voorzieningen en doeluitkeringen 2017' zoals is vastgesteld in de raadsvergadering van 31 oktober 2017. De ingangsdatum van deze nota is met terugwerkende kracht bepaald op 1 januari 2017.

Voorzieningen worden gewaardeerd op het nominale bedrag van de betrokken verplichting c.q. het voorzienbare verlies. De pensioenverplichting in kader van de wet APPA is echter tenminste tegen de contante waarde van de (reeds opgebouwde) toekomstige uitkeringsverplichtingen gewaardeerd.

Doeluitkeringen worden tegen nominale waarde opgenomen.

Vaste schulden

Vaste schulden worden gewaardeerd tegen de nominale waarde, verminderd met gedane aflossingen. De vaste schulden hebben een rent typische looptijd van één jaar of langer.

Vlottende passiva

De vlottende passiva worden gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Borg- en Garantstellingen

Voor zover leningen door de gemeente gewaarborgd zijn, is buiten telling van de balans het totaalbedrag van de geborgde schuldrestanten per einde boekjaar opgenomen. Overigens is in de toelichting op de balans nadere informatie opgenomen.

Grondslagen resultaatbepaling

Het resultaat is bepaald met inachtneming van de hiervoor vermelde waarderingsgrondslagen. Uitgangspunt is dat baten en lasten tegen de nominale waarde worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben. Baten en lasten die zich manifesteren nadat de administratie is afgesloten, worden in het volgende boekjaar verwerkt. De verdeling van de kosten van de verschillende kostenplaatsen over de diverse functies/producten geschiedt via de kostenverdeelsleutels welke ook bij de begroting zijn toegepast. Baten en winsten worden slechts genomen voor zover zij op de balansdatum zijn gerealiseerd. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het verslagjaar worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend (voorzienbaar) zijn geworden.

Niet uit de balans blijvende verplichtingen

Behalve in de balans opgenomen verplichtingen, kunnen er ook verplichtingen bestaan die naar hun aard (nog) niet voor opname in de balans in aanmerking komen. Hierbij kan gedacht worden aan langlopende huur- en leasecontracten, aanspraken personeel op vakantiegeld en vakantiedagen, voorwaardelijke verplichtingen, bijvoorbeeld uit hoofde van verstrekte garanties aan derden (bijv. garantstellingsrente en aflossing van aangegane geldleningen door derden).

Gebeurtenissen na balansdatum

Alle ten tijde van het opmaken van de jaarrekening beschikbare informatie omtrent de feitelijke situatie per balansdatum is bij het opmaken van de jaarrekening in aanmerking genomen en verwerkt. Er hebben zich na het opmaken van de jaarrekening geen gebeurtenissen van betekenis voorgedaan die nadere informatie geven over de feitelijke situatie op balansdatum.

9 Toelichting op de balans

VASTE ACTIVA

Immateriële vaste activa

Kosten onderzoek en ontwikkeling	2020	Toel.
Vorbereidingskosten toekomstige exploitaties	371	1) 4)

1) De overschrijdingen op dit investeringskrediet past binnen het door het gemeenteraad uitgezette beleid.

4) Betreft voorbereidingskosten toekomstige grondexploitaties welke conform de per 1 januari 2017 geldende regelgeving BBV zijn geactiveerd. Na maximaal 5 jaar moeten de kosten hebben geleid tot een actieve grondexploitatie dan wel worden afgeboekt t.l.v. het jaarresultaat.

Verloop bijdrage activa in eigendom van derden	2020	2019
Boekwaarde per 1 januari	7.373	7.273
Investeringsen	1.106	326
Afschrijving	-242	-150
Bijdragen derden	-133	-76
Boekwaarde per 31 december	8.104	7.373

De belangrijkste investeringen zijn	Totaal Krediet	Werkelijk in 2020	Besteed t/m 2020	Toel.
Gemeentelijke bijdrage N34	2.426	634	2.344	
Bijdr. accomm. Fietscrossclub De Vaart	100	90	90	
Bijdr. Rijhal voltigevereniging TOP	50	50	50	
Bijdrage renovatie sporthal De Meet	362	132	207	
Bijdrage MFC De Krim	1.650	200	200	
Totaal	4.588	1.106	2.891	

Materiële vaste activa

Onderdelen materiële vaste activa	2020	2019
Investeringsen met een economisch nut	138.541	138.737
Investeringsen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven	22.257	23.453
Investeringsen in de openbare ruimte met uitsluitend maatschappelijk nut	14.322	15.332
Totaal	175.120	177.522

Verloop van de totale materiële vaste activa	2020	2019
Boekwaarde per 1 januari	177.522	176.278
Overheveling 1)	-1.544	-130
Investerings	8.722	11.588
Afschrijving / aflossing	-8.610	-8.625
Bijdragen derden	-472	-1.589
Afwaarderingen	-498	
Boekwaarde per 31 december	175.120	177.522

1) Overheveling betreft:

Gronden (NIEGG) over naar gronden in exploitatie	1.171	130
Inbreng boekwaardes van een 2-tal gebouwen in de GREX	373	

Investerings met economisch nut	2020	2019
Gronden en terreinen	20.485	21.028
Woonruimte en bedrijfsgebouwen	95.920	99.423
Grond, weg- en waterbouwkundige werken	6.753	3.163
Vervoermiddelen	1.761	1.785
Machines apparaten en installaties	10.826	10.817
Inventaris	1.521	1.742
Overige materiële vaste activa	1.275	779
Totaal	138.541	138.737

Investerings met economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven	2020	2019
Riolering	22.257	23.453
Totaal	22.257	23.453

Investerings in de openbare ruimte met uitsluitend maatschappelijk nut	2020	2019
Grond, weg- en waterbouwkundige werken	14.182	15.182
Overige materiële vaste activa	140	150
Totaal	14.322	15.332
Totaal materiële vaste activa	175.120	177.522

De belangrijkste investeringen zijn	Totaal Krediet	Werkelijk in 2020	Besteed t/m 2020	Toel.
Parkeerplaats sportpark Gramsbergen	151	85	108	
Parkeerplaats EMMS Slagharen	266	239	266	
Renovatie Casper Diemer	297	267	267	
Renovatie Regenboog Mariënberg	330	297	297	
Zwembad Hattemat vervang.investering	170	134	134	
Sporthal de Binder vervang.investering	72	72	72	
Vervanging dakbedekking de Matrix	94	81	81	
Tijdelijke huisvesting Pro Hardenberg	-	200	200	1) 2)
Toplaag kunstgrasveld Sportp.De Boshhoek	284	284	284	
Zonnepanelen gem.werf Hdb	225	132	155	
Vervanging toplaag kunstgrasvelden	303	303	303	
ICT Jaarplan vervang. 630 Dell-clients	157	148	154	
ICT mobile devices	74	60	74	
ICT UEM implementatie windows	199	199	199	
ICT servers ivm migratie windows 10	417	292	297	
Zwembad De Slag vergroting energie opwekking	131	136	136	
Sporthal De Beek telescopische tribunes	157	157	157	
Vervanging houtversnipperaars	93	131	131	1)
Riolering Slotgraven	50	50	50	3)
Verlegging riolering Balkbrug	250	250	250	3)
Herinrichting sportpark De Boshhoek	2.723	92	99	3)
Vechtrijk Gramsbergen	1.384	68	147	3)
Civiel techn kunstwerken 2019-2022 Loozenweg	300	306	306	1) 3)
Openbare verlichting 2019	500	115	498	3)
Bewegwijzering Vechtdal revisie	161	81	81	3)
Extra aanlegplaatsen haventje Vechtpark	755	176	238	3)
Verlichting GREX 2020	511	113	113	3)
Hoofdstructuur GREX 2020	1.181	1.064	1.064	3)
VerkeersRegeling Install."s 2020	300	271	271	3)
Openbare verlichting 2020	500	340	340	3)
Civieltechnische kunstwerken 2019-2023	100	94	94	3)
Herinr.Gramsbergerweg bij Waterinkschool	300	298	298	3)
Integrale aanpak Haardijk te H'berg	650	150	150	3)
Fietspad Rheezermaten	530	205	205	3)
Afronding project N34/Hessenweg	113	101	101	3)
Ontsluiting ziekenhuis & gezondheidspark	262	236	236	3)
Verbetering 3 woonstraten	1.045	89	89	3)
Stationsomgeving	2.760	88	713	3)
Totaal	17.795	7.404	8.658	

- 1) De overschrijdingen op deze investeringskredieten passen binnen het door het gemeenteraad uitgezette beleid.
- 2) Het IHP onderwijs is in de raadsvergadering 1 dec 2020 vastgesteld. De benodigde middelen voor tijdelijke huisvesting Pro Hardenberg zijn hierin opgenomen.
- 3) Betreft investeringen met maatschappelijk nut welke conform de per 1 januari 2017 geldende regelgeving BBV (art.59) zijn geactiveerd

Financiële vaste activa

Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen	Aantal	2020	2019
Certificaten Dataland		3	3
Aandelen Cogas	650	74	74
Maatschappelijk kapitaal N.V. Rendo		26	26
Maatschappelijk kapitaal BNG	23.164	78	78
Aandelen Rova	816	93	93
Aandelen BNG	64.935	85	85
Aandelen A WMO	136	13	13
Aandelen EPZ	96.993	1	1
Aandelen Enexis	96.993	2	2
Bijdrage aan LOC		6.183	12.447
Bijdrage aan LOC correctie waardering 1-1-2020			-6.365
	2.020	2019	
SVn inzake resolverend fonds (*)	1.469	1.412	
Svn inzake starterslening (*)	834	859	
Totaal (na correctie beginbalans)		6.558	6.457

Verloop kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen	2020	2019
Boekwaarde per 1 januari	6.457	14.717
(*) SVN gelden varantwoord onder vlottende activa (vordering openbare lichamen)	-31	-2.271
Bijdrage aan LOC correctie waardering 1-1-2020		-6.365
Investeringen	376	565
Desinvesteringen		
Ontvangen aflossingen	-244	-189
Boekwaarde per 31 december	6.558	6.457

Leningen aan deelnemingen	2020	2019
Enexis	213	
Frauderisico onderlinge gemeenten	1	1
Totaal	214	1

Overige langlopende leningen	2020	2019
Boekwaarde per 1 januari	5.808	6.873
Uitzettingen		
Ontvangen aflossingen	-1.839	-1.065
Boekwaarde per 31 december	3.969	5.808

VLOTTENDE ACTIVA

	Saldo	Voorzie-	Gecorr saldo	Saldo	Voorzie-	Gecorr
	2020	ning	2020	2019	ning	saldo
						2019
Grond en hulpstoffen:						
Onderhanden werk/ gronden in exploitatie	27.958	11.977-	15.981	30.081	13.392-	17.942
Exploitatieovereenkomsten	19	342-	323-	283	325-	42-
Totaal (na correctie beginbalans)	27.977	12.319-	15.658	30.364	13.717-	17.900

	Verv. waarde 31-12-19	Voorzien. Verlies. Complex	Boek-waarde 31-12-19	Corr.verv.waarde 1-1-2020	CorrI voorzien. 1-1-2020	Verme.	Vermind.	Winstn.	Vervaardigings-waarde 2020	Voorzien. Verlies. Complex	Balans-waarde 2020	Ultimo 2020 vermoedel. nog te besteden	Ultim. 2020 Ontv. bijdr.	Ultim. 2020 Ontv. grondverk.	Verw. res.eindw.	Verw. res.ncw
Centrumplan Hardenberg:				4.324	4.762	1.415	722-		5.017	4.828	189	3393		3188	5.222-	-4828
Plankosten	5.057	5.320	263-	5.057-	-5.320											
Herinrichting Voorstraat	154	150	4	154-	-150											
Vechoever	362		362	362-												
Oosteinde/Stationsstraat			-													
Vechtzone	26	415	389-	26-	-415											
Ontwikkeling Markt e.o.	-182		182-	182												
Marsch Kruserbrink nieuwbouw			-													
Slotgraven	-308		308-	308												
Mulo-locatie	380		380	380-												
Leisure-zone	-1.386		1.386-	1.386												
Hoofdinfra	221	307	86-	221-	-307											
Buiten de GREX	177		177	177-												
Centrumplan Dedemsvaart:	189	289	100-			60	15-		234	318	84-	897		795	336-	-317
Broeklanden	1.220	29	1.191			70	352-		938	26	912	334		1242	30-	-26
Slagharen werkg.Moeshoek	74		74			19	105-		12-	79	91-	112		19	81-	-79
Slagharen woong.Moeshoek	2.774	1.294	1.480			178	1.428-		1.524	1.279	245	897		980	1.441-	-1279
De Meerstal I	342-		342-			28	76-	36-	426-		426-	260		129	295	208
Radewijk, middenin	62		62			4	66-		-		-					
Haardijk II	100-		100-			17	275-	308	50-		50-				50	50
De Steenmaat	300	75	225			18	218-		100	96	4	11		13	98-	-96
Broeklanden De Kop	1.104		1.104			44	2-	37-	1.109		1.109	616		1874	149	133
Baalder/Baalderveld	230	52	178			9	279-	6	34-		34-	28			6	6
Broeklanden Zuid	5.460	1.445	4.015			553	1.012-		5.001	1.196	3.805	5827	245	9154	1.429-	-1196
Katingerveld Balkbrug	243		243	786		222	180-	298-	773		773	1415		3341	1.153	671

Bransveen	1.461-		1.461-			305	403-	233	1.326-		1.326-	959		23	390	377
Sluis V Balkbrug	100-		100-			234	843-	157	552-		552-	781		527	298	271
Garstlanden III	301-		301-			69	645-	171-	1.048-		1.048-	615		204	637	577
De Marke II	72-		72-			20	304-	4	352-		352-	382		77	47	41
Gezondheidspark	4.659	3.738	921			67	205-		4.521	3.813	708	587		1062	4.046-	-3813
Rollepaal Oost	812-	278	1.090-			529	55-		338-	234	572-	576			238-	-234
Uitbreiding De Kuilen	74		74			21	85-	27	37		37	58		151	56	52
Marslanden II gemeentelijk	10.630		10.630			1.429	1.201-	286	11.144		11.144	32454		49132	5.534	4276
Heemserpoort	1.478		1.478	1.478-					-		-					
Knarrenhof Hardenberg	271		271			296	472-		95	108	13-	21			116-	-108
Garstlanden IV			-			589	9-		580		580	3665		7107	2.862	2302
Bransveen fase II	-		-			789	153-	20	656		656	2047		4642	1.939	1655
Beukenlaan De Krim						98			98		98	527	70	577	22	19
Locatie Hofsteeweg						267			267		267	404	30	655	14	13
Totaal bouwgrond in exploitatie	30.081	13.392	16.689	869-	1.430-	7.350	9.105-	499	27.956	11.977	15.979	56.866	345	84.892	415	1.325-

Bouwgrond in exploitatie

Boekwaarde 1-1-2020		30.081
Corr.beginbalans	869-	
Investeringen	7.350	
Opbrengsten	9.105-	
Resultaat	499	2.125-
Boekwaarde 31-12-2020		<u><u>27.956</u></u>

Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan 1 jaar:

Soort vordering	Saldo	Voorzie-	Gecorr saldo	Gecorr saldo
	2020	ning	2020	2019
Vorderingen op openbare lichamen (incl. SVN)	10.645		10.645	12.537
Schatkistbankieren	4.943		4.943	2.486
Overige vorderingen	7.382	-1.257	6.125	7.561
Totaal (na correctie beginbalans)	22.970	-1.257	21.713	22.584

Berekening benutting drempelbedrag schatkistbankieren (bedragen x € 1000)

		Verslagjaar			
(1)	Drempelbedrag	1273,65			
		Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
(2)	Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	228	345	412	307
(3a) = (1) > (2)	Ruimte onder het drempelbedrag	1.046	928	861	966
(3b) = (2) > (1)	Overschrijding van het drempelbedrag	-	-	-	-
(1) Berekening drempelbedrag					
		Verslagjaar			
(4a)	Begrotingstotaal verslagjaar	169.819			
(4b)	Het deel van het begrotingstotaal dat kleiner of gelijk is aan € 500 miljoen	169.819			
(4c)	Het deel van het begrotingstotaal dat de € 500 miljoen te boven gaat	-			
(1) = (4b)*0,0075 + (4c)*0,002 met een minimum van €250.000	Drempelbedrag	1273,65			

(2) Berekening kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen

		Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
(5a)	Som van de per dag buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen (negatieve bedragen tellen als nihil)	20.714	31.434	37.920	28.269
(5b)	Dagen in het kwartaal	91	91	92	92
(2) - (5a) / (5b)	Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	228	345	412	307

Verloop vorderingen	2020	2019
Debiteuren openbare lichamen (incl. vorderingen SVN)	10.645	12.537
Schatkistbankieren	4.943	2.486
Overige debiteuren	4.349	7.051
Vorderingen Sociale Zaken	2.957	3.127
Overige tussenrekeningen	76	59
Saldo 31 december	22.970	25.260
Voorziening dubieuze debiteuren	-1.257	-2.676
Saldo (na correctie beginbalans)	21.713	22.584

Liquide middelen:

Banksaldi	2020	2019
BNG	512	2.365
Rabobank	8	12
ABN	3	4
Totaal	523	2.381

Overlopende activa:

Overlopende activa	2020	2019
Nog te ontvangen bijdragen van overige overheden	92	233
Nog te ontvangen bedragen en vooruitbetaalde bedragen	6.304	3.562
Totaal	6.396	3.795

Specificatie nog te ontvangen bijdragen van overige overheden	Saldo	Toevoe- gingen	Ontvangen Bedragen	Saldo
	1-1-2020			31-12-2020
Provincie Overijssel; Ruimte voor de Vecht Belevingsplek	15		15	-
Provincie Overijssel; Verkeersveiligheid Bastingplein	150		150	-
Provincie Overijssel; Subsidie crisisarrangement		25	23	2
Provincie Overijssel; Actieplan/detailhandel structuurvisie Hardenberg	9		9	-
Provincie Overijssel; Sociaal Vitaal in kleine Kernen	2		2	-
Provincie Overijssel; Binnenschoolse cultuureducatie		48	47	1
Provincie Overijssel; Project Masterplan Stationsomgeving	57	88	57	88
St.Nat.Fonds voor vrede; vrijheid en veteranenfonds		5	4	1
Totaal nog te ontvangen bijdragen	233	166	307	92

Specificatie nog te ontvangen bedragen en vooruitbetaalde bedragen

Nog te ontvangen posten:

Afdeling Directiestaf

Afdeling Ruimtelijk Domein (Nedvang, leges bouwvergunning december) 395

Afdeling Dienstverlening (diverse belastingen / dividenduitkering) 2.948

Afdeling Openbaar Gebied (diverse subsidies / bijdragen) 46

Afdeling maatschappelijk Domein (diverse afrekeningen 2019) 2.088

Vooruitbetaalde posten: 588

Overige tussenrekeningen (WZI / Voorvegter) 239

Totaal 6.304

VASTE PASSIVA

Eigen vermogen:

Reserves	2020	2019
Algemene reserve	51.354	44.901
Bestemmingsreserve dekking kapitaallasten	26.947	27.761
Bestemmingsreserves overige		-
Resultaat	5.070	6.767
Totaal (na correctie beginbalans)	83.371	79.429

Voorzieningen:

Voorzieningen	2020	2019
Voorzieningen voor verplichtingen	6.937	6.216
Door derden bekleemde middelen	4.038	4.477
Totaal (na correctie beginbalans)	10.975	10.693

Vaste schulden:

Specificatie vaste schulden	2020	2019
Binnenlandse banken en overige financiële instellingen	107.618	120.209
Door derden belegde gelden	1	1
Waarborgsommen	493	694
	108.112	120.904

Verloop binnenlandse banken en overige financiële instellingen	2020	2019
Stand per 1 januari	120.209	132.397
bij: nieuw aangetrokken leningen		-
af: reguliere aflossingen	-12.591	-12.188
Totaal	107.618	120.209

Specificatie waarborgsommen	2020	2019
Bankgarantie Marslanden B.V.	479	680
Bankgarantie Café Doks	9	9
Waarborgsommen sleutels	5	5
Totaal	493	694

VLOTTENDE PASSIVA

Netto vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar:

Kasgeldleningen	2020	2019
Opgenomen kasgeldleningen	8.000	10.000

Banksaldi	2020	2019
BNG	2	1.856

Overige schulden	2020	2019
Crediteuren	3.920	4.856
Schulden rijk BBZ	1.183	1.035
Loonheffing / af te dragen premies	2.130	2.415
Betaling onderweg / reservering samenleving	2.704	3.439
Overige schulden	32	791
Totaal (na correctie beginbalans)	9.969	12.536

Overlopende passiva

Overige schulden	2020	2019
Nog te betalen bedragen	6.048	6.360
Nog te besteden uitkeringen Rijk	2.418	389
Nog te besteden uitkeringen overige overheden	1.377	1.205
Nog te besteden uitkeringen overige instellingen	110	101
Vooruit ontvangen bedragen	8.254	538
Totaal (na correctie beginbalans)	18.207	8.593

Nog te betalen bedragen	2020
Afdeling Directiestaf	372
Afdeling Ruimtelijk Domein (indexering inzamelingskosten)	588
Afdeling Dienstverlening (rente)	1.177
Afdeling Openbaar gebied (diverse afrekeningen)	311
Afdeling Maatschappelijk Domein (diverse afrekeningen)	3.272
Overige tussenrekeningen	328
Totaal	6.048

Vooruit ontvangen bedragen	2020
Afdeling Maatschappelijk Domein (Zwembaden / Voorveghter / TOZO)	8.254
Totaal	8.254

Specificatie nog te besteden uitkeringen	Saldo 1-1-2020	Toevoe- gingen	Vrijval	Saldo 31-12-2020
Uitkeringen van het Rijk				
Ministerie van Infra; Gevelmaatregelen Jachthuisweg	4		4	0
Ministerie van Infra; Verkeersveiligheid 2020-2021		261	54	207
Ministerie VROM; Tijdelijke Stimuleringsregeling woningbouw	57			57
Ministerie BIZA; Regeling reductie energieverbruik		892	328	564
Ministerie BIZA; Aanpak overlast gevende asielzoekers		50		50
Ministerie OCW; onderwijsachterstandenbeleid 2019	328	1.137	732	733
Ministerie VWS; bijdrage SPUK 2019 en 2020		2.073	1266	807
Totaal nog te besteden uitkeringen van het Rijk	389	4.413	2.384	2.418
Uitkeringen van overige overheden				
Provincie Overijssel; ISV-2 Bodem / Geluid	20		9	11
Provincie Overijssel; Convenant Duurzaam	111			111
Provincie Overijssel; IMG project Baalder Radewijkerbeek	306		31	275
Provincie Overijssel; ISV-3 Binnenstedelijke vernieuwing	26			26
Provincie Overijssel; Tijdelijke Stimuleringsreg. woningbouw	5			5
Provincie Overijssel; Doorontwikkeling energieloket	14	10	24	
Provincie Overijssel; Stadsarrangement actieplan centrum 2.0	46		12	34
Provincie Overijssel; Stimuleren energieadvies aan huis	12		12	
Provincie Drenthe; Project regiodeal Zuid en Oost Drenthe	55		55	
Provincie Overijssel; Vitale Vechtparken Vechtdal	108		23	85
Provincie Overijssel; Intensivering energietoezicht		29		29
Provincie Drenthe; 2 Projecten regiodeal Zuid en Oost Drenthe		378	56	322
Gemeente Zwolle; Wet Educatie en Beroepsonderwijs	11	141	141	11
Provincie Overijssel; Zorg voor Sport en Bewegen	5		5	
Provincie Overijssel; 1000 kansen kwetsbare groepen	48			48
Gemeente Zwolle; Wet Educatie en Beroepsonderwijs 2019	20		18	2
Provincie Overijssel; Streekconvenant 2008 - 2011	418			418
Totaal nog te besteden uitkeringen overige overheden	1.205	558	386	1.377
Uitkeringen overige instellingen				
VNG; Ondersteuningsprogramma Energie 2014 - 2016	59		18	41
De Veenwieken; kwaliteitsimpuls/participatiebudget		44		44
Kwaliteitsinvestering Collendoorn	37		37	0
Sportservice Overijssel; Wereld meiden	5		1	4
Reg.Inform. en Expertise Centrum; Veilig buitengebied IJsselland		14		14
Sportservice Overijssel; De beste jij		5	1	4
ZonMW; Grip op verwardheid		19	16	3
Totaal nog te besteden uitkeringen ov.instellingen	101	82	73	110
Totaal nog te besteden uitkeringen (excl. uitkeringen Rijk)	1.306	640	459	1.487

Waarborgen en garanties

Omschrijving categorie	Oorspr.	% Borg	2020	2019
	Bedrag	gingen		
Woningbouw	196.052	50%	78.463	79.617
Zorginstellingen	7.359	100%	5.571	6.141
Alfa College (*)	9.600	100%	9.600	9.600
Overige	30	50%	30	33
Overige	298	100%	94	109
Totaal	213.339		93.758	95.500

(*) De oorspronkelijke garantstelling is in 2016 met 5 jaar verlengd. In 2020 heeft geen betaling plaatsgevonden wegens de verleende garantstelling.

Omschrijving categorie		% Borg	2020
		gingen	
Vestia	Woningbouw	50%	189
Woningstichting Beter Wonen	Woningbouw	50%	78.274
Stichting Saxenburgh groep	Nieuwe werken		5.571
Alfa College	Bouw LOC / kasgeld en RC		9.600
St. Sportvoorziening Kruserbrink	Bouw kleedgebouw	50%	30
Stichting Sportpark Moskou	Renovatie kantine / kleedgebouw		25
SV Gramsbergen	Nieuwbouw clubgebouw		56
Tennisvereniging Slagharen	Bouw en onderkomen		2
Voetbalvereniging EMMS	Clubgebouw		11
Totaal			93.758

Niet uit de balans blijvende verplichtingen

Omschrijving categorie	Uitgaven	Duur
	2020	overeenkomst
Aardgas / elektriciteit	1.250	31-12-2024
Regiotaxi	427	31-12-2021
Onderhoudscontract gemeentehuis	227	31-12-2030
Onderhoudscontract zwembad De Slag	98	31-12-2034
Onderhoudscontract sporthal De Slag	33	31-12-2037

10 Financiële verantwoording op programmaniveau

Op 23 april 2013 stelde de gemeenteraad van Hardenberg een nieuwe toekomstvisie "De gemeente Hardenberg stapt stevig op de toekomst af" vast, na een evaluatie van de oorspronkelijke toekomstvisie uit 2004. De toekomstvisie bestrijkt het tijdvak 2013 – 2023 en kent drie doelstellingen:

- samenhang in diverse gemeentelijke beleidsvelden ondersteunen;
- een helder profiel naar buiten toe creëren;
- strategische politieke keuzes maken.

Het programmaplan is opgebouwd naar de vier thema's/ programma's van Zin in de Toekomst:

- Duurzaam Hardenberg
- Landelijk Hardenberg
- Ondernemend Hardenberg
- Vitaal Hardenberg

In het vijfde programma "Zo doen we dat in Hardenberg" is beschreven hoe wij in de samenleving staan en hoe wij met de samenleving willen samenwerken.

Zin in de Toekomst is bedoeld om meer focus aan te brengen in het uitwerken van het coalitieprogramma en om een zichtbaar en herkenbaar naar buiten te zijn. Qua uitgangspunten heeft geen wijziging plaatsgevonden ten opzichte van de toekomstvisie. Zin in de Toekomst is meer een hernieuwde en frisse focus op de ambities, dan een omwenteling van gemeentelijk beleid.

Leeswijzer

Hierna wordt een overzicht gegeven van het totaal van de baten en lasten in 2020 per programma en een korte toelichting op het verloop van het begrote resultaat en de afwijkingen groter dan € 100.000 benoemd.

Aansluitend wordt in paragraaf 6 "overzicht baten en lasten met toelichting" per programma een toelichting gegeven op budgetafwijkingen per beleidsproduct, voor zover deze budgetafwijking groter is dan € 50.000. Daarbij wordt een afzonderlijke toelichting op het verschil in de baten en in de lasten gegeven. Dit tenzij sprake is van een sterke samenhang (1 op 1 relatie) tussen lasten en baten. Dit is onder meer het geval bij de grondexploitatie, maar ook bij uitgaven waarvoor een subsidie is/wordt ontvangen. In deze situaties wordt een toelichting op het saldo gegeven.

Verschillen als gevolg van een andere toerekening van kapitaallasten worden in een afzonderlijk hoofdstuk in deze jaarrekening toegelicht. Ingaande 2017 zijn de kosten bedrijfsvoering op forfaitaire basis doorbelast (begroot = werkelijk) naar de beleidsproducten, dit met uitzondering van de doorbelasting naar de grondexploitatie en de investeringskredieten (doorbelasting vindt plaats op basis van de werkelijk gemaakte uren voor de diverse complexen/ investeringskredieten).

Verder merken wij op dat bij het beleidsveld de belangrijkste oorzaken worden benoemd en toegelicht. Voor zover hiermee het verschil niet volledig wordt verklaard, betreft het de optelsom van meerdere kleinere budgetafwijkingen.

Indien bij het betreffende beleidsveld een voorstel wordt gedaan voor resultaatbestemming dan wordt dit expliciet vermeld in de toelichting op de budgetafwijking.

Volledigheidshalve merken wij op dat de bedragen in deze jaarrekening zijn afgerond op een veelvoud van duizend euro. Hierdoor kunnen afrondingsverschillen ontstaan. Wij vragen uw begrip hiervoor.

Programma (bedragen x € 1.000)	Begroting 2020 voor wijziging			Begroting 2020 na wijziging			Jaarrekening 2020		
	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo
Duurzaam Hardenberg	13.142	-12.645	497	14.173	-13.631	541	14.755	-13.223	1.532
Landelijk Hardenberg	195	-2.947	-2.752	744	-4.094	-3.350	814	-3.884	-3.070
Ondernemend Hardenberg	12.033	-31.641	-19.609	15.468	-34.393	-18.925	16.083	-33.786	-17.703
Vitaal Hardenberg	21.805	-85.007	-63.202	24.864	-91.573	-66.709	28.340	-91.441	-63.100
Zo doen we het in Hardenberg	1.425	-14.099	-12.674	1.655	-11.037	-9.382	2.697	-13.260	-10.564
Totaal van de programma's	48.599	-146.339	-97.740	56.904	-154.728	-97.824	62.688	-155.593	-92.905
Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien									
Algemene Uitkering	97.003		97.003	98.842		98.842	100.778		100.778
Dividend	2.608		2.608	2.257		2.257	2.294	-33	2.262
Lokale heffingen	14.988		14.988	16.205		16.205	16.364		16.364
Saldo financierings functie	-80		-80	220	-2	218	-188	-2	-190
Onvoorzien		-184	-184		-204	-204			
Totaal algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	114.520	-184	114.336	117.524	-206	117.318	119.249	-35	119.214
Overhead	-190	-22.511	-22.700	457	-25.654	-25.197	10	-22.379	-22.369
Vennootschapsbelasting	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Saldo programma's en algemene dekkingsmiddelen	162.929	-169.033	-6.104	174.885	-180.588	-5.703	181.947	-178.007	3.940
Reserves	2.257		2.257	2.641	-761	1.879	1.490	-360	1.130
Saldo na mutatie reserves	165.186	-169.033	-3.847	177.526	-181.349	-3.824	183.437	-178.367	5.070
o.11 Resultaat van rekening	4.633	-783	3.850	13.261	-9.437	3.824			
Saldo na mutatie reserves en inclusief resultaat	169.819	-169.817	3	190.787	-190.787		183.437	-178.367	5.070

11 Financiële toelichting algemeen

Onderstaand wordt ingegaan op het verloop van het begrotingsaldo en een verklaring op hoofdlijnen gegeven voor het verschil tussen het begrote en het werkelijk resultaat 2020.

Verloop begrotingsaldo 2020

In de vergadering van 5 november 2019 heeft de raad de begroting 2020, inclusief de 1e wijziging 2020, vastgesteld.

In begroting 2020 wordt geconcludeerd dat de eerstkomende jaren sprake is van een structureel tekort, voor de komende jaren is er evenwel zicht op herstel. Incidenteel werd voor 2020 een tekort voorzien van € 3.366.000.

Het begrotingsaldo 2020 is na bedoelde raadsvergadering op de gebruikelijke momenten in de planning en control cyclus (P&C-cyclus) bijgesteld. Het verloop van het begrotingsaldo in 2020 is in onderstaand overzicht opgenomen, waarbij wordt opgemerkt dat hier het resultaat na verrekening reserves wordt bedoeld:

bedragen x € 1.000	structureel	incidenteel	totaal	totaal cumulatief
primitieve begroting 2020	-484	-3.366	-3.850	-3.850
1e wijziging 2020 (september circulaire Gemeentefonds en corr. negatieve stelpost)	-49		-49	-3.899
2e wijziging 2020 (budgetoverheveling 2019)	-68	-4.488	-4.556	-8.455
8e wijziging 2020 (1e bestuursrapportage)	-1.696	2.053	357	-8.098
9e wijziging 2020 (resultaatbestemming)		-1.369	-1.369	-9.467
11e wijziging 2020 (2e bestuursrapportage en ABC)	610	5.033	5.643	-3.824
totaal	-1.687	-2.137	-3.824	

Na de 2e bestuursrapportage 2020 werd voor 2020 een nadelig resultaat begroot van € 3.824.000. De jaarrekening 2020 is afgesloten met een positief saldo van € 5.070.000

Een toe te lichten voordelig verschil van € 8.894.000. Onderstaand is een overzicht opgenomen van de verschillen per beleidsveld groter dan € 100.000, waarmee in totaal een bedrag van € 8.779000 is benoemd. Voor de toelichting op deze verschillen verwijzen wij u hier naar de toelichting, zoals deze in de volgende paragraaf is opgenomen.

	Naam (bedragen x € 1.000)	Vershil
1.1	Ruimtelijke ordening	-546
1.3	Infrastr.bereikbaarh.en verksr.veil.h.	-188
1.5	Sport en accommodaties	-1.214
1.8	WMO Welzijn	-774
1.12	Openbare gezondheidszorg	-124
1.13	Jeugdgezondheidszorg	-709
2.1	Duurzaamheid en milieu	-260
2.2	Afvalverwijdering/verwerking	-327
2.3	Riolering en waterzuivering	-404
3.2	Openbaar groen en openluchtrecreatie	-157
4.1	Bedrijven en ondernemers	-1.223
5.1	Bestuur en bestuursondersteuning	663
5.4	Algemene baten en lasten	-2.373
6.1	Algemene Uitkering	-1.936
6.3	Lokale heffingen	-159
6.4	Saldo financierings functie	408
6.5	Onvoorzien	-204
6.6	Reserves	750
		-8.779

12 Overzicht baten en lasten met toelichting

Vitaal Hardenberg

Vitaal Hardenberg (bedragen x € 1.000)	Begroting primitief	Begroting na wijziging	Rekening	Vershil
Totaal baten	21.805	24.864	28.340	3.476
Totaal lasten	-85.007	-91.573	-91.441	132
Saldo baten en lasten	-63.202	-66.709	-63.100	3.609

Hierna wordt per beleidsveld een overzicht gegeven van het verloop van de baten en lasten in 2020.

Beleidsveld Bedragen x € 1.000	Begroting na wijziging	Rekening	Vershil
Baten			
1.1 Ruimtelijke ordening	1.624	2.224	600
1.2 Volkshuisvesting en woningbouw	330	140	-189
1.3 Infrastr.bereikbaarh.en verksr.veil.h.	1.584	1.572	-12
1.4 Overige onderwijs en educatie	1.778	991	-787
1.5 Sport en accommodaties	1.758	1.952	194
1.6 Kunst, cultuur en monumentenzorg	897	465	-432
1.7 Bijstand/gemeentelijk minimabeleid	13.101	16.929	3.828
1.8 WMO Welzijn	3.258	3.572	314
1.9 WMO-woonvoorzieningen	0	0	0
1.10 Welzijnswerk	0	0	0
1.11 Maatsch.begeleiding en advies	0	0	0
1.12 Openbare gezondheidszorg	533	494	-39
1.13 Jeugdgezondheidszorg	0	0	0
Totaal baten	24.864	28.340	3.476
Lasten			
1.1 Ruimtelijke ordening	-1.413	-1.467	-54
1.2 Volkshuisvesting en woningbouw	-1.950	-1.679	271
1.3 Infrastr.bereikbaarh.en verksr.veil.h.	-9.559	-9.359	201
1.4 Overige onderwijs en educatie	-5.834	-5.120	714
1.5 Sport en accommodaties	-8.206	-7.186	1.021
1.6 Kunst, cultuur en monumentenzorg	-2.270	-1.812	458
1.7 Bijstand/gemeentelijk minimabeleid	-18.270	-22.114	-3.844
1.8 WMO Welzijn	-19.402	-18.942	460
1.9 WMO-woonvoorzieningen	-430	-476	-46
1.10 Welzijnswerk	-2.199	-2.173	26
1.11 Maatsch.begeleiding en advies	-787	-734	53
1.12 Openbare gezondheidszorg	-1.519	-1.356	163
1.13 Jeugdgezondheidszorg	-19.732	-19.023	709
Totaal lasten	-91.573	-91.441	132

Saldo				
1.1	Ruimtelijke ordening	211	757	546
1.2	Volkshuisvesting en woningbouw	-1.620	-1.538	81
1.3	Infrastr.bereikbaarh.en verksr.vuil.h.	-7.975	-7.787	188
1.4	Overige onderwijs en educatie	-4.056	-4.129	-73
1.5	Sport en accommodaties	-6.448	-5.233	1.214
1.6	Kunst, cultuur en monumentenzorg	-1.374	-1.347	27
1.7	Bijstand/gemeentelijk minimabeleid	-5.169	-5.185	-16
1.8	WMO Welzijn	-16.144	-15.370	774
1.9	WMO-woonvoorzieningen	-430	-476	-46
1.10	Welzijnswerk	-2.199	-2.173	26
1.11	Maatsch.begeleiding en advies	-787	-734	53
1.12	Openbare gezondheidszorg	-986	-862	124
1.13	Jeugdgezondheidszorg	-19.732	-19.023	709
Totaal saldo		-66.709	-63.100	3.609

Hieronder wordt per beleidsveld een toelichting gegeven op de verschillen groter dan € 50.000.

Ruimtelijke ordening

Beleidsveld (bedragen x € 1.000)	Begroot primitief	Begroot na wijziging	Rekening	Verschil
Totaal baten	1.564	1.624	2.224	600
Totaal lasten	-1.355	-1.413	-1.467	-54
Saldo baten en lasten	210	211	757	546

BATEN

Bouwvergunningen bouwleges

V € 575.000 INC

De incidentele meeropbrengst van € 575.000 is ontstaan doordat er onvoorzien meer aanvragen en meer grote aanvragen (bouwkosten meer dan €500.000,00) zijn ingekomen dan begroot. Dit zijn onvoorziene ontwikkelingen omdat er vanwege de coronapandemie een afname van het aantal aanvragen werd verwacht.

LASTEN

Bouw- en woningtoezicht

N € 43.000 INC

De overschrijding is ontstaan doordat meer onderzoeken, zoals geluidsonderzoeken, nodig waren voor de uitvoering van de vergunningverlening dan voorzien.

Volkshuisvesting en woningbouw

Beleidsveld (bedragen x € 1.000)	Begroot primitief	Begroot na wijziging	Rekening	Vershil	
Totaal baten		59	330	140	-189
Totaal lasten	-1.648	-1.950	-1.679		271
Saldo baten en lasten	-1.589	-1.620	-1.538		81

LASTEN / BATEN

Stadsarrangement gemeente Hardenberg 2.0, subsidie

Budgettair neutraal

De gemeente Hardenberg heeft van de provincie Overijssel een subsidie van € 250.000 toegekend gekregen voor de uitvoering van de activiteiten in het Stadsarrangement, Actieplan Hardenberg Centrum 2.0. Dit stadsarrangement richt zich op drie speerpunten: duurzaamheid en vitaliteit, ondernemerschap en streekfunctie en op het vergroten van het verzorgingsgebied. In 2020 is voor een bedrag van € 12.500 aan subsidiabele kosten gerealiseerd. In totaal is nog € 234.000 subsidie beschikbaar.

LASTEN

Wonen

voorstel resultaatbestemming V € 30.000 INC

De introductie van de Verzilverlening is in 2020 vertraagd vanwege de coronacrisis. In plaats van september 2020 is het in december 2020 geïntroduceerd. Daarom is de communicatiecampagne nog niet afgerond en wordt een deel van het budget overgeheveld naar 2021. Ook het onderzoek naar de mogelijkheden voor huisvesting van arbeidsmigranten is nog niet afgerond omdat we de werkgevers en uitzendbureaus tijdens de crisis niet aan tafel konden krijgen. Zij hadden andere prioriteiten. Het tweede deel van het onderzoek wordt daarom in 2021 uitgevoerd en wordt nu voorgesteld om een deel van dit budget over te hevelen naar 2021. In 2020 is een start gemaakt met het project 'versnelling woningbouw' met het aanjaagteam van BZK.

BATEN

Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse gemeenten

V € 53.000 INC

In 2020 is incidenteel € 53.000 rente ontvangen van SVn, in de begroting was hiermee geen rekening gehouden.

Beleidsveld (bedragen x € 1.000)	Begroot primitief	Begroot na wijziging	Rekening	Vershil
Totaal baten	1.804	1.584	1.572	-12
Totaal lasten	-9.444	-9.559	-9.359	201
Saldo baten en lasten	-7.640	-7.975	-7.787	188

BATEN

Wegen, straten en pleinen

V € 65.000 STR

Voor het verstrekken van vergunningen voor de aanleg van kabels en leidingen zijn leges verschuldigd. Deze leges zijn niet in de begroting geraamd waardoor er sprake is van een voordeel van € 65.000. Bij de 1e Bestuursrapportage 2021 zal een raming aan de begroting worden toegevoegd waarbij ook rekening gehouden zal worden met de extra kosten van herstelwerkzaamheden in het groen en grijs die vaak nodig zijn nadat er gewerkt is aan kabels en leidingen.

Openbare verlichting

V € 113.000 INC

We zijn al langer bezig met het verduurzamen van openbare verlichting. Hieruit blijkt dat er bij bestaande masten aanrijshade voor komt. Deze schade kan in veel gevallen alsnog via het waarborgfonds geclaimd worden. Dit zorgt voor meer inkomsten dan geraamd.

Verkeersplannen en regelingen

N € 40.000 INC

Vanwege corona hebben er nauwelijks activiteiten plaatsgevonden in het kader van het verkeersactiviteitenplan. Derhalve blijven ook de inkomsten achter bij de raming.

Parkeren

N € 150.000 INC

Bij de 2^e Bestuursrapportage was al aangegeven dat er sprake was van een lagere opbrengst van parkeerinkomsten van € 270.000 als gevolg van Corona. Nu het jaar is afgesloten blijkt de werkelijke opbrengst nog eens ruim € 150.000 minder te zijn geweest. Dit is een gevolg van de 2^e golf in het vierde kwartaal. De totale minder opbrengst als gevolg van Corona is nu becijferd op € 423.000.

LASTEN

Energieverbruik

De resultaten van de verduurzamingsmaatregelen zien we terug in het elektriciteitsverbruik. Ten opzichte van 2012 is het verbruik met 35% afgenomen. (ca. 1 miljoen KWh. minder). De energiebesparingen leiden tot een vermindering van de uitstoot met ca. 340.000 kg. 20% Energiebesparing in 2020 was de doelstelling op basis van het SER-akkoord. Hierbij dient te worden opgemerkt dat er in de periode vanaf 2012 ook nog areaaluitbreiding heeft plaatsgevonden. Het verduurzamingsproces heeft nog een looptijd van 3 jaar. Aangenomen wordt dat de energiebesparing zich in de komende 3 jaar in een gelijke tred doorzet. Het lijkt erop dat we in 2030 de ambitie van 50% besparing kunnen gaan waarmaken.

Bruggen, tunnels en viaducten**V € 133.000 INC****voorstel resultaatbestemming € 141.000**

Ten opzichte van de raming is sprake van een voordeel van € 133.000. Het voorstel is om hiervoor een resultaatbestemming op te nemen van € 141.000. Dit bedrag is nodig voor het innovatieproject SUREbridge in de Toeslagweg. De hiermee gepaard gaande werkzaamheden konden in 2020 niet meer gerealiseerd worden. Om meerdere redenen o.a. de omgevingsvergunning, de productieperiode, uitvoeringsperiode en de weersomstandigheden hebben we in het bouwteam besloten het project uit te stellen tot medio maart 2021. Het gaat hierbij om een pilotproject, wij als bouwteam zijn dan ook voorstander dat dit project onder goede en juiste omstandigheden dient uitgevoerd te worden. Dit is in december 2020 niet realistisch. In 2020 is een incidenteel budget van € 100.000 beschikbaar gesteld (2e.w.2020). Voor de resterende € 41.000 stellen wij voor om het structurele budget van 2020 hier deels voor aan te wenden.

Openbare verlichting**N € 165.000 INC**

We zijn al langer bezig met het verduurzamen van openbare verlichting. Hieruit blijkt dat er bij bestaande masten aanrijtschade voor komt. Deze schade kan in veel gevallen alsnog via het waarborgfonds geclaimd worden. Echter kan een deel van de schade niet verhaald worden en wordt dus geboekt als last. Overigens blijkt dat in 2020 de aanrijtschades zijn afgenomen t.o.v. voorgaande jaren.

Verkeersplannen en regelingen**V € 115.000 INC**

Voor de uitvoering van het verkeersactiviteitenplan was een raming van €123.000 opgenomen. De werkelijke uitgaven hebben, als gevolg van corona, slechts € 37.000 bedragen. Hierdoor is een eenmalig voordeel ontstaan van € 85.000. Daarnaast werd ook een lager beroep gedaan op adviezen en diensten door derden ten bedrage van € 30.000.

Parkeren**V € 81.000 INC**

De kosten die gemaakt worden voor het parkeren zijn zodanig structureel van aard dat die nauwelijks beïnvloedbaar zijn, ook niet door corona. Het bedrag van € 81.755 is dan ook een totaalstelling van diverse kleine mee- en tegenvallers.

Overige onderwijs en educatie

Beleidsveld (bedragen x € 1.000)	Begroot primitief	Begroot na wijziging	Rekening	Vershil
Totaal baten	293	1.778	991	-787
Totaal lasten	-4.688	-5.834	-5.120	714
Saldo baten en lasten	-4.395	-4.056	-4.129	-73

TOELICHTING OP HET VERSCHIL BATEN en LASTEN

G.O. Achterstanden

Baten N € 793.000 INC

Lasten V € 793.000 INC

Het gaat om een voor- en nadeel dat per saldo op € 0 uitkomt. Een deel van de doeluitkering onderwijsachterstanden is in 2020 niet besteed. Het gaat daarbij om een bedrag van € 793.000. In beginsel moeten deze niet bestede gelden terug naar het Rijk tenzij zij in de resterende OAB periode t/m 2022 alsnog besteed worden. Om die reden wordt het restant van de niet bestede gelden 2020 doorgeschoven naar 2021. Daarom is het saldo op deze post nihil, het gaat om een incidenteel nadeel/voordeel omdat het tijdelijke middelen zijn. Deze middelen zijn bestemd voor een meerjarige periode. In 2020 is met onder andere het onderwijs gewerkt aan het programma om deze middelen in te zetten de komende jaren.

TOELICHTING OP HET VERSCHIL LASTEN

Vervoerskosten leerlingen

N € 152.000 INC

Door een lichte stijging in het aantal leerlingen zijn de maandelijkse kosten verhoogd.

Er is, als gevolg van de lockdown begin dit jaar, een continuïteitsbijdrage toegekend aan de vervoerder in de maanden maart t/m juni.

Sport en accommodaties

Beleidsveld (bedragen x € 1.000)	Begroot primitief	Begroot na wijziging	Rekening	Vershil
Totaal baten	1.567	1.758	1.952	194
Totaal lasten	-6.722	-8.206	-7.186	1.021
Saldo baten en lasten	-5.155	-6.448	-5.233	1.214

TOELICHTING OP HET VERSCHIL BATEN

Overige aangelegenheden Sport

V € 340.000 INC

Sinds 2019 is het voor de gemeenten door nieuwe fiscale wetgeving niet meer mogelijk om de BTW op investeringen en uitgaven met betrekking tot sport te compenseren of terug te vragen. Hiervoor in de plaats moet de gemeente ieder jaar een Specifieke Uitkering (SPUK) aanvragen. Dit gebeurt op basis van de begroting van het boekjaar waarop een voorlopige uitkering volgt. Op basis van de werkelijke bedragen volgt een afrekening. Eind 2020 is de afrekening over 2019 geweest waardoor we een extra bedrag van € 240.000 hebben ontvangen over 2019.

Daarnaast zijn de SPUK ontvangsten over 2020 € 100.000 hoger dan verwacht.

Zwembaden

N € 135.000 INC

In verband met de beperkte openstelling en deels sluiting door Corona zijn de inkomsten minder dan begroot.

TOELICHTING OP HET VERSCHIL LASTEN

Overige aangelegenheden sportparken

voorstel resultaatbestemming V € 525.000 INC

Bij de 2e Bestuursrapportage is € 525.000 beschikbaar gesteld voor de privatisering van Sportpark de Boekweit. Het doel is om nieuwbouw van kleedruimten. De plannen hiervoor konden pas uitgewerkt worden na toekenning van de benodigde middelen. De verwachting is dat de uitvoering in 2021 zal plaatsvinden.

Overige aangelegenheden sport

N € 80.000 STR

Er is een structureel tekort bij de sportmaterialen binnensport. Dit zie je ook aan de jaarrekeningen van zowel 2017, 2018 als 2019. Dit structurele tekort ontstaat door onze wettelijke verplichting om onze gymzalen en sporthallen op orde te hebben. De uitgaves zijn noodzakelijk om goed bewegingsonderwijs te kunnen bieden. Sportmaterialen worden jaarlijks gekeurd. Afgekeurde materialen worden hersteld of verwijderd. Vervangende materialen worden met kennis van de ontwikkelingen in het bewegingsonderwijs aangeschaft.

Combinatiefunctionarissen

V € 100.000 INC

Jaarlijks wordt de ontvangen rijksbijdrage voor de combinatiefunctionarissen deels uitbetaald aan externe partners en deels aangewend voor de kosten van onze "eigen" combinatiefunctionarissen. Uit voorgaande jaren resteerde nog € 100.000.

Corona middelen sport

V € 81.500 INC

In 2020 is er een bedrag beschikbaar gesteld om tegenvallers en/of extra kosten in verband met corona bij Sport en accommodaties op te vangen. In 2020 is niet het volledige bedrag noodzakelijk geweest om deze tegenvallers en/of extra kosten op te vangen.

Schoonmaakkosten**V € 95.000 INC**

Vanwege de corona maatregelen en de openingsbeperkingen van sportaccommodaties en de zwembaden zijn er, op onderdelen, minder lasten geweest. Onder andere bij sporthal De Beek en de sporthal op de sportboulevard en zwembad De Kiefer en zwembad De Slag heeft dit geresulteerd in lagere schoonmaakkosten van in totaal € 95.000.

Zwembaden (loonsom / inhuur derden)**V € 181.000 INC**

In verband met sluiting of draaien met aangepaste capaciteit vanwege de Corona zijn de uitgaven voor loonsom en inhuur derden €181.000 lager geworden dan begroot.

Onderhoud en beheer sportaccommodaties**V € 86.000 INC**

In verband met de beperkte openstelling en deels sluiting door Corona zijn de onderhouds- en beheerkosten van de diverse sportaccommodaties per saldo lager uitgevallen. Dit verschilde echter per locatie. Bij de ene locatie is hierdoor (achterstallig) onderhoud eerder uitgevoerd terwijl bij een andere locatie de onderhouds- en beheerkosten lager uitvielen.

Kunst, cultuur en monumentenzorg

Beleidsveld (bedragen x € 1.000)	Begroot primitief	Begroot na wijziging	Rekening	Vershil
Totaal baten	853	897	465	-432
Totaal lasten	-2.023	-2.270	-1.812	458
Saldo baten en lasten	-1.170	-1.374	-1.347	27

TOELICHTING OP HET VERSCHIL BATEN

Theater de Voorvegter

N € 406.000 INC

In verband met Corona hebben er in Theater de Voorvegter minder (maatschappelijke) verhuuractiviteiten plaatsgevonden. Tevens waren er door de verplichte sluiting van het theater of het draaien met aangepaste capaciteit minder inkomsten uit kaartverkoop bij professionele en amateur voorstellingen. Hierdoor zijn ook de administratie-inkomsten lager uitgevallen. Daarnaast zijn er minder sponsor en advertentie inkomsten ontvangen. Inkomsten kaartverkoop en uitgaven uitkoopsommen artiesten zijn communicerende vaten.

TOELICHTING OP HET VERSCHIL LASTEN

Theater de Voorvegter:

V € 353.000 INC

In verband met sluiting of draaien met aangepaste capaciteit vanwege de Corona heeft de Voorvegter voor een bedrag ad € 318.000 minder aan uitkoopsommen artiesten professioneel en amateur uitgegeven. Doordat er minder voorstellingen en (maatschappelijke)verhuringen zijn geweest, zijn de uitgaven voor inhuur derden (Theatertechniek) € 35.000 lager geworden dan begroot.

Bijstand/gemeentelijk minimabeleid

Beleidsveld (bedragen x € 1.000)	Begroot primitief	Begroot na wijziging	Rekening	Verschil
Totaal baten	14.083	13.101	16.929	3.828
Totaal lasten	-19.160	-18.270	-22.114	-3.844
Saldo baten en lasten	-5.077	-5.169	-5.185	-16

TOELICHTING OP HET VERSCHIL BATEN

BUIG (uitkeringen)

V € 410.000 STR en N € 64.000 INC

“Van het Rijk hebben we in het jaar 2020 een bedrag ad € 12.617.000 aan BUIG-budget ontvangen. Dat is ca. € 410.000 meer dan begroot. Dit heeft o.a. te maken met de Corona-crisis en de landelijke stijging van uitkeringen. De stijging van het aantal uitkeringen in Hardenberg is lager dan waar landelijk van is uitgegaan.

De inkomsten uit “verhaal” (o.a. terugvordering schulden, onterecht uitgekeerde uitkeringen e.d.) blijken ongeveer € 106.000 lager dan begroot. “Verhaal” kent altijd een grote bandbreedte qua resultaat; een enkele casus kan veel invloed hebben.

Niet alle debiteuren (mensen waarvan we geld terug terugvorderen) zijn in staat om daadwerkelijk terug te betalen. Juist in deze tijd van Corona houden we als gemeente rekening met onze inwoners wanneer blijkt dat niet tijdig kan worden terugbetaald. We bieden maatwerk op dit thema. Er is een voorziening aanwezig hiervoor, welke per 31-12-2020 met ongeveer € 42.000 aangepast is.

BBZ

V € 3.301.000 INC

Van het Rijk hebben wij in 2020 ca. € 3.652.000 voor de TOZO ontvangen. Daarnaast is er voor ca. € 21.000 aan uitgekeerde TOZO bedragen geretourneerd. De uiteindelijke verrekening zal naar verwachting in 2021 plaats vinden.

Meer mensen dan voorzien hebben oude BBZ-leningen afgelost. Dit leidt tot een extra bate ad. € 70.000. Hiervan moet ca. € 68.000 worden terugbetaald aan het Rijk. De kosten voor BBZ worden namelijk voor een belangrijk deel gefinancierd door het Rijk. Aflossingen moeten deels worden terugbetaald.

In plaats van een bate ad. € 374.000 moeten we per saldo € 68.000 aan het Rijk terug betalen.

Hiermee ontstaat een negatieve bate ad. € 442.000. Bij de 1e Berap 2021 komen we hierop nader terug.

Advieskosten

V € 179.000 INC

Vooruitlopend op de vergoeding uitvoeringskosten van het Rijk die wij in 2021 verwachten te ontvangen hebben wij een transitoria als bate geboekt ad. € 179.000.

TOELICHTING OP HET VERSCHIL LASTEN

BUIG (uitkeringen)

N € 353.000 STR

Er is ca. € 353.000 meer uitgegeven dan begroot. Dit is een structurele verhoging. Hiervoor zijn twee oorzaken aan de wijzen. Het aantal uitkeringen is licht gestegen (2,3 % t.o.v. het jaar daarvoor). Dit vanwege de negatieve invloed die de Corona-crisis op de arbeidsmarkt heeft. Het leidt tot een stijging in onze uitkeringskosten van ca. € 129.000. We verwachten dat de invloed van de Corona-crisis op de arbeidsmarkt meerdere jaren voelbaar is. Daarnaast zijn de kosten voor loonkostensubsidie structureel € 224.000 hoger dan begroot. Dit kan worden gezien als een positieve ontwikkeling; het betekent immers dat er veel mensen met een arbeidsbeperking aan het werk zijn.

BBZ**N € 3.585.000 INC**

Vanwege de Corona-crisis zijn door het Rijk verschillende ondersteuningsmaatregelen in het leven geroepen. De TOZO (Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers) is belegd bij gemeenten. Er is aan ca. 840 zelfstandigen voor een totaalbedrag van ca. €3.672.000 aan ondersteuning uitbetaald. De TOZO is in principe een budgettair-neutrale regeling. De uiteindelijke verrekening zal naar verwachting in 2021 plaats vinden.

Door invoering van de TOZO is in 2020 nog nauwelijks gebruik gemaakt van de oude BBZ. Daarom is er een forse afwijking van de begroting. Aan de lasten kant leidt dit tot een mindere uitgave ad. € 87.000.

Advieskosten**N € 44.000 INC**

M.b.t. de uitvoering van de TOZO is deze deels belegd bij RBZ Zwolle en deels in de eigen organisatie. Alhoewel wij de uitvoeringskosten door het Rijk krijgen vergoed zal dit pas medio 2021 gebeuren. Daarom zijn de uitvoeringskosten (kostenplaats advieskosten WWB-inkomensdeel) 2020 overschreden met een bedrag van €44.000.

Minimabeleid en Schuldhulpverlening**V € 55.000 INC**

Door corona hebben wij gezien dat de aanvragen voor Schulddienstverlening flink terug zijn gelopen. In het begin zagen we dit gebeuren tijdens de eerste lockdown in maart 2020, maar uiteindelijk zijn in heel 2020 minder aanvragen gedaan dan gebruikelijk. Als gevolg van corona ontstaat in 2020 een incidenteel overschot van het budget.

Kwijtschelding**V € 78.000 INC**

Er is minder kwijtschelding toegekend dan geraamd. Dit kan worden verklaard door de verplichte toepassing van de kostendelersnorm. Op kwijtscheldingsverzoeken is de kostendelersnorm uit de Participatiewet van toepassing. De normbedragen voor de bestaanskosten in de kwijtschelding sluiten daarmee aan bij de systematiek uit de Participatiewet. Naarmate er meer kostendelende medebewoners zijn wordt het bedrag van de kwijtscheldingsnorm lager. Het recht op kwijtschelding kan hierdoor (deels) komen te vervallen. Het bedrag aan toegekende kwijtschelding kan per jaar fluctueren, daarom moet dit voordeel als incidenteel worden aangemerkt. Volledigheidshalve merken wij hierbij op dat het voordeel als gevolg van lagere uitgaven voor kwijtschelding rioolheffing en afvalstoffenheffing (€ 70.000) is verrekend met de betreffende bestemmingsreserve. Daarmee is dit gedeelte niet van invloed op het rekeningresultaat.

WMO Welzijn

Beleidsveld (bedragen x € 1.000)	Begroot primitief	Begroot na wijziging	Rekening	Verschil
Totaal baten	1.043	3.258	3.572	314
Totaal lasten	-16.212	-19.402	-18.942	460
Saldo baten en lasten	-15.169	-16.144	-15.370	774

TOELICHTING OP HET VERSCHIL BATEN

WMO beschermd wonen en maatschappelijke opvang

V € 281.000 INC

Het overschot in 2020 wordt veroorzaakt door een hogere verwacht overschot beschermd wonen over 2020 als gevolg van de toegevoegde middelen in de septembercirculaire en een aanvullende incidentele vrijval Maatschappelijke Opvang 2019 die in 2020 is ontvangen. Het beeld vanaf 2021 is nog niet geheel duidelijk. Per 1 januari 2021 zijn indicaties van beschermd wonen over gegaan naar de Wet Langdurige Zorg. Het Rijk voert als gevolg van deze overgang een korting op het budget beschermd wonen door. Op dit moment is de omvang van deze korting nog niet bekend.

WMO Eigen bijdrage

V € 67.000 INC

Tot en met 2019 werd de inkomensafhankelijke eigen bijdrage van de huishoudelijke hulp verwerkt door de zorgaanbieders. Op de facturen die aangeleverd werden door zorgaanbieders was de eigen bijdrage al in mindering gebracht.

Sinds 1 januari 2020 is het abonnementstarief in werking gesteld en wordt de eigen bijdrage apart geïnd via het CAK. Dit wordt op een andere kostenplaats geboekt dan de betaling voor de kosten van de huishoudelijke hulp. Hierdoor is er op de kostenplaats van de eigen bijdrage een voordeel ontstaan.

TOELICHTING OP HET VERSCHIL LASTEN

Preventie Sociaal Domein

voorstel resultaatbestemming V € 150.000 INC

Voor het programma Samen Door zijn in 2020 middelen ad € 350.000 beschikbaar gesteld.

In 2020 bedragen de uitgaven € 200.000 waardoor er een voordeel ontstaat van € 150.000.

Het programma hiervoor krijgt inmiddels vorm, maar het zwaartepunt van de werkzaamheden moeten nog in 2021 plaats vinden en dit geldt ook voor de kosten. Ook om de beoogde besparing van 3 miljoen euro te kunnen realiseren is incidentele investeringsruimte nodig.

Daarom is het verzoek om de beschikbare gelden € 150.000, die in 2020 niet zijn ingezet weer beschikbaar te stellen voor de dekking van de te maken kosten in 2021.

Wmo vervoer immaterieel

V € 260.000 INC

Door Corona en de aanverwante maatregelen zien we een terugloop van het aantal aangevraagde en verreden km's bij Munckhof. Dit is te verklaren doordat het WMO-vervoer grotendeels wordt toegewezen aan een groep inwoners die in de risicogroep vallen. Bij het begin van de corona crisis in maart tot en met juni is de continuïteitsbijdrage overeengekomen met een percentage van 80%. Hierbij is tevens een uitsparing gebleken.

Wmo Begeleiding/Maatwerk/ZIN (voorheen Sociaal Contracteren)**N € 509.000 INC****Wmo Begeleiding PGB****V € 320.000 INC**

Per 2020 is gestart met de nieuwe raamovereenkomst Wmo voorzieningen. Hierbij liet de prognose zien dat een verhoging van budgetten in 2020 te verwachten was, dit is destijds niet toegekend in de daadwerkelijk hoogte van de budgetten Wmo. We zien door de corona een lichte daling van het gebruik en daarmee de kosten, waardoor er geen aanzienlijke overschrijdingen zijn ontstaan. Ook rondom de PGB zien we hetzelfde gebeuren. Doordat er minder inzet vanuit maatwerk geleverd kon worden en inwoners terughoudend zijn geweest zijn deze beide minder aangevraagd en ingezet dan in eerste instantie werd gedacht.

Door de corona crisis hebben we een continuïteitsbijdrage opengesteld en is hier aanvraag op gedaan door aanbieders. Daarnaast mogen aanbieders ook beroep doen op een vergoeding voor de meerkosten. Deze kosten zijn zoveel mogelijk in de jaarrekening 2020 verwerkt. Aanbieders hebben nog de tijd tot eind april de kans om een verzoek in te dienen. Daarnaast zien we een stijging in het laatste kwartaal van 2020 omdat er weer meer ruimte werd geboden voor de inzet van voorzieningen. Een deel van die stijging zal inhaalzorg zijn. Door de corona hebben mensen moeten wachten op hulp of ze zijn zelf terughoudend geweest. Indien nodig komen wij hier op terug bij de eerste bestuursrapportage 2021. De ontvangen rijksvergoeding voor de compensatie van de coronakosten en meerkosten zijn opgenomen in de algemene middelen.

WMO vervoer en materieel**N € 72.000 INC**

Hoewel de realisatie van het nieuw aanbestede contract met RSR-hulpmiddelen, waarin de overgang van een koop- naar een huurconstructie is gemaakt, grotendeels naar verwachting is verlopen, is € 72.000,- meer uitgegeven op de kostenplaats dan begroot. De verklaring hiervoor ligt in het feit dat er in 2020 relatief hoge kosten zijn gemaakt voor verstrekkingen in de categorie eigen aanschaf rolstoel en vervoersvoorzieningen, door de toekenning van een aantal dure noodzakelijke hulpmiddelen. De instroom van dergelijke hulpmiddelen fluctueert, wat het moeilijk maakt hier vooraf op te anticiperen.

WMO beschermd wonen en maatschappelijke opvang**V € 52.000 INC**

In 2020 zijn de subsidies niet geïndexeerd. De bijdrage vanuit Hardenberg is daarom lager dan begroot. Indexering zal vanaf 2021 weer worden toegepast.

Gebiedsteams**V € 238.000 INC**

Samen Doen Hardenberg BV heeft het jaar 2020 afgesloten met een positief resultaat van € 238.000. Dit resultaat vloeit, conform de raamovereenkomst, terug naar de gemeente en is derhalve verwerkt in de jaarrekening 2020.

WMO-woonvoorzieningen

Beleidsveld (bedragen x € 1.000)	Begroot primitief	Begroot na wijziging	Rekening	Verschil
Totaal baten		-	-	-
Totaal lasten	-430	-430	-476	-46
Saldo baten en lasten	-430	-430	-476	-46

TOELICHTING OP HET VERSCHIL LASTEN

WMO Woonvoorzieningen

N € 46.000 INC

Dit komt door verstrekken van duurdere voorzieningen binnen de regels van de Wmo.

Dit treffen meerdere duurdere woningaanpassingen die niet voorkomen konden worden of waar geen alternatief voor was.

Welzijnswerk

Beleidsveld (bedragen x € 1.000)	Begroot primitief	Begroot na wijziging	Rekening	Verschil
Totaal baten		-	-	-
Totaal lasten	-2.185	-2.199	-2.173	26
Saldo baten en lasten	-2.185	-2.199	-2.173	26

Maatsch.begeleiding en advies

Beleidsveld (bedragen x € 1.000)	Begroot primitief	Begroot na wijziging	Rekening	Verschil
Totaal baten		-	-	-
Totaal lasten	-668	-787	-734	53
Saldo baten en lasten	-668	-787	-734	53

TOELICHTING OP HET VERSCHIL LASTEN

Fonds Maatschappelijke Initiatieven

V € 53.000 INC

Het bedrag is bedoeld voor speelveld/hockeyveld in Dedemsvaart, is in 2020 toegekend en de aanleg zou ook in 2020 uitgevoerd worden. Dit is door omstandigheden doorgezet naar het voorjaar 2021, waardoor genoemd bedrag ten laste komt van het FMI-budget van 2021.

Openbare gezondheidszorg

Beleidsveld (bedragen x € 1.000)	Begroot primitief	Begroot na wijziging	Rekening	Verschil	
Totaal baten		538	533	494	-39
Totaal lasten		-1.471	-1.519	-1.356	163
Saldo baten en lasten		-933	-986	-862	124

TOELICHTING OP HET VERSCHIL LASTEN

Volksgezondheid algemeen

budgettair neutraal

V € 100.000

V € 63.000 INC

Een voordeel van € 100.000 op de bijdrage GGD is het gevolg van een andere verdeling van de bijdrage in de gemeentebegroting, dan de uitsplitsing die door de GGD wordt gegeven. Het voordeel op Volksgezondheid algemeen is ter compensatie van het nadeel op Jeugdgezondheidszorg uniform (zie paragraaf 6.1.13 Jeugdgezondheidszorg). De totale bijdrage die in 2020 aan de GGD betaald is, past binnen de hiervoor geraamde budgetten. Daarnaast is aan overige inzet van de GGD € 63.000 minder uitgegeven dan is begroot.

Baten Begraafplaatsen

N € 40.000 STR

Er zijn minder begravingen geweest dan in de meerjarenraming was opgenomen, wel zien we de laatste jaren een afvlakking van de daling; in 2020 waren er bijvoorbeeld weer meer begravingen dan in 2019.

Jeugdgezondheidszorg

Beleidsveld (bedragen x € 1.000)	Begroot primitief	Begroot na wijziging	Rekening	Vershil
Totaal baten		-	-	-
Totaal lasten	-19.000	-19.732	-19.023	709
Saldo baten en lasten	-19.000	-19.732	-19.023	709

Jeugd individuele voorzieningen

V € 445.000 INC

Het voordeel van op de individuele voorzieningen Jeugd is ontstaan doordat er een minder groot beroep is gedaan op de gespecialiseerde jeugdhulp. Door de coronacrisis zien we dat de instroom in de jeugdhulp in 2020 is achtergebleven.

Jeugd LTA

V € 164.000 INC

Hardenberg heeft ook een voordeel van € 164.000 op de jeugdhulp die gefinancierd wordt uit het landelijk transitiearrangement Jeugd. Dit betreft een contract tussen de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en landelijk werkende jeugdhulpaanbieders met zeer specialistische functies (ernstige psychose, levensbedreigende eetstoornissen, eer gerelateerd geweld).

Jeugd veiligheid, reclass.etc.

V € 176.000 INC

Voorts is er financieel voordeel van € 176.000 behaald op de bijdrage van Veilig Thuis. Bij de eerste bestuursrapportage is er een extra bijdrage opgenomen, zodat Veilig Thuis haar capaciteit in het doen van onderzoek naar meldingen van Huiselijk Geweld en Kindermishandeling kon uitbreiden. Het Rijk heeft echter in 2020 besloten om te investeren in de Veilig Thuis-organisaties, omdat de trend van meer meldingen en onderzoeken landelijk zichtbaar was. Voor de regio IJsselland betekende dit een extra bijdrage op de rijksuitkering van ongeveer een miljoen. De extra lokale bijdrage valt hiermee vrij.

Jeugdgezondheid uniform

budgettair neutraal

N € 100.000

Een nadeel van € 100.000 op de bijdrage GGD is het gevolg van een andere verdeling van de bijdrage in de gemeentebegroting, dan de uitsplitsing die door de GGD wordt gegeven. Het nadeel op jeugdgezondheid wordt gecompenseerd door een voordeel op Volksgezondheid algemeen. De totale bijdrage die in 2020 aan de GGD betaald is, past binnen de hiervoor geraamde budgetten.

Duurzaam Hardenberg

Duurzaam Hardenberg (bedragen x € 1.000)	Begroting primitief	Begroting na wijziging	Rekening	Vershil
Totaal baten	13.142	14.173	14.755	582
Totaal lasten	-12.645	-13.631	-13.223	408
Saldo baten en lasten	497	541	1.532	991

Hierna wordt per beleidsveld een overzicht gegeven van het verloop van de baten en lasten in 2020.

Beleidsveld		Begroting na wijziging	Rekening	Vershil
Bedragen x € 1.000				
Baten				
2.1	Duurzaamheid en milieu	1.001	445	-556
2.2	Afvalverwijdering/verwerking	6.277	6.660	382
2.3	Riolering en waterzuivering	6.894	7.651	756
	Totaal baten	14.173	14.755	582
Lasten				
2.1	Duurzaamheid en milieu	-3.139	-2.323	816
2.2	Afvalverwijdering/verwerking	-5.126	-5.181	-55
2.3	Riolering en waterzuivering	-5.366	-5.719	-353
	Totaal lasten	-13.631	-13.223	408
Saldo				
2.1	Duurzaamheid en milieu	-2.138	-1.878	260
2.2	Afvalverwijdering/verwerking	1.151	1.479	327
2.3	Riolering en waterzuivering	1.528	1.932	404
	Totaal saldo	541	1.532	991

Hieronder wordt per beleidsveld een toelichting gegeven op de verschillen groter dan € 50.000.

Duurzaamheid en milieu

Beleidsveld (bedragen x € 1.000)	Begroot primitief	Begroot na wijziging	Rekening	Vershil
Totaal baten		1.001	445	-556
Totaal lasten	-2.047	-3.139	-2.323	816
Saldo baten en lasten	-2.046	-2.138	-1.878	260

LASTEN / BATEN

Regeling Reductie Energiegebruik

budgettair neutraal

Door het Ministerie van Binnenlandse Zaken is een subsidie beschikbaar gesteld van € 892.670 voor reductie energiegebruik. Met deze RRE-subsidie worden projecten ingezet om huiseigenaren te stimuleren tot kleine energiebesparende maatregelen in huis. In de gemeente Hardenberg lopen vier acties:

- Waardebon van € 70 voor de aanschaf van kleine energiebesparende producten.
- Advies- en inkoopactie voor o.a. isolatiemaatregelen en zonnepanelen
- Slim Wonen app: Deze app geeft inzicht in het energieverbruik en stimuleert energiebesparing met een persoonlijk bespaardoel en bespaartips
- Energie-check-up: Dit is een gratis energieadvies dat wordt aangeboden aan huiseigenaren die een huis willen (ver)kopen, verbouwen of herfinancieren.

In 2020 is voor een bedrag van € 327.670 aan subsidiabele kosten gerealiseerd. In totaal is nog € 565.000 beschikbaar.

LASTEN

Programma Duurzaamheid

voorstel resultaatbestemming V € 221.000 INC

In maart 2020 heeft de Raad het meerjarenprogramma Duurzaam Hardenberg 2020-2024 vastgesteld. In de begroting is voorzien in een duurzaamheidsbudget van € 500.000 voor respectievelijke 2021 en 2022 en € 250.000 voor 2023 en 2024. Voor de periode na 2024 is nog geen budget bepaald. Uit het meerjarenprogramma volgt dat de komende jaren de kosten voor het behalen van de duurzaamheidsambities aanzienlijk op gaan lopen. Dit is inclusief de impact van de afspraken in de RES West-Overijssel. De warmtetransitie, twee pilots voor wind met complexe gebiedsprocessen, vorming van energie coöperaties, zijn slechts enkele van de inspanningen die komende jaren nodig zijn om de ambities en doelen uit het MJP te kunnen halen. Al met al rest er voor de programmaperiode MJP een gat dat we komende jaren ingevuld moeten zien te krijgen vanuit rijksbijdragen, provinciale subsidies, bijdragen netwerkbedrijven en subsidies vanuit andere partijen, zoals regio deals. Of dergelijke bijdragen verworven kunnen worden is onzekerheid. In lijn met de eerder in het kader van de 2e berap aangehouden motivatie is het nodig het resultaat over 2020 zijnde € 221.000 als resultaatverplichting duurzaamheid te bestemmen.

Asbest

voorstel resultaatbestemming V € 23.000 INC

Dit bedrag heeft betrekking op het ontwikkelen van een saneringsaanpak asbestdaken. Het wetsvoorstel, waarin het asbestdakenverbod is geregeld, is door de Eerste Kamer verworpen. Hangende de besluitvorming over het verbod heeft de gemeente geen stimuleringsaanpak ontwikkeld. Wel zijn er middelen ingezet voor informatievoorziening van dak eigenaren en de mogelijkheid om daken < 35 m² gratis te kunnen saneren. Het resterende budget wordt in 2021 gebruikt voor de ondersteuning van PB's bij de gebiedsgerichte sanering van daken < 35 m².

Milieutoezicht en Handhaving

Omgevingsdienst

voorstel resultaatbestemming V € 22.000 INC

Projectgeld implementatie Omgevingswet Omgevingsdienst IJsselland

Met dit projectgeld voert de Omgevingsdienst IJsselland de implementatie van de Omgevingswet uit.

De inwerkingtreding van deze wet is voorzien op 1 januari 2022. De activiteiten zijn vertraagd door de coronauitbraak, maar worden in 2021 voortgezet. Om de uitvoering in 2021 mogelijk te maken wordt een bedrag van € 22.000 aangemerkt als resultaatbestemming.

Afvalverwijdering/verwerking

Beleidsveld (bedragen x € 1.000)	Begroot primitief	Begroot na wijziging	Rekening	Vershil
Totaal baten	6.452	6.277	6.660	382
Totaal lasten	-5.215	-5.126	-5.181	-55
Saldo baten en lasten	1.237	1.151	1.479	327

Afvalverwijdering/verwerking

V € 327.000 INC

Verrekening reserves

N € 341.000 INC

In verband met de per 1-1-2020 doorgevoerde wijziging/aanpassing reserves/voorzieningen worden de diverse toevoegingen aan en onttrekkingen op (de voorzieningen) nu functioneel verantwoord op de kostenplaats afvalverwijdering. De mutaties m.b.t. de afval wordt verrekend met de ingestelde voorziening en heeft dus geen verdere invloed op het rekeningresultaat.

Afvalverwijdering

- De BTW op kosten voor de gescheiden inzameling, sortering en/of verwerking werd t/m 2019 gecompenseerd via het BTW-compensatiefonds. Vanaf 2015 moeten gemeenten alsnog BTW afdragen over de ontvangen bijdragen van het Afvalfonds Verpakkingen. De BTW, die ten onrechte is gecompenseerd via het BTW-compensatiefonds is in 2020 verrekend over de jaren 2015 t/m 2019. Daarnaast is ook rente in rekening gebracht (N € 80.000).
- De aangeboden hoeveelheid afval is gestegen, daarnaast extra logistieke kosten voor de inzameling en verwerking GFT, in de raming was hier geen rekening mee gehouden (N € 40.000).
- De subsidie oud papier aan diverse verenigingen en stichtingen, over het 2e halfjaar 2019, is in 2020 uitbetaald (N € 40.000 INC).
- De vergoeding voor het ingezamelde PMD (Plastic verpakkingen, metalen verpakkingen en drankenkartons) is in 2020 hoger uitgevallen door een positieve afrekening over 2018 en er is meer PMD ingezameld. De afrekening over 2019 en 2020 moet nog plaatsvinden (V € 180.000).

Afvalstoffenheffing

In 2020 zijn er aanzienlijk meer restafvalcontainers aangeboden dan begroot. We zien dat er in de periode van de coronacrisis veel opgeruimd is en hierdoor is meer afval aangeboden. Dit verklaart een meeropbrengst van bijna € 197.000. Daarnaast is er in 2020 € 19.000 minder oninbaar afgeboekt dan begroot. Ook is het aantal woningen meer gestegen dan verwacht. Het vast recht heeft hierdoor een meeropbrengst van € 15.000.

Kwijtschelding afvalstoffenheffing.

Hiervoor is binnen programma Vitaal Hardenberg paragraaf 6.1.7 Bijstand en minimabeleid een budget opgenomen van € 252.000. Het werkelijk bedrag aan kwijtschelding bedraagt € 216.000. Dit voordeel € 36.000 wordt ook in de totale financiële opzet met betrekking tot de verrekening met de voorziening afvalstoffenheffing meegenomen.

Cleanteam

Het voordeel van € 52.000 is ontstaan doordat er minder mensen ingeleend konden worden dan verwacht hetgeen leidt tot een incidenteel voordeel van € 31.000. Ook de exploitatielasten van de voertuigen waren lager dan geraamd (€ 15.000 V).

Riolering en waterzuivering

Beleidsveld (bedragen x € 1.000)	Begroot primitief	Begroot na wijziging	Rekening	Vershil
Totaal baten	6.689	6.894	7.651	756
Totaal lasten	-5.383	-5.366	-5.719	-353
Saldo baten en lasten	1.306	1.528	1.932	404

Riolering

V € 404.000 INC

Verrekening reserves

N € 386.000 INC

In verband met de per 1-1-2020 doorgevoerde wijziging/aanpassing reserves/voorzieningen worden de diverse toevoegingen aan en onttrekkingen op (de voorzieningen) nu functioneel verantwoord op de kostenplaats riolering. In de begroting en de jaarrekening is rekening gehouden dat een bedrag van € 267.000 ten laste van het begrotings- c.q. rekeningresultaat wordt gebracht. De overige mutaties m.b.t. de rioleringen worden verrekend met de ingestelde voorzieningen en hebben dus geen verdere invloed op het rekeningresultaat.

Voorziening groot onderhoud riolering; een lagere onttrekking vanuit de voorziening tot een bedrag van € 38.600. De hiermee gemoeide kosten betreffen uitgaven voor maatregelen vrijverval riolering, maatregelen gemalen en leidingen en maatregelen drukriool, pompunits en leidingen.

Voorziening nog te bestemmen; aan deze voorziening wordt een bedrag van € 30.000 toegevoegd. Dit is mogelijk doordat ten opzichte van de opgenomen primitieve raming voor kapitaallasten de werkelijke kapitaallasten lager uitvallen.

Voorziening rioolrechten; voor de overige posten (inkomsten / uitgaven) met betrekking tot de riolering is in totaliteit sprake van een nadeel van € 42.500. Rekening houdende met de geraamde toevoegingen en onttrekkingen betekent dit een lagere toevoeging aan deze voorziening.

Kwijtschelding rioolrechten.

Hiervoor is binnen programma Vitaal Hardenberg paragraaf 6.1.7 Bijstand en minimabeleid een budget opgenomen van € 265.000. Het werkelijk bedrag aan kwijtschelding bedraagt € 232.000. Dit voordeel € 33.000 wordt ook in de totale financiële opzet met betrekking tot de verrekening met de voorziening rioolrechten meegenomen.

Ruimte voor de Vecht; conform raadsbesluit is een bedrag van € 25.000 (incidenteel 4 jaar) aan de voorziening rioolrechten onttrokken.

Landelijk Hardenberg

Landelijk Hardenberg (bedragen x € 1.000)	Begroting primitief	Begroting na wijziging	Rekening	Vershil
Totaal baten	195	744	814	70
Totaal lasten	-2.947	-4.094	-3.884	210
Saldo baten en lasten	-2.752	-3.350	-3.070	280

Hierna wordt per beleidsveld een overzicht gegeven van het verloop van de baten en lasten in 2020.

Beleidsveld Bedragen x € 1.000	Begroting na wijziging	Rekening	Vershil
Baten			
3.1 Landbouw en agribusiness	22	0	-22
3.2 Openbaar groen en openluchtrecreatie	602	788	186
3.3 Recreatie en Toerisme	120	26	-95
Totaal baten	744	814	70
Lasten			
3.1 Landbouw en agribusiness	-527	-427	100
3.2 Openbaar groen en openluchtrecreatie	-3.240	-3.269	-29
3.3 Recreatie en Toerisme	-327	-188	139
Totaal lasten	-4.094	-3.884	210
Saldo			
3.1 Landbouw en agribusiness	-505	-426	78
3.2 Openbaar groen en openluchtrecreatie	-2.638	-2.481	157
3.3 Recreatie en Toerisme	-207	-162	45
Totaal saldo	-3.350	-3.070	280

Hieronder wordt per beleidsveld een toelichting gegeven op de verschillen groter dan € 50.000.

Landbouw en agribusiness

Beleidsveld (bedragen x € 1.000)	Begroot primitief	Begroot na wijziging	Rekening	Vershil	
Totaal baten		-	22	-	-22
Totaal lasten		-341	-527	-427	100
Saldo baten en lasten		-341	-505	-426	78

LASTEN

Plattelandsvernieuwing

Leaderprojecten

voorstel resultaatbestemming V € 37.500 INC

In 2020 zijn verschillende Leaderprojecten ondersteund en hiervoor is cofinanciering toegezegd. Dit betreft o.a. het project Idyllisch Reestdal (cofinancieringsbijdrage €12.500,-) en het project Beleving en onderwijs op een circulaire boerderij van de toekomst (cofinancieringsbijdrage € 25.000,-). De initiatiefnemers krijgen 2 jaar de tijd om het project uit te voeren, de toegezegde cofinancieringsbijdragen dienen daarom beschikbaar te blijven.

Landschapsbeleidsplan

Zorg en waardering voor natuur

voorstel resultaatbestemming V 36.000 INC

Voor het actieplan zorg en waardering voor natuur is een deel van het subsidiebudget nog niet uitgekeerd. Deels is dat veroorzaakt omdat de aanvragers de toegekende subsidies nog niet hebben verantwoord en deels omdat de 3e openstelling eind 2020 is gestart en doorloopt in 2021.

Openbaar groen en openluchtrecreatie

Beleidsveld (bedragen x € 1.000)	Begroot primitief	Begroot na wijziging	Rekening	Vershil
Totaal baten	189	602	788	186
Totaal lasten	-2.417	-3.240	-3.269	-29
Saldo baten en lasten	-2.228	-2.638	-2.481	157

Doelgroepers

V € 48.000 INC

Aan loonkostensubsidies voor doelgroepers werd € 48.000 meer ontvangen dan geraamd. Inmiddels zijn er nadere afspraken gemaakt waardoor er meer inzicht komt in de te ontvangen loonkostensubsidies. Als er sprake is van een meer ontvangst dan kan deze ingezet worden voor extra inhuur van doelgroepers.

Vijver Kotermeerstal

voorstel resultaatbestemming V € 100.000 INC

Voor 2020 was een raming opgenomen van € 100.000 voor de realisatie van een inclusieve speeltuin. Het oorspronkelijke plan was de aanleg van één inclusieve speelplek aan de Kotermeerstal. In overleg met betrokkenen is voorgesteld het project op te delen in vier deelprojecten. Hiervoor moesten nieuwe, aangepaste ontwerpen worden gemaakt. Door omstandigheden en een te ambitieus ontwerp is het niet gelukt om een opdracht tot realisatie te verlenen, inclusief uitvoering in 2020. Opdrachtverlening en uitvoering schuiven door naar 2021. Voorgesteld wordt het incidentele voordeel van € 100.000 via resultaatbestemming over te hevelen.

Recreatie en Toerisme

Beleidsveld (bedragen x € 1.000)	Begroot primitief	Begroot na wijziging	Rekening	Vershil	
Totaal baten		7	120	26	-95
Totaal lasten		-189	-327	-188	139
Saldo baten en lasten		-183	-207	-162	45

BATEN / LASTEN

Vitale Vakantieparken Vechtdal

voorstel resultaatbestemming V € 32.000 INC

Provinciale subsidie; door de provincie is een subsidie beschikbaar gesteld van € 120.000 voor de uitvoering van Vitale vakantieparken Vechtdal. Met dit project willen wij meer inzicht en grip krijgen op de aard van problematiek op vakantieparken waar recreatief gebruik en investeringen achter blijven en permanente bewoning en verhuur het businessmodel lijkt te zijn. Het project is in 2020 vertraagd vanwege de coronacrisis en verschillende omstandigheden binnen de besturen van de parken. De strategie per park is nog niet overal vastgesteld. De maatregelen volgen na vaststelling van de strategie (2021 en verder).

In 2020 is voor een bedrag van € 23.000 aan subsidiabele kosten gerealiseerd. In totaal is, voor verdere aanpak ingaande 2021, nog € 97.000 subsidie beschikbaar.

Gemeentelijke middelen; in de 2^e begrotingswijziging 2020 (budgetoverheveling 2019) is voor aanpak vitale vakantieparken een budget van € 35.000 beschikbaar gesteld. Zoals bovenstaand al is vermeld is bij de uitvoering vertraging ontstaan. Aan werkelijke kosten is dit jaar slechts € 3.000 verantwoord. Voorgesteld wordt om het resterende budget van € 32.000, voor verdere uitvoering van dit project, in 2021 weer beschikbaar te stellen.

Ondernemend Hardenberg

Ondernemend Hardenberg (bedragen x € 1.000)	Begroting primitief	Begroting na wijziging	Rekening	Vershil
Totaal baten	12.033	15.468	16.083	615
Totaal lasten	-31.641	-34.393	-33.786	607
Saldo baten en lasten	-19.609	-18.925	-17.703	1.222

Hierna wordt per beleidsveld een overzicht gegeven van het verloop van de baten en lasten in 2020.

Beleidsveld Bedragen x € 1.000	Begroting na wijziging	Rekening	Vershil
Baten			
4.1 Bedrijven en ondernemers	706	345	-361
4.2 Onderwijshuisvesting	310	246	-65
4.3 Participatie en werkgelegenheid	418	490	72
4.4 Grondexploitatie	14.033	15.002	969
Totaal baten	15.468	16.083	615
Lasten			
4.1 Bedrijven en ondernemers	-4.381	-2.797	1.585
4.2 Onderwijshuisvesting	-4.348	-4.201	147
4.3 Participatie en werkgelegenheid	-12.838	-12.933	-94
4.4 Grondexploitatie	-12.825	-13.856	-1.031
Totaal lasten	-34.393	-33.786	607
Saldo			
4.1 Bedrijven en ondernemers	-3.675	-2.452	1.223
4.2 Onderwijshuisvesting	-4.038	-3.955	83
4.3 Participatie en werkgelegenheid	-12.420	-12.443	-22
4.4 Grondexploitatie	1.208	1.146	-62
Totaal saldo	-18.925	-17.703	1.222

Hieronder wordt per beleidsveld een toelichting gegeven op de verschillen groter dan € 50.000.

Bedrijven en ondernemers

Beleidsveld (bedragen x € 1.000)	Begroot primitief	Begroot na wijziging	Rekening	Vershil	
Totaal baten		313	706	345	-361
Totaal lasten	-2.661	-4.381	-2.797		1.585
Saldo baten en lasten	-2.347	-3.675	-2.452		1.223

LASTEN / BATEN

Regiodeal ZOD Projecten

(budgettair neutraal)

De Regiodeal Zuid- en Oost Drenthe heeft in juni 2020 voor twee projectinitiatieven subsidie uitgekeerd, te weten een bedrag ad € 280.000,- voor het project 'Fablab Hardenberg' en € 98.000,- voor de eerste fase van de 'Proeftuin bloeiende toekomst voor de bloemkoolwijk'. Aan het project Fablab Hardenberg is in 2020 € 40.000 besteed en aan de proeftuin bloeiende toekomst voor de bloemkoolwijk € 16.000. In totaal is nog € 322.000 subsidie beschikbaar. Binnen de Regiodeal Zuid- en Oost Drenthe, voert de gemeente namens de Regiodeal de projecten uit.

LASTEN

Detailhandel structuurvisie; projecten

voorstel resultaatbestemming V € 775.000 INC

Er zijn voldoende projecten waarmee de beleidsdoelstellingen uit de Detailhandel structuurvisie moeten worden bereikt. Sommige projecten bevinden zich echter nog in de ontwikkelfase andere projecten zijn al wat verder in de ontwikkeling. Voor de daadwerkelijke uitvoering van deze plannen is dit incidentele budget wel noodzakelijk. Wil je uitvoering geven aan de visie dan dienen deze gelden beschikbaar te blijven.

Op 17 maart 2020 was gepland om een start te maken met de update van zowel het Masterplan Dedemsvaart als het Masterplan Hardenberg. Door Corona is de start daarvan doorgeschoven naar 15 september. Dit proces zal dus doorlopen in het jaar 2021.

Project De Spinde

Ambitie is om het gebied De Spinde in Hardenberg te transformeren tot een aantrekkelijk woon-, werk of voorzieningengebied. Dit gebeurt door nieuwe en kansrijke functies toe te voegen. Bij herontwikkeling wordt de detailhandelsbestemming verwijderd. Van het totale bedrag van

€ 775.000 zal ongeveer € 520.000 nodig zijn voor de dekking van deze transformatie.

De planologische procedure voor de Spinde is inmiddels gestart en de planning is om in jaar 2021 tot vaststelling over te gaan waarbij dan ook de grondexploitatie wordt vastgesteld waarin deze € 520.000 zal worden opgenomen.

De overige € 255.000 willen we inzetten in het jaar 2021 en 2022. Het gaat, naast de het updaten van de masterplannen, hierbij o.a. om de projecten:

Een andere profilering van de straten Voorstraat en Bruchterweg-Europaweg in samenspraak met de ondernemers. Een gemeentelijke investering in de openbare ruimte is daarvoor noodzakelijk.

Visie ontwikkeling en uitvoering voor de toekomst van de Markstraat in Dedemsvaart. De Markstraat is cruciaal voor het kernwinkelgebied. Voor de uitvoering van de plannen en de visie is een bijdrage nodig uit het incidenteel budget voor Binnenstedelijke ontwikkelingen.

Detailhandel structuurvisie; stimuleringsregeling

V € 65.000 INC

In het jaar 2020 is door Covid-19 bijna geen beroep gedaan op de post Algemeen binnen de detailhandelsstructuurvisie. Het bedrag kan in 2020 vrijvallen in de algemene reserve.

Economie**voorstel resultaatbestemming V € 177.000 INC**

Door de Covid-19 maatregelen zijn ondernemersevents geschrapt. Daarnaast hebben bedrijven investeringen uitgesteld en hebben medewerkers van het team economie van de gemeente de focus van projectontwikkeling gedeeltelijk moeten verleggen naar het ter zijde staan van ondernemers en brancheverenigingen. Publiek-private ontwikkeling van projecten kosten bovendien meer tijd doordat bijeenkomsten zijn afgelast en stakeholders waren 'afgeleid'. Dit heeft er voor gezorgd dat projecten zijn vertraagd evenals de lancering van het nieuwe economisch beleid. De middelen zijn bestemd voor de bijdrage aan de future farm en het verkennend onderzoek voor de House of hospitality en zijn hiermee belegd. Uitvoering zal plaatsvinden in 2021.

Bedrijfshuisvesting (Blackspots)**voorstel resultaatbestemming V € 213.000 INC**

In 2020 zijn geen middelen uitgegeven in afwachting van het bedrijventerreinprogramma welke in 2021 ter goedkeuring aan de raad wordt voorgelegd. Tot op heden zijn de blackspots middelen gericht op het opheffen van 'rotte kiezen' in Dedemsvaart. Het voornemen is om deze doelstelling te verbreden door het vormen van een vitaliteitsfonds voor bedrijventerreinen binnen de gehele gemeente. Vandaar wordt in relatie tot het bedrijvenprogramma het voorstel gedaan om de 'blackspots middelen' om te zetten in een gemeentebreed vitaliteitsfonds. De doelstelling van de betreffende middelen sluit geheel aan op het speerpunt van de Provincie, uitgewerkt in het project 'toekomstbestendige bedrijventerreinen' waarin de gemeente deelneemt.

Bedrijven Investeringszone (BIZ)**N € 16.000 INC**

In verband met de coronacrisis kunnen ondernemers 50% korting krijgen op de BIZ. De omvang van de gemeentelijke afdracht aan Stichting Centrummanagement blijft voor 2020 gelijk. In 2020 is € 46.100 aan korting verleend. Daarnaast zijn er aanslagen uit voorgaande jaren oninbaar verklaard. Omdat de gemeente deze aanslagen niet kan invorderen, wordt dit bedrag ook niet overgemaakt aan de stichtingen. Een negatief saldo op de BIZ leidt in deze gevallen dus niet tot een negatief saldo voor de gemeente.

Onderwijshuisvesting

Beleidsveld (bedragen x € 1.000)	Begroot primitief	Begroot na wijziging	Rekening	Verschil	
Totaal baten		329	310	246	-65
Totaal lasten		-4.463	-4.348	-4.201	147
Saldo baten en lasten		-4.134	-4.038	-3.955	83

TOELICHTING OP HET VERSCHIL BATEN

Huisvesting basisonderwijs

N € 65.000 INC

In 2020 zijn nieuwe prognoses gemaakt voor het basisonderwijs. Deze prognoses laten lagere leerlingenaantallen zien dan de voorgaande prognose. De gemeente ontvangt een vergoeding van de scholen in de Matrix voor het onderhoud van dit gebouw. De hoogte van de vergoeding is afhankelijk van het aantal leerlingen. De raming van deze baten is gebaseerd op de oude prognoses. Omdat de werkelijke leerlingenaantallen lager zijn, zijn de baten ook lager (€ 80.000). In combinatie met enkele kleinere verschillen zijn de baten € 65.000 lager dan begroot.

TOELICHTING OP HET VERSCHIL LASTEN

Onderwijshuisvesting (basis en VO)

V € 147.000 INC

De lasten zijn € 147.000 lager dan begroot. Hiervoor is de belangrijkste verklaring dat de post kapitaallasten (afschrijving € 63.000, rente € 22.000) bijna een ton lager is dan begroot als gevolg van enige vertraging in de uitvoering van renovaties en nieuwbouw van scholen. Daarnaast zijn er enkele kleinere verschillen.

Participatie en werkgelegenheid

Beleidsveld (bedragen x € 1.000)	Begroot primitief	Begroot na wijziging	Rekening	Verschil
Totaal baten	549	418	490	72
Totaal lasten	-13.433	-12.838	-12.933	-94
Saldo baten en lasten	-12.883	-12.420	-12.443	-22

TOELICHTING OP HET VERSCHIL BATEN

Overige baten Maatschappelijk Domein

V € 72.000 INC

Bij diverse kostenplaatsen zijn er kleine verschillen (< € 50.000) in de baten. Dit bij elkaar opgeteld is een incidenteel voordeel ontstaan.

TOELICHTING OP HET VERSCHIL LASTEN

Re-integratie

N € 78.000 INC

Er is in de tweede helft van 2020 meer dan verwacht gebruik gemaakt van het pak-je kans-fonds. Naar verwachting komt dit doordat vanwege Corona meer mensen gaan nadenken over hun toekomst. Juist nu, in Corona-tijd, is aandacht voor maatschappelijke participatie belangrijk. We hebben in de Toren dan ook meerdere malen op het belang hiervan, en de mogelijkheden van het pak-je-kans-fonds, gewezen.

De uitgaven uit het pak-je-kans-fonds is ca. € 97.000 hoger dan begroot. Door een lagere uitgaven ad. € 19.000 op re-integratie is er uiteindelijk een incidenteel nadeel ontstaan van € 78.000.

Grondexploitatie

Beleidsveld (bedragen x € 1.000)	Begroot primitief	Begroot na wijziging	Rekening	Vershil
Totaal baten	10.841	14.033	15.002	969
Totaal lasten	-11.085	-12.825	-13.856	-1.031
Saldo baten en lasten	-243	1.208	1.146	-62

Hierna is een overzicht met de resultaten van de bouwgrondexploitatie opgenomen. Er wordt na de tabel nog een toelichting gegeven op de tussentijdse winstneming en de gedane correctie beginbalans per 1-1-2020. Voor een verdere toelichting op de bouwgrondexploitatie verwijzen wij u naar de paragraaf grondbeleid in het jaarverslag.

Omschrijving	Begroot na wijziging	Rekening	Vershil
<i>Tussentijdse winstneming</i>			
Centrumplan Hardenberg Slotgraven	-40.000	-	-40.000
Centrumplan Hardenberg Leisure Zone	-402.000		-402.000
De Meerstal	-175.000	-43.000	-132.000
Katingerveld	-100.000	-39.000	-61.000
Bransveen	-292.000	-338.000	46.000
garstlanden III	-160.000	-302.000	142.000
Broeklanden De Kop	-15.000	23.000	-38.000
Sluis V	-186.000	-204.000	18.000
De Marke II	-	-25.000	25.000
De Kuilen III	-30.000	-29.000	-1.000
Marslanden II		-286.000	286.000
Baalder		-6.000	6.000
Bransveen II		-20.000	20.000
<i>Aanpassen voorzieningen</i>			
Broeklanden	-5.000	-3.000	-2.000
Rollepaal Oost	-25.000	-49.000	24.000
Broeklanden Zuid	-247.000	-278.000	31.000
Marslanden I	-	4.000	-4.000
Mollincksvaart	-	7.000	-7.000
Moeshoek wonen	30.000	-41.000	71.000
Gezondheidspark	-	1.000	-1.000
Locatie Baalder	-52.000	-53.000	1.000
De Steenmaat	19.000	20.000	-1.000
Centrumplan Hardenberg	14.000	-57.000	71.000
Centrumplan Dedemsvaart	16.000	23.000	-7.000
De Knarrenhof	108.000	108.000	-
Moeshoek werken	53.000	79.000	-26.000
<i>Afsluiten complexen/winstneming:</i>			
afwaardering complex Radewijk	38.000	38.000	-
verkopten afgesloten complex Haardijk II	-	-308.000	308.000
Jaarresultaat grexen	-1.451.000	-700.000	751.000

Omschrijving	Begroot na wijziging	Rekening	Vershil
bedrijfsvoeringskosten 1)	-78.000	-330.000	253.000
bespaarde rente	321.000	274.000	47.000
bijdrage verplaatsen sirene	-	5.000	-5.000
bijdrage uitplaatsen kanovereniging	-	-394.000	394.000
Overige resultaten	243.000	-445.000	689.000
Totaal resultaat	-1.208.000	-1.145.000	-62.000

Tussentijdse winstneming

De becijferde tussentijdse winstnemingen worden volgens bestendig beleid toegevoegd aan de Algemene Reserve. In de 2e Berap 2020 hebben wij een tussentijdse winst berekend van €1,4 mln. via de POC-methodiek gebaseerd op de werkelijke kosten en opbrengsten.

Nu alle in 2020 gerealiseerde werkelijke kosten en opbrengsten bekend zijn is de definitieve tussentijdse winst te bepalen op € 1,2 mln.

In het reeds afgesloten complex Haardijk II zijn nog kavels verkocht. De opbrengst kan ook toegevoegd worden aan de Algemene Reserve.

Correctie beginbalans per 1-1-2020

Het project Centrumplan Hardenberg bestaat uit diverse deelgebieden. Voorheen werd er voor elk deelgebied met negatief eindresultaat een voorziening getroffen en waar kon tussentijdse winst genomen. Door gewijzigde inzichten moet het Centrumplan Hardenberg nu gezien worden als 1 grondexploitatie met een eindresultaat. Het totale plan heeft een negatief eindresultaat waarvoor een voorziening is ingesteld. Dit houdt in een(voordelige) balanscorrectie op de voorzieningen per 1-1-2020 van € 1.432.000. Daarnaast waren er nog twee deelgebieden met een boekwaarde van € 177.000 die nog niet in de grondexploitatie waren opgenomen en die nu onder de immateriële vaste activa gerangschikt zijn.

Ook het project Heemserpoort die onder onderhanden werk gerangschikt was is nu overgeboekt naar de materiële vaste activa. Dit omdat er nog geen vastgestelde grondexploitatie is.

Het restant van de gronden van Katingerveld die nu nog onder de materiële vaste activa staan hadden al overgeboekt kunnen worden naar onderhanden werk. Deze correctie op de beginbalans is nu dan ook uitgevoerd.

Zo doen we het in Hardenberg

Zo doen we het in Hardenberg (bedragen x € 1.000)	Begroting primitief	Begroting na wijziging	Rekening	Vershil
Totaal baten	1.235	2.112	2.707	595
Totaal lasten	-36.609	-36.691	-35.639	1.052
Saldo baten en lasten	-35.374	-34.580	-32.933	1.647

Hierna wordt per beleidsveld een overzicht gegeven van het verloop van de baten en lasten in 2020.

Beleidsveld Bedragen x € 1.000	Begroting na wijziging	Rekening	Vershil
Baten			
5.1 Bestuur en bestuursondersteuning	0	10	10
5.2 Openbare orde en veiligheid	224	332	108
5.3 Dienstverlening en burgerzaken	624	636	12
5.4 Algemene baten en lasten	1.264	1.729	465
Totaal baten	2.112	2.707	595
Lasten			
5.1 Bestuur en bestuursondersteuning	-4.080	-4.753	-673
5.2 Openbare orde en veiligheid	-5.234	-5.379	-145
5.3 Dienstverlening en burgerzaken	-1.562	-1.601	-39
5.4 Algemene baten en lasten	-25.815	-23.907	1.908
Totaal lasten	-36.691	-35.639	1.052
Saldo			
5.1 Bestuur en bestuursondersteuning	-4.080	-4.743	-663
5.2 Openbare orde en veiligheid	-5.010	-5.047	-37
5.3 Dienstverlening en burgerzaken	-938	-965	-27
5.4 Algemene baten en lasten	-24.551	-22.178	2.373
Totaal saldo	-34.580	-32.933	1.647

Hieronder wordt per beleidsveld een toelichting gegeven op de verschillen groter dan € 50.000.

Bestuur en bestuursondersteuning

Beleidsveld (bedragen x € 1.000)	Begroot primitief	Begroot na wijziging	Rekening	Vershil
Totaal baten		-	-	10
Totaal lasten	-4.056	-4.080	-4.753	-673
Saldo baten en lasten	-4.056	-4.080	-4.743	-663

75 jaar vrijheid

N € 54.000 INC

Het aantal aangevraagde subsidies was hoger dan van te voren ingeschat. Er is besloten om geen subsidieplafond in te stellen voor dit thema, vooral om de opgebouwde participatie rond het thema '75 jaar vrijheid' vast te houden. Dit heeft geleid tot een nadeel van € 54.000. Mochten de activiteiten nog verder worden uitgesteld in verband met de coronacrisis, dan kan worden besloten de subsidies terug te vorderen.

Eindheffing WKR (werkkostenregeling)

V € 59.000 INC

In de begroting 2020 was rekening gehouden met een eindheffing WKR voor wat betreft het gemeentebestuur. De gemeente Hardenberg hoeft uiteindelijk in 2020 geen eindheffing te betalen omdat de bestedingen in totaliteit binnen de vrije ruimte zijn gebleven.

Pensioenvoorziening (ex) wethouders.

N € 686.000 INC

Politieke ambtsdragers in functie bouwen pensioenaanspraken op. Deze pensioenaanspraken komen ten laste van de gemeente waar zij het ambt vervullen. Gemeenten zijn verplicht op grond van artikel 44, vierde lid van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) een voorziening in te stellen voor pensioenen voor wethouders. De reden voor deze voorziening is dat deze verplichtingen onvoorspelbaar zijn.

Ook voor oud-wethouders of hun nabestaanden moeten de bedragen van de pensioenaanspraken in een voorziening worden ondergebracht.

Indien nodig /gewenst moet het bedrag van de voorziening acuut vrijgemaakt kunnen worden om de pensioenaanspraken over te dragen aan een ander bestuursorgaan of aan een pensioenfonds. Jaarlijks, per datum 31 december worden, door een extern bureau, de actuariële berekeningen van de pensioenverplichting die de gemeente heeft jegens haar (gewezen) wethouders en/of gepensioneerden en hun nabestaanden opgesteld. De waarde van de pensioenverplichtingen moet, jaarlijks per 31-12, in de voorziening aanwezig zijn. met andere woorden de voorziening moet op 31-12 op peil/niveau zijn. Op basis van de uitgevoerde actuariële berekeningen voor pensioenverplichting per (gewezen) wethouder is de benodigde stand van de voorziening pensioenverplichting per 31-12-2020 berekend op € 5.880.000.

Op grond van deze actuariële berekeningen en rekening houdende met het verloop (toevoegingen / onttrekkingen) van de voorziening in 2020 bedraagt het tekort binnen de voorziening per 31-12-2020 een bedrag van € 737.000. Dit bedrag is dan ook aanvullend in de voorziening gestort.

Openbare orde en veiligheid

Beleidsveld (bedragen x € 1.000)	Begroot primitief	Begroot na wijziging	Rekening	Vershil	
Totaal baten		412	224	332	108
Totaal lasten		-5.274	-5.234	-5.379	-145
Saldo baten en lasten		-4.861	-5.010	-5.047	-37

BATEN/LASTEN

BOA Handhaving

Het nadeel op de loonsom is € 25.000, deze overschrijding is ontstaan doordat extra boa's zijn ingehuurd voor de uitvoering van het toezicht op de corona maatregelen, meer onregelmatigheidstoelagen en een eenmalige bonus zijn uitbetaald. Daarnaast zijn onder overige materiële kosten op diverse posten minder kosten gemaakt, een voordeel van € 17.000.

BATEN

Handhaving

V € 30.000 INC

Er zijn dwangsommen opgelegd en ingetrokken voor een bedrag van € 30.000. Voor de inning van de opgelegde dwangsommen lopen invorderingstrajecten. Bij dit soort invorderingstrajecten is het soms ongewis of de opgelegde dwangsommen ook daadwerkelijk geïnd kunnen worden. Door bijvoorbeeld een faillissement is een opgelegde dwangsom soms niet inbaar. In de loop van 2021 zal blijken hoeveel van de opgelegde dwangsommen inbaar zijn.

LASTEN

Handhaving

N € 49.500 INC

De overschrijding is ontstaan doordat er meer juridische adviezen en onderzoeksrapporten nodig waren voor de uitvoering van de handhavingstaken dan voorzien.

LASTEN

Gem.Reg.Veiligheidsregio IJsselland

V € 20.000 INC

Dit voordeel komt voort uit een teruggave van ruim € 16.000 als gevolg van de jaarlijkse verrekening van de vergoedingen die de gemeenten in de regio betalen aan medewerkers met een piketfunctie in het regionale crisisbeheersingsteam, team Bevolkingszorg. Daarnaast bedroeg de incidentele teruggave van de veiligheidsregio als gevolg van het voordelig resultaat over het jaar 2019 € 3.813 meer dan in de eerste bestuursrapportage van 2020 verwerkt was.

LASTEN

Crisisbeheersing

N € 16.000 INC

Dit nadeel komt voort uit extra uitgaven als gevolg van kosten voor voorlichting en publiekscampagnes in relatie tot de corona-pandemie. Dit betreft publicaties in de kranten en op sociale media, het maken van enkele video-opnamen en het gebruik van de matrixborden.

Dienstverlening en burgerzaken

Beleidsveld (bedragen x € 1.000)	Begroot primitief	Begroot na wijziging	Rekening	Vershil
Totaal baten	649	624	636	12
Totaal lasten	-1.656	-1.562	-1.601	-39
Saldo baten en lasten	-1.007	-938	-965	-27

Algemene baten en lasten

Beleidsveld (bedragen x € 1.000)	Begroot primitief	Begroot na wijziging	Rekening	Vershil	
Totaal baten		174	1.264	1.729	465
Totaal lasten		-25.623	-25.815	-23.907	1.908
Saldo baten en lasten		-25.449	-24.551	-22.178	2.373

Beheer exploitatie Gebouwen en Gronden **V € 895.000 INC**
waarvan voorstel resultaatbestemming **V € 20.000 INC**

Gebouwen; in 2020 is een aantal gemeentelijke objecten verkocht. Dit leidde tot een boekwinst van rond € 463.000. Verder leidt de andere wijze van waardering deelneming LOC (zie hiervoor toelichting op balans) er toe dat geen bijdrage in het exploitatieresultaat LOC 2019/2020 hoeft te worden betaald. Deze wordt - binnen het LOC - ten laste van het eigen vermogen van het LOC gedekt. Voor de jaarrekening 2020 van de gemeente leidt e.e.a. tot het vervallen begrote bijdrage 2019 ad € 116.000 en begrote bijdrage 2020 ad € 90.000. Daarnaast vervalt de noodzaak om in 2020 de boekwaarde LOC te corrigeren, waardoor een voordeel in 2020 ontstaat van € 185.000.

Gronden; bij exploitatie gronden is sprake van een voordeel van € 47.000 doordat minder is uitgegeven aan klein onderhoud en is bij de OZB een voordeel ontstaan door het juist toekennen van de facturen aan de verschillende kostenplaatsen. De resultaatbestemming wordt aangewend voor een ontwikkeling in Lutten aan de Gouden Regenstraat. De verkoop van de kavel heeft in 2020 plaatsgevonden; uit de verkoopopbrengst van de kavel dienen de aanleg van twee parkeerplaatsen in het openbaar gebied en de aanleg van de riolering tot aan de kavelgrens te worden betaald. Deze aanleg vindt plaats in 2021.

Overige algemene baten en lasten

WOZ

Waarderen woningen op basis van gebruiksoppervlakte **V € 54.000 INC**
waarvan voorstel resultaatbestemming aandeel Hardenberg **V € 28.000 INC**

Het project 'Waardering woningen op oppervlakte' is, mede door corona, niet afgerond in 2020 en loopt door in 2021. Daarom is het noodzakelijk dat dit budget moet worden overgeheveld naar 2021. In 2021 worden de laatste objecten omgezet naar de gebruiksoppervlakte. In het najaar van 2021 worden alle woningen op basis van de gebruiksoppervlakte gewaardeerd. Budget wordt volledig benut voor deze verplichte werkzaamheden. Het voordeel betreft € 54.000. (aandeel Ommen € 26.000, aandeel Hardenberg € 28.000)

Opwerken kwaliteit BAG-WOZ koppeling **V € 22.000 INC**
waarvan voorstel resultaatbestemming aandeel Hardenberg **V € 17.000 INC**

Het project 'Opwerken kwaliteit BAG-WOZ koppeling' is, mede door corona, niet uitgevoerd in 2020. Door corona was het minder praktisch om werk uit te besteden. Daarnaast zijn er meer bezwaarschriften ontvangen dan verwacht. Hierdoor werden vaste medewerkers extra belast. Het project dient alsnog te worden uitgevoerd in 2021 en naar verwachting is deze in Q3 afgerond. Het voordeel betreft € 22.000,- (aandeel Hardenberg € 17.000,-, aandeel Ommen € 5.000,-).

Belastingen

Overige opbrengsten uit oninbare belastingen **V € 17.000 INC**

De overige opbrengsten betreffen slotopbrengsten uit een faillissement of uit de Wet schuldsanering natuurlijke personen (Wsnp) waarvan de aanslag eerder als oninbaar was aangemerkt.

Facilitair

Stelling 7**V € 30.000 INC**

Vanwege corona waren er minder medewerkers in de Stelling aanwezig. Er zijn minder kantoorartikelen verbruikt, minder geld besteed aan kerstversiering en er is minder gebruik gemaakt van koffie en thee. Daarnaast zijn alle BHV trainingen verplaatst naar 2021, waardoor dit budget ook niet is gebruikt.

Diverse facturen**V € 220.000 INC**

In eindstadium controle jaarrekening 2019 is op voordracht van de accountant nog een transitorische post (prestatie geleverd in 2019 maar nog geen factuur ontvangen in het afsluitende dienstjaar) opgenomen van € 470.000. Dit betrof een groot aantal facturen (kleinere bedragen tussen € 2.000 en € 10.000) welke inmiddels in het dienstjaar 2020 waren verantwoord. Deze facturen hadden betrekking op prestatie levering 2019, dus moesten als last in 2019 worden opgenomen. Bij screening van het overzicht van deze facturen is in 2020 gebleken dat in het betreffende overzicht sprake was van een dubbeling. Hierdoor ontstaat nu een voordeel van € 220.000.

Taakstelling en kosten bedrijfsvoering**Bezuinigingsopdracht beëindiging dienstverlening Ommen****N € 1.700.000 INC**

De bezuinigingsopdracht voor de ambtelijke organisatie, die in verband met de beëindiging per 1-1-2019 van de dienstverlening aan Ommen in de begroting 2020 is opgenomen, bedraagt € 1,7 miljoen. Dekking van dit bedrag vindt plaats vanuit de totale bedrijfsvoering budgetten. In 2019 is aan teams – waarvoor geen dienstverleningsovereenkomst met Ommen is gesloten – een 25% taakstelling opgelegd. De "opbrengst" van deze 25% taakstelling wordt gereserveerd in de vorm van een stelpost bij de directie. Het bedrag dat eind 2020 nog op deze stelpost resteerde bedraagt € 1.237.000 en kan dus worden ingezet als dekking voor de algemene taakstelling van € 1,7 miljoen. Andere besparingen, die voor de taakstelling kunnen worden ingezet zijn, de onderuitputting loonsom en inhuur derden (€ 620.000) en lagere overige personeelskosten € 375.000 (reis- en verblijfkosten, dienstreizen, opleidingskosten enz.). Zie ook hierna toelichting "saldo kostenplaatsen".

Saldo kostenplaatsen**V € 2.851.000 INC**

De organisatie (bedrijfsvoering)kosten worden in eerste aanleg "verzameld" op de betreffende kostenplaatsen binnen de verdeeldienst en vervolgens doorberekend naar de diverse programma's.

Voor een toelichting op deze kosten verwijzen wij u naar de afzonderlijke paragraaf (zie 6.7 verdeeldienst) in deze jaarrekening, waarin wij een toelichting geven op de (kosten van) bedrijfsvoering.

Algemene dekkingsmiddelen en overig

Algemene dekkingsmiddelen (bedragen x € 1.000)	Begroting na wijziging	Rekening	Vershil
Baten	117.524	119.249	1.724
Lasten	-2	-35	-33
Saldo	117.522	119.214	1.692

Hiervoor is ingegaan op de baten en lasten van de programma's. Een deel van de lasten van het programma wordt gedekt door baten die specifiek voor het betreffende programma zijn, zoals specifieke uitkeringen van het rijk of bijdragen van de provincie, opbrengst uit bestemmingsheffingen of uit verhuur van accommodaties enz.

De saldi van de programma's worden gedekt door algemene dekkingsmiddelen of verrekend met reserves. Hieronder is een overzicht opgenomen van de algemene dekkingsmiddelen en wordt een toelichting hierop gegeven.

Bedragen x € 1.000	Begroting na wijziging	Rekening	Vershil
6.1 Algemene Uitkering	98.842	100.778	1.936
6.2 Dividend	2.257	2.262	5
6.3 Lokale heffingen	16.205	16.364	159
6.4 Saldo financierings functie	218	-190	-408
Totaal algemene dekkingsmiddelen	117.522	119.214	1.692

Algemene Uitkering

Beleidsveld (bedragen x € 1.000)	Begroot primitief	Begroting na wijziging	Rekening	Verschil
Totaal baten	97.003	98.842	100.778	1.936
Totaal lasten	-	-	-	-
Saldo baten en lasten	97.003	98.842	100.778	1.936

Toelichting:

Algemene uitkering uit het Gemeentefonds

V € 1.936.000 INC

De gemeentefonds uitkering kan in grote lijnen worden onderscheiden naar:

- de algemene uitkering
(inclusief uitkeringen steunpakketten Corona)
- de integratie-uitkering sociaal domein

De algemene uitkering wordt berekend aan de hand van:

- de uitkeringsbasis
- de uitkeringsfactor
- de inkomstenmaatstaf
- diverse decentralisatie-/integratie uitkeringen

De uitkeringsbasis is het aantal rekeneenheden/verdeelmaatstaven vermenigvuldigd met het bijbehorende bedrag per eenheid. Een voorbeeld van deze rekeneenheden is het aantal inwoners, het aantal woonruimten en het aantal uitkeringsontvangers.

De uitkeringsfactor wordt berekend door de totale omvang van het gemeentefonds (landelijk) te delen door de landelijke uitkeringsbasis. Via de uitkeringsfactor wordt o.a. de groei van het gemeentefonds (het zogenaamde accres) verrekend. Opgemerkt wordt hierbij dat de groei van het gemeentefonds (het accres) gekoppeld is aan de groei van de rijksbegroting. Een hogere groei leidt tot een hoger accres, een lagere groei tot een lager accres c.q. een bijstelling van de uitkeringsfactor.

Bij de berekening van de gemeentefondsuitkering wordt rekening gehouden met de mogelijkheid voor gemeenten om zelf (eigen) inkomsten te genereren (i.c. de OZB). Deze wordt aangeduid als de inkomstenmaatstaf.

Voor decentralisatie-/integratie-uitkeringen geldt dat deze middelen weliswaar zijn/worden toegevoegd aan het gemeentefonds, maar zich niet (goed) lenen voor een verdeling via de algemene verdeelmaatstaven. Hoewel het hier algemene dekkingsmiddelen betreft hanteren wij hierbij als uitgangspunt dat dit "geormerkte" middelen betreft. In beginsel worden deze middelen toegevoegd aan het budget voor het betreffende taakveld. Het belangrijkste voorbeeld hiervan is de integratie-uitkering sociaal domein.

Gedurende het jaar zijn drie circulaires door de beheerders van het gemeentefonds uitgebracht, namelijk in mei, in september en in december 2020. De raming is gebaseerd op de uitkomsten van de meicirculaire.

Toelichting verschil algemene uitkering 2020

	<u>Bedragen x € 1.000</u>
Raming	98.842
Werkelijk	<u>100.778</u>
Vershil	1.936
	=====
Verklaring	
De raming is gebaseerd op mei- en junicirculaire 2020	
Nadien zijn nog 2 circulaires ontvangen	
Septembercirculaire 2020	1.428
Decembercirculaire 2020	<u>- 510</u>
Totaal verklaard vanuit circulaires	1.938
Na-uitkering voorgaande jaren (2018 en 2019)	150
Afwijking rekeneenheden	<u>- 59</u>
Totaal	2.147
Correctie coronasteunpakket 3	<u>- 211</u>
Totaal verklaring	1.936
	=====

Over de gevolgen van de septembercirculaire hebben wij uw raad al geïnformeerd via een afzonderlijke nota. De circulaire kwam te laat om de gevolgen nog mee te nemen in de 2^e bestuursrapportage 2020 en daarmee nog te verwerken in de begroting 2020. Dit geldt ook voor de decembercirculaire 2020.

Over de uitkeringsjaren 2018/2019 is een na-uitkering ontvangen van € 150.000.

Uit de betaalspecificatie januari 2020 blijkt een afwijkend aantal rekeneenheden. Het grootste verschil betreft het aantal eenouderhuishoudens. Dit is 1.376 i.p.v. 1.323 en leidt tot een hogere uitkering van € 71.000. Tegenover dit voordeel staat een aantal kleinere afwijkingen op andere rekeneenheden, die er toe leiden dat per saldo een voordeel uit de betaalspecificatie voortvloeit van € 59.000.

Ook merken wij hier op dat via het Gemeentefonds incidenteel extra middelen zijn ontvangen (steunpakketten) ter compensatie van gevolgen van het COVID-19 virus is ontvangen. In totaal was dit in 2020:

- Junicirculaire € 1.271.000 (1e steunpakket)
- Septembercirculaire € 1.137.000 (2e steunpakket)
- Decembercirculaire € 211.000 (3e steunpakket)

Totaal € 2.619.000

De compensatie voor 1e en 2e steunpakket is verwerkt in de jaarrekening 2020. Over de inzet van deze middelen doen wij in een afzonderlijk hoofdstuk in het jaarverslag. Voor wat betreft de verwerking van het Corona compensatie (3e steun-)pakket is aan de commissie BBV een vraag gesteld. Naar aanleiding van deze vraag heeft de commissie de volgende overwegingen/beantwoording gegeven. De extra kosten en de inkomstenderving van gemeenten - waarvoor blijktens de decembercirculaire 2020 van het gemeentefonds een aanvullende financiële compensatie is toegekend - zijn door de coronacrisis ontstaan en verantwoord in 2020. Vanuit het principe van 'matching' van kosten en opbrengsten lijkt het voor de hand te liggen de aanvullende financiële compensatie – net als de extra kosten en de inkomstenderving – in de jaarrekening 2020 te verantwoorden. Echter, de vraag hierbij is of gemeenten een voldoende nauwkeurig en betrouwbaar inzicht hebben in de omvang van de aanvullende financiële bijdrage van het Rijk om deze aanvullende compensatie in 2020 als opbrengst te verantwoorden.

Ook een eerdere uitspraak van de Commissie BBV over de verwerking van de decembercirculaire in het kader van het accres van de algemene uitkering is daarbij van belang.

Een belangrijke randvoorwaarde om de aanvullende financiële compensatie in de jaarrekening 2020 te mogen verwerken, is dat gemeenten een voldoende nauwkeurige en betrouwbare schatting kunnen maken van hun aandeel in het compensatiepakket. De hoogte van de compensatie per gemeente is mede afhankelijk van de werkelijke meerkosten en inkomstenderving over 2020. Tevens heeft het ministerie van BZK het volgende aangegeven: *Zodra meer bekend is over de financiële impact van de inkomstenderving op gemeentelijk niveau zal de uitkering verder worden uitgewerkt.*

Hieruit blijkt expliciet dat het ministerie in 2021 de verdeling van de aanvullende uitkeringen nog nader moet uitwerken, en dus een (voorlopige) verdeelsleutel ontbreekt voor gemeenten om ultimo 2020 een voldoende nauwkeurige en betrouwbare schatting te kunnen maken van haar aandeel in de aanvullende coronacompensatie. Feitelijk zit het compensatiepakket dus zo in elkaar dat het ministerie per activiteit/effect een budget c.q. plafond heeft bepaald, dat het ministerie vervolgens in 2021 op basis van de jaarrekeningen over 2020 verdeeld en beschikt aan de gemeenten. Op basis van deze systematiek hebben gemeenten in 2020 (en 2021) nog geen toekenningsbeschikking gehad van een aanvullende financiële compensatie, en tevens zullen individuele gemeenten geen voldoende en nauwkeurige schatting van hun aandeel kunnen maken omdat zij geen inzicht hebben in de kosten en inkomstenderving van alle andere gemeenten.

Op basis van bovenstaande vraagstelling, analyse en beantwoording is de conclusie dat gemeenten het financiële effect van het aanvullende compensatiepakket als opbrengst verwerken in de jaarrekening 2021. Gezien de totale opzet kosten Corona 2020 en de beschikbare middelen vanuit de ontvangen steunpakketten zijn de beschikbare middelen vanuit het 3e steunpakket tot een bedrag van € 211.000 nu dus verantwoord in het dienstjaar 2021.

Dividend

Beleidsveld (bedragen x € 1.000)	Begroot primitief	Begroting na wijziging	Rekening	Verschil
Totaal baten	2.608	2.257	2.294	37
Totaal lasten	-	-	-33	-33
Saldo baten en lasten	2.608	2.257	2.262	5

Dividend

V € 4.000 INC

De gemeente heeft per 31 december 2020 aandelen in:

bedragen x € 1.000

Instelling	aantal	begroot	werkelijk	verschil
BNG	64.935	65	29	-36
Enexis	96.993	44	45	1
Rova	816	350	383	33
Cogas	650	1.300	1.300	0
Rendo	57	430	431	1
Vitens	63.007	0	0	0
Wadinko	136	68	68	0
Attero		0	5	5
Totaal dividend		2.257	2.261	4

De Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) heeft recent aangegeven dat zij in 2021 zal overgaan tot uitkering van een deel van het goedgekeurde dividend 2019. Het resterende bedrag blijft gereserveerd. De Europese Centrale Bank (ECB) heeft de banken aanbevolen om tot 30 september 2021 af te zien van dividenden of deze te beperken. Dividenden mogen onder strikte voorwaarden maximaal 15% van de gecumuleerde winst 2019-2020 bedragen en niet hoger zijn dan 20 basispunten van de Common Equite Tier 1 (CET₁)-ratio. De BNG heeft besloten gebruik te maken van de ruimte die de ECB biedt en zal dus een bedrag aan dividend 2019 uitkeren wat ongeveer uitkomt op een bedrag € 0,45 per aandeel. Voor onze gemeente komt de te verwachten dividenuitkering uit op een totaal bedrag van € 29.000 (afgerond), dit bedrag is nu ook als vordering opgenomen. Het ontvangen bedrag voor Attero (€ 5.000) betreft de afwikkeling van de verkoop Attero.

Lokale heffingen

Beleidsveld (bedragen x € 1.000)	Begroot primitief	Begroting na wijziging	Rekening	Verschil
Totaal baten	14.988	16.205	16.364	159
Totaal lasten	-	-	-	-
Saldo baten en lasten	14.988	16.205	16.364	159

OZB woningen

V € 58.000 INC

Er is in 2020 € 33.000 minder oninbare OZB woningen afgeboekt dan waar met de begroting rekening mee is gehouden. Daarnaast is er voor meer woningen een aanslag opgelegd.

OZB niet-woningen

V € 104.000 INC

Er is in 2020 € 20.000 minder oninbare OZB niet-woningen afgeboekt dan waar met de begroting rekening mee is gehouden. Daarnaast is er voor meer niet-woningen een aanslag opgelegd en is de definitieve waardeontwikkeling iets hoger geweest dan in de tariefberekening rekening mee is gehouden.

Saldo financieringsfunctie

Beleidsveld (bedragen x € 1.000)	Begroot primitief	Begroot na wijz.	Rekening	Vershil
Rente langlopende geldleningen	4.501	4.501	4.513	12
Rente rekening courant	732	-25	-31	-6
Rente begr.wijz. in de loop van het jaar		-21		21
Doorberekende rente investeringen	-5.153	-4.673	-4.280	393
Ontvangen boeterente	0	0	-12	-12
Saldo financieringsfunctie	80	-218	190	408

Saldo financieringsfunctie

N € 408.000 INC

Rente.

De rentekosten worden door middel van een rente omslag doorberekend aan de diverse programma's. In 2020 is het werkelijk rente omslagpercentage berekend op 1,84%, terwijl in de verdeling naar de programma's rekening gehouden is met een rente omslag percentage van 1,75%. Derhalve is een bedrag van € 169.000 minder aan de programma's doorbelast.

Voor de grondexploitatie wordt de rente omslag niet toegepast. Hiervoor geldt een projectrente van 2,25%. Echter door, ten opzichte van de begroting, een lagere boekwaarde is een bedrag van € 224.000 minder aan de GREX doorbelast.

Onvoorzien

Stelpost structurele tegenvallers.

In de begroting 2020 is hiervoor een budget geraamd van € 200,000. Dit beschikbare budget is in de 2e bestuursrapportage 2020 afgeraad c.q. ten gunste van het begrotingsresultaat gebracht.

Stelpost nog in te vullen

V € 204.800 INC

Het beschikbare budget betreft de in de circulaire algemene uitkering Gemeentefonds opgenomen taakstellingen dan wel te ontvangen middelen welke nog niet functioneel zijn geraamd; incidenteel; beschikbare middelen vanuit de meicirculaire 2020 voor;

• maatschappelijke begeleiding statushouders	€ 78.000
• faciliteiten besluit opvangcentra	€ 85.000
• voogdij en overige maatregelen	€ 63.800
• taakmutaties	€ 11.000
• in te vullen taakstellingen vanuit meicirculaire 2019	- € 34.000

Reserves

Beleidsveld (bedragen x € 1.000)	Begroot primitief	Begroting na wijziging	Rekening	Verschil
Totaal baten	2.257	2.641	1.490	-1.151
Totaal lasten	-	-761	-360	401
Saldo baten en lasten	2.257	1.879	1.130	-750

Toelichting:

Onderstaand is een specificatie opgenomen van de toevoegingen en onttrekkingen aan de algemene en de bestemmingsreserves.

bedragen x € 1.000	Begroot na wijziging	Rekening	Verschil
Algemene reserve			
-onttrekkingen	315	315	0
Reserve dekking kapitaallasten			
-toevoegingen	-360	-360	0
-onttrekkingen	1.174	1.174	0
Reserve afvalstoffen			
-toevoegingen	-91	-0	91
-onttrekkingen	455	0	-455
Reserve riolering			
-toevoegingen	-310	-0	310
-onttrekkingen	696	0	-696
Totaal toevoegingen / onttrekkingen	1.879	1.129	-750

Algemene reserve

Programma Vitaal Hardenberg; in de 2e bestuursrapportage 2020 is met betrekking tot verkoop WMO-hulpmiddelen opgenomen dat een gedeelte van de verkoopopbrengst tot een bedrag van € 315.000 (totale opbrengst is verantwoord in het begrotingsresultaat) wordt onttrokken uit de algemene reserve ter dekking van meerkosten van het nieuw afgesloten contract WMO-hulpmiddelen. De werkelijke onttrekking heeft overeenkomstig plaatsgevonden.

Reserve dekking kapitaallasten

Programma Vitaal Hardenberg; de beschikbare middelen voor dekking kapitaallasten investeringskredieten Gashouder, zwembad de Slag, nieuwbouw kanovereniging en Vechtpark zijn in 2020 conform de opgenomen raming. (€ 206.000) onttrokken. Voor de mogelijke(gedeeltelijke) dekking voor kapitaallasten aanleg fietspad Rheezermaten is een bedrag van € 130.000 en voor (gedeeltelijke) dekking van de kapitaallasten herinrichting Broekdijk is een bedrag van € 230.000 aan de reserve toegevoegd. Dit conform de opgenomen ramingen Programma Verdeeldienst; de beschikbare middelen voor dekking kapitaallasten met betrekking tot enkele investeringskredieten gemeentehuis en Gemeentewerf zijn in 2020 conform de opgenomen raming (€ 969.000) onttrokken.

Reserve afvalstoffen

In verband met de per 1-1-2020 doorgevoerde wijziging/aanpassing reserves/voorzieningen worden de diverse toevoegingen aan en onttrekkingen op (de voorzieningen) nu functioneel verantwoord op de kostenplaats afvalstoffen.

Reserve riolering

In verband met de per 1-1-2020 doorgevoerde wijziging/aanpassing reserves/voorzieningen worden de diverse toevoegingen aan en onttrekkingen op (de voorzieningen) nu functioneel verantwoord op de kostenplaats riolering.

Voor een verdere toelichting op de standen en mutaties in de reserves en voorzieningen wordt verwezen naar bijlage 13.1 'reserves en voorzieningen'.

Saldo na bestemming

Beleidsveld (bedragen x € 1.000)	Begroot primitief	Begroting na wijziging	Rekening	Verschil
Totaal baten	4.633	13.261	-	-13.261
Totaal lasten	-783	-9.437	-	9.437
Saldo baten en lasten	3.850	3.824	-	-3.824

Toelichting:

In begroting 2020 wordt geconcludeerd dat de eerstkomende jaren sprake is van een structureel tekort, voor de komende jaren is er evenwel zicht op herstel. In de primitieve begroting is een structurele tekort voorzien van € 484.000 en een incidenteel tekort van € 3.366.000.

Het begrotingsaldo 2020 is na bedoelde raadsvergadering op de gebruikelijke momenten in de planning en control cyclus (P&C-cyclus) bijgesteld. Na de 2e bestuursrapportage 2020 werd over 2020 een nadelig resultaat geprognoseerd van € 3.824.000, waarvan € 1.687.000 structureel (nadeel) en € 2.137.000 incidenteel (nadeel). Het werkelijk resultaat 2020 is uitgekomen op € 8.326.000 voordelig.

In de voorgaande pagina's in deze jaarrekening is per programma/beleidsveld een toelichting gegeven op de budgetafwijkingen, die tezamen tot dit resultaat hebben geleid.

In het financieel jaarverslag 2020 is een toelichting op het rekeningresultaat op hoofdlijnen gegeven.

Zoals hiervoor aangegeven wordt een belangrijk deel van het resultaat verklaard uit incidentele baten en lasten. In deze jaarrekening is – conform BBV – een overzicht van deze incidentele baten en lasten opgenomen.

Toelichting op de lasten en baten op kostenplaatsen

Door middel van dit hoofdstuk wordt een extra toelichting gegeven op het verloop van de baten en lasten op kostenplaatsen. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt tussen:

- de kostenplaats kapitaallasten (rente zie toelichting 6.6.4 saldo financieringsfunctie)
- de overige kostenplaatsen (zie toelichting 6.7 'Verdeeldienst')

Kostenplaats kapitaallasten

Kostenplaats kapitaallasten		Begroting na	Rekening	Vershil
Bedragen x € 1.000		wijziging		
Baten				
8210000	Rente verstrekte geldlening	0	-12	12
8210100	Rente rek. courant verhouding	0	0	0
8622999	Saldi kostenplaatsen	-2	-2	0
Totaal baten		-2	-13	12
Lasten				
4210000	Rente langlopende geldleningen	4.501	4.513	-12
4210100	Rente rekening courant	-25	-31	6
4210120	Rente begr.wyz. in de loop van het jaar	-21	0	-21
4343513	Bankkosten	0	0	0
4610001	Rente investeringen	-4.673	-4.280	-393
4622999	Saldi kostenplaatsen	220	-188	408
Totaal lasten		2	13	-12
Saldo				
4210000	Rente langlopende geldleningen	4.501	4.513	-12
4210100	Rente rekening courant	-25	-31	6
4210120	Rente begr.wyz. in de loop van het jaar	-21	0	-21
4343513	Bankkosten	0	0	0
4610001	Rente investeringen	-4.673	-4.280	-393
4622999	Saldi kostenplaatsen	220	-188	408
8210000	Rente verstrekte geldlening	0	-12	12
8210100	Rente rek. courant verhouding	0	0	0
8622999	Saldi kostenplaatsen	-2	-2	0
Totaal saldo				

Op deze kostenplaats worden ingaande 2017 conform (wijziging regelgeving Besluit Begroting en Verantwoording) alleen nog de rentelasten verzameld. De afschrijvingslasten worden rechtstreeks ten laste aan de diverse programma's doorberekend.

Overige kostenplaatsen

De organisatie (bedrijfsvoering)kosten worden in eerste aanleg "verzameld" op de betreffende kostenplaatsen binnen de verdeeldienst en vervolgens doorberekend naar de diverse programma's. Het betreft

(bedragen x € 1.000)	Begroot na wijziging	Rekening	Verschil
Facilitair	442	403	39
Huisvesting	2.477	2.314	163
ICT	3.030	2.752	278
Organisatie-ontwikkeling	465	466	-1
Overige bedrijfsvoering	104	37	67
Personele budgetten algemeen	1.523	286	1.237
Loonsom excl. Programma- en projectgelden	13.596	13.068	528
Overige kosten teamkostenplaatsen	930	557	373
Tractie	1.280	1.113	167
Totaal	23.847	20.996	2.851

Facilitair

Beleidsveld (bedragen x € 1.000)		Begroot primitief	Begroot na wijziging	Rekening	Vershil
Bedrijfsvoering	Lasten	-470	-506	-456	49
Bedrijfsvoering	Baten	64	64	54	-10
Saldo baten en lasten		-407	-442	-403	39

Facilitair

Catering

budgettair neutraal

Lasten: Vanwege corona was het bedrijfsrestaurant 9 maanden gesloten. Hierdoor is er fors minder ingekocht aan eten en drinken. Daarnaast waren er minder medewerkers op kantoor, waardoor er minder is besteed aan koffie en thee.

Baten: Vanwege corona was het bedrijfsrestaurant 9 maanden gesloten. Hierdoor zijn er fors minder kantineopbrengsten.

Gemeentehuis Hardenberg

V € 25.000 INC

Vanwege corona waren er minder medewerkers in het gemeentehuis aanwezig en waren er minder evenementen. Er is minder beveiliging en schoonmaak ingezet vanwege minder sluitrondes/schoonmaakrondes. Daarnaast hebben er minder BHV trainingen plaatsgevonden vanwege de maatregelen.

Er zijn diverse kosten op het gebied van schoonmaak gemaakt vanwege Corona (denk aan desinfectiemiddelen, desinfectie doekjes, handschoenen, mondkapjes). Deze kosten zijn apart verantwoord en hier dus niet in meegenomen.

Documentaire informatievoorziening (DIV)

V € 17.000 INC

Als gevolg van corona zijn er in 2020 minder activiteiten geweest waardoor er minder vraag was naar drukwerk. Dit heeft geleid tot een besparing van € 17.000.

Huisvesting

Beleidsveld (bedragen x € 1.000)		Begroot primitief	Begroot na wijziging	Rekening	Vershil
Bedrijfsvoering	Baten	-	-	-	-
Bedrijfsvoering	Lasten	-251	-272	-247	25
Openbaar Gebied	Baten	19	45	36	-9
Openbaar Gebied	Lasten	-2.277	-2.249	-2.102	147
Saldo baten en lasten		-2.509	-2.477	-2.314	163

Gebouw Buitendienst Hardenberg

V € 66.000 STR

Het voordeel bij Huisvesting buitendienst wordt met name veroorzaakt doordat voor de locatie Ommen (DOEK) nog budget voor huurkosten is geraamd. Deze kosten zijn voor rekening van de gemeente Ommen, waardoor het budget voor huurkosten nog ten onrechte in onze begroting is opgenomen en ontstaat er een voordeel van € 61.000.

Gebouw gemeentehuis Hardenberg

V € 94.000 INC

waarvan voorstel resultaatbestemming V € 41.000 INC

Bij het Gemeentehuis Hardenberg is sprake van een voordeel. Bij groot onderhoud is een voordeel aanwezig van € 41.000. Dit bedrag is gereserveerd voor het reinigen van de gevel. De wijze waarop dat dient te gebeuren is nog in onderzoek. Hiervoor is een resultaatbestemming aangevraagd. Bij klein onderhoud zijn de kosten i.v.m. klachten en storingen minder dan geraamd (V € 33.000). Daarnaast zien we op de energiekosten een voordeel van € 20.000 door minder verbruik i.v.m. coronamaatregelen.

ICT

Beleidsveld (bedragen x € 1.000)		Begroot primitief	Begroot na wijziging	Rekening	Vershil
Bedrijfsvoering	Lasten	-2.921	-2.934	-2.708	227
Bedrijfsvoering	Baten	15	-	3	3
Concernstaf	Lasten	-	-96	-48	48
Saldo baten en lasten		-2.907	-3.030	-2.752	277

ICT

waarvan voorstel resultaatbestemming aandeel Hardenberg

V € 361.000 INC

V € 135.000 INC

Binnen ICT is er sprake van een voordeel van € 361.000.

Voor een bedrag van € 168.000 wordt resultaatbestemming voorgesteld (aandeel Hardenberg € 135.000, aandeel Ommen € 33.000).

Dit betreft de volgende onderdelen:

Kleine Projecten ICT :

Een deel van de geplande projecten in 2020 heeft ICT niet kunnen uitvoeren of is vertraagd.

Dit is deels veroorzaakt doordat andere Projecten meer tijd hebben gevraagd dan gepland, dit betreft onder andere Digitalisering werkprocessen SSD en ZSNL, kwaliteitswerkzaamheden en audits.

Daarnaast werkt de uitbraak van Corona vertragend doordat alle benodigde afstemming digitaal plaatsvindt.

Externe ondersteuning is moeilijker in te regelen en kan alleen remote worden aangeboden.

Deze werkzaamheden worden doorgeschoven naar 2021.

Overheveling bedraagt: € 55.000 (Gemeente Hardenberg € 33.000; Gemeente Ommen € 22.000)

Project Vervanging Zaaksysteem:

1. De vervanging van het Zaaksysteem Verseon met de bestaande koppelingen en processen (zaaktypen) naar het nieuwe Zaaksysteem ZSNL as is.
2. In uitvoering: beschikbaar maken van het gehele archief uit Verseon in het nieuwe Zaaksysteem ZSNL, met behulp van een E-depot (N2K).

Ten behoeve van deze onderdelen zijn de opdrachten reeds verstrekt aan de leveranciers.

Hiervoor zijn afspraken gemaakt met de betrokken leveranciers conform Gibit voorwaarden.

Dit houdt in 20% facturering bij de start van de opdracht het overige bij oplevering, goedkeuring etc.

Derhalve is overheveling van 2020 naar 2021 van het restant Implementatiebudget, éénmalig deel, Vervanging Zaaksysteem onontkoombaar.

Overheveling bedraagt € 45.000 (Gemeente Hardenberg € 34.000; Gemeente Ommen € 11.000)

Project Vergunning Toezicht en Handhaving: LEEF i.r.t. DSO:

De gemeente Hardenberg werkt t.b.v. Vergunning Toezicht en handhaving met de applicatie LEEF.

Dit heeft raakvlakken met het Digitaal Stelsel Omgevingsvergunning.

De Overheid heeft een nieuwe datum inwerkingtreding vastgesteld voor DSO op 1 januari 2022.

De benodigde inrichting in LEEF tbv DSO zal in 2021 uitgevoerd worden.

Overheveling bedraagt: € 31.000 voor de gemeente Hardenberg.

Project Zwembaden en Sportaccommodaties.

Het selectietraject voor een softwareapplicatie voor Zwembaden en Sportaccommodaties heeft meer tijd in beslag genomen dan vooraf was ingeschat, daardoor zal de implementatie uitgevoerd moeten worden in 2021.

Vooralsnog heeft alleen de gemeente Hardenberg het besluit voor vervanging genomen

Overheveling bedraagt € 37.000 voor de gemeente Hardenberg.

In de exploitatie ICT valt in 2020 incidenteel een bedrag vrij van € 194.000, dit is o.a. veroorzaakt door:

- Het afsluiten van het Programma Zaakgericht werken.
M.b.t. zaakgericht werken is veel ingezet op opleiding en ondersteuning in de inrichting van de processen in het nieuwe zaaksysteem. Om het zaakgericht werken optimaal te stimuleren en de drempel voor het gebruik van het zaaksysteem te verlagen. Deze opleidingen en inrichting van processen is met de implementatie afronding en het overgaan van de gehele organisatie Hardenberg en Ommen naar het nieuwe zaaksysteem ten einde. Verwacht was dat er meer middelen nodig waren ter ondersteuning, maar deze ondersteuning is uit eigen formatie DIV en bedrijfsbureaus gekomen. Dit heeft geleid tot een besparing.
- Doordat implementatie van het E-depot nog in uitvoering is zijn de structureel beschikbare gelden voor het E-depot in 2020 niet ingezet.
- In 2020 is er goedkeuring gegeven voor een aantal projecten. Deze zijn gestart maar niet allemaal afgerond. Voor een deel van deze projecten is zowel éénmalig als structureel geld beschikbaar gesteld. Voor de niet afgeronde projecten zijn de in 2020 structureel beschikbaar gestelde budgetten niet geheel ingezet. Dit betreft o.a. Digitaal Stelsel Omgevingsvergunning, Siem Soc en Zwembaden.
- In 2019 heeft de implementatie van Veilig Mailen (Zivver) plaats gevonden. Deze implementatie is 2019 niet geheel naar tevredenheid van de gemeente Hardenberg afgerond. Nader overleg, tussen de leverancier en de gemeente Hardenberg, ICT, hierover heeft ertoe geleid dat het gebruik van Veilig Mailen vanaf 2021 jaarlijks in rekening zal worden gebracht.

Organisatie-ontwikkeling

Beleidsveld (bedragen x € 1.000)		Begroot primitief	Begroot na wijziging	Rekening	Verschil
Concernstaf	Lasten	-700	-465	-472	-7
Concernstaf	Baten	-	-	7	7
Saldo baten en lasten		-700	-465	-466	-1

Overige bedrijfsvoering

Beleidsveld (bedragen x € 1.000)		Begroot primitief	Begroot na wijziging	Rekening	Verschil
Bedrijfsvoering	Lasten	-185	-213	-165	48
Bedrijfsvoering	Baten	132	126	128	2
Concernstaf	Lasten	-18	-18	-	18
Saldo baten en lasten		-70	-104	-37	67

Kadaster

V € 17.000 INC

Er wordt jaarlijks beeldmateriaal ingewonnen. Het ene jaar is dit via obliek, het andere jaar is dit via cyclorama. Beide zijn systemen voor het maken van beeldmateriaal. In 2020 was het via obliek, dat valt gemiddeld goedkoper uit. Dat heeft geleid tot een incidenteel voordeel van € 17.000,-.

KCC

V € 29.000 INC

Deze gelden zijn bestemd voor de doorontwikkeling binnen de TUC. Hier is 2020 geen invulling aangegeven. De doorontwikkeling van Hardenberg heeft dit jaar wel een vervolg gekregen, maar is ten laste van een ander beschikbaar gesteld budget gekomen.. Het is een incidenteel voordeel; na het beëindigen van de TUC wordt het budget met 25% gekort.

Informatiebeveiliging & Privacy

V € 17.500 INC

De financiële middelen die bestemd zijn voor onderdelen uit de bewustwordingscampagne op gebied van informatiebeveiliging en privacy zijn niet gebruikt. Vanwege het vele thuiswerken als gevolg van de corona crisis is er op andere manier aandacht besteed aan dit onderwerp en konden fysiek geplande activiteiten niet doorgaan. Dit leid tot een incidenteel voordeel van € 17.500.

Personele budgetten algemeen

Beleidsveld (bedragen x € 1.000)		Begroot primitief	Begroot na wijziging	Rekening	Vershil
Bedrijfsvoering	Lasten	-268	-252	-286	-34
Bedrijfsvoering	Baten	-	-	-	-
Concern algemeen	Lasten	-3.481	-1.271	-	1.271
Saldo baten en lasten		-3.749	-1.523	-286	1.237

Personeel beheer

N € 34.000 INC

Door corona is er meer aandacht besteed aan het kerstpakket (groter, ingekocht bij lokale ondernemers en persoonlijk bezorgd) . Ook bij de lief en leed uitgaven is corona terug te zien wat geleid heeft tot hogere uitgaven. Daarnaast is de rechtsbijstandsverzekering hoger uitgevallen mede door een afrekening van 2019.

Stelpost Bedrijfsvoering

V € 1.270.000 INC

Op deze stelpost is de opbrengst van de taakstellingen, die aan de afdelingen welke tot 1 januari 2019 dienstverlening aan Ommen verzorgden zijn opgelegd, verantwoord. Deze opbrengst vormt - in combinatie met overige voordelen op de bedrijfsvoering budgetten - in 2020 de dekking voor de in de begroting opgenomen bezuinigingsopdracht van € 1,7 miljoen. Het totale voordeel op de bedrijfsvoering budgetten bedraagt - samen met de genoemde opbrengst op de stelpost - ruim € 2,2 miljoen, waarvan € 0,4 miljoen is aangemeld voor resultaatbestemming.

Loonsom exclusief programma- en projectgelden

Beleidsveld (bedragen x € 1.000)		Begroot primitief	Begroot na wijziging	Rekening	Vershil
Administratief	Lasten	19.945	19.945	20.246	301
Administratief	Baten	-	-	-	-
Bedrijfsvoering	Lasten	-8.777	-10.248	-10.330	-82
Bedrijfsvoering	Baten	-	-	38	38
Concern algemeen	Lasten	-289	-132	-46	86
Concernstaf	Lasten	-1.729	-1.912	-1.793	119
Maatschappelijk Domein	Lasten	-6.517	-8.069	-8.323	-253
Maatschappelijk Domein	Baten	51	6	28	23
Openbaar Gebied	Lasten	-6.673	-7.211	-7.173	38
Openbaar Gebied	Baten	-	67	77	10
Ruimtelijk Domein	Lasten	-4.254	-6.042	-5.803	239
Ruimtelijk Domein	Baten	-	-	10	10
Saldo baten en lasten		-8.244	-13.596	-13.068	528

Op totaalniveau is sprake van een voordeel van € 528.000. Hieronder is per onderdeel/domein een toelichting op de afwijkingen opgenomen:

Administratief

V € 301.000 INC

Dit voordeel heeft betrekking op de verdeling (administratieve boekingen) van inhuur derden naar de Grondbedrijf en naar investeringskredieten. Bij opstellen van de begroting en in latere begrotingswijzigingen was met deze uitgaven/verdeling nog geen rekening gehouden. Voor het grondbedrijf betekent dit een doorbelasting van € 207.000 en voor de investeringen een doorbelasting van € 94.000.

Bedrijfsvoering

V € 35.000 INC

Onder andere als gevolg van lagere opleidingskosten door Corona, latere invulling van vacatures, detacheringen en ontvangen loonkostensubsidies is dit jaar bij de teams publieksdienst, PJC en IAF een voordeel ontstaan. Dit voordeel valt echter weg tegen het nadeel binnen het team F&C en het team IVB. Het nadeel binnen het team F&C wordt voornamelijk veroorzaakt door het ontbreken van dekking voor de loonkosten en VSO van een vertrokken medewerkster. Het nadeel bij het team IVB heeft te maken met het achterwege blijven van een deel van de bijdrage Ommen voor inhuur van inkoop en de VSO van een medewerker bij inkoop.

Concern

V € 205.000 INC

Dit is met name het gevolg van niet volledige bestede vacatureruimte, interne detachering en de vrijval van het incidentele budget strategische advisering.

Maatschappelijk Domein

N € 208.000 INC

Het budget is overschreden, omdat extra personele capaciteit nodig was voor werkzaamheden op het gebied van beleid en administratie en voor de uitvoering van de TOZO-regeling.

Deze overschrijding is gedekt door het overschot op de personele budgetten van het zwembad en het theater (totaal € 216.000). De ruimte op die budgetten komt door de sluiting van het zwembad en theater vanwege de corona maatregelen, waardoor minder flexibel personeel is ingezet. Dit is verantwoord in het programma Vitaal Hardenberg.

Openbaar Gebied**V € 34.000 INC**

In verband met een verlengde detachering hebben we meer inkomsten binnengekregen dan geraamd. De inkomsten van twee medewerkers van het bedrijfsbureau die ondersteuning hebben geboden aan een andere gemeente op het gebied van de planningssystematiek zijn per abuis niet geraamd.

Ruimtelijk Domein**V € 249.000 INC****waarvan voorstel resultaatbestemming****V € 80.000 INC**

Het saldo is met name ontstaan doordat niet alle contracten (verplichtingen) volledig zijn ingezet en een door een vrijval van een RVU (regeling vervroegde uittreding) premie.

In 2020 zijn verplichtingen aangegaan met betrekking tot inhuur van een beleidsadviseur routenetwerken en projectleider kringlooplandbouw en circulaire economie, die in 2021 worden afgerond. Voorgesteld wordt om € 80.000 als resultaat bestemming aan te merken.

Overige kosten teamkostenplaatsen

Beleidsveld (bedragen x € 1.000)		Begroot primitief	Begroot na wijziging	Rekening	Vershil
Administratief	Lasten	577	591	591	-
Administratief	Baten	-	-	-	-
Bedrijfsvoering	Lasten	-289	-345	-295	50
Bedrijfsvoering	Baten	-	-	8	8
Concern algemeen	Lasten	-313	-7	-110	-103
Concernstaf	Lasten	-267	-66	-39	27
Maatschappelijk Domein	Lasten	-420	-446	-377	69
Maatschappelijk Domein	Baten	-	-	-	-
Openbaar Gebied	Lasten	-470	-342	-249	93
Openbaar Gebied	Baten	-	-	93	93
Ruimtelijk Domein	Lasten	-320	-316	-188	128
Ruimtelijk Domein	Baten	-	-	8	8
Saldo baten en lasten		-1.502	-930	-557	373

Bedrijfsvoering

V € 62.000 INC

voorstel resultaatbestemming aandeel Hardenberg

V € 14.000 INC

Als gevolg van de coronacrisis zijn in 2020 minder zakelijke dienstreizen gemaakt. Hierdoor is voordeel ontstaan op reiskosten/reis- en verblijfkosten (€ 34.000). Daarnaast is via de 1e bestuursrapportage budget beschikbaar gesteld voor fiscale advisering. Dit budget is niet volledig besteed in 2020. Door vertraging in de planning bij de Belastingdienst schuiven de werkzaamheden door naar 2021. Voorgesteld wordt het incidentele voordeel van € 18.000 via resultaatbestemming over te hevelen (aandeel Hardenberg € 14.000, aandeel Ommen € 4.000).

Concern

N € 76.000 INC

In verband met de coronacrisis is in 2020 is een thuiswerkvergoeding verstrekt aan medewerkers. Dit was niet begroot. Dekking kan worden gevonden binnen het voordeel van de zakelijke dienstreizen mede als gevolg van corona.

Maatschappelijk Domein

V € 72.000 INC

Door Covid-19 zijn in 2020 minder kosten gemaakt voor reiskosten, opleidingen en overige kosten.

Openbaar gebied

V 248.0000 INC

Het voordeel op de lasten wordt voornamelijk veroorzaakt door lagere reis- en verblijfkosten en lagere kosten voor cursussen en congressen als gevolg van de coronacrisis. Er werden veel minder dienstreizen gemaakt en vrijwel geen cursussen gevolgd.

Het voor op de baten kan als volgt worden verklaard. De bijdrage die we krijgen voor de invulling van de rol van penvoerder voor Ruimte voor de Vecht was bij het opstellen van de begroting niet voorzien en daardoor niet geraamd (€55.000). Daarnaast is er een vergoeding van ca. €55.000 binnengekomen voor een zogenoemd regresdossier. We hebben een claim ingediend bij de medisch behandelaar op basis van de kosten die de gemeente extra heeft gemaakt door het uitvallen en vervolgtraject van 1 van onze collega's. In het onderzoek dat naar aanleiding van de claim is uitgevoerd is, is geconcludeerd dat er sprake van een medische fout, waardoor de werkgever recht heeft op een vergoeding. De uitkomst van dit soort claims is lastig in te schatten en was daardoor niet meegenomen in de raming.

Ruimtelijk Domein

V € 136.000 INC

Door Covid-19 zijn in 2020 minder kosten gemaakt voor reiskosten, opleidingen en overige kosten.

Tractie

Beleidsveld (bedragen x € 1.000)		Begroot primitief	Begroot na wijziging	Rekening	Vershil
Openbaar Gebied	Lasten	-1.280	-1.280	-1.147	134
Openbaar Gebied	Baten	-	-	34	34
Saldo baten en lasten		-1.280	-1.280	-1.113	167

Brandstoffen

V € 102.000 INC

Er is sprake van een voordeel van € 102.000. Het voordeel is onder meer te verklaren door een lagere brandstofprijs dan verwacht. Uit rapportages blijkt dat er minder getankt is dan in voorgaande jaren. Een nadere analyse hiervan wordt gemaakt maar wat ook bijdraagt aan dit voordeel zijn nieuwe voertuigen die een lager gebruik kennen.

Kapitaallasten

V € 101.000 INC

Het voordeel op de kapitaalslasten heeft betrekking op het onderdeel afschrijvingslasten. Bij de actualisatie van de activastaat, aanpassing afschrijvingslasten op basis van de op 1 januari 2020 aanwezige boekwaardes, in de 1e bestuursrapportage 2020 zijn de ramingen op de tractiemiddelen niet aangepast. De beschikbare budgetten van de tractiemiddelen maken onderdeel uit van de dienstverleningsovereenkomst met de gemeente Ommen. Bij opstellen 1e bestuursrapportage 2020 was nog onvoldoende duidelijk hoe e.e.a. uitgewerkt moest worden.

13 Begrotingsafwijkingen en begrotingsrechtmatigheid

Aan het eind van deze jaarrekening wordt nogmaals een overzicht gegeven van de begrote en gerealiseerde baten en lasten 2020. Uit dit overzicht mag worden geconcludeerd dat er in 2020 geen sprake is geweest van begrotingsonrechtmatigheid.

Op grond van artikel 28, lid a, BBV, moet in de toelichting op de programmarekening een analyse van de afwijkingen tussen de begroting na wijziging en de programmarekening worden gemaakt.

Op grond van artikel 189, lid 3 Gemeentewet zijn alle begrotingsoverschrijdingen op de lasten (en daarmee overeenstemmende balansmutaties) onrechtmatig. Bij de afweging van de relevantie van deze onrechtmatige lasten is het criterium "passend binnen het door de raad uitgezette beleid" van belang. In geval van strijd met een wettelijke bepaling of met een door de raad genomen beslissing is duidelijk dat e.e.a. niet "passend" is. Maar voor vele andere situaties is dit minder duidelijk. Daarom is het nodig dat de gemeenteraad nader omschrijft op welke wijze dan wel onder welke omstandigheden overschrijdingen op de begrote lasten als "passend" binnen het door de raad uitgezette beleid" kunnen worden beschouwd.

In onderstaand overzicht is aangegeven bij welk(e) programma('s) sprake is van een overschrijding van de begrote lastenraming. Wij zijn van mening dat hier evenwel geen sprake is van begrotingsonrechtmatigheid, zoals uit onderstaande toelichting blijkt.

programma	afwijking	toelichting/verklaring
Saldo financieringsfunctie	€ 408.000	Dit betreft het verschil tussen de rente die is doorberekend aan de diverse programma's/ GREX en de werkelijk betaalde rentekosten. Verdelingssystematiek op basis van de rente-omslagmethode.
Reserves	€ 750.000	In verband met de per 1-1-2020 doorgevoerde wijziging / aanpassing reserves/voorzieningen worden de diverse toevoegingen aan en onttrekkingen op de voorzieningen nu functioneel verantwoord op de betreffende kostenplaatsen afval en riool en niet meer op de kostenplaats reserves.

Bovengenoemde afwijking is passend binnen het door de raad uitgezette beleid

Programma (bedragen x € 1.000)	Begroting na wijziging			Jaarrekening			Saldo afwijking		
	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo
Vitaal Hardenberg	24.864	-91.573	-66.709	28.340	-91.441	-63.100	3.476	132	3.609
Duurzaam Hardenberg	14.173	-13.631	541	14.755	-13.223	1.532	582	408	991
Landelijk Hardenberg	744	-4.094	-3.350	814	-3.884	-3.070	70	210	280
Ondernemend Hardenberg	15.468	-34.393	-18.925	16.083	-33.786	-17.703	615	607	1.222
Zo doen we het in Hardenberg	2.112	-36.691	-34.580	2.707	-35.639	-32.933	595	1.052	1.647
Som van de programma's	57.361	-180.382	-123.022	62.698	-177.972	-115.274	5.338	2.410	7.748
Algemene Uitkering	98.842	-	98.842	100.778	-	100.778	1.936	-	1.936
Dividend	2.257	-	2.257	2.294	-33	2.262	37	-33	5
Lokale heffingen	16.205	-	16.205	16.364	-	16.364	159	-	159
Saldo financierings functie	220	-2	218	-188	-2	-190	-408	-	-408
Totaal algemene dekkingsmiddelen	117.524	-2	117.522	119.249	-35	119.214	1.724	-33	1.692
Saldo programma's en algemene dekkingsmiddelen	174.885	-180.384	-5.499	181.947	-178.007	3.940	7.062	2.377	9.440
Onvoorzien	-	-204	-204	-	-	-	-	204	204
Totaal voor mutatie reserves	174.885	-180.588	-5.703	181.947	-178.007	3.940	7.062	2.581	9.643
Reserves	2.641	-761	1.879	1.490	-360	1.130	-1.151	401	-750
Saldo na mutatie reserves	177.526	-181.349	-3.824	183.437	-178.367	5.070	5.911	2.983	8.894

14 Overzicht van incidentele baten en lasten

Bedragen x € 1.000	Begroot 2020	N/V	Rekening 2020	N/V	Verschil	N/V
Structureel	1.688	N	1.688	N	0	N
Incidenteel	2.136	N	6.758	V	8.894	V
Totaal	3.824	N	5.070	V	8.894	V

Onderstaand wordt een overzicht gegeven van het verloop van het incidentele resultaat.

Begrotingswijziging	Omschrijving	Bedrag x € 1.000	N/V
Primitieve begroting		3.365	N
2e wijziging	budgetoverheveling 2e berap 2019	4.488	N
8e wijziging	1e bestuursrapportage 2020	-2.053	V
9e wijziging	resultaatbestemming 2019	1.369	N
11e wijziging	2e bestuursrapportage 2020	-5.294	V
12e wijziging	2e bestuursrapportage 2020 aanpassing ABC	261	N
	Totaal incidenteel begroot	2.136	N
	Verschil tussen het begrote en werkelijk resultaat	-8.894	V
	Totaal incidentele baten en lasten 2020	-6.758	V

Het incidentele resultaat bestaat uit incidentele baten en lasten en incidentele bijstellingen van budgetten voor bestaande taken. Deze incidentele bijstellingen vinden in de regel plaats bij de tussentijdse budgetrapportages c.q. de 1e en de 2e bestuursrapportage. Deze budgetbijstellingen zijn in onderstaand overzicht aangeduid als "overige verschillen".

Omschrijving	Omschrijving	Incid. baten en lasten	Incid. Bijstelling.	Tot. B2020	Rek.ver-schil	Toelichting rekeningverschil
Ruimtelijke ordening	Bouwleges ivm grote aanvragen	-450			-575	
	Bouw- en woningtoezicht	300			43	
	Overige verschillen	50	15	-85	-14	
Volkshuisvesting en woningbouw	Overige verschillen	50	17	67	-81	Verzilverlening 30 (resultaatbestem.)
Infrastr.bereikbaarh.en verksr.vuil.h.	Bruggen (onderhoud)		94		-133	Innovatieproj. 141 (resultaatbestem.)
	Overige verschillen		426	520	-55	Wegen 65 en parkeren - 342
Overige onderwijs en educatie	Overige verschillen		-10	-10	73	Vervoerskosten leerlingen -152
Sport en accommodaties	Combifuncties S & S		100		-100	Rijksbijdr. 100 (resultaatbestem.)
	Overige verschillen	10	838	948	-1.114	Sport 606 (resultaatbestem.) SPUK 340
Kunst, cultuur en monumentenzorg	Overige verschillen		202	202	-27	
Bijstand/gemeentelijk minimabeleid	Overige verschillen		-96	-96	16	
WMO Welzijn	Lokale integratie nieuwkomers		110			
	WMO	-757	-1.206		-633	
	Overige verschillen	20	600	-1.233	-141	Preventie S.D. 150 (resultaatbestem)
WMO-woonvoorzieningen	Overige verschillen				46	
Welzijnswerk	Overige verschillen	50	90	140	-26	
Maatsch.begeleiding en advies	Overige verschillen		119	119	-53	
Openbare gezondheidszorg	Overige verschillen	15	-8	7	-124	GGD 63
Jeugdgezondheidszorg	Jeugd- jongerenwerk		73	73	-709	
Duurzaamheid en milieu	Project Duurzaamheid	500	-86		-269	Duurzaam H'berg 221 (resultaatbestem.)
	Overige verschillen	14	193	621	9	
Afvalverwijdering/verwerking	Kosten afvalinzameling		86	86	-327	Stelselwijz. Verrekening reserves 363
Riolering en waterzuivering	Baten rioolheffing		-205			
	Overige verschillen		-17	-222	-404	Stelselwijz. Verrekening reserves 387
Landbouw en agribusiness	Landbouw natuurontwikkeling	150	190	340	-78	Plattelandsvernieuw. 74 (resultaatbestem.)

Omschrijving	Omschrijving	Incid. baten en lasten	Incid. Bijstelling.	Tot. B2020	Rek. verschil	Toelichting rekeningverschil
Openbaar groen en openluchtrecreatie	Kernteam Ruimte voor de Vecht	50	-62			
	Openbaar groen	25	256			
	Doelgroepers		150		-48	
	Speelplaats Kotermeer		100		-100	(resultaatbestem.)
	Overige verschillen	25	-24	520	-9	
Recreatie en Toerisme	Overige verschillen	30	19	49	-45	Vitale Vak.parken Vechtdal 32 (resultaatbestem.)
Bedrijven en ondernemers	Structuurvisie	250	525		-775	Detailh.struutuurvisie 775 (resultaatbestem.)
	Economische beleid algemeen	325	75		-177	Economiei 177 (resultaatbestem.)
	Regiodeals	110	490			
	Bedrijfshuisvesting		213		-213	Black spots 213 (resultaatbestem.)
	Overige verschillen	75	36	2.099	-58	Detailhandel structuurvisie 65
Onderwijshuisvesting	Overige verschillen		-167	-167	-83	
Participatie en werkgelegenheid	Overige verschillen		97	97	22	
Grondexploitatie	Bouwgrondexploitatie		-1.452	-1.452	62	Resultaat GREX
Bestuur en bestuursondersteuning	Overige verschillen		44	44	663	Pensioenvoorziening wethouders
Openbare orde en veiligheid	Overige verschillen		-59	-59	37	
Dienstverlening en burgerzaken	Overige verschillen		-68	-68	27	
Algemene baten en lasten	Stelposten	2.362	-2.507		-1.700	Bezuin.opdracht beëindiging dienstverlen. Ommen
	Overige verschillen	90	-91	-146	-673	Verkoop gebouwen 665 Heemserpoort - 1.056
Algemene Uitkering	Uitkering Gemeentefonds		-1.572	-1.572	-1.936	
Dividend	Overige verschillen		61	61	-5	
Lokale heffingen	Overige verschillen		-320	-320	-159	
Saldo financierings functie	Overige verschillen		-253	-253	408	
Onvoorzien	Stelposten		38	38	-205	
Reserves	Overige verschillen	-25	380	355	750	Zie afvalverwijdering en riolering
Bedrijfsvoeringskosten	Overige verschillen	96	1.337	1.433	-1	Gemeentehuis 41 ICT 135 RD loonsom 80 Bedrijfsvoering 14 (resultaatbestem.)
	Totaal	3.365	-1.229	2.136	-8.894	

15 Overzicht specificatie algemene dekkingsmiddelen

Hiervoor in de programmarekening is reeds ingegaan op de algemene dekkingsmiddelen en zijn de grotere verschillen toegelicht.

In dit hoofdstuk wordt een specificatie gegeven van alle algemene dekkingsmiddelen

Algemene dekkingsmiddelen	Begroting voor wijziging	Begroting na wijziging	Jaarrekening	Vershil
1. Lokale middelen, waarvan de besteding niet gebonden is	14.988.000	16.205.000	16.364.454	159.454
2. Algemene uitkeringen	97.003.400	98.842.000	100.778.122	1.936.122
3. Dividend	2.608.000	2.257.000	2.261.837	4.837
4. Saldo financieringsfunctie	-79.800	218.241	-190.222	-408.463
Totaal algemene dekkingsmiddelen	114.519.600	117.522.241	119.214.191	1.691.950

1 Specificatie lokale middelen

Bedragen in €	Begroting voor wijziging	Begroting na wijziging	Jaarrekening	Vershil
OZB Gebruikers /Niet-Woningen 2017	6.899.000	7.799.000	7.903.023	104.023
OZB Eigenaren/Woningen 2017	6.372.000	6.472.000	6.530.036	58.036
Woonforensenbelasting	379.000	379.000	401.818	22.818
Toeristenbelasting	1.115.000	1.332.000	1.314.725	-17.275
Hondenbelasting	223.000	223.000	214.851	-8.149
Totaal lokale middelen	14.988.000	16.205.000	16.364.454	159.454

2 Specificatie algemene uitkering uit het Gemeentefonds 2020

De verantwoorde eenheden voor berekening van de algemene uitkering uit het Gemeentefonds zijn gebaseerd op de ten tijde van het opstellen van de jaarrekening bekende informatie.

Omschrijving	Eenheden	Bedrag per eenheid	Bedrag
Sociaal			
Bijstandontvangers (3 jaarsgem. T-1;-2;-3)	839	2.149,89	1.803.041
Eenouderhuishouden	1.376	827,77	1.139.012
Eenpersoonshuishouden	6.889	51,88	357.401
Huishoudens	25.534	91,85	2.345.298
Inwoners	60.948	161,49	9.842.493
Jongeren < 18 jaar	13.150	726,60	9.554.790
Ouderen > 64 jaar	11.416	100,74	1.150.048
Ouderen 75-85 jaar	3.651	26,45	96.569
Huishouden met laag inkomen	7.153	30,67	219.383
Huishouden met laag inkomen (drempel)	4.515	694,24	3.134.632
Minderheden	840	324,25	272.370
Uitkeringsontvangers	4.085	86,39	352.874
Loonkostensubsidie	89	1.954,21	173.925
Jeugdigen gezinnen armoedrisico	1.078,3000	241,53	260.442
Gem.gestand.inkomen huishouden	14.614,8000	-123,13	-1.799.520
Gem.gestand.inkomen hh kinderen	3.829,8300	-481,82	-1.845.289
Ouders psychisch medicijngebruik	476,8432	3.554,99	1.695.173
Eenpersoonshuishoudens meer kinderen	568,0000	1.258,04	714.567
Gezinnen met bijstand	225,3333	648,02	146.021
Eenouderhuish.bijstand	168,0000	1.715,61	288.222
Uitker.ontv. - bijstandontv.	3.246,0000	1.063,29	3.451.439
Wajong	1.208,0000	863,12	1.042.649
Medicijngebruik met drempel	9.481,3009	372,21	3.529.035
Re-integratie klassiek	1,9020	358.510,67	681.887
Inwoners < 65 jaar	49.532,0000	4,06	201.100
Inwoners 65 - 75 jaar	6.513,0000	0,18	1.172
Inwoners > 85 jaar	1.252,0000	0,18	225
Eenpersoonshh 65 - 75 jaar	1.118,0000	15,80	17.664
Eenpersoonshh 75 - 85 jaar	1.182,0000	63,21	74.714
Eenpersoonshh > 85 jaar	589,0000	110,61	65.149
Huish laag inkomen 65 - 75 jaar	662,9528	123,78	82.060
Huish laag inkomen 75 - 85 jaar	414,2386	494,75	204.945
Huish laag inkomen > 85 jaar	139,5060	864,63	120.621
Gem.gestand. Inkomen 65 - 75 jaar	2.034,8742	112,93	229.798
Gem.gestand. Inkomen 75 - 85 jaar	1.271,4680	451,77	574.411
Gem.gestand. Inkomen > 85 jaar	428,2010	790,59	338.531
Bedden	103.844	0,82	85.152

Functie			
Lokaal klantenpotentieel	59.530	47,69	2.838.986
Regionaal klantenpotentieel	41.380	24,33	1.006.775
Leerlingen V.O.	3.169	370,50	1.174.040
Leerlingen so/vso	1.020	230,78	235.340
Basisleerlingen met gewicht 0,3	312	-1.606,03	-501.081
Basisleerlingen met gewicht 1,2	206	-2.520,95	-519.316

Fysiek			
Bedrijfsvestigingen	6.112	75,22	459.745
Bewoonde oorden	1.013	31,39	31.798
ISV (a) stadsvernieuwing	0,001019977	6.087.306,96	6.209
ISV (b) herstructurering	0,000516332	3.736.019,31	1.929
Kernen	24	9.082,68	217.984
Kernen bodem factor buiten beb. kom	24	14.878,30	357.079
kernen met minstens 500 adressen	8	60.257,47	482.060
Omgevingsadressendichtheid	14.666	58,88	863.544
Oeverlengte bodem factor totale gem.	517.600	0,1172	60.663
Oeverl. dichth.factor bodem factor tot.gem.	9.947	5,8200	57.891
Oppervlakte land	31.215	41,08	1.282.312
Land bodem factor totale gemeente	31.215	26,89	839.371
Oppervlakte binnenwater	500	38,01	19.005
Geindex. opp.beb. buiten beb. kom	306	1.525,03	466.659
Geindex. opp.beb. in beb. kom	356	3.089,49	1.099.858
Opp. bebouwing woonkern	356	2.284,96	813.446
Opp. bebouwing buitengebied	306	1.921,87	588.092
Geindexeerde totale opp.beb.	662	588,37	389.501
Woonruimten	26.378	60,31	1.590.857
Woonruimten bodem factor in beb. kom	26.378	50,79	1.339.739
woz-waarde niet woningen (in mln.)	989,45	380,05	376.040
Vast bedrag			249.629

SUB-TOTAAL 56.430.162

Uitkeringsfactor	1,623
------------------	-------

Sub-totaal inclusief uitkeringsfactor 91.586.153

Inkomensmaatstaf OZB:	-6.800.323
------------------------------	-------------------

Overige bestanddelen van de algemene uitkering:		
SUPPLETIEUITKERINGEN:		
Afschaffing OZB gebruikers woningen		
IUSD	-17.209	
Cumulatieregeling gemeentefonds		
Jeugd		
DECENTRALISATIE-UITKERINGEN:		
Gezond in de Stad	43.329	
Combinatiefuncties	304.332	
Voorschoolse voorziening peuters	145.129	
Schulden en armoede	62.038	
Bonus beschut werken		
Armoedebestrijding kinderen	189.448	
VTH provinciale taken	261.698	
Jeugdhulp kinderen AZC	120.164	
Fac.besluit opvangcentra	487.988	
Deltaprogr.ruimtelijke adaptatie	79.264	
Verhoging taalniveau statushouders	70.472	
Maatschappelijke begeleiding	78.210	
Brede aanpak dak- en thuisloosheid	17.628	
Compensatie parkeer en toeristenbelasting	459.000	
Precario en evenementenleges	30.313	
Extra kosten verkiezingen Covid-19	126.393	
Eigen bijdrage WMO	36.819	
Noodopvang kinderen	84.942	
Inburgering	120.590	
Referendum		
Schulden in armoede		
Totaal Algemene uitkering 2020	87.486.378	
INTEGRATIEUITKERING SOCIAAL DOMEIN		
Voogdij 18+	3.540.481	
Participatie	9.812.711	
Totaal Deelfonds Sociaal Domein 2019	13.353.192	
Algemene uitkering	2020	87.486.378
3e steunpakket Corana	2020 Inkomst 2021	-211.455
Verrekening Algemene uitkering	2018	78.816
Verrekening Algemene uitkering	2019	71.192
Totaal ontvangst Algemene uitkering		87.424.931
Totaal ontvangst Deelfonds Sociaal Domein	2020	13.353.192
Totaal		100.778.123

3 Specificatie dividend 2020

Voor een specificatie van de ontvangen dividenden verwijzen wij u naar paragraaf 6.6.2 'dividend' van deze jaarrekening.

4 Saldo financieringsfunctie

Voor een toelichting verwijzen wij u naar de financieringsparagraaf in het jaarverslag en paragraaf 6.6.4. 'saldo financieringsfunctie' van deze jaarrekening.

16 Overzicht verloop post voor onvoorziene uitgaven

In de primitieve begroting 2020 is een stelpost voor onvoorziene uitgaven (opvang structurele tegenvallers) opgenomen van € 200.000. Dit bedrag is in de 2e bestuursrapportage 2020 afgeraad en is vrijgevallen in het (begrotings)resultaat 2020.

Verder zijn in de begroting 2020 een aantal (algemene) stelposten opgenomen geweest. Het betreft de volgende posten:

bedragen x € 1.000	primitieve begroting 2020	Begroting 2020 na 1e berap 2020	Begroting 2020 na 2e berap 2020	Rekening 2020	verschil
- nog functioneel te ramen bedragen	-100	0	0	0	0
- nieuw beleid	1.627	2	2	0	2
- taakstelling ontvlechting BOH	-1.700	-1.700	-1.700	0	-1.700
- prijscompensatie	71	71	0	0	0
- Oud voor nieuw	567	75	0	0	0
- nog in te vullen bedragen alg.uitkering Gemeentefonds	-16	-34	204	0	204
- stelposten afval en riool	-3.230	-3.230	-3.230	-3.230	0

De stelpost nog functioneel te ramen is bij de 2e begrotingswijziging 2020 ingezet. De stelpost nieuw beleid is bij de 1e begrotingswijziging 2019 al bijna volledig ingezet.

Stelpost met betrekking tot de taakstelling ontvlechting; in de afgelopen jaren zijn maatregelen genomen om deze taakstelling voortvloeiende uit de ontvlechting voor de begroting 2021 en volgende jaren te realiseren. De invulling van deze taakstelling is grotendeels gelukt. Voor de maatregelen die nog niet in 2020 effect hebben is dekking binnen de bedrijfsvoeringskosten.

De stelpost prijscompensatie is in 2020 niet ingezet voor compensatie prijsstijging, derhalve in de 11e begrotingswijziging 2020 (2e berap 2020) volledig afgeraad en is vrijgevallen in het (begrotings)resultaat 2020.

17 Bijlagen

Bijlage reserves en voorzieningen

Omschrijving (Bedragen x € 1.000)	Saldo per 31-12-2019	Correctie balans 1-1-2020	Bestem result. 2019	Toevoeg.	Onttrek.	Dekking kap.lst	Saldo per 31-12-2020
Reserves algemeen							
Algemene reserve	50.893	-5.991	6.767		315		51.354
Resultaat nog te bestemmen	6.767		-6.767				
Totaal reserves algemeen	57.660	-5.991			315		51.354
Bestemmingsreserves							
Reserve dekking kapitaallasten	27.761			360		1.175	26.946
Totaal reserve dekking kpl	27.761			360		1.175	26.946
Reserves afval/riool							
Reserve afvalstoffenheffing	1.188	-1.188					
Reserve riolering	2.955	-2.955					
Totaal reserves afval/riool	4.143	-4.143					
Voorzieningen Algemene dienst							
Voorziening pensioenen wethouders	5.160			857	137		5.880
Voorziening Heemserpoort				1.056			1.056
Voorz. groot onderhoud riolering	40	-40					
Voorz. nog te bestemmen gelden riolering	294	-294					
Totaal voorziening Algemene dienst	5.200	-40		1.913	137		6.936
Door derden beklemde middelen							
Voorziening afvalstoffenheffing		1.188		91	113		1.166
Voorziening rioolrechten		2.955		278	696		2.537
Voorz. groot onderhoud riolering		40		521	487		74
Voorz. nog te bestem gelden riolering		294		30	63		261
Totaal door derden beklemde middelen		4.477		920	1.359		4.038
TOTAAL RESERVES	89.564	-10.134		360	315	1.175	78.300
TOTAAL VOORZIENINGEN	5.200	4.437		2.833	1.496		10.974
TOTAAL GENERAAL	94.764			3.193	1.811	1.175	89.274

Hieronder wordt aangegeven voor welke bedragen in 2020 aan reserves wordt onttrokken of toegevoegd

	Raming	Werkelijk bedrag
<u>Algemene reserve</u>		
<i>Onttrekkingen</i>		
Programma Vitaal Hardenberg		
- alg.reserve tb.v. meerkosten nieuw contract WMO hulpmiddelen	315	315
<u>Bestemmingsreserve dekking kapitaallasten</u>		
<i>Toevoegingen</i>		
Programma Vitaal Hardenberg		
- dekking kapitaallasten t.b.v. fietspad Rheezermaten	130	130
- dekking kapitaallasten t.b.v. herinrichting Broekdijk	230	230
<i>Onttrekkingen</i>		
Programma Vitaal Hardenberg		
- dekking kapitaallasten t.b.v. de Gashouder	15	15
- dekking kapitaallasten t.b.v. zwembad de Slag	179	179
- dekking kapitaallasten t.b.v. kanovereniging	10	10

RESERVES PER PROGRAMMA

Algemene reserve (bedragen x € 1.000)	Stand per 1 januari 2020	€	50.893
	correctie beginbalans	€	-5.991
	vermeerderingen	€	6.767
	verminderingen	€	315
	Stand per 31 december 2020	€	51.354
Kostenplaats	704910000		
Programma	-		
Doel	Het vormen van een financiële buffer voor het opvangen van risico's, waarvoor geen bestemmingsreserve of voorziening is gevormd of die ontoereikend blijken		
Correctie beginbalans	Afwaardering deelneming LOC -€ 6.365, instellen voorziening Heemserpoort - €1.056 en correctie winstneming CentrumPlan Hardenberg € 1.430		
Vermeerderingen	Resultaat jaarrekening 2019 € 6.767.		
Verminderingen	Nieuw contract hulpmiddelen WMO (8e wijz. 2020) € 315.		
Bijzonderheden	<p>Voor de beoordeling van de toereikendheid van de algemene reserve hanteert de gemeente de zogenaamde ratio weerstandsvermogen. Hierbij wordt de beschikbare weerstandscapaciteit afgezet tegen de benodigde weerstandscapaciteit. De benodigde weerstandscapaciteit is gelijk aan de som van de risico's. Deze risico's worden 2 maal per jaar in beeld gebracht, bij de begroting en bij de jaarrekening.</p> <p>De gemeente Hardenberg streeft naar een ratio weerstandsvermogen van 1,0 tot 1,4 (keer de som van de risico's = benodigde weerstandscapaciteit). Dat wil zeggen, dat de algemene reserve dan een voldoende omvang heeft.</p>		

Reserve dekking kapitaallasten (bedragen x € 1.000)	Stand per 1 januari 2020	€	27.761
	vermeerderingen	€	360
	verminderingen	€	1.175
	Stand per 31 december 2020	€	26.946
Kostenplaats	726100000		
Programma	Diverse		
Doel	Opvang kapitaallasten van investeringen met een economisch nut		
Vermeerderingen	conform 8e wijz 2020 fietspad Rheezermaten € 130 en de 11e wijz. 2020 herinrichting Broekdijk € 230.		
Verminderingen	<p>Dit bedrag wordt per jaar bepaald, afhankelijk van de hoogte van de raming van de kapitaallasten:</p> <ul style="list-style-type: none"> - investering gashouder € 15 - investering gemeentewerf € 133 - investering gemeentehuis € 836 - investering de Slag € 179 - investering Vechtpark € 2 - investering Kanovereniging € 10 		
Bijzonderheden	Op moment dat een actief volledig vervalt worden de beschikbare middelen vanuit deze reserve ook ineens aangewend.		

Reserve afvalstoffenheffing (bedragen x € 1.000)	Stand per 31 december 2019	€	1.188
	vermeerderingen	€	
	verminderingen	€	1.188
	Stand per 1 januari 2020	€	0
Kostenplaats	734721000		
Programma	Duurzaam en bereikbaar		
Bijzonderheden	Reserve opgeheven ivm wijziging/aanpassing 1 januari 2020; middelen naar voorziening afvalstoffenheffing		

Reserve rioleringen (bedragen x € 1.000)	Stand per 31 december 2019	€	2.955
	vermeerderingen	€	
	verminderingen	€	2.955
	Stand per 1 januari 2020	€	0
Kostenplaats	734722000		
Programma	Duurzaam en bereikbaar		
Bijzonderheden	Reserve opgeheven ivm wijziging/aanpassing 1 januari 2020; middelen naar voorziening rioolrechten		

VOORZIENINGEN PER PROGRAMMA

voorziening pensioenen wethouders (bedragen x € 1.000)	Stand per 1 januari 2020	€	5.160
	vermeerderingen	€	857
	verminderingen	€	137
	Stand per 31 december 2020	€	5.880
Kostenplaats	754001015		
Programma	Betrokken bestuur		
Doel	Bekostiging opgebouwde pensioenaanspraken wethouders		
Vermeerderingen	Bespaarde rente € 103 Ingehouden pensioenpremie € 17 Extra storting € 737		
Verminderingen	Uitbetaalde pensioenaanspraken € 137		
Bijzonderheden	Invoering landelijk pensioenfonds politieke ambtsdragers.		

voorziening Heemserpoort (bedragen x € 1.000)	Stand per 1 januari 2020	€	0
	vermeerderingen	€	1.056
	verminderingen	€	0
	Stand per 31 december 2020	€	1.056
Kostenplaats	774913000		
Programma	Algemene baten en lasten		
Doel	Opvang verschil gronden boekwaarde en agrarische waarde		
Vermeerderingen	Jaarlijkse toevoeging o.g.v. taxatie		
Verminderingen	Inbreng exploitatieopzet		
Bijzonderheden	In 2021 wordt Heemserpoort in exploitatie genomen		

Voorziening afvalstoffenheffing (bedragen x € 1.000)	Stand per 1 januari 2020	€	1.188
	vermeerderingen	€	91
	verminderingen	€	113
	Stand per 31 december 2020	€	1.166
Kostenplaats	754721010		
Programma	Duurzaam en bereikbaar		
Doel	Egalisatie van de tarieven afvalstoffenheffing. Dit in relatie tot de sterk fluctuerende lasten afvalstoffenverwijdering/-verwerking		
Vermeerderingen	Eventuele voeding vindt plaats ten laste van de gewone dienst en bestaat op rekeningbasis uit het verschil tussen de werkelijke baten en lasten op dit product. Totaal begrote / werkelijke toevoeging € 91.		
Verminderingen	Eventuele onttrekking vindt plaats ten laste van de gewone dienst en bestaat op rekeningbasis uit het verschil tussen de werkelijke baten en lasten op dit product; primitief is rekening gehouden met een onttrekking. Totaal begrote onttrekking € 455, werkelijk onttrokken € 113.		
Bijzonderheden			

Voorziening rioolrechten (bedragen x € 1.000)	Stand per 1 januari 2020	€	2.955
	vermeerderingen	€	278
	verminderingen	€	696
	Stand per 31 december 2020	€	2.537
Kostenplaats	754722030		
Programma	Duurzaam en bereikbaar		
Doel	Verrekening saldo kosten riolering en opbrengst rioolrechten		
Vermeerderingen	Eventuele voeding vindt plaats ten laste van de gewone dienst en bestaat op rekeningbasis uit het verschil tussen de werkelijke onderhoudskosten en kapitaallasten en de opgenomen ramingen hiervoor. Totaal begrote toevoeging € 310, werkelijk toegevoegd € 278		
Verminderingen	Eventuele onttrekking vindt plaats ten laste van de gewone dienst en bestaat op rekeningbasis uit het verschil tussen de werkelijke baten en lasten op dit product; primitief is rekening gehouden met een onttrekking. Totaal begrote / werkelijke onttrekking € 696.		
Bijzonderheden			

Voorziening groot onderhoud rioleringen (bedragen x € 1.000)	Stand per 1 januari 2020	€	40
	vermeerderingen	€	521
	verminderingen	€	487
	Stand per 31 december 2020	€	74
Kostenplaats	754722000		
Programma	Duurzaam		
Doel	De voorziening is ingesteld ter dekking kosten uitvoering groot onderhoud als opgenomen in het gemeentelijk rioleringsplan		
Vermeerderingen	Jaarlijks (gemiddeld berekend) bedrag groot onderhoud		
Verminderingen	Werkelijke kosten groot onderhoud 2020		
Bijzonderheden			

Voorziening nog te bestemmen gelden rioleringen (bedragen x € 1.000)	Stand per 1 januari 2020	€	294
	vermeerderingen	€	30
	verminderingen	€	63
	Stand per 31 december 2020	€	261
Kostenplaats	754722020		
Programma	Duurzaam		
Doel	Regulatie van evt onderuitputting kapitaallasten mbt rioleringswerken om kosten specifieke investeringswerken als opgenomen in gemeentelijk rioleringsplan op te vangen.		
Vermeerderingen	Werkelijk lagere kapitaallasten € 30		

Bijlage modelstaten A en B

Modelstaat A

De modelstaten A over de kwartalen van het voorafgaande jaar worden normaliter eenmaal per jaar als onderdeel van de financieringsparagraaf bij de begroting en het jaarverslag naar de toezichthouder verzonden. De liquiditeitspositie heeft betrekking op de financiering met een rentetypische looptijd van korter dan een jaar. De liquiditeitspositie is het saldo van (a) de vlottende of korte schulden, zoals ook schulden in rekening-courant en in bewaring zijnde kasgelden van derden en (b) de vlottende middelen zoals kasgelden en tegoeden in rekening-courant. De liquiditeitspositie heeft betrekking op het gehele openbaar lichaam, zoals ook op diensten zoals het grondbedrijf, exclusief interne schuldverhoudingen. De gemiddelde liquiditeitspositie van de 3 kwartaal maanden wordt getoetst aan het bedrag van de kasgeldlimiet. De kasgeldlimiet heeft betrekking op het totaal van de begroting van het voorafgaande jaar naar de stand van 1 januari. Als de gemiddelde liquiditeitspositie van 3 achtereenvolgende kwartalen de kasgeldlimiet overschrijdt, dan dient de betrokken decentrale overheid de 3 kwartaalrapportages toe te zenden aan de toezichthouder, zo enigszins mogelijk ruim voorafgaand aan de 3e overschrijding, met daarbij een plan om weer te voldoen aan de kasgeldlimiet.

Berekening (bedragen x € 1.000)

Stappen (1-4)	1 Vlottende schuld	2 Vlottende middelen	3 Netto vlottende (+) of overschot middelen (-)
(1) - (2) = (3)			
1e kwartaal	5.493	1.751	3.742
2e kwartaal	11.678	1.083	10.595
3e kwartaal	5.401	2.672	2.729
4e kwartaal	-5.399	414	-5.813
Stappen (5-9)	Variabelen		Bedragen
(5)	Kasgeldlimiet		13.768
(6a) = (5 > 4)	Ruimte onder de kasgeldlimiet		
	1e kwartaal		10.026
	2e kwartaal		3.172
	3e kwartaal		11.039
	4e kwartaal		13.768
(6b) = (4 > 5)	Overschrijding van de kasgeldlimiet		
	1e kwartaal		0
	2e kwartaal		0
	3e kwartaal		0
	4e kwartaal		0
Berekening kasgeldlimiet			
(7)	Begrotingstotaal		161.974
(8)	Percentage regeling		8,50%
(5) = (7) x (8) / 100	Kasgeldlimiet		13.768

Modelstaat B

Modelstaat B wordt eenmaal per jaar als onderdeel van de financieringsparagraaf bij de begroting en het jaarverslag naar de toezichthouder verzonden. Op deze staat wordt over het renterisico van de komende vier jaren gerapporteerd. Het renterisico heeft betrekking op de vaste schuld en op het bedrag waarover renterisico wordt gelopen. Naast de renteherzieningen zijn hiervoor ook de aflossingen van belang, want het renterisico wordt verkleind door aflossingen in de tijd te spreiden. Het renterisico heeft betrekking op het gehele openbaar lichaam, zoals ook op diensten zoals het grondbedrijf. Het renterisico wordt getoetst aan het bedrag van de renterisiconorm. De renterisiconorm heeft betrekking op het totaal van de begroting van uitsluitend het komende jaar.

RENTERISICONORM

(bedragen x € 1.000)

	W2019	B2020	B2021	B2022
1. Renteherziening				
2. Aflossingen	12.888	11.814	11.814	11.814
3. Renterisico (1+2)	12.888	11.814	11.814	11.814
4. Renterisiconorm	38.083	35.128	34.576	33.914
5a. Ruimte onder renterisiconorm (4>3)	25.195	23.314	22.762	22.100
5b. Overschrijding renterisiconorm (3>4)				
4a. Begrotingstotaal	190.413	175.638	172.879	169.571
4b. Percentage regelingen	20%	20%	20%	20%
4. Renterisiconorm	38.083	35.128	34.576	33.914

Bijlage IMG-verantwoording

	Beschikking- nummer provincie	Project afgerond / eindverant- woording Ja- nee	In de verlenings- beschikking opgenomen subsidie voor dit project	Besteed tlv provinciale middelen jaar 2020 (conform baten/lasten stelsel)	Besteed tlv gemeentelijke middelen jaar 2020 (conform baten/lasten stelsel)	Cumulatief besteed tlv provinciale middelen t/m jaar 2020 (conform baten/lasten stelsel)	Cumulatief besteed tlv gemeentelijke middelen t/m jaar 2020 (conform baten/lasten stelsel)	Geplande einddatum	Optionele toelichting op één van de voorgaande kolommen
Aard controle	D1	D1	R	R	R	R	R	D1	D1
Vechtpark	2010/0144661	ja	2.000.000	403.323	472.489	2.000.000	991.190	1-9-2021	in overleg met provincie een jaar verlengd.
Stationsomgeving	2011/0167519	nee	2.200.000	88.407		628.166	771.760	31-12-2024	

Bijlage SISA

Definitief SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2020 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 5 februari 2021

FIN	B1	Regeling specifieke uitkering gemeentelijke hulp gedupeerden toeslagenproblematiek Gemeenten	Aantal gedupeerden (met overlegbare bevestigingsbrief van Belastingdienst/Toeslagen	Besteding (jaar T) van onderdelen a, b en d. (artikel 3)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) van onderdelen a, b en d (artikel 3)	Besteding (jaar T) van onderdeel c (artikel 3)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) van onderdeel c (artikel 3)	Eindverantwoording (Ja/Nee)		
			<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: B1/01</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: B1/02</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: B1/03</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: B1/04</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: B1/05</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: B1/06</i>		
			0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	Nee		
BZK	C1	Regeling specifieke uitkering Reductie Energiegebruik Gemeenten	Totaal ontvangen bedrag beschikking	Eindverantwoording (Ja/Nee)						
			<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: C1/01</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: C1/02</i>						
			€ 892.669	Nee						
			Projectnaam/nummer per project	Besteding (jaar T) per project	Bestedingen (jaar T) komen overeen met ingediende projectplan (Ja/Nee)	Besteding (jaar T) aan afwijkingen.				
			<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: C1/03</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: C1/04</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: C1/05</i>	Alleen invullen bij akkoord ministerie. <i>Aard controle R</i> <i>Indicator: C1/06</i>				
1	RRE Hardenberg / 2019-0000644211	€ 328.385	Ja							
2	Kopie projectnaam/nummer	Cumulatieve totale bestedingen (t/m jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie	Toelichting	Project afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee)						
	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: C1/07</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: C1/08</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: C1/09</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: C1/10</i>						
1	RRE Hardenberg / 2019-0000644211	€ 328.385				Nee				

OC W	D8	Onderwijsachterstandenbeleid 2019-2022 (OAB) Gemeenten	Besteding (jaar T) aan voorzieningen voor voorschoolse educatie die voldoen aan de wettelijke kwaliteitseisen (conform artikel 166, eerste lid WPO)	Besteding (jaar T) aan overige activiteiten (naast VVE) voor leerlingen met een grote achterstand in de Nederlandse taal (conform artikel 165 WPO)	Besteding (jaar T) aan afspraken over voor- en vroegschoolse educatie met bevoegde gezagsorganen van scholen, houders van kindcentra en peuterspeelzalen (conform artikel 167 WPO)	Opgebouwde reserve ultimo (jaar T-1)
			<i>Aard controle R Indicator: D8/01</i>	<i>Aard controle R Indicator: D8/02</i>	<i>Aard controle R Indicator: D8/03</i>	<i>Aard controle R Indicator: D8/04</i>
			€ 672.652	€ 2.753	€ 22.393	€ 321.011
		Hieronder per regel één gemeente(code) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen	Aan andere gemeenten (in jaar T) overgeboekte middelen (lasten) uit de specifieke uitkering onderwijsachterstandenbeleid Bedrag	Hieronder per regel één gemeente(code) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen	Aan andere gemeenten (in jaar T) overgeboekte middelen (baten) uit de specifieke uitkering onderwijsachterstandenbeleid Bedrag	
		<i>Aard controle n.v.t. Indicator: D8/05</i>	<i>Aard controle R Indicator: D8/06</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: D8/07</i>	<i>Aard controle R Indicator: D8/08</i>	
lenW	E20	Regeling stimulering verkeersmaatregelen 2020-2021 Provincies en Gemeenten	Besteding (jaar T)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T)	Cumulatieve cofinanciering (t/m jaar T)	Project afgerond (alle maatregelen) in (jaar T) (Ja/Nee)
			<i>Aard controle R Indicator: E20/01</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E20/02</i>	<i>Aard controle R Indicator: E20/03</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E20/04</i>
			€ 105.254	€ 105.254	€ 54.100	Nee
			Naam/nummer per maatregel	Per maatregel, maatregel afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee)	De hoeveelheid van de op te leveren en de opgeleverde verkeersveiligheidsmaatregelen per type maatregel (m1, m2, aantallen)	Eventuele toelichting, mits noodzakelijk
		<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E20/05</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E20/06</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E20/07</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E20/08</i>	
		1 Aanleg van een fietsoversteek (middeneiland)	Ja	2		

EZK	F9	Regeling specifieke uitkering Extern Advies Warmtetransitie	Projectnaam/nummer	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Cumulatieve besteding ten laste van Rijksmiddelen (t/m jaar T)	Project afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee)	Toelichting		
			<i>Aard controle R Indicator: F9/01</i>	<i>Aard controle R Indicator: F9/02</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: F9/03</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: F9/04</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: F9/05</i>		
			1 EAW-20-00297214	€ 20.660	€ 20.660	Ja			
			2						
			Eindverantwoording (Ja/Nee) <i>Aard controle n.v.t. Indicator: F9/05</i>						
			Ja						
SZW	G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet_gemeentedeel 2020 Alle gemeenten verantwoorden hier het gemeentedeel over (jaar T), ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam opgericht op grond van de Wgr	Besteding (jaar T) algemene bijstand	Baten (jaar T) algemene bijstand (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) IOAW	Baten (jaar T) IOAW (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) IOAZ	Baten (jaar T) IOAZ (exclusief Rijk)	
			Gemeente I.1 Participatiewet (PW)	Gemeente I.1 Participatiewet (PW)	Gemeente I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW)	Gemeente I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW)	Gemeente I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ)	Gemeente I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ)	
			<i>Aard controle R Indicator: G2/01</i>	<i>Aard controle R Indicator: G2/02</i>	<i>Aard controle R Indicator: G2/03</i>	<i>Aard controle R Indicator: G2/04</i>	<i>Aard controle R Indicator: G2/05</i>	<i>Aard controle R Indicator: G2/06</i>	
			€ 10.955.724	€ 147.297	€ 885.087	€ 8.420	€ 124.897	€ 710	
		Besteding (jaar T) Bbz 2004 levensonderhoud	Baten (jaar T) Bbz 2004 levensonderhoud	Baten (jaar T) WWIK (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet Gemeente I.7 Participatiewet (PW)	Baten (jaar T) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet (excl. Rijk) Gemeente I.7 Participatiewet (PW)	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)		
		Gemeente I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud) (Bbz 2004)	Gemeente I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud) (Bbz 2004)	Gemeente I.6 Wet werk en inkomen kunstenaars (WWIK)	Gemeente I.7 Participatiewet (PW)	Gemeente I.7 Participatiewet (PW)			
		<i>Aard controle R Indicator: G2/07</i>	<i>Aard controle R Indicator: G2/08</i>	<i>Aard controle R Indicator: G2/09</i>	<i>Aard controle R Indicator: G2/10</i>	<i>Aard controle R Indicator: G2/11</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: G2/12</i>		
		€ 67.576	€ 45.753	€ 0	€ 874.043	€ 0	Ja		

SZW	G3	Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen)_gemeentedeel 2020 Besluit bijstandverlening zelfstandigen (Bbz) 2004 Alle gemeenten verantwoorden hier het gemeentedeel over (jaar T), ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam opgericht op grond van de Wgr.	Besteding (jaar T) kapitaalverstreking	Baten (jaar T) kapitaalverstreking (exclusief Rijk)	Baten vanwege vóór 1 januari 2020 verstrekt kapitaal (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) Bob	Baten (jaar T) Bob (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) uitvoerings- en onderzoekskosten artikel 56, eerste en tweede lid, Bbz 2004 (exclusief Bob)
			<i>Aard controle R Indicator: G3/01</i>	<i>Aard controle R Indicator: G3/02</i>	<i>Aard controle R Indicator: G3/03</i>	<i>Aard controle R Indicator: G3/04</i>	<i>Aard controle R Indicator: G3/05</i>	<i>Aard controle R Indicator: G3/06</i>
			€ 36.857	€ 12.463	€ 122.045	€ 0	€ 0	€ 0
		Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)						
		<i>Aard controle n.v.t. Indicator: G3/07</i>						
		Ja						
SZW	G4	Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers (Tozo)_gemeentedeel 2020 Alle gemeenten verantwoorden hier het gemeentedeel over Tozo (jaar T), ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam opgericht op grond van de Wgr	Welke regeling betreft het?	Besteding (jaar T) levensonderhoud	Besteding (jaar T) kapitaalverstreking	Baten (jaar T) levensonderhoud	Baten (jaar T) kapitaalverstreking (aflossing)	Baten (jaar T) kapitaalverstreking (overig)
			<i>Aard controle n.v.t. Indicator: G4/01</i>	<i>Aard controle R Indicator: G4/02</i>	<i>Aard controle R Indicator: G4/03</i>	<i>Aard controle R Indicator: G4/04</i>	<i>Aard controle R Indicator: G4/05</i>	<i>Aard controle R Indicator: G4/06</i>
			1 Tozo 1 (1 mrt tot 1 juni 2020)	€ 2.529.290	€ 244.180	€ 2.089	€ 0	€ 0
			2 Tozo 2 (1 juni tot 1 oktober 2020)	€ 378.036	€ 72.837	€ 3.722	€ 0	€ 0
			3 Tozo 3 (1 oktober t/m 31 december 2020)	€ 438.730	€ 11.379	€ 15.092	€ 0	€ 0
			Kopie regeling	Aantal besluiten levensonderhoud (jaar T)	Aantal besluiten kapitaalverstreking (jaar T)	Totaal bedrag vorderingen levensonderhoud (jaar T) Tozo 1 (i.v.m. verstrekte voorschotten op Tozo-aanvragen levensonderhoud welke zijn ingediend vóór 22 april 2020)	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)	
			<i>Aard controle n.v.t. Indicator: G4/07</i>	<i>Aard controle R Indicator: G4/08</i>	<i>Aard controle R Indicator: G4/09</i>	<i>Aard controle R Indicator: G4/10</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: G4/11</i>	
			1 Tozo 1 (1 mrt tot 1 juni 2020)	613	27	€ 0	Ja	
			2 Tozo 2 (1 juni tot 1 oktober 2020)	115	11		Ja	
			3 Tozo 3 (1 oktober t/m 31 december 2020)	129	9		Ja	
Kopie regeling	Besteding (jaar T) kapitaalverstreking Tozo buitenland (gemeente Maastricht)	Baten (jaar T) kapitaalverstreking Tozo buitenland (gemeente Maastricht), aflossing	Baten (jaar T) kapitaalverstreking Tozo buitenland (gemeente Maastricht), overig	Uitvoeringskosten (jaar T) uitvoering Tozo buitenland (gemeente Maastricht)				
<i>Aard controle n.v.t. Indicator: G4/12</i>	<i>Aard controle R Indicator: G4/13</i>	<i>Aard controle R Indicator: G4/14</i>	<i>Aard controle R Indicator: G4/15</i>	<i>Aard controle R Indicator: G4/16</i>				
1 Tozo 1 (1 mrt tot 1 juni 2020)								
2 Tozo 2 (1 juni tot 1 oktober 2020)								
3 Tozo 3 (1 oktober t/m 31 december 2020)								

VWS	H4	Regeling specifieke uitkering stimulerings sport	Ontvangen Rijksbijdrage (jaar T)	Overig (jaar T) ten opzichte van ontvangen Rijksbijdrage - automatisch ingevuld			
			Aard controle R. Indicator: H4/01	Aard controle n.v.t. Indicator: H4/02			
Gemeenten			€ 1.106.449	€ 1.106.449			
Projectnaam/nummer	Totale aanvraag per project (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Verrekening (jaar T) Onroerende zaken (sportaccommodaties) per project ten laste van Rijksmiddelen	Verrekening (jaar T) Roerende zaken sportbeoefening en sportstimulering per project ten laste van Rijksmiddelen	Verrekening (jaar T) overige kosten per project ten laste van Rijksmiddelen	Toelichting		
Aard controle n.v.t. Indicator: H4/03	Aard controle R Indicator: H4/04	Aard controle R Indicator: H4/05	Aard controle R Indicator: H4/06	Aard controle R Indicator: H4/07	Aard controle n.v.t. Indicator: H4/08		
1.1	Onroerende zaken - Nieuwbouw	€ 0	€ 0		Het bij H4/04 ingevulde bedrag betreft het bedrag wat in 2020 is gerealiseerd op de opgevoerde investeringen in de aanvraag van de SPUK. Het niet gerealiseerde deel is eind 2020 gemeld bij het ministerie.		
2	1.2 Onroerende zaken - Renovatie	€ 1.402.330	€ 245.408		Het bij H4/04 ingevulde bedrag betreft het bedrag wat in 2020 is gerealiseerd op de opgevoerde investeringen in de aanvraag van de SPUK. Het niet gerealiseerde deel is eind 2020 gemeld bij het ministerie.		
3	1.3 Onroerende zaken - Onderhoud	€ 851.962	€ 149.093		Het bij H4/04 ingevulde bedrag betreffen de werkelijke uitgaven die zijn gedaan op de posten die in de aanvraag onder deze rubriek zijn gedaan.		
4	2.1 Roerende zaken - Aankoop	€ 231.886		€ 40.580	Het bij H4/04 ingevulde bedrag betreffen de werkelijke uitgaven die zijn gedaan op de posten die in de aanvraag onder deze rubriek zijn gedaan.		
5	2.2 Roerende zaken - Dienstverlening door derden	€ 387.048		€ 67.733	Het bij H4/04 ingevulde bedrag betreffen de werkelijke uitgaven die zijn gedaan op de posten die in de aanvraag onder deze rubriek zijn gedaan.		
6	2.3 Roerende zaken - Beheer en exploitatie	€ 887.628		€ 155.335	Het bij H4/04 ingevulde bedrag betreffen de werkelijke uitgaven die zijn gedaan op de posten die in de aanvraag onder deze rubriek zijn gedaan.		
7	3.0 Overige kosten	€ 264.720			€ 46.326	Het bij H4/04 ingevulde bedrag betreffen de werkelijke uitgaven die zijn gedaan op de posten die in de aanvraag onder deze rubriek zijn gedaan.	
8	3.1 Mengpercentage	€ 500.087			€ 87.515	Het bij H4/07 ingevulde bedrag betreft het werkelijke BTW-nadeel door de verandering van het mengpercentage. Het bij H4/04 ingevulde bedrag is de grondslag voor dit bedrag.	
Kopie projectnaam/nummer	Totale besteding (jaar T) per project ten lasten van Rijksmiddelen (automatische berekening)	Percentage besteed (jaar T) per project ten opzichte van aanvraag ten laste van Rijksmiddelen (automatische berekening)					
Aard controle n.v.t. Indicator: H4/09	Aard controle R Indicator: H4/10	Aard controle R Indicator: H4/10	Aard controle R Indicator: H4/11				
1	1.1 Onroerende zaken - Nieuwbouw			0%			
2	1.2 Onroerende zaken - Renovatie	€ 245.408	€ 245.408	127%			
3	1.3 Onroerende zaken - Onderhoud	€ 149.093	€ 149.093	77%			
4	2.1 Roerende zaken - Aankoop	€ 40.580	€ 40.580	21%			
5	2.2 Roerende zaken - Dienstverlening door derden	€ 67.733	€ 67.733	35%			
6	2.3 Roerende zaken - Beheer en exploitatie	€ 155.335	€ 155.335	80%			
7	3.0 Overige kosten	€ 46.326	€ 46.326	24%			
8	3.1 Mengpercentage	€ 87.515	€ 87.515	45%			

VWS	H8	Regeling Sportakkoord	Besteding aanstellen sportformateur (jaar T)	Besteding uitvoering sportakkoord (jaar T)	Cumulatieve besteding aanstellen sportformateur (t/m jaar T)	Cumulatieve besteding uitvoering sportakkoord (t/m jaar T)	Eindverantwoording (Ja/Nee)
			Gerealiseerd	Gerealiseerd	Gerealiseerd	Gerealiseerd	
			<i>Aard controle R Indicator: H8/01</i>	<i>Aard controle R Indicator: H8/02</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: H8/03</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: H8/04</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: H8/05</i>
			€ 14.767	€ 40.000	€ 22.346	€ 40.000	Nee

DRE	DR E10 C	Regiodeal Zuid-Oost Drenthe	Hieronder per regel één beschikingsnummer en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie	Welk project betreft het	Totale besteding in jaar T ten laste van regiodealmiddelen via provincie	Correctie t.o.v. jaar T-1 van verantwoorde totale besteding ten laste van regiodealmiddelen via provincie	Cumulatieve totale besteding tot en met jaar T ten laste van regiodealmiddelen via provincie	Toelichting
			<i>Aard controle n.v.t. Indicator: DRE10C/01</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: DRE10C/02</i>	<i>Aard controle R Indicator: DRE10C/03</i>	<i>Aard controle R Indicator: DRE10C/04</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: DRE10C/05</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: DRE10C/06</i>
		SiSa tussen medeoverheden - provinciale middelen Drenthe						Hier eventueel opmerkingen of toelichtingen
			1 201903328-00852027	Bouwen aan mensen	€ 55.000		€ 55.000	
			2 202001500-00883400	Fablab Hardenberg	€ 40.000		€ 40.000	
			3 202001500-00883400	Proeftuin Bloeiende toekomst voor de bloemkoolwijk	€ 16.000		€ 16.000	
			4 202003840-00916699	Jeugdhulp gewoon dichtbij	€ 0		€ 0	
			Kopie beschikingsnummer	Kopie Projectnaam/nummer	Eindverantwoording (Ja/Nee)			
			<i>Aard controle n.v.t. Indicator: DRE10C/07</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: DRE10C/08</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: DRE10C/09</i>			
			1 201903328-00852027	Bouwen aan mensen	Ja			
			2 202001500-00883400	Fablab Hardenberg	Nee			
			3 202001500-00883400	Proeftuin Bloeiende toekomst voor de bloemkoolwijk	Nee			
			4 202003840-00916699	Jeugdhulp gewoon dichtbij	Nee			

Bijlage Wet Normering Topfunctionarissen (WNT)

Gegevens 2020 (bedragen x € 1)	I.A.A. Oostmeijer - Oosting	F.G.S. Droste
Functiegegevens	Secretaris	Griffier
Aanvang en einde functievervulling in 2020	01/01 – 31/12	01/01 – 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1	1
Dienstbetrekking	ja	ja
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	114.234	96.377
Beloningen betaalbaar op termijn	20.304	17.305
<i>Subtotaal</i>	<i>134.538</i>	<i>113.682</i>
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	201.000	201.000
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.	N.v.t.
Totale bezoldiging	134.538	113.682
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.	N.v.t.
Gegevens 2019	I.A.A. Oostmeijer - Oosting	F.G.S. Droste
Functiegegevens	Secretaris	Griffier
Aanvang en einde functievervulling in 2019	01/09 - 31/12	01/01 – 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1	1
Dienstbetrekking?	ja	ja
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	34.964	91.930
Beloningen betaalbaar op termijn	6.512	16.488
<i>Subtotaal</i>	<i>41.476</i>	<i>108.418</i>
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	64.844	194.000
Totale bezoldiging	41.476	108.418

Naast de hierboven vermelde topfunctionarissen zijn er geen overige functionarissen met een dienstbetrekking die in 2020 een bezoldiging boven het individueel toepasselijke drempelbedrag hebben ontvangen.

EMU-saldo

Omschrijving		x € 1000,-	x € 1000,-
Bedragen x € 1.000		Begroting 2020	Werkelijkheid 2020
1	Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	-3.699	5.070
2	Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	10.019	9.341
3	Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie	-2.149	-2.232
4	Investeringen in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	13.549	9.502
5	Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht bij post 4		
6	Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa: Baten uit desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), voor zover niet op exploitatie verantwoord		
7	Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d. (alleen transacties met derden die niet op de exploitatie staan)		2.489
8	Baten bouwgrondexploitatie: Baten voorzover transacties niet op exploitatie verantwoord	1.503	7.323
9	Lasten op balanspost Voorzieningen voorzover deze transacties met derden betreffen		
10	Lasten ivm transacties met derden, die niet via de onder post 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht en die nog niet vallen onder één van bovenstaande posten		
11	Verkoop van effecten:		
a	Gaat u effecten verkopen? (ja/nee)		
b	Zo ja wat is bij verkoop de verwachte boekwinst op de exploitatie?		
Berekend EMU-saldo		-7.875	7.511

Verdeling naar taakvelden

Een betere vergelijkbaarheid van baten en lasten die verbonden zijn aan de verschillende taken van gemeenten is van groot belang. Daarbij is het van belang dat de informatie van goede kwaliteit is en aansluit op de behoefte van gemeenten. Een brede beschikbaarheid van deze gegevens stelt andere stakeholders in staat zelf vergelijkingen te maken en deel te nemen aan het debat over beleidsprioriteiten. Dit draagt bij aan een grotere transparantie van het proces rond begroting en verantwoording en een grotere betrokkenheid van alle belanghebbenden. Door de informatie primair in te richten naar de informatiebehoefte van de gemeenten en deze te stroomlijnen met de informatiebehoefte van het Rijk, het CBS en Europa wordt het mogelijk om relevante en betrouwbare financiële informatie te genereren.

Met ingang van 2017 stelt het BBV het verplicht om de baten en lasten per taakveld op te nemen in de begroting en in de jaarrekening. In deze bijlage vindt u dit overzicht.

o	Bestuur en ondersteuning	Begroting			Begroting na wijziging			Jaarrekening			Verschil		
		Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo
	Bedragen x € 1.000												
0.1	Bestuur		-2.724	-2.724		-2.730	-2.730		-3.370	-3.370		-639	-639
0.10	Mutaties reserve	2.257		2.257	2.641	-761	1.879	1.490	-360	1.130	-1.151	401	-750
0.11	Resultaat van rekening	4.633	-783	3.850	13.261	-9.437	3.824				-13.261	9.437	-3.824
0.2	Burgerzaken	649	-1.656	-1.007	624	-1.562	-938	636	-1.601	-965	12	-39	-27
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	339	-1.930	-1.591	712	-2.422	-1.710	1.612	-2.390	-778	900	32	932
0.4	Overhead	-190	-22.511	-22.700	457	-25.654	-25.197	10	-22.379	-22.369	-447	3.275	2.828
0.5	Treasury	2.542	-248	2.293	2.491	-250	2.240	2.119	-270	1.849	-372	-20	-391
0.61	OZB woningen	6.372	-103	6.269	6.542	-286	6.255	6.599	-225	6.374	57	61	119
0.62	OZB niet-woningen	6.899	-8	6.891	7.799	-8	7.791	7.903		7.903	104	8	112
0.63	Parkeerbelasting	1.540	-2	1.539	1.270	-2	1.269	1.117		1.117	-154	2	-152
0.64	Belastingen overig	223	-237	-14	223	-237	-14	215	-235	-20	-8	2	-6
0.7	Algemene uitkering en overige uitkeringen Gemeentefonds	97.003		97.003	98.842		98.842	100.778		100.778	1.936		1.936
0.8	Overige baten en lasten	11	-2.101	-2.090	11	1.490	1.501	34	175	209	23	-1.315	-1.292
0.9	Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	Totaal:	122.279	-32.303	89.976	134.873	-41.862	93.011	122.513	-30.655	91.858	-12.360	11.207	-1.153

1	Veiligheid	Begroting			Begroting na wijziging			Jaarrekening			Verschil		
		Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo
	Bedragen x € 1.000												
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	237	-4.156	-3.920	235	-4.072	-3.836	248	-4.073	-3.825	12	-1	11
1.2	Openbare orde en veiligheid	176	-1.117	-942	52	-1.185	-1.133	117	-1.279	-1.161	66	-94	-28
	Totaal:	412	-5.273	-4.861	287	-5.257	-4.969	365	-5.352	-4.987	78	-95	-17

2	Verkeer en vervoer	Begroting			Begroting na wijziging			Jaarrekening			Verschil		
		Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo
	Bedragen x € 1.000												
2.1	Verkeer en vervoer	261	-7.908	-7.648	307	-8.022	-7.715	449	-7.905	-7.456	142	117	259
2.2	Parkeren	3	-1.482	-1.480	6	-1.484	-1.478	6	-1.402	-1.396		82	82
2.3	Recreatieve havens	7	-1	6		-1	-1	3	-10	-7	3	-9	-6
2.4	Economische havens en waterwegen		-28	-27		-27	-27		-40	-40		-13	-13
2.5	Openbaar vervoer		-26	-26		-25	-25		-11	-11		14	14
	Totaal:	270	-9.444	-9.174	314	-9.560	-9.246	458	-9.369	-8.910	145	191	336

3	Economie	Begroting			Begroting na wijziging			Jaarrekening			Verschil		
		Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo
Bedragen x € 1.000													
3.1	Economische ontwikkeling		-1.275	-1.275		-1.347	-1.347		-1.147	-1.147		199	199
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	1.782	-1.038	744	1.782	-1.366	416	2.408	-2.449	-41	627	-1.083	-456
3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	313	-1.356	-1.044	826	-3.055	-2.230	368	-1.703	-1.336	-458	1.352	894
3.4	Economische promotie	1.499	-531	968	1.716	-513	1.203	1.722	-509	1.213	5	4	10
Totaal:		3.593	-4.200	-607	4.323	-6.281	-1.958	4.498	-5.809	-1.311	174	473	647

4	Onderwijs	Begroting			Begroting na wijziging			Jaarrekening			Verschil		
		Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo
Bedragen x € 1.000													
4.1	Openbaar basisonderwijs	27	-328	-301	8	-324	-316	6	-280	-274	-2	44	42
4.2	Onderwijshuisvesting	327	-4.130	-3.804	308	-4.020	-3.712	246	-3.912	-3.666	-63	108	45
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	257	-2.690	-2.433	1.762	-3.872	-2.111	973	-3.172	-2.199	-789	700	-88
Totaal:		611	-7.149	-6.538	2.078	-8.216	-6.138	1.225	-7.364	-6.139	-853	852	-1

5	Sport, cultuur en recreatie	Begroting			Begroting na wijziging			Jaarrekening			Verschil		
		Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo
Bedragen x € 1.000													
5.1	Sportbeleid en activering	5	-1.024	-1.020	309	-1.802	-1.493	710	-1.196	-486	402	606	1.008
5.2	Sportaccommodaties	1.563	-5.697	-4.135	1.449	-6.404	-4.955	1.242	-5.989	-4.748	-208	415	207
5.3	Cult.presentatie, -productie en -partic.	837	-2.242	-1.405	841	-2.311	-1.469	412	-1.944	-1.531	-429	367	-62
5.4	Musea	14	-56	-41	14	-61	-47	22	-44	-21	8	18	26
5.6	Media		-1.485	-1.485		-1.444	-1.444		-1.443	-1.443		1	1
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	184	-2.614	-2.431	658	-3.555	-2.897	800	-3.503	-2.703	142	52	194
Totaal:		2.601	-13.119	-10.517	3.272	-15.576	-12.305	3.186	-14.118	-10.932	-85	1.458	1.373

6	Sociaal domein	Begroting			Begroting na wijziging			Jaarrekening			Verschil		
		Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo
Bedragen x € 1.000													
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	55	-3.952	-3.896	56	-4.395	-4.339	57	-4.141	-4.084	1	254	255
6.2	Wijkteams		-2.691	-2.691	24	-3.194	-3.170	16	-3.015	-2.998	-8	179	172
6.3	Inkomensregelingen	14.083	-18.689	-4.606	13.101	-17.798	-4.697	16.929	-21.642	-4.713	3.828	-3.844	-16
6.4	Begeleide participatie	312	-12.488	-12.176	229	-12.066	-11.837	276	-12.109	-11.833	47	-43	4
6.5	Arbeidsparticipatie	238	-945	-707	189	-772	-583	214	-824	-610	25	-51	-27
6.6	Maatwerkvoorziening (WMO)		-1.218	-1.218	1.344	-1.533	-189	1.324	-1.651	-327	-20	-118	-138
6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	999	-12.227	-11.228	1.845	-14.134	-12.289	2.186	-13.928	-11.742	341	206	547
6.72	Maatwerkdienstverlening 18-		-16.679	-16.679		-17.479	-17.479		-16.869	-16.869		610	610
6.82	Geëscaleerde zorg 18-		-312	-312		-438	-438		-262	-262		176	176
Totaal:		15.687	-69.200	-53.514	16.788	-71.810	-55.021	21.004	-74.441	-53.437	4.215	-2.631	1.584

7	Volksgezondheid en milieu	Begroting			Begroting na wijziging			Jaarrekening			Verschil		
		Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo
Bedragen x € 1.000													
7.1	Volksgezondheid		-2.943	-2.943		-2.967	-2.967	1	-2.896	-2.895	1	71	72
7.2	Riolering	6.689	-5.383	1.306	6.894	-5.366	1.528	7.651	-5.719	1.932	756	-353	404
7.3	Afval	6.452	-5.215	1.237	6.277	-5.126	1.151	6.660	-5.181	1.479	382	-55	327
7.4	Milieubeheer	1	-1.885	-1.884	1.001	-2.977	-1.975	445	-2.149	-1.704	-556	828	272
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	538	-499	39	533	-490	44	493	-493		-40	-3	-44
Totaal:		13.680	-15.925	-2.245	14.706	-16.926	-2.220	15.249	-16.438	-1.189	543	488	1.031

8	VHROSV	Begroting			Begroting na wijziging			Jaarrekening			Verschil		
		Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo	Baten	Lasten	Saldo
Bedragen x € 1.000													
8.1	Ruimtelijke ordening	110	-968	-857	170	-1.041	-871	186	-1.053	-867	15	-11	4
8.2	Grondexploitatie (niet-bedrijventerreinen)	9.060	-10.047	-987	12.252	-11.672	580	12.593	-11.405	1.189	341	267	608
8.3	Wonen en bouwen	1.515	-2.189	-674	1.723	-2.586	-863	2.160	-2.364	-205	437	222	659
Totaal:		10.686	-13.204	-2.518	14.145	-15.299	-1.154	14.939	-14.822	117	793	478	1.271

Totaal:		169.819	-169.819		190.787	-190.787		183.437	-178.367	5.070	-7.350	12.420	5.070
----------------	--	----------------	-----------------	--	----------------	-----------------	--	----------------	-----------------	--------------	---------------	---------------	--------------

Bijlage beleidsindicatoren Depla

Taakveld	Indicator:	Eenheid:	Bron:
o. Bestuur en ondersteuning	Formatie	Fte per 1.000 inwoners	Eigen gegevens
		2017	6,1*
		2018	6,3*
		2019	8,70
		2020	9,53
Eventuele toelichting:	Het betreft hier cijfers van de BOH		

Taakveld	Indicator:	Eenheid:	Bron:
o. Bestuur en ondersteuning	Bezetting	Fte per 1.000 inwoners	Eigen gegevens
		2017	6,5*
		2018	6,5*
		2019	8,8
		2020	8,9
Eventuele toelichting:	*Het betreft hier cijfers van de BOH		

Taakveld	Indicator:	Eenheid:	Bron:
o. Bestuur en ondersteuning	Apparaatskosten	Kosten per inwoner	Eigen begroting
		2017	*
		2018	*
		2019	€ 49.203.803
		2020	€ 49.610.925
Eventuele toelichting:	*Door de ontvlechting van de BOH is hier geen goede berekening mogelijk		

Taakveld	Indicator:	Eenheid:	Bron:
o. Bestuur en ondersteuning	Externe inhuur	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen	Eigen begroting
		2017	19,38 *
		2018	21,65*
		2019	18,96
		2020	14,59
Eventuele toelichting:	*Het betreft hier de cijfers van de BOH		

Taakveld	Indicator:	Eenheid:	Bron:
o. Bestuur en ondersteuning	Overhead	% van totale lasten	Eigen begroting
		2017	1,46%*
		2018	1,65%*
		2019	9,11%
		2020	12,61%
Eventuele toelichting:	*De overhead zat in 2018 nog voornamelijk in de BOH		

Taakveld	Indicator:	Eenheid:	Bron:
1. Veiligheid	Verwijzingen Halt	Aantal per 10.000 jongeren	Bureau Halt
		2017	142
		2018	93
		2019	70
		2020	n.n.b
Eventuele toelichting:			

Taakveld	Indicator:	Eenheid:	Bron:
1. Veiligheid	Winkeldiefstallen	Aantal per 1.000 inwoners	CBS
		2017	0,8
		2018	1,3
		2019	1,7
		2020	n.n.b
Eventuele toelichting:			

Taakveld	Indicator:	Eenheid:	Bron:
1. Veiligheid	Geweldsmisdrijven	Aantal per 1.000 inwoners	CBS
		2017	3,3
		2018	2,9
		2019	3
		2020	n.n.b.
Eventuele toelichting:			

Taakveld	Indicator:	Eenheid:	Bron:
1. Veiligheid	Diefstallen uit woning	Aantal per 1.000 inwoners	CBS
		2017	1,6
		2018	2,6
		2019	1,4
		2020	n.n.b.
Eventuele toelichting:			

Taakveld	Indicator:	Eenheid:	Bron:
1. Veiligheid	Vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte)	Aantal per 1.000 inwoners	CBS
		2017	4,6
		2018	4,4
		2019	4,1
		2020	n.n.b.
Eventuele toelichting:			

Taakveld	Indicator:	Eenheid:	Bron:
3. Economie	Funciemenging	%	LISA
		2017	51,0
		2018	52,0
		2019	52,3
		2020	n.n.b.
Eventuele toelichting:			

Taakveld	Indicator:	Eenheid:	Bron:
3. Economie	Vestigingen (van bedrijven)	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 t/m 64 jaar	LISA
		2017	113,5
		2018	135,6
		2019	138
		2020	n.n.b.
Eventuele toelichting:			

Taakveld	Indicator:	Eenheid:	Bron:
4. Onderwijs	Absoluut verzuim	Aantal per 1.000 leerlingen	DUO
		2017	6,3
		2018	2,7
		2019	1,9
		2020	n.n.b.
Eventuele toelichting:	Betreft inschrijvingen. Leerplicht ziet er op toe dat alle leerlingen staan ingeschreven. Leerlingen die DUO als absoluut verzuim hanteert, zijn bij teamleerplicht bekend.		

Taakveld	Indicator:	Eenheid:	Bron:
4. Onderwijs	Relatief verzuim	Aantal per 1.000 leerlingen	DUO
		2017	17
		2018	18
		2019	20
		2020	n.n.b.
Eventuele toelichting:	Leerlingen die zijn ingeschreven maar de school niet bezoeken, staan bekend als relatief verzuim. Denk aan luxeverzuim, spijbelen, te laat komen. Op deze meldingen gaat team leerplicht meteen in.		

Taakveld	Indicator:	Eenheid:	Bron:
4. Onderwijs	Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers)	% deelnemers aan het VO en MBO onderwijs	Ingrado
		2017	1,0
		2018	1,4
		2019	1,5
		2020	n.n.b.
Eventuele toelichting:			

Taakveld	Indicator:	Eenheid:	Bron:
5. Sport, cultuur en recreatie	Niet sporters	%	Gezondheidsenquête (CBS / RIVM)
		2017	n.n.b.
		2018	n.n.b.
		2019	n.n.b.
		2020	n.n.b.
Eventuele toelichting:	Het onderzoek wordt om de 4 jaar uitgevoerd.		

Taakveld	Indicator:	Eenheid:	Bron:
6. Sociaal domein	Banen	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd 15 - 64 jaar	LISA
		2017	562,9
		2018	680,1
		2019	692,3
		2020	n.n.b.
Eventuele toelichting:			

Taakveld	Indicator:	Eenheid:	Bron:
6. Sociaal domein	Jongeren met een delict voor de rechter	% 12 t/m 21 jarigen	Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel
		2017	1
		2018	0
		2019	0
		2020	n.n.b.
Eventuele toelichting:			

Taakveld	Indicator:	Eenheid:	Bron:
6. Sociaal domein	Kinderen in uitkeringsgezin	% kinderen tot 18 jaar	Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel
		2017	n.n.b.
		2018	4
		2019	3
		2020	n.n.b.
Eventuele toelichting:			

Taakveld	Indicator:	Eenheid:	Bron:
6. Sociaal domein	Netto arbeidsparticipatie	% van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking	CBS
		2017	68,9
		2018	70,5
		2019	70,7
		2020	n.n.b.
Eventuele toelichting:			

Taakveld	Indicator:	Eenheid:	Bron:
6. Sociaal domein	Werkloze jongeren	% 16 t/m 22 jarigen	Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel
		2017	n.n.b.
		2018	2
		2019	2
		2020	n.n.b.
Eventuele toelichting:			

Taakveld	Indicator:	Eenheid:	Bron:
6. Sociaal domein	Personen met een bijstandsuitkering	Aantal per 10.000 inwoners	CBS
		2017	259,1
		2018	242,6
		2019	231,8
		2020	435,2
Eventuele toelichting:			

Taakveld	Indicator:	Eenheid:	Bron:
6. Sociaal domein	Lopende re-integratievoorzieningen	Aantal per 10.000 inwoners van 15 - 64 jaar	CBS
		2017	298,6
		2018	307,5
		2019	179,3
		2020	197,7
Eventuele toelichting:			

Taakveld	Indicator:	Eenheid:	Bron:
6. Sociaal domein	Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar	CBS
		2017	8,6
		2018	9,0
		2019	11,6
		2020	n.n.b.
Eventuele toelichting:			

Taakveld	Indicator:	Eenheid:	Bron:
6. Sociaal domein	Jongeren met jeugdbescherming	% van alle jongeren tot 18 jaar	CBS
		2017	1,3
		2018	1,2
		2019	1,2
		2020	n.n.b.
Eventuele toelichting:			

Taakveld	Indicator:	Eenheid:	Bron:
6. Sociaal domein	Jongeren met jeugdreclassering	% van alle jongeren van 12 tot 23 jaar	CBS
		2017	0,2
		2018	0,2
		2019	0,3
		2020	n.n.b.
Eventuele toelichting:			

Taakveld	Indicator:	Eenheid:	Bron:
6. Sociaal domein	Cliënten met een maatwerkarrangement WMO	Aantal per 10.000 inwoners	GMSD
		2017	n.n.b.
		2018	n.n.b.
		2019	n.n.b.
		2020	n.n.b.
Eventuele toelichting:	Geen cijfers beschikbaar		

Taakveld	Indicator:	Eenheid:	Bron:
7. Volksgezondheid en Milieu	Omvang huishoudelijk restafval	Kg/inwoner	CBS
		2017	108
		2018	101
		2019	94
		2020	n.n.b.
Eventuele toelichting:			

Taakveld	Indicator:	Eenheid:	Bron:
7. Volksgezondheid en Milieu	Hernieuwbare elektriciteit	%	RWS
		2017	10,3
		2018	11,4
		2019	n.n.b.
		2020	n.n.b.
Eventuele toelichting:			

Taakveld	Indicator:	Eenheid:	Bron:
8. Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening, Stedelijke Vernieuwing	Gemiddelde WOZ waarde	Duizend euro	CBS
		2017	207
		2018	208
		2019	217
		2020	224
Eventuele toelichting:			

Taakveld	Indicator:	Eenheid:	Bron:
8. Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening, Stedelijke Vernieuwing	Nieuw gebouwde woningen	Aantal per 1.000 woningen	Basisregistratie adressen en gebouwen
		2017	8,9
		2018	7,1
		2019	9,7
		2020	n.n.b.
Eventuele toelichting:			

Taakveld	Indicator:	Eenheid:	Bron:
8. Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening, Stedelijke Vernieuwing	Demografische druk	%	CBS
		2017	75,6
		2018	75,8
		2019	75,7
		2020	75,6
Eventuele toelichting:			

Taakveld	Indicator:	Eenheid:	Bron:
8. Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening, Stedelijke Vernieuwing	Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden	In Euro's	COELO
		2017	713
		2018	701
		2019	706
		2020	723
Eventuele toelichting:			

Taakveld	Indicator:	Eenheid:	Bron:
8. Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening, Stedelijke Vernieuwing	Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	In Euro's	COELO
		2017	792
		2018	747
		2019	747
		2020	764
Eventuele toelichting:			

18. Controle verklaring van de onafhankelijke accountant